

Хакыкат Китабзви Неширjаты No: 1

Китаб'үс-салат

НАМАЗ КИТАБЫ

тайярлан

Хасан Яваш

Hakikat Kitâbevi

Darüşşefeka Cad. 53/A P.K.: 35

34083 Fatih-ISTANBUL/TURKEY

Tel: 90.212.523 4556-532 5843 Fax: 90.212.523 3693

<http://www.hakikatkitabevi.com>

e-mail: bilgi@hakikatkitabevi.com

NİSAN-2013

Ятлатма: Миссионерлер-христьянлыгы яймага, Стамбулдакы Хакыкат Китапханасы-ысламыети яймага, масонлар болса динлери ёк этмёге чалышйялар. Аклы, ылмы ве ынсабы болан, догры сёзи кабул эдер ве мунун яйылмагына көмек эдер.

Baskı: İhlâs Gazetecilik A.Ş.

Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlâs Plaza No: 11 A/41
34197 Yenibosna-İSTANBUL Tel: 0.212.454 30 00

Ынха будыр, мифтахы генжи кадым, Бисмилләхиррахманиррахым.

ГИРИШ

Намаз китабына язмага зузубилләхи минешшейтанирраж им бисмилләхиррахманиррахым дийип башлаярын. Алла-ху теала хамд ве шүкүр болсун. Онуң сайлан ве сөөн бенделерине (гулларына) ве оларың иң үстүни болан Мухаммед алейхисселама салат ве салам болсун. Ол бейик Пыгамбериң арасса эхли бейтине, адыл ве садык эсхабы кирамының «рыдвануллахи теала алейхим эжмаын» хер бирине хайрлы догалар болсун!

Дүнийәде багта ве рахата говушмак үчин, ахыретде Жәхеннем азабындан халас болмак үчин мусулман болмак хөкмандыр. Мусулман болмак үчин чын йүрекден иман этмелидир ве соңрада ысламың эмрлерини ве гадаган эден затларыны өвренмелидир ве берж ай этмелидир.

Иман этмек үчин келемәни (келемәйи шехадети) айтмалы ве манысыны билмелидир. Бу келемәниң манысына, догры ынанмак үчин хем Эхли Сүннет алымларының язан хакыкы дин китапларындан окап, оларың өвредиши, билдириши ялы ынанмалыдыр. Эхли Сүннет алымларының язан хакыкы дин китапларына уянлара йүз шехид согабы берилжекдир. Дөрт мезхебиң алымларының хер хайсына Эхли Сүннет алымы дийилйәр.

Иман эденден соңра иң мөхүм эвр намаздыр. Бәш вагт намаз кылмак хер мусулмана парзы айындыр. Намаз кылмазлык улы гүнәдир. Намазы долы ве догры кылмак үчин, өңүрти намаз сапакларыны өвренмелидир. Бу китабымызы, динимизде билдирилен намаз сапакларыны гысга ве мазмунлы эдип, тайярламагы макул гөрдүк. Ыслам алымларының көпүсиниң китапларындан пейдаланып тайярланан бу намаз китабымыздакы билгилери хер мусулман хөкман өвренмели ве чагаларынада өвретмелидир.

Намазы догры кылып билмек үчин, намазда окалжак сүрелери ве догалары ят тутмалыдыр. Иң болманда намаз

окап билер ялы ает ве сүрәни молладан я-да догры окап билйән мусулмандан өвренмелидир.

Куръаны Керими догры окамак үчин, Куръаны Керим курсларына, сапакларына гатнамалыдыр. Куръаны Керими хөкман догры окап өвренмелидир ве чагаларада өвретмелидир.

Куръаны Керими латын ве крил элипбийлеринде язмак мүмкин дәлдир. Онуң үчин өзүни окамалыдыр. Окамак өрән аңсатдыр. Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи веселлем» хадысы шерифинде **«Чагаларына Куръаны Керими өвреденлере я-да Куръаны Керим өвредйөн молла гойберенлере өвредилен Куръаның хер харпы үчин, он гезек Кәбәни зыярат эдениң согабы берилер ве кыямат гүни башына бир дәвлет тәжи гейдирилер. Әхли ынсанлар муны гөрүп хөвес эдер»** буюрды.

Аллаху теала хеммәмизизи иман эденден соңра, намазларымызы догры өвренен ве кылан хайыр ве согап ишлер эден бенделеринден этсин. Әмин!

**Милады
2001**

**Хижри шемси
1380**

**Хижри камери
1422**

НАМАЗ КЫЛАЛЫҢ

**Гелиң намаз кылалың, калбдан посы силелиң,
Аллаха янашылмаз, намазы кылмадыкча!**

**Нирде намаз кылынар, гүнөлөр көп дөкүлер,
Ынсан, кәмил болмаз хич, намазы кылмадыкча!**

**Куръаны Керимде Хак, намазы көп медх этди,
Дийди сөймен кишини, намазы кылмадыкча!**

**Бир хадысы шерифде: «Иманың аламаты,
Ынсанда белли болмаз, намазын кылмадыкча!»**

**Бир намазы кылмазлык, экбери кебаирдир,
Тоба билен афв болмаз, казасын кылмадыкча!**

**Намаз кичи гөрән, имандан чыкар шол вагт,
Мусулман болмаз ол хич, намазын кылмадыкча!**

**Намаз калбы тәмизләр, яманлықдан мен эдер,
Мүневвер болмарсың сен, намазың кылмадыкча!**

МАЗМУНЫ

Гириш.....	3
Намаз Кылалың.....	4
Намаз Бейик Эмрдир.....	9

Биринжи Бөлүм

Иманымыз ве Намаз.....	14
Хер Ким, Илки Иман Этмелидир.....	14
Иман догры болмалыдыр.....	15
Эхли Сүннет Итикады (ынанжы).....	17
Иманың Шертлери.....	20
1-Аллаху Теала Ынанмак.....	20
Заты Сыпатлары.....	21
Субуты Сыпатлары.....	22
2-Мелеклере Ынанмак.....	23
3-Китаплара Ынанмак.....	23
4-Пыгамбелере Ынанмак.....	25
Пыгамберимиз Мухаммед.....	27
Эсхабы Кирам.....	30
Дөрт Мезхеб Ымамы ве Бейлеки Алымлар.....	31
5-Ахыреге Ынанмак.....	33
6-Кадере (Язгыда) Ынанмак.....	34

Икинжи Бөлүм

Ыбадатларымыз ве Намаз.....	35
Ыбадат Неме?.....	35
Мүкеллеф Дийип Киме Айдыляр?.....	37
Эфал-и Мүкеллефин (Ахкам-ы Ысламийе).....	37
1-Парз.....	37
2-Важып.....	38
3-Сүннет.....	38
4-Мүстехаб.....	39
5-Мүбах.....	39
6-Харам.....	40
7-Мекрух.....	40
8-Мүфсид.....	41
Ысламың Душманлары.....	41
Ысламың Шертлери.....	42
1-Келеме-йи Шехедети Айтмак.....	42
2-Намаз Кылмак.....	42
3-Зекат Бермек.....	43
4-Ораза Тутмак.....	43
5-Хажа Ытмак.....	44

Үчүнжү Бөлүм

Намаз Кылмак.....	44
Намаз Кимлере Парздыр?.....	46
Намаз Кыланларың Халлары.....	47
Менкыбе: Зындандан Халас Эден Намаз.....	47
Менкыбе: Өйи Яныпды.....	49
Менкыбе: Ызандакы Сув.....	49
Менкыбе: Аягындакы Ок.....	49
Менкыбе: Бейхуш Эден Дерман.....	50
Менкыбе: Намаз Үчин Педакәрлик.....	50

Дөрдүнжү Бөлүм

Намазың Ырнүшлери.....	51
Бәш Вагт Намаз.....	52
Намазың Парзлары.....	54
Намазың Шертлери.....	56
1-Хадесден Тәрет.....	56
Тәрет Алмак.....	56
Тәретиң Парзлары.....	57
Тәрет Нәхили Алыняр.....	57
Тәредің Сүннетлери.....	60
Тәрет Аланда Ишленмеги Ыдаган Болан Затлар.....	63
Мисвак Уланмак.....	63
Тәрет Аланда үнс Берилмели Меселелер.....	64
Тәрети Бозаян Затлар.....	65
Тәрети Бозмаян Затлар.....	66
Тәрет үчин Аңсатлыклар (Месси ве Яраның Үстүне Месх.).....	67
Ғул (Ювунмак).....	69
Ғул Нәхили Алыняр?.....	70
Ғулсүң Парзлары.....	71
Ғулсүң Сүннетлери.....	71
Дүшүндириш (Буламбалы ве Диши Ыплы боланлар).....	71
Аялларың Хайз ве Нифас Халлары.....	73
Тееммум.....	75
Тееммумың Парзлары.....	75
Тееммумың Сүннетлери.....	76
Тееммумда Шулара Үнс Бермелидир.....	76
Тееммум Нәхили Эдилйәр.....	77
Тееммумы Бозан Затлар.....	78
Тәредің, Ғулсүң ве тееммумың Пейдалары.....	79
2-Неж асетден Тәрет.....	80
Агыр Неж асет.....	81

Еңил Неж асет.....	81
Истинжа.....	81
Истибра.....	82
3-Сетри Аврет.....	83
4-Истикбал-ы Кыбла (Кыбла Өврүлмек).....	86
5-Намаз Вагтлары.....	87
Ер Шарының Демиргазык ве Гүнорта Полюсларында Намаз ве Ораза.....	89
Азан ве Икамет.....	89
Азан ве Икамет Нәхили Ягдайларда Окалар?.....	90
Азан Микрофон Билен Окалармы?.....	91
Азаның Окалышы.....	92
Азан Догалары.....	93
Азаның Сөзлериниң Манылары.....	93
6-Ниет.....	94
7Тахрима Текбири.....	94
Намазың Рүкнлери.....	95
Намаз Нәхили Кылыняр?.....	97
Намазың Важ ыплары.....	100
Тадил-и Эركان.....	101
Сехв Сеждеси.....	102
Тилавет Сеждеси.....	103
Шүкр Сеждеси.....	104
Намазың Сүннетлери.....	104
Намазың Мүстехаблары.....	105
Намазың Мекрухлары.....	106
Намазың Дашындакы Мекрухлар.....	108
Намазы Бозан Затлар.....	108
Намазы Бозмага Ругсат Берен Затлар.....	109
Бүтин Намазлары Бозмак Үчин Парз Болан Затлар.....	109
Жемагат билен Намаз.....	110
Ымамлыгың Шертлери.....	110
Ымама Уймагың Шертлери.....	113
Месбуқың Намазы.....	114
Ифтитах Текбириниң Әхмиети.....	116
Көшге Гурлан Месжид.....	117
Жума Намазы.....	118
Жума Намазының Парзлары.....	119
1-Эда Шертлери.....	119
2-Вужуб Шертлери.....	120
Жума Намазы Нәхили Кылыняр?.....	120

Жума Гүнүнің Сүннет ве Эдеплери	121
Байрам Намазлары	122
Байрам Намазы Нәхили Кылыңяр?	122
Тешрик Текбири	123
Өлүме Тайярлык	123
Өлүм Нәмедир?	124
Өлүм Хакдыр	125
Жыназа Намазы	126
Жыназа Намазының Шертлери	126
Жыназа Намазының Парзлары	126
Жыназа Намазының Сүннетлери	126
Жыназа Намазы Нәхили Кылыңяр?	127
Тарава Намазы	128
Тарава Намазы Нәхили Кылыңяр?	128
Бөшинжи Бөлүм	
Ёлагчылыкда Намаз	129
Хасталыкда Намаз	132
Каза Намазлары	136
Дүшүндириш (Сүннетлериң ерине каза Кылыңармы?)	139
Каза Намазлары Нәхили Кылыңяр?	140
Алтынжы Бөлүм	
Намаз Кылмаянлар	141
Намаз Кыланларың Меребеси	144
Намазың Хакыкаты	149
Намаздакы Үстүнликлер	151
Намазың Сыры	154
Намаздан Соңра Дога (Дилег)	156
Теждид-и Иман Догасы	158
Намазың Хикметлери	159
Единжи Бөлүм	
Намазың Искаты	160
Искат ве Айлав Нәхили Эдилйәр?	164
Секизинжи Бөлүм	
Отузики ве Эллидерт Парз	169
Отузики Парз	170
Эллидерт Парз	172
Күфр Бөлүми	174
Улы Гүнөлөр	192
Докузыңжы Бөлүм	
Намаз Сүрелери ве Догалары	200
Намаз Сүрелериниң Меаллери	200

НАМАЗ БЕЙИК ЭМРДИР

Адам алейхисселамадан бәри, хер динде бир вагтына намаз барды. Хеммесиниң кыланлары жемленип Мухаммед алейхисселама ынананлара парз болды. Намаз кылмак иманың шерти дәлдир. Эмма намазың парздыгына ынанмак иманың шертидир.

Намаз, диниң дирегидир. Намазыны довамлы, догры ве долы кылан мусулман, динини горар, ыслам бинасыны дикләр. Намазыны кылмаян, динини ве ыслам бинасыны йыкар. Пыгамберимиз «саллалаху алейхи веселлем» буюрды ки, **«Динимизиң башы намаздыр»**. Башсыз ынсаның болмайышы ялы, намазсыз хем дин болмаз.

Намаз, ыслам дининде имандан соңра биринҗи парз эдилен эмрдир. Аллаху теала, бөнделериниң диңе өзүне ыбадат этмеги үчин намазы парз этди. Куръаны Керимде йүзден көпрәк аетде **«Намаз кылың» буюрылар. Хадысы шерифде, «Аллаху теала, хер гүн бәш вагт намаз кылмагы эвр этди. Аллаху теала, гадырыны билип ве када канунларына уюп, хер гүн бәш вагт намаз кыланы Жәннете гойҗагыны сөзберди»** буюрды.

Намаз, динимизде берҗай эдилмеги эвр эдилен ыбадатларың иң үстүнидир. Ене бир хадысы шерифде: **«Намаз кылмаяның ысламдан несибеси ёкдур.»** буюрды. Башга бир хадысы шерифде: **«Мусулман билен капырың арасындакы тапавут, намаздыр.»** буюрылды. Ягны, мусулман намаз кылар, капыр кылмаз. Мүнафыклар болса, кө вагты кылар кө вагты кылмаз. Мүнафыклар Жәхеннемде агыр азап чекерлер. Ресулуллах «саллалаху алейхи веселлем»: **«Намаз кылмаянлары Аллаху теала, кыямат гүни газап билен гаршылар.»** буюрды.

Намаз кылмак, Аллаху теаланың бейиклигини пикир эдип, онуң гаршысында кичидигиңи ве мэтэчдигиңи билмекдир. Муңа дүшүнөн хер ким хемише диңе ягшылык эдер. Хич яманлык этмез. Хер гүн бэш гезек Раббының хузурында боляндыгыны ойланан кишиниң гөвни ыхлас билен долар. Намазда бержай эдилмеги эвр эдилен хер херекет йүреге ве бедене пейдалыдыр.

Месжидлерде жемагат билен намаз кылмак, му- сулманларың гөвүнлерини бир бирине баглар. Арала- рында сөйги дөредер. Бир бириниң доганыдыкларына дүшүнөрлер. Улулар кичилере мәхирли боларлар. К- ичилер хем улулары сыларлар. Байлар мэтэчлере, гүйчилилер гүйсүзлере көмек эдерлер. Саглар хаста- лары месжидде гөрмеселер өйлерине гидип оларың халыны сорарлар. **«Дин доганына көмек эдениң көмөкчиси Аллаху теаладыр»**, хадысы шерифиндө- ки хош хабара говушмак үчин ярышарлар. Намаз ынса- ны эрбет ве харам ишлерден горар. Гүнәлериниң ба- гышланмасына себәп болар. Хадысы шерифде: **«Бәш вагт намаз, сизиң өйүңизиң өңүнден акып ду- ран деря ялыдыр. Ким ол деря, гүнде бәш ге- зек чүмүп ювунса, кирлерден арассаланышы ялы, бәш вагт намаз кыланларың хем кичи гүнәлери багышланыр.»** буюрулды.

Намаз, Аллаху теала ве ресулына иман эденден соңра, бүтин амал ве ыбадатлардан үстүн бир ыбадат- дыр. Мунуң үчин намазларың парзларына, важыбларына, сүннетлерине ве мүстехабларына үнс берип кылмалыдыр. Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи веселлем» бир хадысы шерифинде шейле буюрды: **«Эй үмметим ве эсхабым! Тertiби долы бержай эдип кылынан намаз, Аллаху теаланың халан ыбадатларының иң үстүнидир. Пыгам- берлериң сүннетиدير, мелеклериң сөөнидир. Марыфетиң, ериң ве гөгүң нурыдыр. Бедениң кувватыдыр. Рысгалың берекетиدير. Доганың кабул болмагының себәбидир. Мелек-ул -мевте шепагатчыдыр. Габырда нурдыр, Мүнкер ве Не-**

кире жогапдыр. Кыямат гүни үстүңө көлегедир. Жәхеннем одына галкандыр. Сырат көпрүсини йылдырым ялы гечирижидир. Жөннетиң ачарыдыр. Жөннетде башының тәжидир. Аллаху теала мусулманлара намаздан хас мөхүм бир зат берен дәлдир. Эгер намаздан хас мөхүм ыбадат болсады мусулманлара илки оны берерди. Чүнки мелеклериң кәси дик дуруп, кәси хемеше кыямда, кәси рүкуда, кәси-де сеждеде, кәси-де отурышдадыр. Буларың хеммесини бир рекат намазда жемлөп мусулманлара совгат этди. Себәби намаз иманың башы, диниң диреги, ысламың сөзи ве мусулманларың миражыдыр. Гөгүң нуры ве Жәхеннемден халас эдиждир.»

Бир гүн Хезрети Алының «радыяллаху анх ве кер-ремаллаху веҗхех» икинди намазының вагты гечипди, гынанжындан яңа өзүни депеден ашак ташлады. Зарзар аглап перят этди. Пыгамберимиз Мухаммед Мустафа «саллаллаху алейхи веселлем» бу ваканы эшиден бадына, бүтин эсхабы билен Хазрети Алының «радыяаллаллаху анх» янына гелдилер. Халыны гөрүп, ярадыланларың иң үстүни болан Пыгамберимиз хем аглады. Дога этди гүн гайтадан ёкары галды. Ресулуллах «саллаллаху алейхи веселлем», **«Я Алы! Башыңы галдыр гүн энтек гөрүнйөр»** буюрды. Хезрети Алы «радыяллаху анх» муңа гаты бегенди ве намазыны кылды.

Хазрети Эбу Бекри Сыддыкың «радыяллаху анх» бир гиҗе витр намазы гечипди. Ол гиҗе көп ыбадат эдип гиҗәниң соңунда укы басыпды. Эртир намазында пыгамберимизиң ызы билен гелип месҗидиң гапысында перят этди: «Я Ресулуллах! Дадыма етиш витр намазым гечди.» дийип, ялбарды. Пыгамберимиз хем муңа агламага башлады. Шол вагты Жебрайыл гелип: **«Я Ресулуллах! Сыддыка хабар бер, Аллаху теала оны багышлады»** дийди.

Өвлүйәлериң улуларындан Баезиди Бистами

«куддесе сиррух» бир гиже уке басып эртир намазына оянып билмеди. Ол муңа перяд эдип аглады велин бир сес эшитди: «Эй Баезид бу хатаңы багышладым. Бу пушманлыгың берекеди билен саңа етмиш муң намазың согабыны бердим» дийилди. Бирнәче ай соңра ене уке басды. Шейтан гелип, мүбәрек аягындан тутуп ояндырды: «Тур, намаз вагтың гечип баряр» дийди. Баезиди Бистами хазретлери: «Эй мелгун, сен нәдип муңуң ялы иш эдерсиң. Сен хемме кишиниң намазыны терк этмегини, намаз вагтының гечмегини исләрдиң, мени нәме үчин ояндырдың? буюрды. Шейтан хем шейле дийди: «Эртир намазыңы гачыран гүниң аглап, гынандыгың үчин етмиш муң согап алдың. Бу гүнем оны ойланып сени оярдым. Етмиш муң намазың согабыны газанман,диңе бир вагт намазың согабыны газанар ялы.»

Бейик вели Жүнейди Багдады хезретлери: «Дүнийәниң бир сагады, кыяматың муң йылындан хас говыдыр. Чүнки бу бир сагатда,салых кабул болжак бир ыбадат эдип боляр, эмма ол муң йылда хич зат эдип болмаяр» буюрды. Ресулуллах «саллаху алейхи веселлем» шейле буюрды: **«Бир киши бир намазы, билгешлейин бейлеки намазы билен бирлешдирсе, сегсен хукбе Жәхеннемде янар».** Бир хукбе, сегсен ахырет йылыдыр. Ахыретиниң бир гүни,муң дүнийә йылыдыр.

Бу ягдайда эй дин доганым! Вагтыңы бош, пейдасыз ишлер билен гечирме. Вагтың гадырыны бил. Вагтыңы иң оңат ишлер билен гечир. Сөйгүли пыгамбери-миз: **«Белаларың иң улусы, вагты пейдасыз ишлер билен гечирмекдир»** буюрды. Намазларыңы вагтында кыл ки, кыямат гүни пушман болман, көп согаплара говушарсың. Бир намазы вагтында кылман ве казасынам кылман өлен бир кишиниң габырына Жәхеннемден етмиш гапы ачылып, кыямата ченли азап чекер. Бир намазыны билгешлейин вагтында кылмаян, ягны вагтыны гечирен, кылмандыгы үчин гынанмаян динден чыкар я-да өлен вагты имансыз гидер. Намаз

ядына дүшмейән, намазы борч дийип билмейәнлериң халы нәхили боларка? Намаза әхмиет бермейәнлериң, оны борч хөкмүнде кабул этмейәнлериң **«Мүртед»** ягны капыр болжагыны дөрт мезхебиң алымлары тас-сык этдилер ве билдирдилер. Намазыны каст эдип кылмаян, казасыны кылмагам пикир этмейән ве мунуң үчин азап гөржегинден горкмаяның **«Мүртед»** ягны капыр болжагыны Абдулгани Наблусы хазретлериң **«Хадыкатун недийе»** китабының: «Дилиң афетлери» бөлүминде языгылыдыр.

**Бу яша гелипсиң не амел кылдың?
Өмрүң гелип гечди пушманмы болдуң?
Инди хузурума нә йүзе гелдиң,
Дийсе Аллах, сен не жогап берерсиң?**

**Ики ёл гөркездим, хем акып бердим,
Бир ёлы сечмеги эркиңе гойдум.
Шеригаты терк эдип, небсиңе уйдуң,
Дийсе Аллах, сен не жогап берерсиң?**

**Совук, ыссы дийдиң, төрет алмадың,
Дүнийөгә чүмдүң, намаз кылмадың.
Женабет гезип, гусл алмадың,
Дийсе Аллах, сен не жогап берерсиң?**

**Ничин, төрет алып, кылмадың намаз,
Ялбарып Халыка, этмедиң нияз?
Гусл төретин алмак герек гыш ве яз,
Дийсе Аллах, сен не жогап берерсиң?**

Биринжи Бөлүм **ИМАНЫМЫЗ ВЕ НАМАЗ**

Хер Ким Илки Иман Этмелидир

Аллаху теала, ынсанларың дүнйәде рахат ве багытлы яшамагыны, ахыретде-де эбеди сеадете (багта) говушмагыны ислейәр. Мунуң үчин сеадете себәп болан пейдалы ишлери этмеги эмретди. Хеләкчилигине себәп болан зыянлы ишлери гадаган этди. Аллаху теаланың биринжи эври иман этмекдир. Иман этмек хемме ынсанлара гереқдир. Хер ким үчин иман зерурдыр.

Иман сөзлүкде, бир кишиниң догры сөзлүдигини билип, оңа ынанмақдыр. Ысламыетде иман диймек, Мухаммед алейхисселамаың, Аллаху теаланың пыгамбери-дигине ве онуң тарапындан сайланан, хабар берижи ве небидигине догры билмек ве ынанып айтмақдыр ве онуң Аллаху теала тарапындан гысгача билдиренлерине гысгача ынанмак ве гиңишлейин билдиренлерине болшы ялы ынанмак ве гүйжи ве етсе келемейи шехадети «келемени» дили билен хем айытмақдыр. Кувватлы иман шейледир, одуң якжагына, йыланың зәхерләп өлдүржегине ынанышымыз ялы, йүреқден долы иман этмек хем Аллаху теаланы ве сыпатларыны бейик билип онуң рызасына говушмак ве газабындан гачмак ве иманы даша язылан ялы берк эдип йүрегимизе ерлешдирмекдир.

Иман, Мухаммед алейхисселамаың айданларының хеммесини халап, калбымызың тассык этмеги ягны ынанмагыдыр. Мунуң ялы ынанан ынсанлара мүмин ве мусулман дийилийәр. Хер мусулманың, Мухаммед алейхисселама уймагы ве онуң гәркезен ёлунда йөремеги гереқдир. Онуң ёлы Куръаны Керимиң гәркезен ёлудыр. Бу ёла ысламыет дийилийәр. Оңа уймак үчин, өңүнчә иман этмек, соңра мусулманлыгы оңат өвренмек, соңра парзлары бержай эдип харамлардан гача дурмак хас

соңра сүннетлери ерине гетирип, мекрухлардан чекин-мек гереқдир. Булардан соңра мүбахларда хем оңа уй-мага чалышмалыдыр.

Динимизиң эсасы имандыр. Имансызларың хич бир ыбадатыны ве ягшылыгыны, Аллаху теала халамаз ве кабул этмез. Мусулман болмак ислейән киши, илки билен иман этмели соңра гусул ве тәрет алмагы, намазы ве парзлары, харамлары өврнемелидир.

ИМАН ДОГРЫ БОЛМАЛЫДЫР

Дуйгы органларының ве акылың алан ылымлары имана говушмага көмек эдер. Дүнъеви ылымлар әлемдәки бу ербе-ерлигиң, дүзгүн-нызамың төтәнлейин дәлдигине ягны өз-өзүнден болманлыгына, бир яраданың бардыгына дүшүнмәге ве имана говушмага себәр болар. Иман диймек, соңқы пыгамбер Мухаммет алейхисселамамың Аллаху теаладан гетирен хабарларыны өвренип, ынанмакдыр. Ынанылмагы зерур затлара «акылым етсе ынаарын» диймек, пыгамберлере ынанмаянлыгың аламатыдыр.

Дин ылымы акылдарларың пикири, ойлап тапан затлары дәлдир. Пыгамберимизиң хабар берен бүтин хусусларыны **Эхли Сүннет алымларының** китапларындан өвренип болушы ялы ынанмалыдыр. Догры иман этмек үчин айратынам шу шертлере уймалыдыр.

1-Иман довамлы ве үйтгевсиз болмалыдыр. Аз вагтлык хем болса айрылмагы пикир этмели дәлдир «үч йыл соңра мусулманлықдан чықжак» диениң шол вагты иманы гидер, мусулманлықдан чыкар.

2-Мусулманың иманы, горкы ве умыт арасында болмалыдыр. Аллаху теаланың азабындан горкмалы эмма рахметинден хич умыдыңы кесмели дәлдир. Хер хили гүнә ишлемекден узак дурмалы, гүнә себәпли иманың гитмегинден горкмалы. Бүтин гүнәлери ишләнем болсаң, ене-де Аллаху теаланың рахметинден умыдыңы кесмели дәлдир. Гүнәлериң үчин тоба этмелидир. Чүнки хақыкы тоба эден хич гүнә ишлемедик ялы болар, ягны багышланар.

3-Жан богаза гелмәнкә иман этмелидир. Жан богаза гелен вагты ахыретинь бүтин халлары гәркезилер. Ол вагт бүтин капырлар иман этмек исләрлер. Эмма, иманы гөрмәнкәң кабул этмелидир. Бөрүнйөн зада иман эдилмез. Йөне ол вагт мусулманларынь тобасы кабул болар.

4-Гүн гүнбатардан догманка иман этмелидир. Кыяматын улы алааматларындан бири гүнүн гүнбатардан догмагыдыр. Муны гөрен бүтин ынсанлар иман эдерлер. Эмма бу иманлары кабул эдилж ек дәлдир. Бу вагт тоба гапысы япылар.

5-Аллаху теаладан башга хич киминь гайыбы, гизли болан затлары билмейэндигине ынанмалыдыр. Ягны гайыбы диңе, Аллаху теала билер. Шейле хем онунь билдиренлери билер. Мелеклер, жынлар, шейтанлар ве пыгамберлер хем билмез. Эмма, пыгамберлере ве салых гулларына йитикден (гайыпдан) хабар берилер.

6-Дининь имана ве ыбадатлара дегишли бир хөкүни зерурсыз ере каст эдип реддетмели дәлдир. Ысламыетинь эвр ве гадаганларынынь бирини эсгермөн, Куръаны Керим билен, мелеклер ве пыгамберлерден бири билен ойнамак ве булар билен бизе хабар бериленлери зорлама ве зерурлык ёк вагты инкәр этмек, күфрдир (иманы гидер). Аллаху теаланынь бардыгыны, мелеклери, гуслунь ве намазынь парздыгыны, өлүм билен горкузмак ялы бир зерурлык билен инкәр этсе капыр болмаз.

7-Ыслам динининь ачык билдирен зеруры ынанмалы затларында гүман ве шүбхе этмели дәлдир. Намазынь парз, шерап ве бейлеки алкогольли ичгилер билен хумарынь фаизинь (процентинь), паранынь харамдыгына шүбхе этмек я-да харамлыгы белли болан зада халал диймек ве халал зада харам диймек, иманынь гитмегине себәп болар.

8-Иман, Ыслам динининь билдириши ялы болмалыдыр. Акылынь етиши ялы ве филасофларынь пикирлерине ынанмақдан иман этмек болмаз. Мухаммед алей-хисселамынь хабар бериши ялы иман этмелидир.

9-Иман эден, диңе Аллаху теаланың рызасы үчин сөймели ве диңе Аллаху теала үчин душманлык этмелидир. Аллаху теаланың достлары болан мусулманлары сөймели ве Ысламыете, эли, дили ве галамы билен душманлык эденлери йигренмелидир. Бу душманлыгың ери йүрекдир.

[Мусулман болмаян юртдашлара ве туристлере хем гүлер йүзли, сүйж и сөзли болмалыдыр. Оңат ахлагымыз билен динимизи оlara сөйдүрмелидирис]

10-Пыгамберимизиң ве эсхабының гөркезен догры ёлундан айрылмаян хақыкы мусулманларың иман эдиши ялы иман этмелидир. Догры (ынанмак) иман этмек үчин, Эхли Сүннет вел-жумагат итикадына (ынанжына) гөрә иман этмелидир.

[Эхли Сүннет алымларының хақыкы дин китапларына уянлара йүз шехид согабы берилж екдир. Дөрт мезхебден хайсы хем болса бириниң алымына **«Эхли Сүннет алымы»** дийлиёр. Эхли Сүннет алымларының реиси Ымамы Азам Эбу Ханифедир. Бу алымлар, Эсхабы кирамдан өврененлерини языпдырлар, Эсхабы кирам хем, булара Ресулуллахдан эшиденлерини айтдылар ве өвретдилер]

ЭХЛИ СҮННЕТ ИТИКАДЫ (ЫНАНЖЫ)

Мусулман болмагың биринж и шerti, иман этмекдир. Догры иман болса, Эхли Сүннет итикадына догры гелип, гелмедигине баглыдыр. Акыллы ве кәмиллик чагына етен эркегиң ве аялың биринж и везипеси, Эхли Сүннет алымларының китапларында язылан ыбадат ве иман билгилерини өвренмек ве булара гөрә ынанмакдыр. Кыяматда Жәхеннем азабындан халас болмак, оларың билдиренлерине ынанмага баглыдыр. Жәхеннемден диңе буларың ёлундан гиденлер халас болар. Бу ёлдан гиденлере (**Сүнни**) я-да (**Эхли Сүннет**) дийлиёр.

Бир хадысы шерифде: **«Мениң үмметим етмиш үч бөлеге бөлүнер. Булардан диңе бир бөлеги Жәхеннем азабындан халас болар, бей-**

лекилери болса хеләк боларлар. Жәхеннеме гидерлер» буюрды. Бу етмиш үч бөлегиң хер хайсы Ысламыете уйярыс, диерлер ве Жәхеннемден халас болжагы билдирилен бир бөлегиң, өзлеридигини айдарлар. Мү'минун сүресиниң 54-нжи ве Рум сүресиниң 32-нжи аети Керимелериң манысы (меали) **«хер бөлек өзүни догры ёлдадырын дийип бегенерлер»** буюрулды. Нетижеде буларың арасында халас болжак бириниң аламатыны, гөрнүшини, Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи веселлем» шейле билдирди: «Бу бөлекде боланлар мениң ве эсхабымың ёлундан гиденлердир». Эсхабы кирамың бирини сөймесе хем Эхли Сүннетден айрылар. Эхли Сүннет итикадында болмаян хем, я капыр я-да ялңыш ынанчлы, ёлдан чыкандыр.

Эхли Сүннет Итикадында Болмагың Аламаты:

Аллаху теала бүтин мусулманларың Эхли Сүннет итикадына догры шекилде иман этмеклеринден разыдыр. Мунуң ялы ынанмагың бирнөче шертлери ве аламаты бардыр. Эхли Сүннет алымлары муны шейле беян этдилер:

1-Иманың алты шертине, ягны Аллаху теаланың бардыгына ве бирдигине, деңи ве меңзешиниң ёкдугына, мелеклерине, китапларына, пыгамберлерине, Ахырет яшайшындакы халларына, хайырың ве шериягны говулыгың ве эрбетлигиң Аллаху теала тарапындан ярадыляндыгына ынанмалыдыр. Булар Әментүде билдирилди.

2- Аллаху теаланың соңкы китабы болан Куръаны Керимиң Аллахың келамыдыгына «сөзүдигине» ынанмалыдыр.

3-Мусулман, өз иманындан хич шүпхе этмели дәлдир.

4-Пыгамберимизе «саллаллаху алейхи веселлем» иман эдип, дири вагты оны гөрмек мертебесине говушан эсхабы кирамың хеммесине хормат гоймалыдыр. Дөрт халыпасына якын гарындашлары болан Эхли Бей-

тине ве белент мертебели аялларының хич хайсына дил етирмели дәлдир.

5-Ыбадатлары иманың бир бөлеги дийип билмели дәлдир. Аллаху теаланың эмр ве гадаганларына ынанып, ялталык эдип, ерине гетирмейән мусулманлара капыр диймели дәлдир. Харамлара әхмиет бермейәнлериң, әсгермезлик эденлериң, Ысламыет билен оюн эденлериң иманы гидер.

6-Кыбла эхлидиклерини айдян, Аллаху теала ве Пыгамбери Мухаммед алейхисселама ынандым дийсе де, ялңыш итакатда боланлара, капырдыкларыны айтмалы дәлдир.

7-Ач-ачан гүнә ишледиги билинмейән хер ымамың аркасында намаз кылмалыдыр. Бу хәкүм жума ве байрам намазларыны кылдырян эмирлер, хәкимлер үчиндир.

8-Мусулманлар башындакы ёлбашчыларына ве эмирлерине гаршы чыкмалы дәлдир. Гаршы чыкмак питне чыкармак болар ве хер хили хеләкчиликлере себәп болар. Оларың хайырлы иш этмеклери үчин дога этмели, гүнә ишлеринден йүз өвүрмелери үчин сүйж и дил билен несихат этмелидир.

9-Аяклары ювмагың ерине, хич өзр ве зерурлык болмаса-да, өл эл билен бир гезек, аяга гейилйән мессиниң үстүне месх эдип тәрет алмак эркек үчинем аял үчинем динимизиң бир ругсадыдыр. Ялаңач аягың үстүне месх эдилмез.

10-Пыгамберимизиң «саллаллаху алейхи веселлем» миражының (Меккеден Кудүсе, ол ерден хем Арша чыкып, Жәннети, Довзахы (Жәхеннеми) гәрмеги, вагтың ве меканың өңүне гечип Аллаху теала билен геплешмеги)хем рухы, хем бедени билен боландыгына ынанмалыдыр. Мираж, бир халдыр, ягны дүйшде болуп гечди диенлер, Эхли Сүннетден чыкарлар.

Жәннетде мусулманлар Аллаху теаланы гәрерлер. Кыямат гүнүнде, Пыгамберлер ве салых ягшы кишилер шепагат эдерлер. Ёбырда азап, руха ве бедене эдилж екдир. Өвлүяның кераматы хақдыр. Керамат, Ал-

лаху теаланың сөен гулларында пейда болан гең-энайы ягны адатдан дашары ягдай болуп, Аллаху теаланың адатының дашында, ягны физика, химия ве биология канунларының үстүнде берлен, багш эдилен гүйчдир. Инкәр эдип болмажак дереж еде көпдир. Табырда рухлар дири адамларың херекетлерини ве сөзлерини эшидерлер. Куръаны Керим окамак, садака бермек, хемме ыбадатларымызың согапларыны өленлериң рухларына багышламак олара пейда эдер, азапларының азалдылмагына я-да галдырылмагына себәп болар. Буларың хеммесине ынанмак Эхли Сүннет ынанжында болмагың аламатыдыр.

ИМАНЫҢ ШЕРТЛЕРИ

Иманың шертлери алтыдыр. Булар (Әментүде) баян эдилендир. Иманың белли алты зада ынанмакдыгыны, Ресулуллах «саллаллаху алейхи веселлем» билдирди. Шонуң үчин хер мусулман чагасына илки билен әментүни ят туттурмалыдыр ве манысыны оңат өвретмелидир.

Әментү: «Әментү билләхи ве Меләикетихи ве Күтүбихи ве Русулихи вел-евмил-ахыры ве бил-кадери, хайрихи ве шеррихи мин Аллахи теала вел-ба'сү бә'дел-мевти хаккун, Эшхеду эн лә иләхе иллаллах ве Эшхеду энне Мухаммеден абдуху ве ресулух».

Биринжи Шерт АЛЛАХУ ТЕАЛА ЫНАНМАК

(Әментү Билләхи) диймек, Аллаху теаланың бардыгына ве бирдигине ынаным, иман этдим, дилим билен ыкпар, калбым билен тассык этдим диймекдир. Бир диймегиң сөзлүкде ики манысы бардыр. Бири сан тайда икиниң ярысы болуп, санларың башыдыр. Бейлекиси деңиниң ве тайының ёклогундан бирдир. Ягны затында ве сыпатларында хич бир ягдайда онуң шәриги ёкдур. Бүтин махлукларың зат ве сыпатлары, өзүни яраданың зат ве сыпатларына меңземедиги ялы, Яра-

даның зат ве сыпатлары хем ярадыланларың хич бириниң зат ве сыпатларына меңземез.

Бүтин махлукларың хер органының хер өйжүгиниң ярадыжысы, ёкдан бар эдижиси диңе Аллаху теаладыр. Хер затда Аллаху теаланың бейик затының хакыкатыны хич кимиң билмәге гүйжи етмез ве мундан гүррүң этмек шек етирмек ховуплыдыр. Акыла ве хыяла геленлерден бейикдир, мүнеззехдир, ёкарыдыр. Затыны акыла, хыяла гетирмек догры дәлдир.

Диңе Куръаны Керимде баян эдилен сыпатларыны, атларыны ят тутуп, бейиклигини, худаидыгыны (улухийетини) булар билен тассык ве ыкпар этмелидир. Бүтин сыпатлары ве атлары эзелидир (өңи, башлангыжы ёкдур), эбедидир (соңсуздур). Затының хич бир ерде дурмайышы ялы, билинен алты тарапдан хем мүнеззехдир (бейикдир) ягны өңде, аркада, сагда, чепде, ёкарда, ашақда дәлдир. Онуң үчин диңе **хемме ерде хәзирдир (тайярдыр) ве назырдыр** дийип, айдып болар.

Аллаху теаланың сыпатлары он дөртдир. алтысына заты, секизине субуты сыпатлары дийилиёр. Буларың маныларыны билмек ве ят тутмак зерурдыр, хөкмандыр.

ЗАТЫ СЫПАТЛАРЫ

1-Вүжуд; Аллаху теала бардыр. Барлыгы эзелидир. Важ ибул вүжуддыр ягны бар болмагы хөкмандыр.

2-Кыдем; Аллаху теаланың барлыгының өңи ёкдур, гадымыдыр.

3-Бека; Аллаху теаланың барлыгының соңы ёкдур, бакыдыр. Хич ёк болмаз. Оңа шәрик болмак мүмкин болмадыгы ялы, зат ве сыпатларының хем ёк болмагы мүмкин дәлдир.

4-Вахданийет; Аллаху теаланың затында, сыпатларында ве ишлеринде деңи, шәриги ёкдур.

5-Мухалефетүн-лил хавадис; Аллаху теала затында ве сыпатларында хич бир махлугың затына ве сыпатларына меңземез.

6-Кыям би-нефсихи; Аллаху теала заты билен каимдир. Дурмак үчин бир ере, мекана мөтөч дөлдир. Мадда ве мекан ёкка Ол барды. Чўнки хер зада мөтөч болмақдан мўнеззеҳдир (узақдыр). Бу әлеми ёқдан бар әтмәнкә, яратманка, заты нәхили болса, хемишеде шонуң ялыдыр.

СУБУТЫ СЫПАТЛАРЫ

1-Хаят; Аллаху теала диридир. Дирилиги махлукларың дирилигине меңземәни, затына лайык ве махсус (хусусы) болан дирилик, эзели ве әбедидир.

2-Ылым; Аллаху теала хемме зады билер. Билиши махлукларың билиши ялы дөлдир. Билиши үйтгемез, эзели ве әбедидир. Ынсанларың гөвнүнден гечен пикирини, ниетини билер. Ѓараңқы гиҗеде, гарынҗаның, гара дашың үстүнде йөрейәнини гөрер ве билер.

3-Семи; Аллаху теала эшидер. Васытасыз (хич задың көмеги болман), тарапсыз эшидер. Эшитмеги беңделериниң эшидишине меңземез. Бу сыпаты хем бейлекилери ялы эзели ве әбедидир.

4-Басар: Аллаху теала гөрер. Ѓуралсыз ве шертсиз гөрер. Ѓөрүши гөз билен дөлдир.

5-Ирадет: Аллаху теала диләр. Нәмәни дилесе оны хем ярадар. Хемме зат онуң дилемеги билен болар. Эрадасына пәсгел берҗек хич хили гүйч ёқдур.

6-Кудрет (Ѓудрат): Аллаху теаланың гүйҗи хемме зада етер. Хич зат оңа кын дөлдир.

7-Келам: Аллаху теала сөзлейиҗидир. Сөзлемеги гурал, харп, сеслер ве дил билен дөлдир.

8-Теквин: Аллаху теала ярадыҗыдыр. Ондан башга ярадыҗы ёқдур. Хемме зады ол ярадар. Аллаху теаладан башгасы үчин ярадыҗы диймели дөлдир.

Аллаху теаланың сыпатларының хақыкатларына дүшүнмек мўмкин дөлдир. Хич ким ве хич зат Аллаху теаланың сыпатларына шәрик ве меңзеш болуп билмез.

Икинжи Шерт МЕЛЕКЛЕРЕ ЫНАНМАК

Ве меләикетихи: Аллаһу теаланың мелеклерине ынандым диймекдир. Аллаһу теаланың гулларыдыр. Хеммеси Аллаһу теаланың эмирлерине боюн эгерлер. Гүнә ишлемезлер. Эркеги ве уркажысы ёкдур. Өйленмезлер. Диридилер. Иймезлер, ичмезлер ве укламазлар. Нурлы ж исимдилер, акыллыдырлар. Иң улулары дөрт саныдыр.

1-Жебрайыл алейхиссалам: везипеси пыгамберлере вахй гетирмек. Эмирлери ве гадаганлары билдирмекдир.

2-Исрафил алейхиссалам: Сура үфлемәге (түйдүге) везипелидир. Биринжи гезек үфләнде хасыл болан сеси эшиден Аллаһу теаладан башга бүтин дилер өлерлер. Икинжи гезер үфләнде хеммеси гайтадан дилер.

3-Микаил алейхиссалам: Рызкың (рысгал) гөндерилмеги, арзанлык, гымматлык, боллук, гытлык ве хер мадданы херекет этдирмек билен везипелидир.

4-Эзрайыл алейхиссалам: Ынсанларың рухуны алмага везипелидир.

Булардан башгада дөрт дүрли мелек бардыр. **Хамеле-и Арш** дийлен мелеклер дөрт саныдыр. Аллаһу Теаланың хузурындакы мелеклере, **Мукарабин** дийилйәр. Азап мелеклериниң улусына **Керубиян**, рахмет мелеклерине **Руханиян** дийилйәр. Жәннет мелеклериниң улусына **Рыдван** дийилйәр. Жәхеннем мелеклериниң улусының ады **Мәликдир**. Жәхеннем мелеклерине зебаны дийилйәр. Саны иң көп махлук мелеклердир. Ёклерде мелеклериниң ыбадат этмейән бош ери ёкдур.

Үчүнжи шерт КИТАПЛАРА ЫНАНМАК

Ве күтүбихи: Аллаһу Теаланың индирен китاپларына ынандым, диймекдир. Аллаһу Теала бу китап-

лары, кәбир пыгамберлере Жебрайыл атлы мелек билен окадып, кәбирлерине болса язылгы гөрнүшде, кәбирлерине хем мелексиз эшитдирип индирди. Хеммеси Аллаху Теаланың келамыдыр. Эбеди ве эзелидир. Махлук дәлдирлер. Хеммеси хақдыр. Аллаху Теала тарапындан индирилен китапларың йүз дөрт санысы биле билдирилди. Буларың йүз санысы сухуф дийилиән кичи китапларды. Булардан **он сухуф** Адам алейхисселама, **элли сухуф** Шит алейхисселама, **отуз сухуф** Идрис алейхисселама, **он сухуф** Ибрахим алейхисселама индирилди. Улы китаплардан **Төврат**, Муса алейхисселама, **Зебур**, Давуд алейхисселама, **Инжил** Иса алейхисселама, **Куръаны Керим** Мухаммед алейхисселама индирилди.

Аллаху теала адамларың дүнийәде рахат багтлы яшамагы үчин, ахыретде хем Жәхеннемден халас болуп, соңсуз сеадете (багта) говушмалары үчин илкинжи ынсан ве илкинжи пыгамбер Адам алейхисселамадан, соңқы пыгамбер Мухаммед алейхисселама ченли бирнәче пыгамберлериң үсти билен китаплар гөндерди. Бу китапларда иманың ве ыбадатың эсасларыны өвредйәр ве ынсанлара герекли хер хили хусусларда билим берйәр.

Булардан Куръаны Керим иң соңқы илахи китапдыр. Куръаны Керим гөндериленден соңра бейлеки китапларың хөкүмлери галдырылды. Жебрайыл алейхисселама Куръаны Керими йигрими үч йылда гетирди. Куръаны Керим 114 сүре, 6236 аетдир. Бу санларың кәбир китапларда үйтгешик язылмагының себәби бир узун аедиң бирнәче гысгы ает хасап эдилмегиндендир. Себәби Куръаны Керим индириленден бәри хич үйтгемеди. Мундан соңрада хич үйтгежәк дәлдир. Куръаны Керим Аллаху теаланың келамыдыр. Мунуң ялы бир китабың ынсанлар тарапындан язылмагы мүмкин дәлдир. Хатта еке аети ялы язмак хем мүмкин болмады.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» ахырете гөченден соңра, биринжи халыпасы хазрети Эбу Бекр-и Сыддык «радыяллаху анх» Куръаны Кери-

миң аетлерини йыгнап, бир китап (**Мусхаф**) гөрнүшине гетирди.

Эсхабы кирамың хеммеси, бу мусхафың Аллах келамыдыгыны тассык этдилер. Үчүнжи халыпа Осман «радыяллаху анх», бу Мусхафдан алты санысыны яздырып бейлеки веляятлара гөндерди.

Куръаны Керими аслындан окамалыдыр. Башга харплар билен языланлара Куръаны Керим дийилмейәр.

а) Мусхафы эле аланда, тәретли болмалы ве кыбла тарапа отуруп үнс берип окамалы.

б) Юваш-юваш дүрс окамалы.

в) Мусхафа середип хер аяды долы окамалы.

г) Теж вид кадаларына гөрә окамалы.

д) Оканының Аллаху теаланың келамыдыгыны ойланмалы.

е) Куръаны Керимиң эвр ве гадаганларына уймалыдыр.

Дөрдүнжи Шерт ПЫГАМБЕРЛЕРЕ ЫНАНМАК

Ве Русулихи: Аллаху теаланың пыгамберлерине ынандым, диймекдир. Аллаху теаланың халан ёлуна говушдырмак, догры ёлы гөркезмек үчин иберилдилер. Пыгамберлерде алейхимүсселам еди сыпатың бардыгына ынанмалыдыр:

1-**Ысмет:** Гүнә ишлемезлик. Пыгамберлер улы яда кичи хич гүнә ишлемезлер.

2-**Аманат:** Пыгамберлер хемме тараплайын ынамдар кишилердир. Асла аманата хыянат этмезлер.

3-**Сыдк:** Пыгамберлер Сөзлеринде ве ишлеринде, херекетлеринде догручыл ынсанлардыр. Хич вагт ялан сөзлемезлер.

4-**Фетанет:** Пыгамберлер өрән акыллы ве пайхаслы кишилердир. Көр яда кер ялы кусурлы кишилерден ве аяллардан хич вагт пыгамбер гелмеди.

5-**Теблиг:** Пыгамберлер ынсанлара өвреден бүтин дин билимлерини вахй аркалы Аллаху теаладан

өврендилер. Өвреден эвр ве гадаганларының хич хайсы өз пикир ве дүшүнж елери дәлдир. Эвр эдилен затларың хеммесини билдирдилер.

6-Адалет: Пыгамберлер хич хачан зулум ве хаксызлык этмезлер. Хич кимиң хатырасы ве гөвни үчин адалатдан айрылмазлар.

7-Эмнүл-азл: Пыгамберликлери ызына алынмаз. Дүнйәде ве ахыретде хемише Пыгамбердирлер.

Тәзе бир дин гетирен пыгамбере **Ресул** дийилйәр. Тәзе дин гетирмән өзүнден өңки пыгамбериң динине чагыран пыгамбере **Неби** дийилйәр. Пыгамберлере иман этмек, буларың арасында тапавут гойман хеммесиниң садык ве сөзлериниң догрудыгына ынанмакдыр. Оларың бирине ынанмазлык эдениң, хич хайсына ынанмадыгы болар.

Көп окап, көп ыбадат эдип, ачлык ве кынчылык чекип Пыгамбер болуп болмаяр. Диңе Аллаху теаланың ыхсаны ве сайламагы билен болар. Санлары белли дәлдир. Йүз йигрими дөрт мүнден көпрәкдиги беллидир.

Булардан үч йүз он үчи Ресулдыр. Булардан алтысы бейлекилеринден хас улыдыр. Булара **үлүл'азм** Пыгамберлер дийилйәр. Булар: **Адам, Нух, Ыбраһым, Муса, Иса** ве **Мухаммед** алейхиссаламдыр. Пыгамберлериң отуз үчи мешхурдыр. Булар: **Адам, Идрис, Шит, Нух, Худ, Салых, Ыбраһым, Лут, Исмайыл, Ысхак, Якуп, Юсуп, Эйюб, Шуайб, Муса, Харун, Хыдыр, Юша бин Нун, Иляс, Элийеса, Зүлкифл, Шем'ун, Ишмоил, Юнус бин Мета, Давуд, Сүлейман, Локман, Зекерийя, Яхя, Үзейир, Иса бин Меръем, Зүлкарнейн ве Мухаммед алейхи ве алейхимүссалатү vessалам'дыр.**

Булардан диңе, йигрими секизиниң ады Куръаны Керимде гечйәр. **Зүлкарнейн, Локман, Үзейир** ве **Хыдырың,** Пыгамбер болуп болмандыгы хакында долы маглумат ёкдур. Мухаммед Мабум хазретлери 2.нж и том, 36.нж ы хатында, Хыдыр алейхиссаламың пыгамбердигини билдирен хабарың хас догрудыгыны язар.

182.нҗи хатында, Хыдыр алейхисселамаң ынсан шеклинде гөрүнмеги ве кәбир ишлери этмеги, онуң яшайдигыны гөркезмейәр. Аллаху теала, онуң ве бирнәче пыгамберлериң ве велилериң рухларына ынсан шеклине гирмәге ругсат эдйәр. Олары гөрмек диридигини гөркезмес, дийилйәр.

ПЫГАМБЕРИМИЗ МУХАММЕД

«алейхисселама»

Аллаху теаланың ресулыдыр. Хабибидир (Сөйгүлисидир). Пыгамберлериң иң бейиги ве соңқысыдыр. Атасының ады Абдуллахдыр. Милады бәш йүз етмиш бир йылының апрель айының йигримисине догры гелйән, Реби'ул-Эввел айының он икинҗи душәнбе гиҗеси, сәхер вагты, Меккеде (догулды) дүнийә инди. Атасы догулманка вепат эдипди. Алты яшында эҗеси, секиз яшында гарры атасы ёгаляр. Соңра атасы Абдуллахың агасы Эбу Талыбың янында улалды. Йигрими бәш яшындака, Хатыҗа-түл-Күбра билен өйленди. Мундан дөрт гызы, ики оглы болды. Улы оглуның ады Касымды. Бу себәпден, оңа **Эбул-Касым** хем дийилди. Кырк яшына геленде, бүтин ынсанлара ве җынлара пыгамберлиги билдирилди. Үч йыл соңра, хемме кишини иман этмәге чагырмага башлады. Элли ики яшында, бир гиҗе Меккеден Кудүсе ве ол ерденем гөклере әкидиллип гетирилди. Бу ёлагчылыгына **Мираҗ** дийилйәр. Мираҗда, җеннетлери, Жәхеннемлери ве Аллаху теаланы гәрди. Бәш вагт намаз бу гиҗе парз болды. Тарыхчылара гөрә милады 622.нҗи йылда, Аллаху теаланың эмри билен, Меккеден Мединә гитди. Муңа хиҗрет дийилйәр. Медине шәхериниң Куба обасына гелди. Реби'ул-Эввел айының секизинҗи, душәнбе гүнине догры гелйән Сентябрь айының йигриминҗи гүни мусулманларың **(Хиҗри шемси)** йыл хасабының башлангыҗы болды. Мусулманларың **(Хиҗри, камери)** йыл хасабы хем, ол йылың Мухаррем айындан башлаяр ве гөкдәки айың, ериң дашындан он ики гезек айланмагы бир

камери йыл боляр. Хиҗри 11 (м.632) йылында, Реби'ул-Эввел айының он икинҗи душәнбе гүни, өйләнден өчүнчә вепат этди. Сишенбеден Чаршенбә гечилйән гижәниң ярында, вепат болан (ерине) отагына җайланды. Вепатында камары хасап билен 63, шемси хасап билен 61 яшындады.

Мухаммед алейхисселама акды. Бүтин ынсанларының гәрмегейиди. Өркүни белли этмейәрди. Онуң гөркүни бир гезек гөрениң я-да дүйшүнде гөрениң өмри гамсыз, хошвагт гечйәр. Ол хемише, дүниәниң хемме еринде болан ве гелеҗекдәки бүтин ынсанлардан, хемме тарапдан бейикдир. Акылы, хушы, оңат хәсиетлери, бүтин органларының гүйҗи, бейлеки ынсанларыңкыдан (гүйчлидир) көпди.

Чагалыгында ики гезек, сөвда эденлер билен Шам тарапына гитди ве Бусра дийилйән ерден ызына гайтдылар. Башга хич вагт хич ере гитмеди. Соватсызды. Ягны хич окува гитмеди. Хич кимден сапак омады. Эмма хемме зады билйәрди. Ягны нәмәни пикир этсе, нәмәни билмек ислесе Аллаху теала оңа билдирийәрди. Жебрайыл «алейхисселама» атлы мелек гелип, Оңа хер исләнини айдялды. Мүбәрәк йүреги, гүнеш ялы нур сачялды. Онуң сачан ылым, марыфет нурлары, радио толкунлары ялы, ерлерә, гөклерә, хемме ере яйыларды. Шу вагты габрында хем яйылар. Яйма гүйҗи хемише артяр. Электромагнит толкунларыны алмак үчин радио кабул эдиҗисиниң герек болшы ялы, онуң нурларыны алмак үчинем, оңа ынанан ве сөөн, гөркезен ёлундан йөрәп арассаланан йүрек герекидир. Мунуң ялы калбы болан ынсан, бу нурлары алар ве бу хем этраба яяр. Мунуң ялы бейик ынсанлара (**Вели**) дийилйәр. Бу велини танаян, ынанан ве сөөн киши, мунуң гаршысында эдеп билен отура я-да узақдан оны эдеп ве сөйги билен ятласа, бу кишиниң хем йүреги, нур, фәйз алмага, арассаланмага, кәмилләшмәгә башлар. Аллаху теаланың беденимизи, етишдирмек үчин гүн энергиясыны себәп эдиши ялы, рухларымызы, йүрегимизи кәмилләшдирмек ынсанлықда бейгелтмек

үчин хем Мухаммед алейхисселамаң калбыны, ондан чыкан нурлары себәп этди. Ынсан үчин зерур болан бүтин иймит өнүмлериниң, гүн энергиясының тәсири билен болуп гечйән реакцияларың нетиҗесинде эмеле гелиши ялы, йүрегиң, рухуң иймити болан Өвлүйәниң сөхбетлери, сөзлери ве китаплары хем, диңе Пыгамберимизиң мүбәрәк йүрегинден чыкан нурлар билен хасыл болар.

Аллаху теала Жебрайыл «алейхисселама» атлы мелек билен, Мухаммед алейхисселама (**Куръаны Керими**) гөндерди. Ынсанлара дүниәде ве ахыретде герекли, пейдалы болан затлары эмретди. Зыянлы боланларыны гадаган этди. Бу эмирлериң ве гадаганларың хеммесине (**Ыслам дини**) я-да (**Ысламыет**) дийилйәр.

Мухаммед алейхисселамаң хер сөзи догрудыр, пейдалыдыр ве гымматлыдыр. Мунуң шейледигине ынанан кишә (**мүмин**) ве (**Мусулман**) дийилйәр. Мухаммед алейхисселамаң сөзлериниң бирине ынанмаян, халамаян кишә капыр дийилйәр. Аллаху теала мусулманы сөер. Муны Жәхеннемде хемишелик гоймаз я Жәхеннеме хич гоймаз я-да гүнәлериниң жезасы ялы Жәхеннемде янар. Соңра Жәхеннемден чыкарылар. Капыр болса Жәннете хич гирмез. Догры Жәхеннеме гирер ве ол ерден хич чыкмаз. Оңа ынанмак, оны сөймек, бүтин сеадетлериң, рахатлыкларың, говулыкларың башыдыр. Онуң Пыгамберлигине ынанмазлык болса, бүтин хеләкчилигиң, кынчылыгың ве эрбетликлериң башыдыр.

Пыгамберимизиң ылымы, ирфаны, пәхими, якыны (иманы), акылы, жомартлыгы, зехини, шепагаты, гайраты, песпәллиги, мылайымлыгы, хамиййети (динини, намысыны горама гайраты), сабыры, садакаты, аманаты, шежа'аты, хайбаты, йигитлиги, белагаты ве фесахаты (догры ве ягшы, өз сөзлемеги) кереми фетанети (акылының дурулыгы), ынсабы, хаясы, мелахаты (гөзеллиги), таквасы, вера'ы (шүбхели затлардан гача дурмак), иффети (ар, намыс, хая дуйгусы), зүхди (дүниәликлерден

узак дурмак) бүтин пыгамберлериңкиден көпди. Достундан ве душманындан чекен зыянларыны багышларды. Хич хайсына гаршылык гөркезмедди. Ухуд газасында (сөвешинде) капырлар, мүбәрек яңагыны ганадып, дишлерини дөвен вагты хем муны эденлер үчин: **«Я Рабби! Булары багышла! Жахилликлери ни багышла!»** дийип дога этдипди.

Мухаммед алейхисселамаың оңат хәсиетлери гаты көпдүр. Хер мусулманың булары өвренмеги ве булар билен ахлагыны дүзелтмеги гереkdir. Шейлеликде, дүнийәде ве ахыретде хеләк болмакдан, кынчылыклардан гутулмак ахыретде шепагатына говушмак несип болар. Чүнки, хадысы шерифде: **«Аллаху теаланың ахлагы билен хәсиетлениң! (Ахлакланың!)»** буюрды.

ЭСХАБЫ КИРАМ

Пыгамберимизиң мүбәрек йүзини гөрен ве сүйж и сөхбетлерини диңлән мусулманлара **«Эсхабы кирам»** дийилйәр. Пыгамберлерден соң ынсанларың иң хайырлысы, иң үстүни **Эбу Бекр-и Сыддыкдыр** «радыяллаху анх». Бу илкинж и халыфадыр. Эбу Бекри Сыддыкдан соңра ынсанларың иң үстүни Фарук-ы азам икинж и халыфа **Омар бин Хаттаб** «радыяаллаху анх», соңра иң үстүни ве Пыгамберимизиң үчүнж и халыфасы, Иман, хая ве ирфан хазынасы Хазрети **Осман бин Аффан** «радыяаллаху анх», мундан соң ынсанларың иң хайырлысы дөрдүнж и халыфа Аллаху теаланың арсланы **Алы бин Эбу Талыбдыр** «радыяллаху анх». Хадысы шерифлерден мәлим болшы ялы **хазрети Патма, хазрети Хатыжа, Хазрети Әше, Хазрети Меръем, хазрети Асие** дүнийә аялларының иң үстүнлеридир. Хадысы шерифде: **«Патма Жәннет аялларының үстүнидир. Хасан ве Хүсейин хем Жәннет яшларының бейиклеридир.»** буюрулды.

Булардан соңра эсхабы кирамың иң бейиклери **(Ашере-и мүбешшере)**дир. Жәннетликдиги мүжделенен он кишидир. Ягны бу он киши дири вагтлары

пыгамберимиз тарапындан Женнетликдиги хабар берилипдир. Соңра **Бедр**, соңра **Ухуд** сөвешлерине гатнашанлар, соңра хем **Биат-үр-ридвана** геленлердир.

Пыгамберимизиң ёлунда жанларыны ве малларыны пида эден, оңа көмек эден Эсхабы кирамың хеммесиниң атларыны хормат ве сөйги билен тутмак bize важыпдыр. Оларың белент мертебесине гелишмейән сөзлери айтмак, өрән ялңышдыр. Атларына биэдеплик этмек, догры ёлдан айрылмакдыр.

Пыгамберимизи сөөн киши онуң эсхабының хеммесини сөймелидир. Себәби бир хадысы шерифде: **«Эсхабымы сөөн, мени сөөнлиги үчин сөөр. Олары сөймедик кишиниң, мени сөймедиги болар. Олары ынжыдан мени ынжыдар. Мени ынжыдан хем Аллаху теаланы ынжыдар. Аллаху теаланы ынжыдан киши хем элбетте азап (чекер) гөрер»**. Башга бир хадысы шерифде: **«Аллаху теала мениң үмметимден бирине ягшылык этмек ислесе онуң йүрегине эсхабының сөйгүсини ерлешдирер. Оларың хеммесини жаны ялы сөөр»** буюрды. Пыгамберимиз вепат эден гүни, Медине шәхеринде отуз үч мүң сахаби (эсхаб) барды. Сахабилериң жеми йүз йигрими дөрт мүңден көпрөкдир.

Дөрт Мезхеб Ымамы ве Бейлеки Алымлар

Итикадда, догры болан, диңе бир ёл бардыр. Бу хем **(Эхли Сүннет вел-жемагат)** мезхебидир. Ер йүзүнде яшаян бүтин мусулманлара догры ёлы гөркезен ве Мухаммед алейхисселамың ёлуны үйтгетмән, догры өврнемегимизе себәп болан дөрт бейик ымамдыр. Булардан биринжиси, **Ымам-ы а'зам Эбу Ханыфе Нуман бин Сабитдир**. Ыслам алымларының иң бейиклериндендир. Эхли Сүннетиң ёлбашчысыдыр. Икинжиси **Ымам-ы Малик бин Энес**, үчүнжиси, **Ымам-ы Мухаммед бин Идрис Шафи'ы**, дөрдүнжиси, **Ымам-ы Ахмед бин Хан**

белдир «рахметуллахи алейхим эж ма'ын».

Бу дөвүрдө дөрт мезхепден бирине уймаян бир киши ялңыш ёлдадыр, догры ёлдан айрылар. Биз бу китабымызда ханефи мезхебине гөрә намаз сапакларыны, бу мезхебиң бейик алымларының китапларындан алып йөнекейлешдирип яздык. Бу дөрт ымамың талыпларының икиси иман билиминде ёкары дережә етди. Шейлеликде итикатда мезхеп ики болды. Куръаны Керим ве Хадысы шерифлерде гөркезилен иман бу икисиниң иманыдыр. Фыркайы нажйие болан (халас болан фырка) Эхли Сүннетиң иман билимини ер йүзүне яян бу икисидир. Буларың бири **Эбу Мансур-и Матүриди**, бейлекиси. **Эбул Хасен Ал-Эш'аридир**.

Бу ики ымам шол бир иманы яйдылар. Араларындакы бирнәче тапавут, мөхүм дәлдир. Хакыкатда (меңзешдир) бирдир. Ыслам алымлары, Куръаны Керимде ве Хадысы шерифлерде өвүлдилер. Бир аети Керимеде меален: **«Биленлер билен билмейәнлер хич вагт бир болармы?»** буюрулды. Башга бир аетда меален: **«Эй мусулманлар! Билмейәнлериңизи биленлерден сораң.»** буюрулды.

Хадысы Шерифлерде: **«Аллаху теала ве Мелеклер ве хер жанлы, ынсанлара ягшылык этмеги өвреден мусулманлара дога эдерлер», «Кыямат гүни илки Пыгамберлер, соңра алымлар, оңра шехидлер шепагат этжекдирлер». «Эй ынсанлар билиңиз ки, ылым алымдан эшидип өвренилер». «Ылым өврениң. Ылым өвренмек, ыбадатдыр. Ылым өвренеде ве өвренеде жихад согабы бардыр». «Ылым өвретмек садака бермек ялыдыр. Алымдан ылым өвренмек техежжүд намазы кылмак ялыдыр». «Ылым өвренмек бүтин нафиле ыбадатлардан хас согаплыдыр. Чүнки, өзүне де өвретжеклерине пейдалыдыр». «Башгалара өвретмек үчин өвренен кишә, Сыддыклар согабы берилер». «Ылым хазынадыр. Ачары сорап өвренмекдир.» «Ылым өврениң ве өвредиң». «Хемме задың**

гөзбашы бардыр. Такваның гөзбашы, ари-флериң калбыдыр» «Ылым өвретмек, гүнәлере (жеримедир) кеффаредир».

Бәшинжи Шерт АХЫРЕТЕ ЫНАНМАК

Вел евмил ахыры: Ахырет гүнүне ынандым, диймекдир. Бу вагтың башлангычы ынсаның өлен гүни башлар ве кыяматың соңуна ченлидир. Соңқы гүн дийилмегиниң себәби, мунуң аркасындан гижә гелмейәнлиги үчиндир я-да дүнйәден соңра геленлиги үчиндир. Кыяматың хачан гопжагы билдирилмеди. Эмма Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи веселлем» бирнәче аламатларыны хабар берди. Хазрети Мехди гелер. Иса алейхисселама гөкден Шама инер. Дежжал чыкар. Ежүж ве Межүж дийилйән кишилер хер тарапы эеләр. Гүн гүнбатардан догар. Гүйчли зензелелер болар. Дини билим ятдан чыкар. Гүнә ишлер, эрбетликлер көпелер. Хемме ерде харам ишленер, Еменден от чыкар. Гөклер ве даглар парчаланар. Гүн ве Ай тутулар веш.м.

Ғабырде совал бардыр. Ғабырде Мүнкер ве Некир мелеклерине жогап бермек үчин шулары ятдан өвренмелидир. Ве чагаларада өвретмелидир: Раббим; Аллаһу теала, Пыгамберим; Мухаммед алейхисселама, диним; дини Ыслама, китабым; Куръаны Керим, кыблам; Кабе-и шериф, итикадде мезхебим; Эхли Сүннет вел-жемагат, амелде мезхебим; Ымамы а'зам Эбу Ханифе мезхеби. Кыямат гүни хемме киши дирилер. Магшар еринде йыгнанжак. Салыхларың амел депдери сагын-дан, яманларыңқы арка я-да чеп тарапындан берилжек. Шек етирмекден, капырлықдан башга хер гүнәни Аллаһу теала ислесе багышлажак, ислесе кичи гүнәлери үчинем азап этжекдир.

Амалларың чекилмеги үчин **(Мизан)** бардыр. **(Сырат көпрүси)**, Аллаһу теаланың эври билен Жәхеннемиң үстүне гурулар.

Мухаммед Мустафа «саллаллаху алейхи ве селл-

ем» махсус (хусусы) болан **(кевсер ховузы)** бардыр.

(Шепагат) хақдыр. Тоба этмән өлен мусулманларың кичи ве улы гүнәлериниң багышланмагы үчин Пыгамберлер, Велилер, салыхлар, алымлар, мелеклер, шехитлер ве Аллаху теаланың ругсат беренлери шепагат эдерлер ве кабул эдилерлер.

Женнет ве **Жәхеннем** хәзир бардыр. Женнет едигат гөклериң үстндедир. Жәхеннем хемме задың ашагындадыр. Женнетиң секиз гапысы бардыр. Хер гапыдан бир Женнете гирилер. Жәхеннем еди гатдыр. Биринжи гатдан башлап единжә догры азаплар агырлашар.

Алтынжы Шерт

КАДЕРЕ (Язгыда) ЫНАНМАК

Ве бил-кадери, хайрихи ве шеррихи минеллахи теала: Кадере (язгыда) хайыр ве шерлериң Аллаху теаладан боландыгына ынандым, диймекдир. Ынсанлара гелен хайыр ве шер, пейда ве зыян, багтлы болмак ве хеләк болмак буларың хеммеси Аллаху теаланың тақдыр этмеги билен болар.

Аллаху теаланың бир задың болмагыны исле-мегине (язгыт) **кадер** дийилйәр. Кадериң (язгыдың), ягны болмагы тақдир эдилен задың ярадылмагына **(каза)** дийилйәр. Каза ве кадер сөзлери бирибириниң ерине уланыляр.

Аллаху теала гулларына **эраде** берди, бу эраделерини уланышларыны, ишлери яратмага себәп этди.

Бир бенде бир зады этмек ислән вагты, Аллаху теала ислесе, ол иши ярадар. Ислесе яратмаз. Бенде дилемесе Аллаху теала хем дилемез ве ол иши яратмаз.

Аллаху теала, хемме кишә тевеккел болмагы эвр этди. Тевеккел бир иши эденден соңра нетижесини Аллаху теала гоймак. **«Тевеккел иманың шертидир»**, меалиндәки ает-и Кериме, бу эврилериң биридир. Маиде Сүресинде: **«Эгер иманыңыз бар болса,**

Аллаху теала тевеккел эдиң!» Ал-и Имран сүресинде: **«Аллаху теала тевеккел боланлары элбетте сөөр»**, Талак сүресинде: **«Бир киши Аллаху теала тевеккел этсе, Аллаху теала, оңа етер»**, Зүмер сүресинде: **«Аллаху теала, бендесине етерлик дөлмидир?»** меаллеринде башга-да бирнөчө ает бардыр.

Ресулуллах «саллаллаху алейхи веселлем» буюрды: **«Үмметимден бир бөлегини маңа гөркездилер даглары, сөхралары долдурупдырлар. Бейле көплүгини гөрүп гең галдым ве бегендим. Бегендиңми? дийдилер; ховва - дийдим. Булардан диңге етмиш мүң санысы хасапсыз Женнете гирер дийдилер. Булар хайсыларыдыр дийип сорадым. Ишлерине гөзбагчылык, пал, догагөйлүк, жадыгөйлүк гарышдырман, Аллаху теаладан башгасына, тевеккел ве ынам этмейөнлердир буюрулды».** Диңлейөнлериң арасындан Укаше «радыяллаху анх» еринден турып: «Я Ресулаллах! Дога буюруң, олардан болайын» диенде: **«Я Раббий! Муны олардан эт!»** буюрды. Бири турып, олам бу доганы исленде: **«Укаше сенден өң иследи»** буюрды.

Тевеккел, себәплерине япышып, соңрасы үчин келләни агыртмазлыкдыр.

Икинжи бөлүм ЫБАДАТЛАРЫМЫЗ ВЕ НАМАЗ

Ыбадат нөме ?

Ыбадат, бизи ве бүтин бар затлары ёқдан бар эден ве хер секунтда барлыкда тутан, гөрүнйөн ве гөрүнмейөн каза ве белалардан гораян, хер дүрли ныгматлар, говулыклар берип яшадан Аллаху теаланың эмр ве гадаганларыны бержай этмеқдир. Аллаху теаланың сөйгүсини газанан Пыгамберлере, өвлүйөлара, алымлара уймақдыр, олара меңземәге чалышмақдыр.

Ынсаның, өзүне сансыз ныгматлар берен Аллаху

теаладыр. Оңа гүйж и етенден шүкүр этмеги ынсанлык везипесидир. Акылың эвр эден бир везипеси ве боржудыр. Эмма ынсанлар өзүниң кем акыллары ве гысга дүшүнжелери билен Аллаху теала үчин шүкүр, хормат эдип болжак затлары тапып билмез. Шүкүр этмек ве хормат гоймак үчин яраян везипелер Аллаху теала тарапындан билдирилмесе, өвмек үчин айдылан затлар, яманламак хем болуп билер.

Ынха, ынсанларың Аллаху теала гаршы йүрек, дил ве беден билен бержай этмеклери ве ынанмаклары герек болан шүкүр боржы, гуллуқ везипелери, Аллаху теала тарапындан билдирилип ве онуң сөйгүли Пыгамбери тарапындан үмметине өврөдилди. Аллаху теаланың гөркезен ве эвр эден гуллуқ везипелерине «Ысламыет» дийилйөр. Аллаху теала шүкүр этмек, онуң Пыгамбериниң гетирен динине уймак билен, гөркезен ёлундан гитмек билен болар. Онуң динине уйман, гөкезен ёлундан гитмән, мунуң дашында галан хер дүрли, шүкри ве ыбадаты, Аллаху теала халамаз ве кабул этмез. Себәби ынсанларың говы гөрийән ве халаян бирнәче затлары бардыр велин, Ысламыет, булары халамаяр ве эрбетлигини билдирйөр.

Диймек, акыллы адамларың Аллаху теала шүкүр ве ыбадат этмек үчин Мухаммед алейхисселама уймагы герөқдир.

Мухаммед алейхисселама уян киши мусулмандыр. Аллаху теала шүкүр этмәге ягны Мухаммед алейхисселама уймага **«ыбадат этмек»** дийилйөр. Ысламыет ики бөлүмден ыбаратдыр.

1-Калб билен итикад эдилмеги, ынанылмагы герек боланлар.

2-Беден ве калб билен бежай эдилжөк ыбадатлар.

Беден билен ерине гетирелен ыбадатларың иң үстүни намаздыр. Намаз кылмага яшы етен хер мусулманың гүнде бәш вагт намаз кылмагы парздыр.

Мүкеллеф Дийип Киме Айдылар?

Акылы еринде болан ве булуг чагына гирен (кәмиллик яшына етен) эркек ве аяллага «**Мүкеллеф**» дийилйэр. Мүкеллеф болан кишилер, Аллаху теаланың эмр ве гадаганларына уймага борчлудырлар. Динимизде, мүкеллеф болан кишэ, илки билен иман этмек ве соңра ыбадат этмек эмр эдилди. Айратынам гадаган эдилен харамлардан ве мекрухлардан гайра дурмак герекдир.

Акыл, дүшүнмек үчин бир гүйчдир. Пейдалыны зыянлыдан тапавутландырмак үчин ярадылды. Акыл бир өлчег гуралы ялыдыр. Ики оңат затдан, хас оңадыны ве ики эрбет затдан хас эрбедини тапавутландырар. Акыллы болан, диңе оңады ве эрбеди билйән дәл, оңады гөрен вагты алан ве эрбеди гөрен вагты оны терк эдендир. Акыл гөз ялыдыр. Дин хем ягтылык ялыдыр. Ягтылык болмаса гөз хем гөрмөз.

Булуг (кәмиллик) чагы, эргинлик яшы диймекдир. Эркек огланларың булуг чагына гирмеги 12 яшы доланда башлар. Эркек огланың кәмиллик яшына гиренини гөркезен алааматлары бардыр. Бу алааматлар гөрүнмесе он бәш яшына геленде динде кәмиллик чагына гирди дийип хөкүм эдилйэр.

Гызларың булуг чагына гелмеси (кәмиллик чагына гирмеги) докуз яшыны долдуранда башлар. Эгер докуз яшыны долдуран гызда кәмиллик чагына гелениниң алааматларындан хич хайсы гөрүнмесе динимизде он бәш яшы доланда кәмиллик чагына гелди, дийип, хөкүм эдилйэр.

Эф'ал-и Мүкеллефин (Ахкам-ы Ысламийе)

Ыслам дининиң билдирен эмрлерине ве гадаганларына «**Ахкам-ы шер'ыййе**» я-да «**Ахкам-ы ысламийе**» дийилйэр. Булага «**Эф'ал-и мүкеллефин**» хем дийилйэр. Еф'ал-и мүкеллефин секиздир: **Парз, важып, сүннет, мүстехаб, мүбах, харам, мекрух ве мүфсид.**

1-Парз: Аллаху теаланың бержай эдилмесини аети Кериме билен гөниден гөни эмр эден затларына

парз дийилйәр. Парзлары терк этмек харамдыр. Ынанмаян ве бержай эдилмегине әхмиет бермейән капыр болар. Парз ики дүрлүдир:

Парз-ы Айн: Хер мүкеллеф болан мусулманың хут өзиниң ерине гетирмеги герек болан парздыр. Иман этмек, төрөт алмак, гүсл этмек (сува дүшмек), бөш вагт намаз кылмак, Рамазан айында ораза тутмак, бай болса зекат бермек ве хажа гитмек, парз-ы айндыр. (Отуз ики парз ве элли дөрт парз мешхурдыр.)

Парз-ы Кифае: Мусулманлардан бирнәчесиниң я-да бириниң бержай этмеги билен бейлекилериниң бойнундан айрылан парздыр. Берлен саламы алмак, жыназаны ювмак, жыназа намазыны кылмак. Куръаны Керимиң хеммесини ятлап хафыз болмак, жихад этмек, өзүне герегинден артыкмач дин билимини өврөнмек ялы парзлардыр.

2-Важып: Бержай эдилмеси парз ялы хөкман болан эмрлере дийилйәр. Бу эмриң Куръаны Керимдәки делили парзларда болшы ялы хас мәлим дәлдир. Чак эдилен делил билен мәлимдир. Витр ве байрам намазларыны кылмак, бай болса гурбанлык кесмек, питре бермек важыпдыр. Важыбың хөкми парз ялыдыр. Важыбы терк этмек тахримен мекрухдыр. Важыбдыгына ынанмаян капыр болмаз. Эмма бержай этмейән Жәхеннем азабына сезевар болар.

3-Сүннет: Аллаху теала тарапындан эвр эдилмән, диңе Пыгамберимизиң бержай эдилмегини өвен я-да өзүниң довамлы ерине гетирен шейле хем бержай эдиленини гөрүп гаршы болмадык затларына, сүннет дийилйәр. Сүннети халамазлык динден чыкмага себәп болар. Халаса-да ерине гетирмейәнлере азап эдилмез. Эмма, себәпсиз ве довамлы терк эден азарланмага, язгарылмага, согабындан махрум болмага лайык болар. Меселем: Азан окамак, икамет гетирмек, жемагат билен намаз кылмак, төрөт алынган вагты мисвак уланмак, өйлененде нахар бермек ве оглуңы сүннет этдирмек ялы ыбадатлар.

Сүннет ики дүрлүдир:

Сүннет-и мүэккеде: Пыгамберимизиң довамлы ерине гетирен, өрән аз терк эден мөхүм сүннет-леридир. Эртир намазының сүннети, өйлән намазының илки ве соңкы сүннетлери, агшам намазының сүннети, ятсы намазының соңкы ики рекат сүннети мунуң ялыдыр. Бу сүннетлери асла өзрсиз (себәпсиз) терк этмек болмаяр. Халамаян капыр болар.

Сүннет-и гайри мүэккеде: Пыгамберимизиң ыбадат магсады билен кәвагт бержай эденлеридир. Икинди ве ятсы намазларының дөрт рекатлык илкинж и сүннетлери мунуң ялыдыр. Булар көп терк эдилсе-де хич зат эдилмез. Себәпсиз бүтинлей терк этмек азарланмага, Пыгамберимизиң шепагатындан махрум болмага себәп болар.

Бәш-он кишиден бири этсе, бейлеки мусулманлардан сакыт болан сүннетлере хем «Сүннет-и алел кифае» дийилйәр. Салам бермек, итикафа гирмек ялы.

Тәрет алмага, иймәге, ичмәге ве хер хайыр ише башлананда «бисмилләхиррахманыррахым» диймек сүннетдир.

4-Мүстехаб: Муңа мендуб, адаб (эдеглер) хем дийилйәр Сүннет-и гайри мүэккед ялыдыр. Пыгамберимизиң өмрүнде бирнәче гезек эден я-да говы гөрен ыбадатларыдыр. Яңы доган чага единж и гүни ат гоймак, эркек ве гыз чага үчин акыка хайван кесмек, оңат гейинмек, атыр (алкоголсыз болмалы) сепинмек мүстехабдыр. Булары бержай эдене көп согап берилер, этмейәне азап эдилмез. Пыгамберимизиң шепагатындан махрум болмаз.

5-Мүбах: Эдилмеги эвр хем дәл гадаган хем болмаян ишлердир. Гүнә я-да ыбадатлыгы билдирилмедик ишлердир. Ягшы ниет билен ишленсе согап, яман ниет билен эдилсе азап бардыр. Халалындан хер дүрли нахар иймек, эшик геймек ялы ишлер мүбахдыр. Булар, ысламыете уймак, ыбадат этмек ниети билен эдилсе, согап болар. Жаның саг болуп ыбадат этмек ниети билен ийип ичмек мунуң ялыдыр.

6-Харам: Аллаһу теаланың, Куръаны Керимде этмәң, дийип, эмр эден затларыдыр. Харам ишлер берк гадаган эдилди. Харама халал диениң ве халала харам диениң иманы гидер ве капыр болар. Харам болан затлары терк этмек ве сакынмак парздыр. Парзы берҗай этмек ягны харам ишлерден гачмак көп согапдыр.

Харам ики дүрлидир:

Харам ли-айнихи: Адам өлдүрмек, зына этмек, ливата этмек, хумар ойнамак, шерап ве хер дүрли алкогольли ичгилер ичмек, ялан сөзлемек, огурлык этмек, доңузың этини, ган ве ләш иймек, аялларың, гызларың башы, голы, аягы ачык көчә чыкмагы харамдыр ве улы гүнәдир. Бир киши, бу гүнәлери ишлән вагты «бисмилләх» дийсе ве халалдыгына ынанса, я-да Аллаһу теаланың харам этмегине әхмиет бермесе, капыр болар. Буларың харамдыгына ынанып горкуп ишлесе капыр болмаз. Эмма Жәхеннем азабына лайык болар. Ишлемәге довам эдип, тоба этмән өлсе, имансыз гитмегине себәп болар.

Харам ли гайрихи: Булар аслында халал болуп башгаларың хақы боланлыгы үчин харамдыр. Меселем: Эсинден ругсат алман, бир кишиниң багына гирип, мивесини алып иймек, задыны ве пулыны огурлап алмак, аманда хыянат этмек, пара алмак, процент ве хумар ойнап пул газанмак ялы харамлар. Булары ишлән вагты «бисмилләх» дийсе, я-да «халалдыр» дийсе капыр болмаз. Себәби ол кишиниң хақыдыр, ызына алар. Бәш ярым арпа (бир данк) агырлыгындакы хак үчин, эртир кыямат гүнүнде җемагат билен кылынан ве кабул болан еди йүз рекат намазың согабыны, Аллаһу теала хақың эсине берер. Харамлардан гачмак, ыбадат этмекден хас көп согапдыр. Онуң үчин харамлары өвренип гачмак герек.

7-Мекрух: Аллаһу теаланың ве Мухаммед әл-әйхисселамаың халамаян хем-де ыбадатларың согабының гитмегине себәп болан затлара мекрух дийилйәр.

Мекрух ики дүрлидир:

Тахримен мекрух: Важ ыбың терк эдилмегидир. Харама якин болан мекрухдыр. Булары ишлемек азаба себеп болар. Гүн догян вагты, догры депедекө ве батян вагты намаз кылмак ялы. Булары каст эдип ишлейән гүнәкәр болар. Жәхеннем азабына лайык болар. Намазда важ ыблары терк эдениң, тахримен мекрухлары ишләниң ол намазы гайтадан кылмагы важ ыпдыр. Эгер «сехв» билен ягны ялңышлык билен ишлесе, намазың ичинде «сехив сеж десини» эдер.

Тензихен мекрух: Мүбаха ягны халал ишлере якин болан я-да ишленмегинден сакынылмагы хас говы болан ишлердир. «Җайри мүэккөд» сүннетлериң ве мүстехабларың терк эдилмеги ялы.

8-Мүфсид: Динимизде халал иши я-да башланан бир ыбадаты бозан затлардыр. Иманы ве намазы, никаны ве хажы, зекаты, алыш ве сатышы бозмак ялы. Меселем: Аллаху теала шек етирмек иманы бозар. Намазда гүлмек тәрети ве намазы бозар. Ораза вагты билип иймек, ичмек оразаны бозар.

Парзлары, важ ыплары ве сүннетлери берж ай эдене ве харамдан, мекрухдан сакланана согап берилер. Харамлары ве мекрухлары ишләп, парзлары ве важ ыплары берж ай этмейәне гүнә язылар. Бир харамдан сакынмагың согабы бир парзы берж ай этмегиң согабындан гат-гат көпдүр. Бир парзың согабы, бир мекрухдан сакынмагың согабындан бу хем бир сүннетиң согабындан көпдүр. Мүбахлардан Аллаху теаланың сөөнлерине **«хайрат ве хасенат»** дийилйәр. Булары берж ай эдене хем көп согап берилйәр. Йөне мунуң согабы Сүннетиң согабындан аздыр.

ЫСЛАМ ДУШМАНЛАРЫ

Ыслам душманлары, ысламыети өк этмек үчин Эхли Сүннет китапларыны өк этмек ислейәрлер. Куръаны Керимде, Маиде сүресинде, **«Ысламың иң улы душманы, яхудилер билен мүшриклердир»** буюрулды. Мүшрик бута, хейкеле тапынан (ыбадат э-

ден) капырлардыр. Християнларың мүшрикдиги мәлимдир. Еменли Абдуллах бин Себе атлы яхуди, Эхли Сүннети ёк этмек үчин **(шайы)** жемагатыны гурады. Шайылар өзлерине **(Алеви)** диййәрлер. Мүшриклериң иң азгыны иңдислердир. Бүтин императорлык гүйж и билен Хиндистандан, Африкадан йыгнан алтынлары билен, ганлы сөвешлер билен ве **(Веххабилик)** атлы, ялан китаплары билен Эхли Сүннете хужим эдйәрлер. Дүнйәниң хемме еринде, эбеди сеадете говушмак ислеёнлериң, шайы ве веххаби китапларына алданман Эхли Сүннет алымларының китапларына япышмагы маслахат берйәрис.

ЫСЛАМЫҢ ШЕРТЛЕРИ

Ыслам динине гиренлере ягны, мусулманлара парз болан, берж ай эдилмеги хөкман болан бөш везипе бардыр:

1-Ысламың шертлериң биринж иси **Келиме-йи шехадети** айтмакдыр. Бу **«Эшхедү эн лә иләхе иллаллах ве эшхедү энне Мухаммеден абдүху ве расулүх»** диймекдир. Ягны акыллы ве балыг болан (кәмилик чагына гелен) гепләп билиён кишиниң: **«Ерде ве гөкде, Аллаху теаладан башга ыбадат эдилмәге лайык ве хақы болан хич ким ве хич зат ёкдур. Хақыкы илах диңе Аллаху теаладыр.»** Ол важыб-ул-вужуддыр. Хемме үстүнлик Ондадыр. Онда хич кусур ёкдур. Онуң ады Аллахдыр, диймеги ве муңа калб билен берк ынанмагыдыр. Ве ене-де, ол гүл реңкли, нурлы, мылайым йүзли ве гара гашлы, гара гезли, мүбәрәк алны ачык, онат хәсиетли, көлегеси ере дүшмейән ве сүйж и сөзли, Арабыстанда Меккеде догуланлыгы үчин Арап дийилен, Хашими өвладындан: **«Абдуллахың оглы Мухаммед алейсселам, Аллаху теаланың гулы ве Ресулыдыр, ягны Пыгамберидир.»** Вехебиң гызы хазрети Әминәниң оглудыр.

2-Ысламың икинж и шерти: Шертлериңи ве парзларыны берж ай эдип хер гүн бөш гезек **вагты ге-**

ленде намаз кылмакдыр. Хер мусулман, хер гүн, вагты геленде, бәш гезек намаз кылмагы ве хербирини вагтында кыляныны билмеги парздыр. Намазлары; парзларына, ваҗыбларына, сүннетлерине үнс берип ве гөвнүңи Аллаху теала берип, вагтары гечмәнкә кылмалыдыр. Куръаны Керимде, намаза: **«Салат»** дийилйәр. Салат; сөзлүкде ынсаның дога этмеги, мелеклериниң истигфар этмеги, Аллаху теаланың мерхамет, рехим этмеги манысындадыр. Ысламыетде **«Салат»** диймек; ылмыхал китапларында билдирилши ялы, белли херекетлери этмек ве белли затлары окамак, диймекдир. Намаз кылмага **«Ифтитах текбири»** билен башланяр. Ягны эркеклер эллерини гулакларына галдырып, гөбегиниң ашагына индирийәркә **«Аллаху экбер»** диймеги билен башланяр. Соң отурышда, башы саг ве чеп тарапа өврүп, салам берип битир-ийлйәр.

3-Ысламың үчүнҗи шерти: **Малың зекатыны бермекдир.** Зекатың манысы; арассаламак, ве оңат хала гелмек диймекдир. Ысламыетде зекат диймек; Зерурыңдан артыкмач ве **«нисаб»** дийилен бир мукдарда **зекат малы** болан кишиниң, малының белли бир бөлүмини айырып, Куръаны Керимде ады агзалан мусулманлара миннет этмән бермекдир. Зекат секиз дүрли адама берилер. Дөрт мезхебде де дөрт дүрли зекат малы бардыр: Алтын ве күмүш зекаты, сөвда малының зекаты, йылың ярысыңдан көпрәк яйлада отлаян дөрт аяклы өй хайванларының зекаты, топрақдан алынян хасылың зекаты. Бу дөрдүнҗисине **«Үшүр»** дийилйәр. Үшүр хасыл алынан вагты берилер. Бейлеки үчүси, нисаб мукдары боландан бир йыл соңра берилйәр.

4-Ысламың дөрдүнҗи шерти: **Рамазаны шериф айында, хер гүн ораза тутмакдыр.** Ораза тутмага **(савм)** дийлйәр. Савм сөзлүкде бир зады бир затдан горамак диймекдир. Ысламыетде шертлерини берҗай эдип, Рамазан айында, Аллаху теала эмир эденлиги үчин, хер гүн үч затдан өзүңи горамакдыр. Бу үч зат:

иймек, ичмек ве жимадыр (никалы янёлдашың билен жынысы гатнашык этмек). Рамазан айы гөкде тәзе ай гөрүнөнде башлар. Өңүнден хасапламак билен башламаз.

5-Ысламың бәшинжи шерти: **Гүйжи етениң өмрүнде бир гезек хажа гитмегидир.** Ёл ховпсуз, жаны саг ве Меккей-и мүкерреме шәхерине гидип, гелйәнчә, ызында галан машгаласы оңар ялы малден артан пул билен ол ере гидип гелип билжек кишиниң өмрүнде бир гезек, Кәбе-и му'аззаманы тогап этмеси ве Арафат мейданында дурмагы парздыр.

Ёкарда билдирилен, ысламың бәш шертинден иң мөхүми (**Келиме-и шехадети**) айтмак ве манысына ынанмакдыр. Мундан соңра мөхүми, намаз кылмакдыр. Хас соңра, ораза тутмак, хас соңра хаж этмекдир. Иң соңунда зекат бермекдир. Келеме-и шехадетиң иң мөхүмидиги алымларың тассык этмеги билен беллидир.

Бейлеки дөрдүниң үстүнлик дережеси ёкарда билдиришимиз ялыдыр. Келиме-и шехадет мусулманлыгың башында ве илки парз болды. Бәш вагт намаз, би' сетиң он икинжи йылында ве хижретден бир йыл ве бирнәче ай өң мираж гижесинде парз болды. Рамазан-ы шериф оразасы, хижретиң икинжи йылында, Шабан (мерет) айында парз болды. Зекат бермек, оразаның парз болан йылы, Рамазан айында парз болды. Хаж болса, хижретиң даокузынжы йылында парз болды.

Үчүнжи Бөлүм НАМАЗ КЫЛМАК

Динимизде, имандандан соңра иң мөхүм ыбадат намаз кылмакдыр. Бәш вагт намаз диниң дирегиدير. Намаз ыбадатларың иң мөхүмидир. Ысламың икинжи шертидир. Арапчада намаза **«салат»** дийилияр. Салат аслында дога этмек, тоба этмек, рахмет ве истигфар диймекдир. Намазда бу үчүсүниңем бардыгы үчин салат дийилипдир.

Аллаху теаланың иң халаны ве гайталап гайталап эмр эдени бәш вагт намаздыр. Аллаху теаланың иман эденден соңра, мусулманлара иң мөхүм эмри намаз кылмакдыр. Динимизде илки эмердилен парз хем намаздыр. Кыяматда, имандан соңра намаздан хасап соралжақдыр. Бәш вагт намазың хасабыны берен, бүтин кынчылык ве сынаглардан гечип соңсуз халас болар. Жәхеннем азабындан халас болуп, Жәннете говушмак намазы догры кылмага баглыдыр. Намазы догры кылмак үчин өңинчә кемсиз бир тәрет алмалыдыр ве яйданман намаза башламалыдыр. Намазың хер херекети-ни, иң оңат шекилде ерине етирмәге чалышмалыдыр.

Ыбадатларың хеммесини өзүнде жемлейән ве ынсаны Аллаху теала иң говы якинлашдыран хайрлы амел намаздыр. Сөйгүли Пыгамберимиз: **«Намаз диниң дирегидир. Намаз кылан киши динини кувватландыра. Намаз кылмаян, элбетде динини йыкар»** буюрды. Намазыны догры кылан киши, өзүни эрбет ишлерден горар. Анкебут сүресиниң кыркбәшинж и аетинда меален: **«Догры кылынан намаз, ынсаны хапа, айып ве гадаган эдилен ишлери этмекден горар»** буюрулды.

Ынсаны яманлыклардан узаклашдырмаян бир намаз догры намаз дәлдир. Ёрүниште намаздыр. Мунуң билен билеликте намазы догры кылып өвренйәнчә, ялңыш хем болса терк этмән кылмалыдыр. Ыслам алымлары: «Бир задың хеммесини этмек элинден гелмесе-де, элинден геленини терк этмели дәлдир» буюрдылар. Соңсуз ихсана зе болан Раббимиз гөрүниши хақыкы эдип кабул эдип билер. «Мунуң ялы ялңыш намаз кыландан хич кылма» диймели дәлдир. «Догры кыл» диймелидир. Ялңышыны дүзетмелидир. Бу йитилиге говы дүшүнмелидир.

Намазы жемагат билен кылмалыдыр. Жемагат билен кылмак еке кыланыңдан хас көп согапдыр. Намазда хер агзаң эдепли ве йүрегиң хем Аллаху теаладан горкян ягдайда болмалыдыр. Ынсаны дүнийәде ве ахыретде хеләкчиликден, кынчылықдан халас этжәк диңе

намаздыр. Аллаху теала, Мүмин суресинде меален, **«Мүминлер нәхили хем болса халас боларлар. Олар, намазларыны хушы билен кыландыр»** буюрды.

Ховп хатарлы ерлерде кылынан намазың согабы гат-гат көпдүр. Душман хүжүм эден вагты, эсгерің гаршылык гөркездемеги өрөн мөхүмдир. Яшларың ыбадат этмеги хем мунуң үчин өрөн мөхүмдир. Себәби, небсиниң эрбет ислеглерине гаршы дурып, ыбадат этдирмеж егем болса, ыбадат эдерлер.

Яшлык дөврүнде, ынсана мусаллат болан үч душман, онуң ыбадат этмегини ислемез. Булар: Шейтан, небис ве эрбет ёлдашдыр. Әхли эрбетликлерің башы, яман ёлдашдыр. Яшлар булардан гелен эрбет ислеглере боюн эгмән намазыны кылса, ыбадатларыны терк этмесе өрөн пейдалы болар. Ёарры адамларың эден ыбадатларындан гат-гат көп согап газанар. Аз ыбадатына көп согап берилер.

Намаз Кимлере Парздыр?

Намаз кылмак, акыллы болан ве көмиллик чагына гирен (динимизде гызлар 9, эркеклер 12 яшынды) хер эркек ве аял мусулмана парздыр. Намазың парз болмагы үчин үч шерт бардыр:

1-Мусулман болмак. 2-Акыллы болмак. 3-Булуг (көмиллик) чагына гирмек.

Динимизде яшы етмейән ве акыллы болмаян кичи чагалара, намаз кылмак парз дөлдир. Эмма ата ве энелер чагаларына дини өвретмели ве ыбадат етмәге өвренишдирмелидир. Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи веселлем» буюрды: **«Хеммәңиз сүриниң чопаны ялысыңыз! Чопаның сүрүсини горайышы ялы, сиз хем өйүңизде ве эмриңизде баланлары Жәхеннемден горамалысыңыз! Олара мусулманлыгы өвретмелисиңиз. Өвретмесеңиз гүнәкәр боларсыңыз»**. Бир башга хадысы шерифде: **«Хемме чагалар мусулманлыга укыплы ве хөвесли дүңйә гелерлер. Булары соңра эне-аталары, христиан яхуди (жәхид) ве динсиз эдерлер»** буйрулды.

Бу ягдайда хер бир мусулманың биринжи везипеси чагаларына ысламыети: Куръаны Керими окамасыны, намаз кылмасыны, иманың ве ысламың шертлерини өвретмекдир. Чагасының мусулман болмагыны ислейән эне ве аталар өңүнчә бу везипесини ерине етирмелидирлер. Себәби аталарымыз **«Агач яш вагты эгилер»** дийипдирлер. Улаланда эгмәге, бүкмәге чалышылса дөвүләр, зыянлы болар.

Ыслам билими ве оңат эдеп, ахлак өвредилмедик чага яман ёлдакылара тиз алданар. Эне ве атасына, ватанына ве миллетине зыянлы болар.

Намаз Кыланларың Халлары **Менкыбе: Зындандан Халас Эден Намаз**

Хорасан хәкими Абдуллах бин Тахыр, өрән адылды. Ясавуллары бирнәче огрыны тутуп, хәкиме хабар бердилер. Соңра огрыларың бири гачды. Бу вагт Хыратлы бир демирчи усса Нишапура гидипди, эсли вагт соңра өйүне гайдып гелйәркә муны гижәликде гачан огрыдыр гүманы билен тутдылар ве огрылар билен биле хәкиме гетирдилер. Ол хем «Туссаг эдиң» дийди. Демирчи усса зынданда тәрет алып намаз кылды. Эллерини узадып: «Я Раббы! Мени халас эт! Гүнәмиң ёкдугыны диңе сен билйәрсиң. Мени бу зындандан диңе сен халас эдип билерсиң. Я Раббы! Мени халас эт!» дийип дога этди. Хәким шол гижә дүйш гәрди. Дүйшүнде, дөрт пәлван гелип тагтыны терс өвүржәк вагты оянды. Деррев тәрет алып, ики рекат намаз кылды. Ене уклады. Ене ол дөрт кишиниң гелип тагтыны йыкжәк боляныны гөрүп оянды. Бир мазлумың ахына галаныны билди. Шыгыр:

**Мүңләп тор ве түпәң эдип билмез асла,
Гөзяшының сәхер вагты эденини.**

**Душман гачыран найзалары, көп гезек
Тоз ялы эдер, бир мүминиң догасы.**

Я Раббы! Бейик диңе сенсиң! Сен шейле бир бейик, улылар ве кичилер кын ягдайда саңа ялбарар. Саңа ялбарып мырадына етер.

Деррев шол гиже зынданың рейсини чагырып: «Бир мазлум бармы» дийди. Ол хем: «Муны билмейэрин диңе бири намаз кылып, дога эдйэр. Өз яш дөкүп ялбаряр.» диенде, оны гетирмегини эмретди. Хал-ягдайыны өврэнди. Өтүнч сорап, хақыңы халал эт ве мүң күмүш теңге совгадымы кабул эт, нәме ислегиң болса, бизе гел дийип хайыш этди. Демирчи: «Хақымы халал этдим, совгадыңы хем кабул этдим. Эмма, ислегими сенден дилемәге гелмерин» дийди. Хәким: «Нәме үчин» дийип, сорады. «Чүнки мениң ялы бир гарып үчин, сениң ялы бир солтаның тагтыны бирнәче гезек терсине өвүрен эйәми гоюп ислеглерими башга биринден ислемек ягшы дәл. Намазлардан соңра эден догаларым үчин көп кынчылықларда көмек эден Аллаху теала бар вагты, нәме үчин башга биринден медет исләйин? Раббым соңсуз рахмет хазынасының гапысыны ачып соңсуз ыхсан сачагыны язан вагты башга бирине нәдип гидейин.

Кимиң ислегини кабул этмеди. Ислемесини билмесең алып билмерсиң. Хузурына эдеп билен чык-масаң, рахметине говушып билмерсиң.» шыгыр:

**Ыбадат ишигине, ким ки, бир гиже баш гойды,
Достуң лутфы, ачар оңа, элбетде мүңбир гапы.**

Бейик Өвлүйәлерден Рабаи-ы Адвийе «рахметуллахы алейха» бир кишиниң дога эден вагты: «Я Раббы! Маңа рахмет гапысыны ач!» диенини эшидип: «Эй гапыл! Нәме, Аллаху теаланың рахмет гапысы шу вагта ченли япыкмыды-да, хәзир ачылмагыны ислейэрсин?» дийди. [Рахметиң чыкыш гапысы хемише ачык балса-да, гириш гапысы болан калблар, хер кимде ачык дәлдир. Мунуң ачылмагы үчин дога этмелидирис!]

Аллахым! Хеммәни кынчылықдан гораян диңе сенсиң. Бизи дүңйәде ве ахыретде кынчылықлара сезевар этме! Мәтәчлери хемме зат билен үпжүн эден диңе сенсиң. Дүңйәде ве ахыретде хайырлы, пейдалы затлары несип эт. Бизи дүңйәде ве ахыретде хич киме мәтәч этме! Әмин!

Менкыбе: Өйи Яныпды

Өвлүйөлөрдөн Хамыд-и Тавил намазлыгында намаз кыларды. Өйүндө янғын чыкты. Адамлар топланып янғыны сөндүрдилер. Аялы ылгап гелди ве гахарланып: «Сениң өйүң январ, адамлар топланды, мунче көп ишимиз барка сен нәме үчин еринденем гымылдамаярсың?» дийди. Аллаху теаладан ант ичйәрин болан ишлериң хич хайсындан хабарым ёкдур» дийди.

Аллаху теаланың достлары, оңа сөйги ве якынлашмакда шейле бир дережә етдилер ве ыбадата гоюлып дүнийәни, өзлерини унутдылар.

Менкыбе: Газандакы Сув

Эсхабы кирамдан Абдуллах бин Шехир «радяллаху анх» гүррүң берйәр: «Пыгамберимизиң янында намаз кылардым. Мүбәрек гөвсүнден газанда гайнаян сувуң сеси ялы сеслер эшидилйәрди.

Менкыбе: Аягындакы Ок

Ресулуллахың сөйгүли гиевиси хазрети Алы «радяллаху анх ве керремаллаху веж хех» намаза дуран вагты дүнийә йыкылса хабары болмазды.

Шейле гүррүң берйәрлер; Бир сөвешде хазрети Алының аягына бир ок сүңкүне ченли гирипдир. Окы чыкарып билмәндирлер. Доктора гөркездилер. Доктор: «Саңа бейхуш эдйән дерман берели, ёгсам оны чыкаран вагтымыз чыдап билмерсиңиз» диййәр.

Мусулманларың эмири хазрети Алы «радяллаху анх»: Дерман герек дәл сабыр эдиң, намаз вагты гелсин, намаза дуран вагтым чыкарарсыңыз» дийди. Намаз вагты гелйәр ве хазрети Алы намаза башлаяр, доктор хем мүбәрек аягындан окы чыкарып, ярасыны сарады.

Хазрети Алы намазыны битирип доктора: «Окы чыкардыңмы» диййәр. Доктор: «Хова чыкардым» диййәр. Хазрети Алы: «Чыкараныңы хич билмедим» буюрды.

Бу ерде гең галар ялы нәме бар! Мүсүрли аяллар Юсуп алейхисселамың гөзеллигине хайран болуп эл-лерини кесенлерини билмән галыпдылар. Эгер Аллаху теаланың хузуры өз достларыны өзлеринден гечер ялы ягдая гетирсе, муңа нәме үчин гең галынсын. Мусулманлар хем вепат эден вагты Ресулуллах эпендимизи гөрүп, өлүм азабыны чекмезлер.

Менкыбе: Бейхуш Эден Дерман

Өвлүйәлерден Амир-и Кайсың аягының бармагында ж үззам кесели пейда болды. Муны хөкман кесмели дийдилер. Амир муңа разы болды, карара боюн -гуллугың шертидир- дийди. Кесдилер, эмма бирнәче гүнден соңра аягындан уйлугына ченли ёкашанлыгыны гөрдүлер. Бу аягы кесмели, динимиз муңа ругсат берйәр дийдилер. Тебип (хирург) гетирдилер. Хирург; «Агрысыны бил:мез ялы бейхуш дерманыны бермек герек, болмаса чыдап билмез» дийди. Амир: Азара галмаң оңат сес билен куръаны Керим окап билйән бирини гетириң, окасын. Йүзүмде бир үйтгеме болан вагты аягымы кесиң, хабарымам болмаз- дийди. Айдылышы ялы этдилер. Бири гелип якымлы сеси билен Куръаны Керими окамага башлады.

Амириң йүзиниң реңки үйтгеди. Тебип уйлугының ярысындан аягыны кесди. Даглап сарады ве Куръаны Керим окаян дурды. Амир өзүне гелди ве кесдиңизмидийди. Кесдик дийдилер. Аягыны кесипдирлер, даглапдырлар ве сарапдырлар. Онуң хабары хем болмандыр. Соңра, кесилен аягымы маңа бериң- дийди. Бердилер, элине алып галдырды ве: Я Раббым, беренем сенсиң, мен болса сениң гулуң. Хөкүм сениң хөкүмүң, каза сениң казандыр. Бу аякдыр, ки, эгер кыяматда эвр гелип, хич хачан бир гүнә иш үчин әдим әтдин ми? дийсең, дийип билерин хич хачан сенден эвр болмаса бир әдим әтмедим, бир гезек дем алмадым.

Менкыбе: Намаз Үчин Пидакөрлик

Бурса, Османлыларың элине гечмәнкә, шәхерде яшаян румларың бири гизлин Ыслам динини кабул

эдипди. Якын достларының бири мунуң себәбини сорады: «Ата-бабаларың динини нәдип терк этдиң» дийип, дийип язгарды. Рум достуна манылы жогап берди ве шейле гүррүң берди:

-Бир гезек есир алынан мусулманларың бирини маңа бердилер. Бир гүн серетсем есир габап гоян отагымда эгилип, турялды. Янына гелип нәме эдйәнини сорадым херекетлерини гутарансоң эллерини йүзүне сыпады ве намаз кыляныны, эгер пәсгел бермесем, хер намазы үчин бир алтын бержәгини айытды. Мениң хем ишдәм ачылды, хер гүн намазың бахасыны артдырдым. Бирнәче гүн соңра хер вагт намазы үчин он алтын иследим, олам кабул этди. Ыбадаты үчин әден пидакәрлигине гең галдым. Бир гүн оңа: «Сени азат этжәк» дийдим. Ол бегенди ве эллерини ачып маңа дога этди: «Эй Аллахым! Бу гулуңы иман әтмек билен мертебелендир». Шол вагты, гөвнүм мусулман болмагы арзув этди ве келемәни айдып мусулман болдум.

Дөрдүнжи Бөлүм НАМАЗЫҢ ГӨРНҮШЛЕРИ

Мусулманлара кылынмагы әмредилен намазлар парз, важып ве нафиле болуп үч дүрлидир. Булардан:

1-Парз намазлар: Бәш вагт намазың парзлары, жұма намазының ики рекат парзы ве жыназа намазларыдыр. [Жыназа намазы парзы кифаедир]

2-Важып намазлар: Витр намазы, байрам намазлары, адалан намазлар ве башлап ярысы галан кафиле намазлардыр. Каза галан витр намазыны хем каза әтмек важыпдыр.

3-Нафиле намазлар: Бәш вагт намазың сүннетлери, тарава намазы, согап газанмак ниети билен кылынан техежжүд, техийетүл-месжид, ишрак, духа, эвабин, истихаре, тесбих намазлары ялы намазлар нафиле намазлардыр, ягны кылынмагы әмредилмеди. Парз ве важып намазлардан казасы болмаянларың нафиле намазларына-да согап берилер.

Бәш Вагт Намаз

Намаз, Аллаһу теаланың эмридир. Аллаһу теала Куръаны Керимде йүзден көпрәк ерде: **«Намаз кылың!»** дийип эмредийәр. Акыллы ве кәмиллик (булуг) яшына гирен хер мусулманың, хер гүн бәш вагт намаз кылмагы, Куръаны Керимде ве хадысы шерифлерде эмредилди.

Рум сүресиниң он единжи ве он секизинжи аети Керимелеринде меален: **«Эртир ве агшам вагтларында Аллаһы тесбих эдиң. Гөклерде ве ер йүзүнде яшаянларың амеллери ве икинди ве өйлән вагтларында эдилен хамдлар, Аллаһу теала үчиндир.»** буйрулды. Бекара сүресиниң икийүз отуздокузынжи аетинде меален: **«Намазлары ве икинди намазыны гораң!»** [Ягны намазлары довамлы кылың!] буйрулды. Аети Керимеде гечен тесбих ве хамдың намаз кылмак манысындадыгыны тefsир китаплары беян эдйәр. Худ сүресиниң йүз он дөрдүнжи аетинде: **«Гүндизиң ики тарапында [өйлән ве икинди вагтларында] ве гижө якин үч вагтда [агшам, ятсы ве эртир вагтларында] эмредилши ялы намаз кыл! Догрусы бу ыбадат [бәш вагт Намазың согабы, кичи] гүнәлери ёк эдер. Бу пикир эдип биленлере бир несихатдыр»** буйруля.

Пыгамберимиз Мухаммед «aleyхисселаm» буйрды: **«Аллаһу теала хер гүн бәш вагт намаз кылмагы парз этди. Оңат төрөт алып бу бәш вагт намазы вагтында хем-де рүкү ве сеждеелерини оңат бержай эдип кыланларың гүнәсини багышлар, магфирет эдер».**

Бәш вагт намазың ж еми 40 рекатдыр. Буларың он еди рекаты парздыр, үч рекаты важыпдыр. Ылан йигрими рекаты хем сүннетдир. Булар;

1-Эртир намазы: Дөрт рекатдыр. Илки ики рекат сүннет, соңра ики рекат парз кылыняр. Эртир намазының сүннети бейлекилерден хас мөхүмдир, важып диенлер хем бардыр.

2-Өйлөн намазы: Он рекатдыр. Илки дөрт рекат илки сүннет, соңра дөрт парз, ве ики рекат соңкы сүннет кылыняр.

3-Икинди намазы: Секиз рекатдыр. Илки дөрт рекат сүннет, соңра дөрт рекат парз кылыняр.

4-Агшам намазы: Бәш рекатдыр. Илки үч рекат парз соңундан ики рекат сүннет кылыняр.

5-Ятсы намазы: Он үч рекатдыр. Дөрт рекат илки сүннет, дөрт рекат парз ве ики рекат соңкы сүннет, иң соңундан хем үч рекат **витр намазы** кылыняр.

Икинди ве ятсының илки сүннетлери (**Гайри мүеккеде**)дир. Буларың икинҗи рекатларында отурлан вагты, (**Эттехыйәтү**)ден соңра (**Аллахумме салли**) ве соңра (**Аллахумме барик**)догалары соңуна ченли окаляр. Үчүнҗи реката башланда, намаза тәзеден башлан ялы **Субханеке** окалып башланяр. Эмма өйлөн намазының илки сүннети (**Мүеккед**)дир. Ягны хас мөхүм сүннетдир, согабы хас көпдүр. Икинҗи рекатың соңунда отурланда диңе (**Эттехыйәтү**) окалып, үчүнҗи реката дуруляр. Үчүнҗи рекат бисм-лләх билен башланып (**Фатыха**) билен довам эдилйәр.

Өйләниң ве ятсының парзындан соңра дөрт рекат, агшамың парзындан соңра ене алты рекат намаз кылмак мүстехабыр. Согабы көпдүр. Бу намазлары ики рекатдан бир салам берип, айратын хем кылып боляр. Ики ратдан бир отурып соңундан бир салам берип кылыбам боляр. Нәхили кылынса-да илки ики рекатлары соңкы сүннетлериң ерине гечер. Бу мүстехаб намазлары, соңры сүннетлерден соңра айратын кылмак хем боляр.

Биринҗи рекат намаза дурланда башлар, бейлеки рекатлар дик дурлан вагты башлар ве ызындакы рекат үчин еримизден турянчак довам эдер. Соңкы рекат салам берилйәнчә довам эдер.

Хер рекатда намазың парзлары, ваҗыплары, сүннетлери, мүстехаблары, мүфсидлери ве мекрухлары бардыр. Китабымызың довамында булары ХАНЕФИ мезхебине ягны ымам-ы Азам мезхебине гәрә язарыс.

НАМАЗЫҢ ПАРЗЛАРЫ

Парз, Аллаху теаланың бержай эдилмегини берк ислэн эмирлеридир. Бир ыбадатың парзлары ерине гетирилмесе, ол ыбадат догры болмаз ягны ерине гелмез, ыбадат хөкмүнде дәлдир. Намаз кылан вагтымыз, он ики шертини ерине гетирмек парздыр. Бу парзларың едиси намазың дашында бәши хем ичиндедир. Дашындакы парзлара **(шертлер)** дийилйәр, ичиндәкилере хем **(рүкүнлер)** дийилйәр. [кәбир алымлар тахрима текбириниң намазың ичинде боляндыгыны айдыпдырлар бу ягдайда намазың шертлери хем, рүкүнлери хем алты боляр]

А) Намазың Дашындакы Парзлар (Шертлери):

1-Хадесден төрөт: Төрөтсизинг төрөт алмагы, жүнүп боланың гусл этмегидир.

2-Нежасетден төрөт: Намаз кыланың беденини, эшигини, ве намаз кылжак ерини агыр ве еңил нежасетден ягны динимизде хапа кабул эдилен затлардан арассаламасыдыр. (Меселем; ган, идрар (сийдик), алкагол ялы маддалар динимизде хапа кабул эдилйәр.)

3-Сетри аврет: Аврет (уят) ериңи өртмекдир. Өртүнмек бАллаху теаланың эмридир. Мүкеллеф ягны акыллы ве балыг болан мусулманың намаз кылан вагты ачмасы я-да башга вагтларда башгасына гөркезмеги ве башгаларың хем бакмагы харам болан ерлерине **(Аврет махалли)** дийилйәр. Эркегинг аврет ери гөбегинден дызчанагының ашагына ченлидир.

Аялларың йүзүнден ве элинден башга хемме ери авретдир.

4-Истикбалы кыбле: Намаза дуран вагтымыз кыбла өврүлмекдир. Мусулманларың кыбласы, Мекке шәхериндәки **Кәбәниң** еридир. Ягны Кәбеден арша ченли аралык кыбладыр.

5-Вагт: Намазы вагтында кылмак. Ягны намаз вагтының гиренини билмек ве кылян намазының вагтыны калбыңдан гечирмекдир.

6-Ниет: Намаза дуран вагтымыз гөвнүмизден ниет эмелидир. Дине дилимиз билен айданымыз билен ниет болмаз. Ниетиң ери гөвүндир, гөвнүмизден гечирмелидир. Ниет эдиленде хайсы намазы кылянымызы, вагтыны, кыбланы ве жемагат билен кылян болсак ымама уймага ниет этмелидир. Ниет текбирден өңүнчэ эдилйэр. Соңра болмаяр. Ниет текбирден соңра болса ол намаз кабул болмаз.

7-Тахрима текбири: Намаза дуран вагтыныз «**Аллаху экбер**» диймек. Бу башлама текбирине **ифтитах текбири** хем дийилйэр. Башга сөз айтмак текбир болмаз.

Б) Намазың Ичиндэки Парзлар (Рүкүнлери):

Намаза дурандан соңра ерине гетирмели бөш парз бардыр. Бу бөш парзың хер бирине (**Рүкүн**) дийилйэр. Намазың ичиндэки парзлар шулардыр:

1-Кыям: Намаза башланда ве кыланда аягың үстүнде дик дурмак диймекдир. Аягының үстүнде дуруп билмейән хаста, отурып кылар. Отурыбам кылып билмейән ятып има билен кылар, отургычда отурып намаз кылмак жаиз дэлдир. Ягны догры болмаз.

2-Кыраэт: Агыз билен окамак манысына гелйэр. Намазда, Куръаны Керимден сүре я-да ает окамакдыр.

3-Рүкү: Кыраэтден соңра, эллери дыза гоюп эгилмекдир. Рүкүда иң аз үч гезек «**Субхане раб-биел-азым**» дийилйэр. Дикелйән вагтымыз «**Семи' Аллаху лимен хамидех**» дийилйэр ве дикелип «**Раббена лекел-хамд**» дийилйэр.

4-Сежде: Рүкүден соңра ере сежде этмекдир. Сежде ызлы-ызына ики гезек эллери, алны ве бурны дегирип эдилйэр. Хер бир сежде-де иң азындан үч гезек «**Субхане раббиел-а'ла**» дийилйэр.

5-Ка'де-и ахыре: Соңкы рекатда «**Эттехыйәтү**» окар ялы вагт отурмакдыр. Муңа «**соңкы отурыш**» дийилйэр.

Намазың улы бир иш ве мөхүм бир ыбадатлыгы, шертлериниң көплүгинден мәлим боляр. Айратынам важыпларыны, сүннетлерини, мүстехабларыны,

мекрухларыны, мүфсидлерини хем үстүне гошсаң, гулуң Аллаху теаланың хузурында нәхили дуржагы, нәхили дурмагының гереқдиги белли боляр. Бенделер эжиз, гүйчсиз ве мэтәч махлуклардыр. Хер гезек дем алмак үчин Аллаху теаланың көмегине мэтәчдирлер. Намаз, бенде билен Яраданың арасындакы тапавуды гөркезен ве бендә хетдини билдирен бир ыбадатдыр.

Ынха, бу китабымызда бу билгилер нобаты билен беян эдилж екдир.

НАМАЗЫҢ ШЕРТЛЕРИ

1-ХАДЕСДЕН ТӘРЕТ:

Бу мадда-да; Тәрет, гусл ве тееммумы беян эдерис.

ТӘРЕТ АЛМАК:

Тәрет алмак намазың парзларындандыр. Куръаны Керими тутмак, Кәбәни тогап этмек, тилавет сеждесини этмек, жыназа намазыны кылмак үчин хем тәрет алмак гереқдир. Хемише тәретли болмак, тәретли ятмак, тәретли иймек ве ичмек көп согапдыр.

Тәретли вагты өленлере шехитлик согабы берилер. Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи веселлем» буюрдылар:

«Тәрети бар вагты өлен, өлүм азабыны чекмез, себәби тәрет иманлы болмагың аламатыдыр. Намазың ачарыдыр, бедени гүнәлерден арассалайыжыдыр.»

«Мусулман тәрет аланда, гүнәлери гулагындан, гезүнден, элинден ве аягындан чыкар. Отуранда гүнәлери багышланып отурар.»

«Амеллериң иң хайырлысы намаздыр. Диңе, мүмүнлер тәретли гезмәге довам эдер. Мүмүн гүндиз тәретли гезмели, гиже хем тәретли ятмалыдыр. Бу ягдайда Аллаху теаланың пенасында болар. Тәретли вагты ийип, ичениң гарнындакы нахар ве сув зикр эдер. Гарнында нәче вагт галса, онуң үчин истигфар эдерлер.»

Абдестиң (тәретиң) парзлары, сүннетлери, эдеп-

лери ве гадаган болан, бозан затлары бардыр. Тәрети-ниң ёклогыны билип, зерур болмаса-да намаз кылан капыр болар. Намаз кылян вагты тәрети бозулан, дер-рев салам берип намаздан чыкар. Намазының вагты гечмәнкө тәрет алып гайтадан кылар.

Шафи'ы мезхебинде ниет ве тертиб хем парздыр. Йүзи юванда ниет этмек герекдир. Сув йүзе дегмәнкө ниет этсе, тәрет кабул болмаз. Йүздәки ве эңекдәки сакгалы ювмак парздыр. Мәлики мезхебинде, делк (ов-мак) ве мувалат (агзалары бири бириниң ызындан дур-ман ювмак) парздыр. Шайылар аякларыны ювмаяр. Я-лаңач аякларының үстүни месх эдйәрлер.

Тәретиң Парзлары

Тәретиң парзлары ханефи мезхебинде дөртдүр:

1-Йүзи бир гезек ювмак.

2-Ики эли тирсеклери билен билеликде бир гезек ювмак.

3-Башың дөртден бирини месх этмек ягны элиңи өллөп башыңы сыпамак.

4-Ики аягыңы топуклары билен бир гезек ювмак.

Тәрет Нәхили Алыняр ?

1-Тәрете башланан вагты шу дога окаляр: **«Бис-милләхил-азым. Вел-хамдү лилләхи ала динил-Ыслам. Ве ала тевфик-ил-Иман. Эл-хамду лилләхиллези же'алелмае тахурен ве же'алел-Исламе нурен»**. (1) Соңра эллери билеклере ченли үч гезек ювмалы.

2-Саг элимиз билен агза үч гезек сув бержек вагтымыз шу дога окаляр: **«Аллахүммескыны мин хавди небиййике ке'сен лә эзмеу ба'деху эбе-ден»**. (2)

[1] Азым болан Аллаху теаланың ады билен башлаярын. (Бизе) ыслам динини берен ве иманы ихсан эден Аллаху теала хамд (шүкр) ве сеналар болсун. Сувы арассалайжы, ысламы нур эден Аллаху сеналар (өвгүлер) болсун.

[2] Эй Аллахым! Ондан иченден соңра, хич сувсузлык чекдирмейөн неби ховзундан маңа бир кәсе сув ичир.

3-Саг элимиз билен бурна үч гезек сув берип, чеп эл билен сүмкүрилер. Бурна сув берйән вагтымыз: **«Аллахүмме эрихни райихател женнети верзукны мин ни'амиха. Ве лә түрихны райихатен-нар»**. (3)

4-Элимизе сув алып маңлайдан башлап эңегиң ашагына ченли ювулян вагты шу дога окаляр: **«Аллахүмме бейид вежхи бинурике евме тебяддү вүжухү эвлияике ве лә түсеввид вежхи би зүнубы евме тесведдү вүжухү а'даике»**. (4)

5-Саг элиң ве чеп элиң тирсегине ченли ювланда: **«Аллахүмме а'тыны китабы биемини ве хасибы хисабен есирен»** (5) догасы окаляр.

6-Саг эл билен чеп элиң тирсеклерине ченли үч гезек ювян вагтың: **«Аллахүмме лә ту'тини китаби би шимали ве лә мин вераи захри ве лә тұхасибни хисабен шедиден»** (6) догасы окаляр.

7-Баш месх эдилен вагты: **«Аллахүмме харрим ша'ри ве бешери ален-Нар. Ве эзиллени тахте зыллы аршике евме лә зылле илла зыллү аршике»**. (7) догасы окаляр.

8-Мундан соңра саг ве чеп элиң сүем бармагы билен гулагың ичини ве башам бармагы билен гулагың аркасыны месх эдер, ве: **«Аллахүммеж'алны минеллезине естеми'унел-кавле фе еттебиуне ахсенеху»** (8) догасы окаляр.

[3] Эй Аллахым! Маңа женнет атырыны ысгат ве маңа женнет ныгматларындан рысгал бер, Жәхеннемиң ысыны дәл.

[4] Эй Аллахым! Нуруң билен өвлүйәлериң йүзүни агардышың ялы, мениң хем йүзүми агарт. Душманларың йүзүниң гара болан гүни, мени гүнәлерим себәпли йүзүми гаралтма.

[5] Эй Аллахым! Китабымы саг тарапымдан бер ве мени аңсат хасаба чек.

[6] Эй Аллахым! Китабымы чеп тарапымдан ве аркамдан берме. Мени кын хасаба чекме.

[7] Эй Аллахым! Беденими ве сачларымы Жәхеннеме атма. Сая ёк гүни мени Аршы аланың саясында саялат.

[8] Эй Аллахым! Мени сөз диңләп иң оңадыны аланлардан эйле.

9-Эллериң аркасы билен еңсе месх эдилен вагты:
«Аллахүмме а'тык ракабеты минен-Нар» (9) до-
гасы окаляр.

10-Бойны месх эденден соңра, чеп элиң кичи бармагы билен, саг аягың кичи бармагының арасындан башлап, аягың бармакларының арасыны хилаллап, ягны сүйкәп, топукларам гошуп үч гезек ювмалы ве шу: **«Аллахүмме себбит кадемейе алессыраты евме тезиллү фихил-экдамү»** (10) догасы окаляр.

11-Чеп аягымызы үч гезек юванда, бармакларының арасыны хем кичи бармагымыз билен башам бармагымыздан башлап сүйкәп ювмалы ве топукларам ювмалыдыр. Шу дога окаляр: **«Аллахүмме лә татруд кадемейе алессыраты евме татрудү күлле акдами а'даике. Аллахүммеж'ал са'йи мешкурен ве зенби магфурен ве амели мак-булен ве тижарети лен тебуре»**. (11)

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрдылар **«Эгер, ким тәрет аландан соңра гөге бакып, шу доганы окаса: Субханекеллахүмме ве бихамдике, эшхеду энлә иләхе илле энте вахдеке лә шерике леке эстагфируке ве этубү илейке эшхеду эн лә иләхе иллаллах ве эшхеду энне Мухаммеден абдуке ве Ресулүке. (12) Ал-лаху теала Хазретлери, о кишиниң гүнәлерини багышлар ве кабул мөхүри билен тассыклап, Аршы а'ланың ашагында саклар. Кыямат гүни бу доганы окан киши гелип, ол согаба говушар.**

[9] Эй Аллахым! Бойнумы отдан (гора) азат эт.

[10] Эй Аллахым! Аякларың тутмадыгы гүнде, сырат үстүнде аякларымы берк эйле. (тайдырма)

[11] Эй Аллахым! Сен, сырат көпрүсінде, душманларың аякларыны тайдыран гүнүң мениң аякларымы тайдырма. Эй Аллахым! Мениң зәхмедими, ишлерими мешкур эйле, гүнәлерими аф эйле багышла, тижаретими (аланымы-сатанымы) халал эйле.

[12] Эй Аллахым! Сени хамдың билен тесбих ве тенжих эдйәрин. Сенден башга ыбадата лайыгың ёкдугына, бирдигине ве шекиң ёкдугына ве Мухаммед алейхисселамаың сениң гулуң ве Ресулың боляндыгына шаятлык эдйәрин.

Бир хадысы шерифде: **«Ким тәрет аландан соңра «Иннә энзелнәху» Сүресини бир гезек окаса, Хак теала хазретлери, бу кишини сыддыкларың арасына язар. Ики гезек окаса, шехидлериң арасына язар. Үч гезек окаса, пыгамберлер билен биле хашр болар (дирелдилер).»** буюрдылар.

Ене бир хадысы шерифде: **«Ким тәрет аландан соңра маңа, он гезек салаты салам (салават) гетирсе, Хак теала ол кишиниң гам-гуссасыны ёк эдип, гөвнүни шат эдер ве догасыны кабул эдер»** буюрдылар.

Тәрет догасыны билмейәнлер окамасалар хем боляр. Эмма гысга вагтың ичинде өврәнмели ве тәрет алян вагты окамалыдыр. Көп согапдыр. Тәрет аландан соңра: «Аллахуммеж 'алны минет-тевабын, веж 'ални мин-эл-мүтетаххирин, веж 'ални, мин ибадик-эс -салихин, веж 'ални минел-лезине лә хавфүн алейхим ве ләхүм яхзенун» догасыны окамак көп согапдыр.

Тәрет догаларыны билмейән, хер органыны юван вагты **келемейи шехадети** окамалы, согабына говушмалыдыр.

Билдириш: Тәрет догалары үчин 214-нж и, 215-нж и сахыпалара середиң!

Акыл исең кыл намазы, чүн се'адет тәжидир Сен намазы өйле бил ки, мү'миниң ми'ражыдыр!

Тәретиң Сүннетлери

Тәредиң Сүннетлери он секиздир:

1-Тәреде башланда бисмилләхиррахманиррахым диймели.

2-Эллери Тирсеклери билен үч гезек ювмалы.

3-Агзы үч гезек чайкамалы. Муңа **«мазмаза»** дийилйәр.

4-Бурны үч гезек ювмалы, муңа **«истиншак»** дийилйәр.

5-Ғашларың, сакалың, муртың ашагындакы гөрүнмейән дерини йүзи юван вагтымыз өллемек.

6-Йүзи юван вагтымыз ики гашың ашагыны өллемек.

7-Сакалы месх этмек (салланан бөлүмини).

8-Сакалың салланып дуран бөлүмини саг элиң өл бармаклары билен даракламак (хилаллемек).

9-Дишлери бир зат билен арассаламак, мисвак билен арассаламак мөхүм сүннетдир.

10-Башың хемме ерини бир гезек месх этмек.

11-Ики гулагы бир гезек месх этмек.

12-Еңсәни ики элиң хер үч бармагыны бирлешдирип месх этмек.

13-Элиң ве аякларың бармакларының арасыны овуп ювмак.

14-Ювулжак ерлери үч гезекден ювмак.

15-Йүзи юван вагтымыз ниет этмек.

16-Тертип билен ювмак.

17-Делк. Ювлан ерлери овуп ювмак.

18-Мувалат. Бедениң хер агзасыны юванда дурман ювмак.

Тәретиң Эдеплери

Тәретиң эдеплери йигрими секиздир:

Эдеп, бу ерде бержай эдилсе согап, эдилмеседе гүнә болмаян затлардыр. Сүннетлери болса бержай этмек согап, терк этмек мекрухдыр. Эдеплере, мендуб ве мүстехаб хем дийилйөр. Тәретиң эдеплери шулардыр

1-Тәрети намаз вагты гирмәнкә алмак. (Өзрли боланларың намаз вагты гиренден соңра тәрет алмагы герекдир.)

2-Хажатханада тәретленениңде кыбла саг я-да чеп тарапыңы өвүрмек. Тәрет бозаныңда кыбла өңүңи ве аркаңа өвүрмек тахримен мекрухдыр.

3-Нежасет булашмадык болса диңе сув билен арасаланмак.

4-Тәретленениңден соңра мата билен гуратмак.

5-Тәретленениңден соңра деррев уят ериңи өртмек.

6-Башгалардан көмек сораман өзүң тәрет алмак.

7-Кыбла өврүлип тәрет алмак.

8-Хер агзамызы юван вагтымыз келемәни айтмак.

9-Тәрет догаларыны окамак.

10-Агза саг элиң билен сув алмак.

11-Бурна саг элиң билен сув бермек.

12-Бурны чеп элиң билен арасаламак.

13-Агзы юван вагтымыз, дишлеримизи **МИСВАК** билен арасаламак. Мисвак болмаса чотка билен арасаламак.

14-Агзы юванда ораза болмаса чайкамак. Богазыңы ювашжа чайкамак тәрет ве гуслде сүннет-дир. Ораза вагты мекрухдыр.

15-Бурны юванда сувы сүңкүне ченли чекмек.

16-Үлагы месх эденде бир бармагы гулагың дешигине сокмак.

17-Аягың бармакларыны юванда, чеп элиң кичи бармагы (күлбике) билен араларыны сүйкәп ювмак.

18-Эллери юванда, гиң йүзиги ойнатмак, дар йүзиги ойнатмак болса хөкман болуп, парздыр.

19-Сув көп болса-да исрип этмезлик, заяла-мазлык.

20-Сувы яг сүрен ялы аз дөкмели дәлдир. Үч гезек юванда хем иң азындан ики дамжа даммалыдыр.

21-Бир гапдан тәрет аланда ене долдуруп гоймак.

22-Тәрет аландан соңра я-да ортасында **(Аллахүммеж'алны минеттевабин...)** догасыны окамак.

23-Тәретден соңра **(Субха)**, ягны ики рекат намаз кылмак.

24-Бир намаздан соңра бейлеки намаз үчин хем төзеден тәрет алмак.

25-Йүзи юванда гөзүң кирлерини хем арасаламак.

26-Йүзи, эллери, аяклары юванда, ювулмасы парз болан ерлери артыкмажы билен ювмак.

27-Тәрет аланда дөкүлен сувы үстүмизе эшигимизе сычратмазлык.

28-Тәрәт аланда өз мезхебинде мекрух болмаян зат, башга мезхебде парз болса, муны бержай этмек мүстехабдыр. Тәрәт аланда геплешмезлик.

Тәрәт Аланда Эдилмеги Гадаган Болан Затлар

Тәрәт аланда ишленмеги гадаган болан затлар он икидир. Булары этмек харам я-да мекрухдыр, булар:

1-Хаж атханада, мейданда тәрәти бозанда өңүңи ве аркаңы кыбла өвүрмели дәлдир.

2-Тәрәтленмек үчин адам бар еринде уят ериңи ачмалы дәлдир.

3-Саг элиң билен тәрәтленмели дәлдир.

4-Сув ёк вагты иймит маддеси билен, сүңк, хайван иймити билен, мата, кагыз билен тәрәтленмек мекрухдыр.

5-Тәрәт аланда ховза түйкүрмели дәл, пышгырмалы дәлдир.

6-Тәрәт аланда агзаларыңы үчден көп я-да аз ювмак, ашыры көп я-да аз ювмак мекрухдыр.

7-Тәрәт агзасыны, тәрәтлененде сүпрунен матаң билен гуратмалы дәлдир.

8-Йүзи юванда сувы йүзе урмалы дәл, алныңдан ашак догры ювмалыдыр.

9-Сувы үфлемели дәл.

10-Агзы ве гөзлери берк юммалы дәл. Додагың гөрүңнөн ери ве гөзүң габагында өлленмедик, сув дегмедик азажык ерем болса, тәрәт кабул болмаяр.

11-Саг эл билен пышгырмалы дәл.

12-Башы, гулаклары ве еңсәни хер гезек, эли айратын өлләп, бирден көп месх этмели дәл. Бир гезек өлләп нәче гайталасаң хем боляр.

МИСВАК УЛАНМАК: Тәрәт аланда мисвак уланмак сүннети мүеккедидир. Хадысы шерифде шейле дийилиёр: **«Мисвак уланып кылынан намаз, мисвак уланман кылынан намаздан етмиш эссе көп согапдыр».**

«Сираж-үл-Веххаж» китабында, мисвак уланмагың он бәш пейдасы язылан:

- 1-Соңқы деминде келемәңи айтмага себәп болар.
- 2-Дишиң этлерини гүйчлендирер.
- 3-Ғакылығы айырар.
- 4-Сафраны галдырар.
- 5-Агыз агрысыны кесер.
- 6-Агзың ысыны айырар.
- 7-Аллаху теала ондан разы болар.
- 8-Баш дамарларыны гүйчлендирер.
- 9-Шейтаны гынандырар.
- 10-Ғөзлери нурландырар.
- 11-Хайыр ве сахаваты көп болар.
- 12-Сүннет билен амал эдер.
- 13-Агзы арасса болар.
- 14-Оңат гепләр.

15-Мисвак уланып кылынан ики рекат намазың согабы, мисвак уланман кылынан етмиш рекат намазың согабындан хас көп болар.

Мисвак Арабыстанда етишйән Эрак агажының шахасыдыр. Уланылышы, бир гарышдан узынырак кесип алмалы ве уңунда ики сантиметр ериниң габыгыны артмалы соңра артылан ери бирнөче сагат сувда сакламалы. Соңра енчмели ве чотка ялы ачылар. Эрак агажы болмаса, зейтин агажының шахасындан эдилер. Аяллар мисвак уланмагың ерине, мисвак уланмак сүннетине ниет эдип сакыз уланып билерлер.

Тәрәт Аланда Үнс Берилмели Меселелер

Зерур ве меңбур болмаса ашақдакы он мадда уймалыдыр:

1-Ики эли ысмаян, тәрәтленип билмез. Эл-лерини топрага, йүзини дивара сүйкәп тееммум эдер. Йүзүнде яра болса намазы тәрәтсиз кылар ве намазыны терк этмез.

2-Нәсага аялы, чагалары ве доганлары тәрәт алдырар.

3-Сув ерине даш ве меңзеш затлар билен тәрәт этмек болар.

4-Дәлирән я-да өзүнден гиден киши йигрими дөрт сагатда өзүне гелмесе, говулашан вагты нама-

зларыны каза этмез. Ичги, тиръек, дерман билен серхош болан намазларыны каза эдер.

Ятан еринде башыны херекетлендирип билмеж ек агыр хаста, кесели йигрими дерт сагатдан узага чекен ягдайда, акылы еринде болса-да намазы сакыт болар, кылмаз. Эгер башыны гымылдадып билсе има билен ягны башыны херекетлендирип кылар.

5-Тәрет алынян ере гирмек үчин айратын балак уланмак ве башыны өртмек мүстехабдыр.

6-Хажатхана гирен вагты элинде Аллаху теаланың ады ве Куръаны Керимден ает язылан бир зат болмалы дәлдир. Бир зада доланан я-да кисесинде болмалыдыр.

7-Хажатхана чеп аяк билен гирип, саг аяк билен чыкмалыдыр.

8-Хажатханада уят ериңи отурып ачмалы ве геплешмели дәлдир.

9-Уят ериңе ве нежасата серетмели дәл. Хажатхана түйкүрмели дәлдир.

10-Хер хили сува, месжидиң диварына, габрыстана ве ёла тәрет бозмалы дәлдир.

Тәрети Бозян Затлар

Еди зат тәрети бозар ве шулардыр:

1-Өңден ве ыздан чыкан затлар:

а) Улы, кичи тәрети бозмак ве ел гойбермек.

б) Ыздан сокуп чыкарылан гуралың ужы ве ынсан бармагы өл болса, бозар. Гуры болса енеде тәрет алмак говы болар.

в) Эркекleriң ве аялларың идрар даммаз ялы өңүне гоян пагта бөлегиниң дашарда галан бөлүми өлленсе тәрети бозулар.

2-Агыздан чыкан нежис затлар:

а) Гусук агыз долусы болса.

б) Түйкүренде ган түйкүликден көп болса.

в) Ашгазандан ве өйкенден гелен сувук ган, Ымамы Азама гөрө аз хем болса, бозар.

г) Гулага дамдырылан яг агыздан чыкса, бозар.

3-Дериден чыканлар:

а) Ѓан, ириң ве сары сув чыкса.

б) Хер хили кеселден ве чыбандан чыкан ган, сары сув, дериниң йүзине чыкса ягны, гусл аланда ювулмагы герек ерлере чыкса, меселем бурундан гелен ган, бурун сүңкүнден гечсе, гулақдан гелен ган дешигинден дашарык чыкса, тәрети бозар.

в) Чыбан ве ярадакы ганы, сары сувы, пафта билен сордурса,

г) Мисвага ве диш чөпүне деген ган агза булашса,

д) Ѓулак, гөбек ве мәмеден агры ве кеселлик билен сувук мадда чыкса

е) Сүлүк көп ган эмсе, тәрет бозулар.

4-Укламак:

Ятып я-да тирсегине сөөнип я-да башга зада диренип укласта, тәрети бозулар.

5-Өзүнден гитсе, серхош болса, дәлиресе тәрети бозулар.

6-Рүку ве сежде эдилйән намазларда гаты сес билен гүлсе, намаз ве тәрети бозулар. Ягны янындакылар эшидер ялы сес билен гүлсе бозулар. Диңе өзи эшитсе намазы бозулар. Өзи хем эшитмесе, йылгырса намазы хем бозулмаз. Янындакылар эшидер ялы гүлмөге **кахкаха** дийилйөр.

7-Эшиксиз уят ерлерини сүйкенселер эркегинем аялыңам тәретлери бозулар.

Тәрет аланыны билсе, бозуланында шүбхе этсе, тәретли кабул эдилер. Тәретиниң бозуланыны билип, тәрет аланында шүбхе этсе, тәрет алмалыдыр.

Тәрети бозмаян Затлар

Шулар тәрети бозмаз:

1-Агыздан, гулақдан ве дериден чыкан гуртлар.

2-Ѓакылык гелмеги.

3-Ѓан гусса, гелен сувуклукда ган түйкүликден аз болса.

4-Дишден акан ган түйкүликден аз болса.

5-Башдан гелен гаты ган көпөм болса.

6-Ашгазандан ве өйкөндөн гелен гаты ган агыз долусундан аз болса.

7-Ғулага дамдырлан яг бурндан ве гулакдан гелсе.

8-Бурнуна чекен зады бирнөчө гүн соңра-да гелсе.

9-Бир зады дишлесе дишлән задының үстүнде ган гөрсө.

10-Агрысыз, хер хили себәп билен, соганың, түссәниң, газың тәсири ве агламак билен гөздөн яш акса.

11-Аял чагасыны эмдирсе.

12-Нөчө көп дерлесе-де.

13-Сиңек, чыбын, тагта бити ялы мөр-мөжөклөр ганыны нөчө көп эмсе-де.

14-Аз болуп яйылмаян ган ве агыз долысындан аз гусмак.

15-Отурып уклан вагты сөөнен задыны чексеңем йыкылмаса.

16-Намазда укламак.

17-Дызыны дикип башыны дызының үстүне гоюп укласа.

18-Аякларыны бир тарапа узадып ерде отурып укласа.

19-Ялаңач хайваның үстүнде укласа, хайван текиз ерден гидйән болса я-да ёкары чыкян болса.

20-Намазда йылгырса.

21-Намаздака гүленини янындакы эшитмесе. Янындакылар эшитсе намазы бозулар муңа. **(Дахк)** дийилйәр.

22-Сач, сакал, мурт ве дырнак кесмек.

23-Яраның габыгының айрылмагы билен тәрөт бозулмаз.

Тәрөт үчин Аңсатлыклар (Месси ве Яраның Үстүне Месх)

Месх, сыпаламак диймөкдир. Ики дүрли месх бардыр:

1-Мессиниң үстүне месх: Месси, аягың

ювулмасы парз болан ерини өртен, сув гечирмейән аякгап диймекдир. Месси улы болуп аягың бармаклары ужуна етмесе, геймек болмаяр. Ягны аяга лайык болмалыдыр.

Ашагы хем үсти я-да диңе ашагына дери гапланан ве үсти журап болса-да месх этмек жуаиздир (боляр). Гагы болуп йөрәнде ашак дүшмейән жуорабың үстүне месх этмек хем боляр.

Мессилер тәрәт бозулса-да аякларың тәрәтли галмагына себәпдир. Аяклары ювандан соң месси геймек ве соңра тәрәт алмак боляр. Мессиниң үстүне месх эдилйәр, ашагына эдилмейәр.

Сүннете уюп месх этмек үчин саг элиң өл бәш бармагыны чеп мессиниң үстүне гоюп ужундан гонжуна ченли чекмелидир. Элиң аясыны мессә дегирмек герек дәл. Элиң үч бармагы ининде ве боюнда месх этмек парздыр. Месхи элиң аркасы билен этмек болян хем болса ичи билен этмек сүннетдир.

Чыглы отуң үстүнде йөрәп я-да ягмыр ягып мессиниң үсти өлленсе месх бержу ай болар.

Мессиниң үстүне месх сүреси йигрими дөрт сагатдыр. Ягны бир гиже ве гүндиз муким болан (ёлагчы болмаян) үстүне месх эдип намаз кылып билер. Ёлагчы болса етмиш ики сагат ягны үч гиже-гүндиз мессиниң үстүне месх эдип тәрәт алып билер. Бу вагт мессини геен вагты дәлде, мессини геенден соңра, тәрәти бозуланда башлар. Мессили киши тәрәти бозуландан йигрими дөрт сагат гечмәнкә ёлагчылыга чыкса, үч гиже-гүндиз месх эдип билер. Ёлагчы вагты муким болса, йигрими дөрт сагат гечен болса, мессилерини чыкарып, аякларыны ювуп тәрәт алар.

Аягың үч бармагы сыгар ялы йыртыгы болан мессә месх эдип болмаяр. Йыртыгы мундан кичи болса месх эдип геймәге боляр. Мессиниң бирнәче еринде кичи йыртыклар болса, хеммесини жуемләнде үчбармак сыгар ялы болса, месх эдип болмаяр.

Ювмалы болар. Бир мессиде ики бармак гөрүнжек бейлекисинде бир я-да ики бармак

гөрүнжөк дешик болса, булара месх эдип билер. Месх эдип болмаян йыртк, үч бармагың ужындан, хемме ери гөрүнйән йырткдыр.

2-Яра ве саргының үстүне месх:

Яраның, чыбаның, деридәки ярыкларың үстүне яда ичине чалынан дерман, пагта, бинт, фластер, саргы багы ялы затларың чөзүлмеги чыкарылмагы яра зыян берсе үстүне месх эдилер.

Яралы (өзрли) киши ислән вагты тәрет алып билер, нәче ислесе намаз кылып, Куръаны Керим окуп билер. Намаз вагты чыканда тәрети бозулар. Хер намаз вагты гиренден соң тәзеден тәрет алар ве бу вагт чыкянча мунуң билен бүтин ыбадатлары эдип билер.

Яралы (өзрли) дийип: Тәрети бозан зат хемише акып дуран болса айдылар. Ягны хер намаз вагтында тәрет алып диңе парзы кылар ялы вагт хем тәретли дуруп билмейән болса, айдылар. Яралының ярасы соңракы хер намаз вагтында бир гезек, азырак акса, ярасы довам эдйәр-дийип, кабул эдилйәр.

ГУСЛ (Ювунмак)

Намазың догры болмагы үчин тәретиң ве гуслуң догры алынмагы гереқдир. Жүнүп болан эркегиң ве аялың, хайыз (айбашы) ве нифасдан чыкан аялларың намаз вагтының соңунда, ол намазы кылар ялы вагт галанда, гусл эдинмеги парздыр. Жүнүп болмак, жима ве ихтилам билен боляр.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Гусл (ювунмак) алмак үчин туран кишә бедениндәки гылларың саны (ягны көп) ялы согап берилер. Шончарак гүнәси багышланар. Жәннетдәки мертебеси бейгелер. Гусл үчин берилжөк согап дүнйәдәки хемме затдан хайырлы болар. Аллаху теала, мелеклере, бу бендәме середиң! Гижә ялтанман туруп, мениң эмрими бержай эдип, жүнүпликден, гусл эдйәр (ювуняр). Шаят болуң, бу гулумың гүнәлерини багышладым ве магфирет этдим, буюрар».**

Ене бир хадысы шерифде: **«Кирлөн вагтыңыз деррев гусл алың (ювуның)! Себәби кирамен, кәтибин мелеклери, жүнүп гезен кишиден ынжар»** буюрдылар. Ымамы Ғазалы «рахметуллахы алейх» шейле буюрды; «Бир киши дүйшүмде маңа, «Бир азрак вагт жүнүп гездим. Хәзир үстүме отдан көйнек гейдирдилер. Энтегем одуң ичинде, мен». Бир хадысы шерифде: **«Жанлы сурат, ит ве жүнүп киши болан өе рахмет мелеклери гирмез»** буйрулды.

Намаз кылян ве кылмаян хемме киши, бир намаз вагтыны жүнүп ягдайда гечирсе, гаты көп азап гөрер. Сув билен ювунмак мүмкин болмаса, тееммум этмелидир. Жүнүп болан киши шулары этмели дэлдир:

- 1-Намазларың хич хайсыны кылмаз.
 - 2-Куръаны Кериме ве аетлере элини дегирмез.
 - 3-Кәбәни тогап этмез.
 - 4-Месҗидлере гирмез.
- Бу дөрдүсини этмек харамдыр.

Гусл Нәхили Алыңяр?

(Нәхили Ювунмалы?)

Сүннете уюп гусл шейле алыңяр:

1-Өңүнчә, арасса-да болса ики элиңи ве уят ериңи, бедениң неҗасет булашан ерлерини ювмалыдыр.

2-Соңра тәрет алмалы, йүзи ювян вагтың гусле ниет этмелидир. Аягың ашагына сув йыгнанмаян болса, аягы хем ювмалыдыр.

3-Соңра бедениң хемме ерине үч гезек сув дөкмелидир: өңүнчә баша үч гезек, соңра саг ве чеп эгне үч гезекден дөкмели, хер гезек дөкенде ол ериң долы ювулмалыдыр. Биринҗи гезек дөкенде овушдырылмалыдыр.

Гуслда бир ере дөкүлөн сув башга ериңе акса, ол ери хем арассалар. Чүнки, гуслде бедениң хемме ери бир агза хасап эдилйәр. Тәрет аланда бир агза дөкүлөн сув билен бедениң бейлеки агзасы өлленсе-де

арассаланмаяр. Гусл тамамланандан соң, гайтадан тәрет алмак мекрухдыр. Эмма гусл эден вагты тәрети бозулса, гайтадан алмак гереқдир.

Гуслүң Парзлары

Ханефи (Ымамы Азам) мезхебинде гуслүң парзлары үчдир:

1-Агзың ичини ювакдыр: Агзың ичинде, дишлериң арасына ве говагына сув гирмесе гусл ерине гелмез ягны гусл болмаяр. Мунуң үчин дишлериң арасында ве говагында сув гечирмейән зат болса арасаламалыдыр.

2-Бурны ювакдыр: Бурундакы гуры кирлериң ашагына сув гечмесе гусл болмаяр.

3-Бедениң хемме ерини ювакдыр: Гөбегиң ичине, муртуң, гашың ве сакалың ашагындакы дерилери башдакы сачлары ювак парздыр. Дырнақларда додақда ве гөзүң габагында я-да бедениң бир еринде сув гечирмейән мадда бар болса гусл берж ай болмаз.

Гуслүң Сүннетлери

1-Өңүнчө эллери ювак.

2-Эдеп (уят) ерлериңи ювак.

4-Гуслден өңүнчө тәрет алмак, йүзи юванда гусле ниет этмек.

5-Бедениң хемме ерини үч гезек овкалап ювак.

6-Бедениңи ювуп боландан соң, ики аягыңи ювак.

ДУШҮНДИРИШ (Буламбалы ве Диши Гаплы Боланлар):

Ханефи мезхебинде, дишлериң арасына ве говақларына сув гирмесе гусл тамам болмаз. Мунуң үчин зерур болман диш гапладылса, буламба эдилсе, гусл болмаяр. Ынсан ж енабетликден (маневи кирден) арасаланмаз. Алтын, күмүш ве нежис болмаян бейлеки мадалардан гапланан дишлериң ве буламбаларың ашагына сув гирмесе, Ханефи (Ымам-ы Азам) мезхебиниң алымларының хеммесине гөрә, гусл ж аиз болмаз.

Тахтави **«Меракыл-фелах»** хашиеси тогсаналтынжы сахыпасында ве мунуң тержимеси болан **«Нимет-и Ыслам»**да шейле дийилйәр: «Бир ханефиниң өз мезхебине гөрә эдип билмежек ишлерини этмек үчин Шафи-ы мезхебине уюп бержай этмесиниң хич хили зыяны ёкдур.» **«Бахр-үр-раык»** ве **«Нехр-үл-Фаык»** китапларында хем мунуң ялы язгылыдыр. Эмма бу ишлери бержай эден вагтымыз Шафи-ы мезхебиниң шертлерини ерине гетирмелидир. Зерур болмаса-да шертлерини бержай этмән уйса, муңа (**мүлеффык**) дийилйәр ве аңсадына бакмак манысындадыр. Муңа ругаст берилмейәр, ж аиз дәлдир.

Өз мезхебиндәки бир парзы бержай эдип билмейән кишиниң, диңе бу парзы бержай этмек үчин башга мезхебе уймалыдыр. Эмма булары эдйән вагты, уян мезхебиниң шертлерини ерине гетирмелидир. Дишини гапладан ве буламба этдирен ханефи мезхебиндәки бир кишиниң, Мәлики [я-да Шафи'ы] мезхебине-де уймак үчин, гуслде, тәрет аланда ве намазда ниет эден вагты, ымам-ы Мәлике-де [я-да Ымамы Шафа-да] уянлыгыны ятламагы билен боляр. Ягны гусл алмага башлан вагты: **«Ниет этдим гусл алмага ве Мәлики [я-да Шафи'ы] мезхебине умага»** дийип гөвнүнден гечирен бир кишиниң гусли догры бержай болар. Агзында гапланан диши я-да буламбалы диши болан ханефи мезхебиндәки бир киши мунуң ялы ниет этсе гуслы ягны бой абдести догры болар. Жүнүпликден, арассаланар. Мәлики [я-да Шафи'ы] мезхебине уянда, тәрети ве намазлары догры болар. Гаплы диши ве буламбалы диши болмаянлара-да ымам болуп билер.

Шафи'ы мезхебине уян киши ымамың аркасында фатыха окамалыдыр. Өзүниң я-да башгасының тәрет бозян ерине элиниң аясы дегсе ве никалашмагы харам болан он секиз аялдан башга аялың дерисине эли дегсе тәрет алмалыдыр. Тәрет аланда ниет этмелидир ве аз нежасетден хем сакынмалыдыр. Куръаны Керими эллежек вагты Шафи'ы мезхебине гөрә тәретли болмалыдыр. Ханефи мезхебинде болан бир ёлагчының,

Шафи'ы мезхебине уюп, өйлөн билен икинди ве агшам билен ятсы намазларыны вагтындан өңе алып я-да гижиқдирип бирлешдирип кылып билмек үчин, Шафи'ы мезхебине гөрә тәретли болмалыдыр. [Ханефи, Мәлики, Шафи-ы ве Ханбели мезхеблери Эхли Сүннет вел жемагат (Сүнни) боланларың амелдәки мезхеблеридир. Буларың бири-бирине, зерур болан вагтлары уймагы догры болар, жаиздир]

Аялларың Хайз ве Нифас Халлары

Онбир дүрли гусл бардыр. Бәши парздыр. Буларың икиси аялларың хайыз ве нифасдан соңра гусл алмагыдыр.

Ибни Абидин **«Менхел-үл-Варидин»** атлы эсеринде шейле диййәр: Хер мусулман эркегиң ве аялың илмихал өвренмегиниң парздыгыны фыхх алымлары тассык этдилер. Хер мусулман аялың хайз ве нифас билгилерини өвренмеги парздыр. Хер мусулман эркегиң өйленжек вагты, хайз ве нифас билгилерини өвренмеги герекдир. Өйлененде ханымына-да өвретмелидир.

Хайз, секиз яшыны долдурып, докуз яшына гирен ве сагдын бир гызың я-да **«адат вагтының»** (ган гелме вагты) соңқы минутыннан онбәш гүн гечен аялдан гелен ве иң аз үч гүн довам эден гана диййийәр. Ақдан башга хер реңқде ве буланык болуп гелсе хайз ганы диййийәр. Бир гыз хайз ганы гөрмәге башланда етишме чагына гирер. Аял хәкмүнде болуп, диниң эмр ве гадаганларындан жогапкәрдир. Ган гөрен гүнүнден башлап, кесилен гүнүне ченли болан гүнлериң санына **«Адат вагты (ган гелме вагты)»** диййийәр. Бу вагтың иң азы үч, иң көпи он гүндүр. Хер аял өз адатының гүн саныны ве сагадыны билмеги герекдир. Секиз яшыны долдуран гыза, эже есиниң, эже еси болмаса, энесиниң улы доганларының, дайзасының хайз ве нифас ылымыны өвретмеги парздыр.

Нифас, лохуса диймекдир. Аялдан догурандан соңра гелен гана диййийәр. Бу ганың иң аз сүреси өк-

дур. Ган кесилен вагты деррев гусл алмалыдыр. Иң көп кырк гүндир. Кырк гүн доланда, ган кесилмесе-де гусл алып, намаза башлар. Кырк гүнден соңра гелен ган, истихаза ягны кеселлик ганыдыр, кесел болмагы себәпли гелер. Аялларың нифас (лохусалык) гүнлерини хем ятдан билмелери герекдир.

Истихаза (кесел болмагы себәпли гелен ган), үч гүнден ягны етмиш ики сагатдан бәш минут хем болса аз болан ве тәзе башлан үчин он гүнден узын довам э-ден ве өңден довам эдйәнлериң адатындан (ган гөрән гүн санындан) көп болуп, он гүни хем гечен ве хамыла, эллибәш яшыны гечен (айисе) аяллардан, докуз яшын-дан кичи гызлардан гелен ганлара дийилйәр. Бу ган кесел болмагының аламатыдыр. Узын вагт довам этсе ховплы болуп, доктора йүз тутмалыдыр.

Истихаза гүнлериндәки аял, тиз-тиз бурны ганаян киши ялы болуп, бу ягдайда намазларыны кылып билер ве оразасыны тутуп билер.

Хайз ве нифас халында болан аял намаз кылмаз ве ораза тутмаз. Тилавет ве шүкр сеждесини этмез. Куръаны Кериме элини дегирмез. Жами ве месҗиде гирмез, Кәбәни тогап этмез. Ватй (эркеги билен якынлык) этмез. Арасалананда, оразаларының казасыны тутар, намазларыны каза этмез. Аялың, хайзы башланда, әрине мәлим этмеги герекдир. Пыгамберим-из «саллаллаху алейхи ве селлем»: **«Хайзының башланыны ве кесиленини әринден гизлейән аял мелгундыр»** буюрды. Хайз ве нифас кесиленде, деррев гусл алып, ювунмак парздыр. Аллаху теаланың эмирдир.

Хак теала, арыны ене гул ели билен алар.

Билмейән «ылмы ледүнни», оны гул этди билер.

Хемме эсер Халыкыңдыр, гул эли билен эдер.

Эмри Бари болмаса, билме чөп башы гымылдар!

ТЕЕММУМ

Теёммум, топрак билен арасаланмак диймекдир. Тәрет алмак ве гусл этмек үчин сув болмаса, я-да сув барам болса уланмак мүмкин болмаса, арасса топрак, гум, чәге ве даш ялы арасса маддалар билен теёммум эдилйәр.

Теёммум тәрет ве гусл үчин бир еңилликдир. Динимизде топрак билен теёммум этмек сув билен арасаланмак ялыдыр. Динимиз бирнәче хапалыклардан топрак билен арассаланып болжақдыгыны билдирйәр.

Теёммум эдилмеси зерур болан ягдайлар шулардыр:

1-Тәрет ве гусл алмак үчин сув тапылмаса, (шәхерде сув гәзлемек хемише парздыр.)

2-Сув билен ювунмага пәсгел берйән кеселлик, сув билен ювунса совуқдан өлмек я-да кеселлемек ховпы болса,

3-Сувуң янында душман я-да вагшы, зәхерли хайван болса,

4-Туссагда болуп, сув тапылмаса,

5-Өлүм ховпы билен, ховп салынса,

6-Ёлагчы болуп янында ичер ялы сувдан башга сувы болмаса,

7-Гуюдан сув чыкармак мүмкин болмаса. Бу ягдайларың хеммесинде теёммум эдилйәр.

Теёммуың Парзлары

Теёммуын парзы үчдүр:

1-Ниет этмек,

2-Ики элиң ичини арасса топрага сүрүп, йүзиң хемме ерини месх этмек,

3-Эллери арасса топрага сүрүп, илки саг ве соңра чеп голлары тирсеклерем гошуп, месх этмек.

Теёммуың парзы икидир диен алымлар хем бардыр. Икинжи ве үчүнжи парзлары бирлешдирип айдярлар. Ики ягдайда-да догрыдыр.

Теёммуның Сүннетлери

- 1-Бисмилләхиррахманыррахым дийип, башламак,
- 2-Топрага элиң ичини сүрмек,
- 3-Овучлары (элиң ичини) топрага дегирип, өңе ыза чекмек,
- 4-Овучлара топрак япышан болса, ики элиң башам бармакларыны, дөкүлйәнчө бирибирине урмак,
- 5-Эллери топрага дегирен вагтымыз бармакларың арасыны ачмак,
- 6-Илки йүзи соңра саг ве чеп голлары месх этмек,
- 7-Тәрет алан ялы чалт алмак,
- 8-Голларда, тирсеклерде ве йүзде ер гойман месх этмек,
- 9-Теёммумдан өң умыт эден ерлеринден сув гөзлемек,
- 10-Эллери топрага батлы (гүйчли) дегирмек,
- 11-Голлары ёкарда айдылшы ялы месх этмек,
- 12-Бармакларың арасыны месх этмек. Муны эден вагтымыз йүзүк болса еринден ойнатмак.

Теёммумда шулара үнс бермелидир

- 1-Тәретсиз бир киши талыбына гөркезмек үчин теёммум этсе, мунуң билен намаз кылып билмез.
- 2-Теёммум эдип намаз кылмак үчин, диңе теёмму-ма ниет эдени болмаяр. Намаз үчинем ниет этмелидир.
- 3-Бир ердәки топрақдан бирнәче киши теёммум эдип билер. Себәби теёммум эдилен топрак мустамел (хапа) болмаз. Теёммумдан соңра элден, йүзден дөкүлен тозлар мустамел болар.
- 4-Теёммум эдип болжак зат гарышык болса, хайсы көп болса шонуң ады берилер.
- 5-Бир теёммум билен хер дүрли намаз кылып боляр.
- 6-Мыхман ики километрден узаграк ерде сув барлыгының аламатыны гәрсе я-да адыл бир мусулмандан эшитсе, сув бардыр дийип гүман этсе, хер тарапа ики йүз метр гидип я-да бирини иберип гөзлемек парз болар.
- 7-Бир киши сув гөзлемән, сораман теёммум эдип,

намаз кылса соңра адыл бир кишиден сувуң бардыгыны эшитсе, сув билен төрөт алып намазыны гайтадан кылар.

8-Ики километрден узақта сув бар вагты, теёммум эдип намаз кылмак боляр.

9-Үшларының арасында сувуң бардыгыны унудан киши шәхерде, обада болмаса, теёммум эдип намазыны кылып билер.

10-Сув гутарандыр дийип гүман эден киши, намаздан соңра сувуны гөрсө, теёммум билен кылан намазыны, төрөт алып гайтадан кылар.

11-Мыхманың янындакылардан сув сорамагы ваҗыпдыр. Сув бермеселер теёммум билен намаз кылар. Ёлдашы сувы базар бахасындан сатса, артык-мач пулы болан мыхман сатын алмалыдыр. Эси, сувуны гыммат бахадан сатса, теёммум билен намазыны кылып билер, ягны гыммат бахадан сув алмаз. Базар бахасындан хем алар ялы пулы болмаса, ене-де теёммум эдер.

12-Чөлде, ёлларда ичмек үчин гойлан сув бар вагты, теёммум эдип билер. Ягны ичмек үчин гойлан сува төрөт алмаз.

13-Сув аз болса, жүнүп болан киши, хайзлы аялдан, төрөтсизден ве мейитден өңүнчө ювунмалыдыр. Сувуң эси бейлекилерден өңүнчө ювунар. Эелери башга-башга кишилер болан сув бир ере йыгналса, өңүнчө мейит ювулар.

14-Жүнүп болан бир киши теёммум эденден соңра, төрөти бозулса, жүнүп болмаз. Сув аз болса диңе төрөт алар.

15-Жүнүп болан кишиниң бедениниң ярысындан көп ери яра болса, теёммум эдер. Дерисиниң көп ери саг болса, яралы ерлерине сув дегирмән ювунып билсе, гусл эдер. Яраларына дегирмән ювунып билмесе, ене-де теёммум эдип билер.

Теёммум Нәхили Эдилйәр?

1-Илки жүнүпликден я-да төрөтсизликден арасаланмак үчин ниет эдилйәр.

Теёммум билен намаз кылып билмек үчин, диңге теёммумуа ниет этмек билен болмайр. Ыбадат болан бир зады, меселем, жыназа намазыны, тилавет сеждесини этмек үчин я-да тәрет үчин я-да гусл үчин теёммум этмәге ниет герекдир. Ягны теёммум эдип хайсы ыбадаты бержай этжек болса шоңа гәрә ниет этмелидир.

Теёммумуа ниет эденде тәрет билен гуслиң тапавуды ёкдур. Тәрете ниет эден, жүнүпликден хем арасаланар. Жүнүпликден арасаланмак ниети билен эдилен теёммум билен намаз кылып билер. Тәрет үчин гайтадан теёммум этмек герек дәлдир.

2-Ики элиң еңини тирсеклерден ёкаррак чермәп, ики элиңи арасса топрага, даша, я-да суваглы дивара сүйкәп, иң азындан үч бармагыңы дегирип, ики элиң овужы билен йүзи месх этмели ягны сыпаламалы. Эл йүзде иңңәң ужы ялы ере дегмән галса теёммум бол-маяр.

Йүзи долы месх этмек үчин бармакларың арасыны бирлешдирип тутмалы ве ики эли бирлешдирип, алныңдакы сачың дүйбинден ашак месх этмели ягны сыпамалы. Бармаклар алны, гөзүң габакларыны, бурның ики тарапыны ёкаркы додаклары ве ондан ашак догры эңеги, аяң биленем яңаклары месх этмелидир.

3-Ики элиңи ачып топрага урмалы, бирбирине чарпып, элиңе япышан топрагы силкмели соңра чеп элиң дөрт бармагының ичи билен саг эли бармакларың ужындан тирсеге ченли сыпамалы, месх этмели. Соңра бейлеки тарапыны хем аяң ичи билен бармаклар ченли месх этмели. Йүзүк болса чыкармалыдыр. Соңра чеп эли хем саг эл ялы месх этмели. Топрагың эле япышмагы хөкман дәлдир.

Теёммумы Бозан Затлар

Теёммум эдилмегине себәп болан кеселлик я-да сувсузлык ягдайлары гечен вагты ве гуслы тәрети бозан ягдайлар, затлар теёммумы хем бозар. Ювунмак үчин сув тапылан вагты теёммум бозулар.

Тәретиң, Гуслуң ве Тееммуың Пейдалары

Ыбадат этмек магсады билен ёкарда белләп гечишимиз ялы арасаланмак, беденимизиң саглыгы үчинем өрән пейдалыдыр. Беденимизиң сагдын болмагына берен пейдаларының яны билен рухы тайдан сагдын болмагымыза-да көп пейдалары бардыр. Бу пейдаларының кәбирлери шулардыр.

1-Гүнделик яшайшымызда эллеримизиң дегмедик ери галмаяр. Бу себәпли элимизе япышмадык микроп галмаяр. Тәрет алан вагтымыз элимизи, йүзимизи, билеклеримизи ве аякларымызы юварыс, бу, дери кеселлеринден ве зыянлы бактерялардан, микроплардан горанмагың иң оңат ёлудыр. Ягны оңат горагдыр. Микроплар ве паразит бактеряларың кәбирлери беденимизе деримизе япышмак ёлы билен гирйөрлер.

2-Дем алыш системимизи гораян бурнымызы ювмак билен йыгнанан тоз ве микропларың беденимизе гирмегиниң өңүни алярыс.

3-Йүзиң ювулмагы дерисини гүйчлендирйөр, башымыздакы агрылары ве ядавлыгымызы азалдыр. Ёан дамарларының ве нерв системлеримизиң ишлейишини кадалашдырар. Довамлы тәрет алан ынсанлар гарран чагларында хем йүзлери нурлы боляр.

4-Жүнүплиге себәп болан ягдайларда көп энергия сарп эдилйөр, йүрегиң уршы ве ган айланышы артыр, дем алыш тизлешйөр.

Беден органларының аша чалт ишлемеги билен билеликде ядавлык, агырлык ве говшаклык пейда болар. Гусл алмак билен беден дынч аляр, ядавлык гидйөр. Белли вагтларда ювунмак бедениң саглыгы үчин өрән пейдалыдыр.

5-Беденимизиң адатда бир электрик энергиясы бардыр. Беденимизиң саглыгы бу электригиң нормасы билен якындан багланшыклыдыр. Электрик нормасы психологик үйтгемелер, хова ягдайлары, эгин эшик, яшайыш шертлери ве иш ерлери хем-де гусли зерур э-

ден ягдайларда бозулар. Тәрет ве гусл алмак билен бу бозулмалар адатдакы ягдайына гелер.

6-Тәрет ве гусл ган айланыш системлерине оңат тәсир эдер. Ган дамарларындакы гатылашмаларың ве даралмаларың өңүни алар. Тәрет ве гуслде ленф системи аңсатлашар. Бу систем ленфосит дийилйән гор- агчы өйжүклери чыкарар. Булар бедене гирен зыянлы затлардан, бедени горарлар ве чыдамлылыгыны артдырар.

7-Сув тапылмадык вагты теёммум эдилйәр. Бу хем беденимиздәки электрик нормасыны кадалашдырар.

2-НЕЖАСЕТДЕН АРАССАЛАНМАК

Беденимизде, эшигимизде, намаз кылжак ерим- изде, нежасет болмалы дәлдир. Тахя, селле, месси, ялык, шарф буларың хеммеси эшик хасап эдилйәр. На- мазлыгың сежде эдилйән ве үстүнде дурулян ери арасса болса, башга еринде нежасет болса-да намаза зыяны ёкдур. Эмма үстүнде агзы япык чүйшели идрар (сийдик) боланың намазы кабул болмаз. Себәби чүйше идрарың эмеле гелен ери дәлдир. [Мундан мәлим болшы ялы кисесинде чүйшели спирт, иод, одекалон я- да ганлы яглык бар вагты намаз кылмак догры дәлдир] Нежасетиң үстүне өртүлен мата, намазлык, айна, к- лёнка ялы затларың үстүнде намаз кабул болар. Сежде- еде этеклер гуры нежасете дегсе-де зыяны болмаз.

Дериде, эшикде намаз кылынан ерде **дирхем мукдары** я-да хас көп агыр нежасет болмаса, намаз кабул болар. Дирхем мукдары агыр нежасет болса, тахримен мекрух болар ве ювмак важып болар. Дирхем мукдарындан көп болса, ювмак парз болар. Аз болса, ювмак сүннетдир. Шерабың дамжасы хем бол- са ювмак парздыр. Ымамейне [Ымам-ы эбу Юсуф ве Ымам-ы Мухаммеде] гәрә ве бейлеки үч мезхебде-де агыр нежасетлериң хеммесиниң зерресинем ювмак парздыр. Нежасет булашан вагты дәл, намаза дурлан вагтындакы мукадар гөз өңүнде тутуляр.

Дирхем мукдары, гаты нежасетлерде бир мысгал

ягны дөрт грам сегсен сантиграмдыр. (4,8 г). Сувук нежасетде элиң аясының ичи ялы яйылан ердир. Бир мисгалдан аз болан гаты нежасет, эшикде элиң аясындан көп ере яйраса-да намаза зыяны болмаз.

Нежасет ики дүрлидир:

1-Агыр Нежасет: Ынсандан чыкканда төрөт я-да гусл алмагы зерур эден затлар. Эти ийилемйөн хайванларың (ярганатдан башга) ве чагаларының йүзүлен эти, нежасети ве сийдиги, ынсаның ве әхили хайванларың ганы ве шераб, ләш, доңузың эти ве өй хайванларының хапасы ве улаг хайванларының, гоюн, гечиниң хапалары (дерслери) агыр нежасетдир.

2-Еңил Нежасет: Еңил нежасетлер бедене ве эшигиң бир ерине булашса бу агзаң я-да эшигиң дөртден бирине ченли булашса намаза зыяны болмаз.

Эти ийилйөн дөрт аяклы хайванларың бевли (сийдиги) ве эти ийилмейөн гушларың нежасети арасадыр.

Шерапдан ишленип алынан рақы ве спирт агыр нежасет болуп, ичилмеги шераб ялы харамдыр. Намаз кылганда ган, спирт ве алкогольли ичгилер, эшикден ве дериден ювлуп айрылмалыдыр. Учса-да арасса болмаз. Булар гуйлан чүйше ве меңзешлери киседен чыкарылмалыдыр.

Нежасет хер дүрли арасса сув билен, төрөт ве гусл эдилен сув билен, сирке ве гүл сувы ялы акыжы затлар билен арассаланар. Төрөтде, гуслде уланылан сува (**мүстамел сув**) дийилйөр. Бу сув арассадыр. Эмма хадеси арассалайыжы дөлдир. Мунуң билен нежасет арассаланар. Эмма төрөт алынмаз ве гусл эдилмез.

ИСТИНЖА: Өңден ве ыздан нежасет чыкканда бу ерлери арассаламага истинжа дийилйөр. Истинжа ягны төрөтленмек мүеккед сүннетдир. Ягны хаж атханада төрөти бозандан соңра эркек ве аялың даш я-да сув билен өңүни, ызыны нежасетден, идрардан арассаламагы сүннетдир. Адам бар ерде аврет ериңи ачмалы дөлдир. Бу ягдайда аврет ерини ачман арассаланып

билмесе нежасет болса-да истинжа этмән намазыны кылар. Аврет ерини ачса гүнәкәр болар. Харам болар. Тенха бир ерде сув билен арассаланып, намазыны гайтадан кылар. **Себәби бир эври бержай этмек, гүнә ишлемәге себәп болса, харам ишлемезлик үчин, ол эвр терк эдилер, эда эдилмез.**

Сүңк, тезек, айна дөвүклери, көмүр, хайван ийми ве башга бириниң зады билен, гымматлы затлар билен меселем йүпек билен, месжидден зыңылан затлар билен, земзем сувы билен, япрак билен, кагыз билен истинжа тахримен мекрухдыр. Язылмадык кагыза-да хормат этмели. Хормат эдилмейән затлар, дини язувлары болмаян кагызлар ве газет билен истинжа жаиздир. Эмма ыслам харплары язылан кагыз билен истинжа эдилмез. Өңүңи ве аркаңы кыбла өвүрип ве дик дурып ве себәпсиз, ялаңач төрет бозмак мекрухдыр. Идрар йыгнанан ерде, гусл жаиз дәлдир. Эмма, бевл (сийдик) акып гидйән болса, йыгнанмаса, жаиз болар. Истинжада уланылан сув нежис болар. Эшиге сычратмалы дәлдир. Мунуң үчин истинжа эденде тенха ерде аврет ериңи ачып арасаланмалыдыр. Аврет ериңи ачман элиңи сокуп, идрар ериңи элиңдәки сув билен ювуп истинжа этмек болмаз. Идрар элиңдәки сува дегенде сув хапа болар ве эшиге дамса эшик хапа болар. Бу сув элиң аясындан көп ере дамса, намаз кабул болмаяр.

ИСТИБРА: Эркекleriң йөрәп, ардынып я-да чеп тарапына ятып (**истибра**) этмеги ягны идрар (сийдик) ёлларында галан галындылары чыкармасы важыпдыр. Сыйрыгып гутарандан соңра төрет алмалыдыр. Бир дамжа идрар сызса төрет бозулар ве эшик кирленер. Ичиндәки эшигине элиң аясындан аз сызса, төрет алып кылан намазы мекрух болар. Көп сызса намазы кабул болмаз. Истибрада кынчылык чекенлер, арпа улылыгында арасса пагтаны идрар дешигине гоймалыдыр. Сызан идрары пагта сиңдирер. Ве төрет бозулмаз, пагта дашардан гөрүнмели дәлдир.

3-СЕТРИ АВРЕТ

(Аврет Ерлер ве Аялларың Өртүнмелери)

Бир кишиниң ачмасы, башгалара гөркезмеси ве башга кишилериң серетмеси харам болан ерлерине **аврет ери** дийилйэр. Эркекleriң аврет ери гөбекден, дызының ашагына ченлидир. Дыз авретдир. Бу ерлери ачык ягдайда кылынан намаз кабул болмаз. Намаз кылынанда бедениң бейлеки ерлерини өртмек сүннетдир. Башыңы ве аягыңы өртмек ялы. Бу ерлери ялаңач кылмак мекрух болар.

Аялларың эллериниң ичинден ве йүзинден башга хемме ери, эллериниң аркасы, сачлары дөрт хак мезхебде-де авретдир ягны ят эркекlere ве капыр аяллара гөркездеги харамдыр. Мунуң үчин аяллара **«Аврет»** дийилдир. Бу ерлерини өртмеги парздыр. Намазы бу ерлерини өртүп кылмалыдыр. Бу агзаларындан бир ери намазда бир рүкүн ачык дурса намазы бозулар. Эшик ювка болуп ичиндәки бедениң шекли яда реңки гөрүнийән болса, эшик ёк хасап эдилйэр ягны ялаңач хөкмүндедир.

Аяллар намазың дашында, ялңыз вагты дыз ве гөбек арасыны өртмеги парздыр, аркасыны ве гарныны, гөвсүни өртмеги важыпдыр, бейлеки ерлерини өртмеги эдепдир.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» шейле дийди: **«Ят аяла шехвет билен бакан бир кишиниң гөзлерине көз долдуруп, Жәхеннеме ташларлар. Ят аял билен эллешениң эллерини еңсесине даңып, Жәхеннеме ташларлар. Ят аял билен зерур болмаса-да гүрлешениң, хер сөзи үчин мүң йыл Жәхеннемде галар.»**

Ене бир хадысы шерифинде: **«Гоңшы аяла ве достларының аялына шехвет билен бакмак, ят аяллара бакмакдан он эссе көп гүнәдир. Эрли аяллара серетмек, гызлара серетмекден мүң эссе көп гүнәдир. Зына гүнәлери хем мунуң ялыдыр»** дийди.

Ресуллаллах «саллаллаху алейхи ве селлем»: **«Я Алы! Уйлугыңы ачма ве өли я-да дири хич ки-миң уйлук ерине бакма!»**

Ене хадысы шерифде: **«Аврет ерлериңизи ач-маң. Чүнки яныңыздан хич айрылмаян кишилер бардыр. Олардан утаның ве хормат гоюң»** [Бу-лар горагчы мелеклердир] буюрды.

Башга бир хадысы шерифлерде: **«Аврет ериңи өрт, аялыңдан башгасына гөркезме. Ялңыз вагтыңыз хем Аллаху теаладан хая эдиң!»**.

«Өзлерини аяллара меңзеден эркеклере ве эркеклере меңзеден аяллара Аллах ләнет этсин».

«Бир гызың оваданлыгыны гөрөн киши, гөзүни ондан деррев айырса, Аллаху теала төзе бир ыбадатың согабыны ихсан эдер ки, бу ыба-датың леззетини деррев алар».

«Аврет ерлерини ачан ве өзгелериң аврет ерине середене Аллах ләнет этсин!»

«Өзүни бир ковума (халка, миллете) **меңзе-ден олардан болар»**. Диймек ахлагыны, ишлерини я-да эшиклерини башгалара меңзеден олардан хасап эдилер. Мода, капырларың дәбине уяңлар, харамлара сунгат диенлер ве харам ишлейәнлере сунгат ишгәри, өңде барыжы диенлер, бу хадысы шерифден сапак ал-малы, горкмалы, оянмалыдырлар.

Эркек эркегиң аял аялың аврет ерлерине серетмелери харамдыр. Мәлим болшы ялы эркекleriң аяллара ве аялларың хем эркекleriң аврет ерлерине серетмелериниң харам болшы ялы эркекleriң эркегиң аврет ерине ве аялларың аялың аврет ерине серетмелери харамдыр. Эркегиң эркек үчин, аялың аял үчин аврет ери гөбекден дызчанагының ашагына ченли аралыкдыр. Аялың эркеклер үчин аврет ери эл-леринден ве йүзүнден башга бедениниң хемме еридир. Ят аялларың аврет ерине бакмак харамдыр.

Ёрган бүренип ятан ялаңач кеселли, келлесини ёрганың ичине чекип, има билен ягны диңе келлесини

херекетлендирип намаз кылса, ялаңач кылан ялыдыр, намазы болмаз. Келлесини ёргандан дашарык чыкарып кылса, ёрган билен ёртүненлиги үчин намазы догры болар.

Бир эркек, никалашмагы эбеди харам болан он секиз **мәхрем** аялың башына, йүзүне, элине, аягына шехветсиз середип билер. Эмма, гөвсүне, голтугына, йулукларына, дызына ве аркасына середип билмез.

Бир аял үчин, дайысының, дайзасының ве өз атасының эркек ве гыз доганларының эркек чагалары ят эркеклер ялыдыр. Гыз доганының әри (гиевиси), йүвүрж илери, гайн агалары (әриниң эркек доганлары) ят эркеклердир. Булар билен зерур болмаса геплешмеги, ойнамагы харамдыр.

Эркеклерде хем ики доган гызлары билен ягны өз атасының эркек ве аял доганларының гызлары билен, дайысы ве дайзасының гызлары билен, еңде ве балдызлары билен геплешмеги харамдыр.

Бир эркек он секиз (**мәхрем**) аял билен өмүр бакы өйленип билмез. Геплешип билерлер. Бир ерде ялңыз галыбам билерлер. Аял хем он секиз эркек билен өйленип билмез. Бу он секиз аял ве эркек шулардыр:

Шежере Билен Гарындаш Боланлар

Эркеклер:

- 1-Дәде
- 2-Кака (ата), баба
- 3-Оглы, агтыгы
- 4-Эркек доганы
- 5-Эркек доганының оглы
- 6-Гыз доганының оглы
- 7-Дәдесиниң эркек доганы, дайы

Аяллар:

- 1-Әж е
- 2-Әне, мама
- 3-Гызы, гызының гызы
- 4-Гыз доганы
- 5-Гыз доганының гызы
- 6-Эркек доганының гызы
- 7-Дәдесиниң гыз доганлары, дайза

Сүйт Билен Гарындаш Боланлар

Эркеклер:

- 8-Сүйт дәдеси
- 9-Сүйт дәдесиниң ве энесиниң дәделери

Аяллар:

- 8-Сүйт әж еси
- 9-Сүйт әж есиниң ве дәдесиниң энелери

10-Сүйт оглы	10-Сүйт гызы
11-Сүйт эркек доганы	11-Сүйт гыз доганы
12-Сүйт гыз доганынң оглы	12-Сүйт гыз доганының гызы
13-Сүйт эркек доганының оглы	13-Сүйт эркек доганының гызы
14-Сүйт дәдесиниң эркек доганы ве сүйт дайы	14-Сүйт дәдесиниң гыз доганы ве сүйт дайзасы

Өйленмек Билен Гарындаш Боланлар

Эркеклер:

- 15-Ғайын ата
- 16-Өвей оглы
- 17-Өвей ата
- 18-Ғиеви

Аяллар:

- 15-Ғайын эне
- 16-Өвей гызы
- 17-Өвей эне
- 18-Ғелин

Аврет ерлери ачык көчө чыкан ве башгаларының аврет ерине середен эркеклер ве аяллар Жәхеннемиң гызгын одунда янж акдырлар.

4-ИСТИКБАЛ-Ы КЫБЛА (Кыбла Өврүлмек)

Намазы кыбла тарап кылмалыдыр. Мекке-и Мүк-ерреме шәхеринде ерлешен Кәбе тарапына **кыбла** дийилйәр. Кыбла өң **Кудүсди**. Хиҗ ретден он еди ай соңра шабан (мерет) айының ортасында сишенбе гүни, Кәбә тарап өврүлмек эмр эдилди.

Кыбла Кәбәниң бинасы дәл, еридир. Ягны, ерден Арша ченли болан гиңишлик кыбладыр. Мунуң үчин деңизиң, гуйының дүйбүнде болса-да дагың депесинде я-да самолётда болса-да бу тарапа өврүлип намаз кылынар. Ғезүмиз билен саг тарапа середен вагтымыз, чеп гезүмиз билен гөрен еримиз билен чеп тарапа середен вагтымыз саг гезүмиз билен гөрен еримизиң кесишен ери кыбла тарап догры гелсе, намазымыз к-абул болар. Эмма:

- 1-Хасталыгы себәпли,
- 2-Малының огурланмак ховпы болса,
- 3-Вагшы хайван ховп салса,

4-Душман гөржөк болса,

5-Хайвандан дүшсө, көмөкчиси мүнөп билмесе, ики намазы бирлешдирип ягны өйлө билен икинди намазларыны ве агшам билен ятсы намазларыны Мәлики ве Шафи-ы мезхеблерине уюп бирлешдирип кылып билмесе, гүйжүниң етен тарапына өврүлип намазыны кылар. Гәмиде, самолётда, поездде кыбла өврүлмөк хөкмандыр.

5-НАМАЗ ВАГТЛАРЫ

Ресулы экрем «саллаллаху алейхи ве селлем» бир хадысы шерифинде шейле буюрдылар: **«Жебрайыл алейхиссалам Көбө гапысының янында маңа ики гүн ымам болды. Икимиз даң агаран вагты эртир намазы, гүн депәмизден айрылан вагты өйлөн намазы, хер задың көлегеси өз бойы ялы болан вагты икиндини, гүн батан вагты агшамы ве шапак гараланда ятсыны кылдык. Икинчи гүни, хова ягтылан вагты эртир намазыны, өйлөни хер задың көлегеси өз бойының ики эссеси болан вагты, икиндини мундан соңра, агшамы агыз ачылан вагты, ятсыны гижәниң үчден бири боланда кылдык. Соңра, я Мухаммед! Сениң ве сенден өңки пыгамберлериң намаз вагтлары будыр. Үмметиң бәш вагт намазының хер бирини, бу кылан ики вагтымызың арасында кылсынлар, дийди». Хер гүн кылынмагы эвр болан намаз санының бәшдиги бу ерден мәлим боляр.**

Эртир Намазының Вагты: Даң агарып башландан гүн догянча.

Өйлөн Намазының Вагты: Көлегелер гысгалып, узалмага башлан вагтындан башлар ве көлеге бир эссе я-да ики эссе узалянча довам эдер. Биринжиси ики ымама гөрә ягны ымамы Эбу Юсуб билен ымамы Мухаммеде гөрә, икинжиси ымамы Азам Эбу Ханыфа «рахметуллахы алейхим» гөрәдир.

Икинди Намазының Вагты: Өйлөн намазын-

дан соңра башлар. Бу хем:

1-Ымамы Эбу Юсуб ве ымамы Мухаммеде гөрә бир жисмиң көлегеси өз бойы ялы узалан вагты башлар ве гүн батанда гутарар.

2-Ымамы Азам Эбу Ханыфа гөрә болса бир жисмиң көлегеси өз бойының ики эссеси боланда башлар, гүн батанда гутарар, ягны намаз вагты чыкар.

Эмма гүн сараландан соңра ягны батмагына найза бойы галанда хайсы намаз болса-да кылмак харамдыр. Ягны икинди намазыны бу вагта ченли гижә гоймак харамдыр. Эмма, икинди намазыны энтек кылмадык болса, гүн батынча кылмалыдыр. Каза гоймак улы гүнәдир.

Агшам Намазының Вагты: Гүн батандан ве шөхлеси йитенден соңра, шапак гаральянча ягны гызарып батан ери йитйәнчә довам эдер.

Ятсы Намазының Вагты: Агшам намазының вагты чыкандан соңра башлап, даң атынча довам эдер. Ымамы азам Эбу Ханыфа «рахметуллахи алейх» гөрә ятсының вагты асмандакы ак йитенден соңра башлар. Ятсы намазының вагты гиренден соңра ярым сагат гарашып кылынса хемме ымамлара гөрәде догры болар хеммесине уйылар.

Намазлары вагтындан өң ве соңра кылмак харамдыр. Улы гүнәдир. Намаз кылмак тахримен мекрух ягны харам болан вагт үчдүр. Бу үч вагтда кылынан намазлар кабул болмаз. Гүн догян вагты, гүнортан ягны гүн догры депәмизе гелен вагты, өйлән намазының вагтының гирмегинден өң, гүн батырка. Бу вагтларда тайяр болан жыназа намазыны хем кылмак, тилавет сеждесини, сехив сеждесини этмегем жаиз дәлдир. Гүн батын вагты диңе ол гүниң икинди намазының парзы кылынар.

Диңе нафиле намазыны кылмак мекрух болан ики вагт бардыр. Эртир намазының парзыны кыландан соңра, гүн догянча. Икинди намазының парзыны кыландан соңра, агшам намазының парзындан өңүнчә нафиле намаз кылмак мекрухдыр.

Дүшүндириш: Ер Шарының Демиргазык ве Гүнорта Полюсларында Намаз ве Ораза:

Хер ериң намаз вагты ол ериң экватордан узаклыгына ве пасыллара гөрә үйтгейер.

Ер шарының параллелинден 67 градусдан демиргазыкда поляр гушагы бардыр. Бу совук ерлерде гүн өрән япгыт дүшйөр, шапак өчмәнкә даң атыр. Мунуң үчин Балтика деңзиниң демиргазыгында томус айлары гиже болмаяр, ятсы ве эртир намазларының вагты башламаяр.

Ханефи мезхебинде вагт намазың шерти дәл, себәбидир. Себәп болмаса, намаз парз болмаз. Бу ягдайда, мунуң ялы ерлерде болан мусулманлара бу ики намаз парз болмаз. Гүнорта ярым шарда хемме ер деңиз боланлыгы үчин мунуң ялы ер ёкдур.

Мерет айының отузынжы гижеси, бир ерде ай гөрүнсе, дүнйәниң хемме еринде ораза башламак гереkdir. Гүндиз гөрүнән ай гелжәк гижәниң айыдыр. [Полюслара ве Ая гиден мусулман сапара, ягны узак ёла ниет этмедик болса, бу айда гүндиз ораза тутмалыдыр. Гүндизлери йигримидөрт болан ерлерде, ораза сагада середип башлар ве сагада середип ачар. Гүндизи мунуң ялы узын болмаян бир шәхердәки мусулманларың вагтына уяр. Эгер ораза тутмаса, гүндизлери узын болмаян ере гелип каза эдер].

АЗАН ВЕ ИКАМЕТ

Азан хемме кишә мәлим этмек диймекдир. Бәш вагт намаз ве каза намазлары үчин ве жума намазында хутбе окалжак вагты эркеклериң азан окамагы мөеккед сүннетдир. Аялларың азан ве икамет окамагы мекрухдыр. Азаны намаз вагтыны билдирмек үчин, белент ерде окамалыдыр. Азан оканда, ики элиңи галдырып, гулага бармагыны сокуп окамак мүстехабдыр.

Икамет окамагың согабы азаныңкыдан хас көпдүр. Азан ве икамет кыбла өврүлип окаляр. Окалан вагты геплешмели дәлдир. Берлен салама хем жогап

берилмейәр.

Азан Ве Икамет Нәхили Ягдайларда Окалар?

1-Дагда, дүзде ниреде болса-да еке я-да жемагат болуп намаз кылынан вагты, эркеклерің азаны ве икамеди белент сес билен окмагы сүннетдир. Азаны эшиден ынсанлар, жынар, дашлар ве башга затлар кыямат гүни шаят боларлар. Бирнөче каза намазыны жемлөп кылан, өчүнчө азан окамалы соңра хер парз намазының казасы үчин, айратын икамет окамалыдыр. Соңракылары үчин азан окамак керек дәлдир.

2-Өйде еке я-да жемагат болуп вагт намазыны кылан, азан ве икамет окамаса-да боляр. Себәби якин ерде ерлешен месҗитде окалан азан ве икамет өйдеде окалан ялыдыр. Эмма окамак хас говыдыр. Белли бир яшайыш еринде ерлешен, белли жемагаты ве ымамы болан месҗидлерде вагт намазы жемагат билен кылынандан соңра еке кылан кишә азан ве икамет окамак керек дәлдир. Ёлда ерлешен белли ымамы ве мүеззини, белли жемагаты болмаян месҗидлерде дүрли вагтларда геленлер, вагтың намазы үчин хер вагт геленлер айратын жемагат болуп кылсалар, хер гелен жемагат айратын азан ве икамет окамалыдыр. Мунуң ялы месҗидде азан ве икамет өзлери эшидер ялы сес билен окалар.

3-Узак ерден гелен мыхманлар еке я-да жемагат болуп кылсалар-да азан ве икамет окамалыдырлар. Еке кылан мыхманың янында ерли ёлдашлар бар болса, азан окамаса-да болар. Ёлагчы болан киши бир ерде еке өзи кылса-да азан ве икамет окамалыдыр. Себәби ол ерде окалан азан ве икаметлер онуң намазы үчин дәлдир. Ёлагчылардан бири азан окаса соңра геленлер окамаса хем боляр.

Акыллы чаганың, көрүң велед-и зынаның, азан окуп билйән хер кимиң окан азаны кабул болар, мекрух болмаз. Жүнүп кишиниң, тәретсизин, аялың, фасыкың (гүнә ишлейән), серхошуң, акылсыз чаганың, отурып оканың азаны тахримен мекрухдыр, харама якин мекрухдыр. Буларың окан азанларыны гайтадан ока-

малыдыр. Азаның догры болмагы үчин мүеззин, мусулман ве акыллы болмалыдыр. Микрофонда окамак догры дәлдир.

Фасык кишиниң (гүнә ишлейәниң) окан азанының кабул болмаянының себәби, ыбадатда буларың сөзлерине ынанылмаянлыгындандыр. Фасыкың окан азаны билен вагтың геленине ынанылмаз. Мунуң азаны билен я-да сөзи билен оразада агыз ачылмаяр.

Азана тагзым эдип, хормат гойянар ве харпларыны сөзлерини үйтгетмән бозман, теганни этмән, минара чыкып, сүннете лайык оканлар, ахыретде бейик дереж елере говушар.

Эмма азаны сүннете уйман окаса, меселем сөзлерини үйтгетсе, терж име эден болса, кәбир ерлерде сесини титредип, толкун атдырып окаса я-да азаны микрофондан окаса, коланкалардан гелен сес ымамың ве мүеззиниң сеси дәлдир. Буларың сеси электрик ве магнит халына өврүлйәр. Бу электрик ве магнитиң сеси эшидилйәр. Булардан окалан азаны эшдип гайталамак герек дәл.

Дүшүндириш: Азан Микрофон Билен Окалармы?

Минаралара гойлан колонкалар мүеззинлериң ялталыгына себәп боляр. Азаны гараңкы хужрелерде отурып, сүннете уйман окалмагына себәп боляр. Асылардан бәри гөклере узалан маневи безеглеримиз болан минаралар, бу эрбет бидат (соңра чыкарылан динде ёк затлар) себәпли колонка сүтүнлерине өврүлдүләр. Ыслам алымлары ылмың өсмегине улы гошант гошдулар. Ылымда көп ачышлар этдилер. Чапханаларың гурулмагыны голдадылар, пейдалы китاپларың чап эдиллип, ылымың яйылмагы үчин алада этдилер.

Радио ве колонкалар билен хер хили пейдалы ишлериң эдилмеги, ысламың халан ишлериндендир. Пейдалы бир ойлап тапылышдыр. Эмма, мусулманлары азаның якымлы сесинден махрум эдип, колонкаларың бозук, дымалаян сеслери билен азан окамак

зыянлыдыр. Колонкалары месҗидлере гоймак нәдогры, бу бир ялңышлықдыр. Иманлы йүреклерде илахы тәсир галдыран салых мусулманларың сеслериниң ерине, бутхана җаңы ялы зырлаян бу абзал гоюлманка, минар-аларда окалан азанлар ве месҗидлердәки текбир сес-лери капырлары хем җоша гетирйәрди. Хер мәхелледе окалан азанлары эшидип, месҗидлери долдуран җема-гат, Эсхабы кирамың дөврүнде болшы ялы намазларыны хушы билен кыларларды. Азаның мусулманлары галаяна гетирен илахы тәсири, колонкаларың метал сеслери билен йитип гидйәр.

Ресулуллах «саллаллху алейхи ве селлем» бир хадысы шерифинде, **«Эгер азаның сесини эшиден вагты, мүеззин билен биле ювашҗа окаса, хер харпына мүң согап берилер, мүң гүнәси багышланар»** буйрды.

Азаны эшиден киши Куръаны Керими окаян бол-са, садакаллахүл азым, дийип дурар ве ювашҗа гайта-ламагы сүннетдир. **(Хайе ала)**лары эшиден вагты булары гайталаман **«лә хавле велә куввете иллә билләх»**диер. Азандан соңра салават гетирилйәр, соңра азан догасы окаляр. Азанда мүеззин икинҗи гезек **«Эшхеду энне Мухаммеден Ресулуллах»** диенде, и-ки башам бармагың дырнагыны өпүп, ики гөзүң үстүне габагына сүрмек мүстехабдыр. Бу икаметде эдилмейәр.

Азаның Окалышы

Аллаху екбер	4 гезек
Эшхеду эн лә иләхе иллаллах	2 гезек
Эшхеду энне Мухаммеден Ресулуллах	2 гезек
Хайе алес -саләх	2 гезек
Хайе алел-фелах	2 гезек
Аллаху экбер	2 гезек
Лә иләхе иллаллах	1 гезек

Диңе эртир намазының азанында «Хайе алел-фелах»дан соңра ики гезек **«Эссалату хайрун менен-невм»** окалар.

Каметде болса **«Хайе алел-фелах»**дан соңра

ики гезек «Кад каметис -салатү» дийилйәр.

Азан Догалары:

Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: «**Азан окаланда шу доганы окаң ве эне эшхеду ен лә иләхе иллаллаху вахдеху лә шерикелех ве эшхеду энне Мухаммеден абдүхү ве расулүх ве радитү билләхи раббен ве бил-Исламы динен ве би Мухаммедин саллаллаху алейхи ве селлеме ресулен небийя».**

Ене бир хадысы шерифинде шейле буюрдылар: «**Эй мениң үмметим. Азан гутаранда шу доганы окаң: Аллахүмме раббе хазихид-даветит-там-мети вес - салатил-каимети ати Мухаммеденил-весилете вел фадилете вед-дережетер-рефиате веб'асхү мекамен махмуденил-лези ве'адтеху иннеке лә тухлифүл-миад».**

Азаның Сөзлериниң Манылары:

АЛЛАХУ ЭКБЕР: Аллаху теала бейикдир. Ол хич бир зада мэтәч дәлдир. Гулларының ыбадатына мэтәч болмақдан, бейикдир. Ыбадатларың, оңа бир пейдасы ёқдур. Ол хемме затдан бейикдир. Бу сөзүң манысыны акыллара ерлешдирмек үчин дөрт гезек окаляр.

ЭШХЕДУ ЭН ЛӘ ИЛӘХЕ ИЛЛАЛЛАХ: Улулугы, бейиклиги билен хич кимиң ыбадатына мэтәч болмаса-да, ыбадат эдилмәге ондан башга хич кимиң хакы ёк-дугына шаятлык эдйәрин ве элбетде ынанярын. Хич ким мынасып дәлдир. Хич зат оңа меңземез.

ЭШХЕДУ ЭННЕ МУХАММЕДЕН РЕСУЛУЛЛАХ: Мухаммедин «алейхи ве ала алихисселатү весселлам» Онуң иберен пыгамберидигине, Онуң ислән ыбадатларының ёлуны гәркезижидигине ве Аллаху теала диңе онуң гәркезен ыбадаты, билдирен ыбадаты ярашар, дийип шаятлык эдйәрин ве ынанярын.

ХАЙЙЕ АЛЕС-САЛАХ, ХАЙЙЕ АЛЕЛ-ФЕЛАХ:

Мусулманлары дүнйә ве ахырет азапларындан гутулмага, эбеди рахатлыга, себәп болан намаза чагырян сөзлердир.

АЛЛАХУ ЭКБЕР: Хич ким оңа мынасып ыбадат эдип билмез. Ыбадатларың оңа мынасып болмагындан, ол бейикдир, улудыр.

ЛӘ ИЛӘХЕ ИЛЛАЛЛАХ: Ыбадат эдилмәге, гаршысында кичелмәге диңе онуң хақы бардыр, оңа лайык хич ким ыбадат эдип билмез. Ондан башга хич кимиң ыбадат эдилмәге хақы ёқдур.

Намазың гадыр гимматының улудыгы оны хемме кишә хабар бермек үчин сайланан сөзлерден мәлим боляр.

6-НИЕТ

Ифтитах текбирини гетиржек вагтымыз ниет эдйәрис. Намаза ниет этмек, хайсы намазы кылжагымызы, вагтыны, кыбламызы, ымама уймагы гөвнүмизден гечирмек билен боляр.

Ниети текбирден өң этмелидир. Текбирден соңра ниет эдилсе догры болмаяр ве ол намаз кабул болмаз. Парз ве важып намазларда ниет эдилен вагты намазың парз намаздыгыны я-да важып намаздыгыны билмелидир. Рекат саны хөкман дәлдир. Сүннети кыланда намаза дийип ниет эдилсе боляр. Жыназа намазында **«Аллаху теала үчин намаза, мейит үчин дога»** дийип ниет эдилйәр.

Ымамың эркеклере ымам болмага айратын ниет этмеги шерт дәлдир. Тайяр болан жемагата ымам болдум дийип ниет этсе, жемагат согабына говушар. Ымам **«аяллара ымам болмага»** дийип ниет этмелидир.

Ыбадатлар эдиленде, диңе агыз билен айтмага ниет дийилмез. Калб билен ниет эдилмесе, ыбадатлар кабул болмаз.

7 - ТАХРИМЕ ТЕКБИРИ

Намаза дуранда: **«Аллаху экбер»** диймек парздыр. Башга сөз айытмак билен намаза башланмаяр. Кәбир алымлар тахрима текбирини намазың ичинде дийип, айытдылар. Булара гөрә, намазың хем шертлереи, хем рүкнлери алты боляр.

НАМАЗЫҢ РҮКНЛЕРИ:

Намазың ичиндеки парзларына «рүкн» дийилйөр. Жеми бәшдир.

1-КЫЯМ: Дик дурмак диймекдир. Аягының үстүнде дуруп билмейән хаста, отурып кылар. Отурып билмейән хаста, ятып башыны херекетлендирип кылар. Йүзүни асмана дәлде, кыбла өвүрмек үчин, башының ашагына яссык гояр. Аякларыны кыбла узатман дик тутар. Ягны ики дызыны чоммалдар. Ики аягының арасыны дөрт бармак ачык тутар.

Аягының үстүнде дик дуруп билмейән хаста, башы айланан, башы, диши, гөзи я-да башга ери эрбет агрыян, төретини тутуп билмейән, ел гачыран, ярасы акан, дик дурса душман ховп салса, малы огурланжак болса, дик дуруп кылса оразасы я-да окайышы бозулса я-да аврет ери ачылжак болса, отурып кылар.

Рүку үчин азрак эгилер, сежде үчин башыны ере гояр. Башыны ере гоюп билмейән киши, рүку үчин азырак, сежде үчин көпрөк эгилер. Сежде үчин рүкудан көп эгилмесе намазы кабул болмаз. Ере даш я-да тагта гоюп, үстүне сежде этсе, намазы кабул болса-да гүнәдир. Ягны тахримен, харама якин мекрухдыр.

2-КЫРААТ: Сүннетлериң ве витриң хер рекатында ве парзлары еке кыланда ики рекатында дик дуруп Куръаны Керимден бир ает окамак парздыр. Гысга сүре окамак, хас көп согапдыр. Намаз кыланда сүннет, витр ве парз намазларың хемме рекатында фатыха окамак важыпдыр. Фатыхадан соңра бир заммы сүре я-да үч ает окамак парзларың ики рекатында, сүннет ве витр намазларында болса хемме рекатларында окамак важыпдыр. Фатыханы заммы сүреден өңүнчө окамак айратын важыпдыр. Важыпларың бири ятдан чыкса сахив сеждесини этмелидир. Ымамың жума ве байрам намазларындан бейлеки намазларда заммы сүрәни биринжи рекатда, икинжи рекатдакыдан ики эссе узын окамагы сүннетдир. Ялңыз кылан ики рекатда хем дең окап билер. Биринжи рекатда оканыны

икинж и рекатда гайталап окамак, тензихен мекрухдыр. Икинж и рекатда биринж и рекатдакы окан сүресинден соңкы сүрәниң үстүнден гечип окаса мекрух боляр. Сүрелери Куръаны Керимдәки хатарлары билен окамак важ ыпдыр.

3-РҮКУ: Кыямда кыраатдан соңра рүкуа текбир гетирип эгилмели, арка ве башы догры, текиз тутмалы. Рүкуда эркеклер эллерини ачып дызыны тутмалыдыр.

Рүкуда үч гезек **«Субхане раббиел азым»** диймели. Жемагат билен кыланда ымам башыны галдырса, жемагат хем галдырар. Рүкуда эллери ве аяклары догры тутмалы. Аяллар эркеклере гөрә азрак эгилмели ве эллери билен дызыны тутмак герек дәлдир. Олар аркасыны ве аякларыны догры тутмаз.

Рүкудан дикелен вагты **«Семиаллаху лимен хамидех»** диймек, еке кылана ве ымама сүннетдир. Жемагат муны диймән, ымамың аркасындан **«Раббена лекел хамд»** диер, дикелип дурад. **«Аллаху экбер»** дийип, сежде эгилерлер. Сежде гиденде илки саг дыз, соңра чеп дыз, соңра саг эл ызындан чеп эл, соңра бурун ызындан алын ере гоюляр.

4-СЕЖДЕ: Сеждеде элиң бармакларының арасыны бирлешдирип кыбла гаршы гулагың деңинде тутуп сежде этмели, баш ики элиң арасында болмалыдыр. Алны арасса ере, даша, топрага, тагта яда намазлыгың үстүне гоймак парз болуп бурны хем биле гоймак важыпдыр. Себәпсиз ере диңе бурны гоюп сежде этмек жаиз болмаз. Диңе алны гоюп сежде этмек мекрухдыр.

Сеждеде ики аягың иң азындан бир бармагы ере дегмесе намаз кабул болмаз. Сеждеде аягың бармакларыны бүкүп кыбла өвүрмек сүннетдир. Эркеклер сеждеде голларыны ве уйлуларыны гарнына дегирмели дәлдир.

Эллери ве дызлары ере гоймак сүннетдир. Топулары кыямда (дик дуранда) арасына дөрт бармак сыгар ялы ягдайда ачык тутмалыдыр. Рүкуда, кавмеде (рүкудан дикелип дуранда) ве сеждеде арасыны

бирлешдирмек сүннетдир.

Сеҗдә гидиленде балагың сынындан ёкары чек-мек мекрухдыр, этегини дүйрүп, намаза дурмак хем мекрухдыр. Көйнегиң еңини чермәп я-да еңсиз көйнек билен намаз кылмак хем мекрухдыр. Ялталык эдип башы өртмән, башы ачык намаз кылмак мекрухдыр. Намаза әхмиет бермесе капыр болар, иманы гидер. Кирли эшик билен ве иш эшиклери билен намаз кылмак хем мекрухдыр.

5-КА'ДЕ-И АХЫРЕ: Соңқы рекатда **эттехыйәтү** окар ялы вагт отурмак парздыр. Отурышда бармагы чоммалтмалы дәлдир. Эркеклер чеп аягының бармакларыны сага өвүрүп, ере дүшәп үстүнде отурар. Саг аягыны дик тутар ве бармакларының ужуны кыбла өвүрүп дик тутар. Бу ягдайда отурмак сүннетдир.

Аяллар сыртыны ере гоюп, отурарлар. Уйлукаларыны якин тутар ве саг аягыны саг тарапа чыкарар. Чеп аягыны саг тарапа өвүрер ве отуран вагты ашагында галар.

НАМАЗ НӘХИЛИ КЫЛЫНАР?

Еке Кылан Эркек Үчин Намазың Кылынышы:

Меселем **эртир намазының сүннети** шейле кылынар:

1-Илки кыбла өврүлмели. Аякларың арасы дөрт бармак ачык ве параллел тугулар.

Эллери ёкарык галдырып башам бармаклары гулагың юмшагына дегирмели, элиң аясы кыбла тарап ачык болмалыдыр. **«Ниет этдим, Аллаху теаланың рызасы үчин шу гүнүң эртир намазының сүннети кылмага, алным кыбла, кыблам көбе»** дийип, гөвнүңден гечирмели. Соңра **«Аллаху экбер»** дийип, эллери гөбегиң ашагына гоюп саг элиңи чеп элиң үстүне багламалы.

2-Гөзлер сеҗде эдилж ек ере серетмелидир. Илки **субханеке** окаляр, ызындан эзүбилләхи минешшейтанырражим бисмилләхиррахманиррахым дийип, **фатыханы** окамалы соңра бир заммы сүре окамалыдыр.

3- Заммы сүрәни окап **«Аллаху экбер»** дийип рүкуа эгилмели. Эллер билен дызчанаclarы тутмалы, арканы текиз, догры тутмалы. Рүкуда гөзлер аягың учларына серетмелидир ве үч гезек **«Субхане Раб-биел-азым»** дийилйәр бәш я-да еди гезек дийсеңем боляр.

4-Рүкудан дикеленде: **«Семиа'ллаху лимен хамидех»** диймели. Дикелип: **«Раббена лекелхамд»** дийилйәр. Бу ерде дикелип дурмага кавме дийилйәр.

5-**«Аллаху экбер»** дийип, сежде эдилйәр. Сеждә гиденде тертип билен: а) Саг дыз, соңра чеп дыз, саг эл, соңра чеп эл, бурун ве алын ере гоюляр.

б) Аягың бармаclarыны бүкүп кыбла өвүрмели,

в) Баш ики элиң арасына сежде эдер,

г) Элиң бармаclarыны бирлешдирип тутмалы,

д) Элиң аясы ере дегмелидир. Тирсеклер ере дегмели дәл.

е) Бу ягдайда үч гезек **«Субхане Раббиел ала»** дийилйәр.

6-Соңра **«Аллаху экбер»** дийип, чеп аягы ятырып үстүнде отурмалы, саг аягы дик тутмалы, бармаclarы кыбла гаршы эпип, уйлукларың үстүне отурмалыдыр. Эли дызың үстүне гоймалы, бармаclar рахат ягдайда дурмалыдыр.

7-Уйлукларың үстүнде көп отурман **«Аллаху экбер»** дийип, икинжи сеждә гитмелидир. [Ики сеждәниң арасында отурмага же елсе, дийилйәр].

8-Сежде-де ене-де азындан үч гезек **«Субхане Раббиел а'ла»** диймели ве **«Аллаху экбер»** дийип, ериңден турмалы. Туржак вагтың элиңи ере диремели дәлдир. Аяclarы хем еринден ойнатмалы дәлдир. Сеждеден туранда илки алын, соңра бурун, чеп эл соңра саг эл, соңра чеп дыз ве саг дыз ерден галдырыляр.

9-Дикленден соңра бисмилләхден башлап **фатыха** ве бир заммы сүре окап **«Аллаху экбер»** дийип рүкуа эгилмелидир.

10-Икинжи рекаты хем биринжи рекатдакы ялы

эдип тамамламалыдыр. Сеҗдеден соңра **«Аллаху экбер»** дийип, бу гезек турман уйлукларың үстүне отурмалыдыр. Соңра:

а) **«Эттехийәтү», «Аллахумме салли», «Аллахумме барик»** ве **«Раббена атина»** догалары окаляр. Догалары битирип, илки сага **«Эсселаму алейкум ве рахметуллах»**, соңра чепе **«Эсселаму алейкум ве рахметуллах»** дийип, салам бермелидир.

б) Салам беренден соңра **«Аллахумме энтесселам ве минкесселам тебаректе я зел-желали вел-икрам»** дийилйәр. Хич геплемән парзы кылмага дурмалыдыр. Себәби сүннет намаз билен парз намазың арасында геплешмек, намазың согабыны азалдар.

Намазы кылып боландан соңра үч гезек **«Эстагфируллах»** дийип, **Аетүл-күрсини** окамалы соңра отуз үч гезек **«Субханаллах»** ене отуз үч гезек **«Элхамдулилләх»** ве отуз үч гезек **«Аллаху экбер»** дийип, тесбих санамалыдыр. Бир гезек техлил ягны **«Лә иләхе иллаллах вахдеху лә шерике лех, лехүлмүлкү ве лехүл хамдү ве хүве ала күлли шей'ин кадир»** окамалыдыр. Буларың хеммесини сессиз окамалыдыр, гаты сес билен окамак бид'атдыр.

Мундан соңра дога эдилйәр. Дога эдиленде эркеклер эллерини гөвсүниң деңине өңе тарап узадарлар. Тирсеклери бүкмели дөлдир. Элиң аясыны асман тарап ачмалыдыр. Намазың кыбласы кәбе, доганың кыбласы хем асмандыр. Догадан соңра **«Субхане раббике...»** аетини окап, эллери йүзе сүрмелидир.

Дөрт рекатлык сүннетлериң ве парзларың икинж и рекатындан соңра, техыйяты окап үчүнж и рекате башламалыдыр. Сүннет намазларың үчүнж и ве дөрдүнж и рекатларында фатыхадан соңра заммы сүре окаляр. Парзларың үнүнж и ве дөрдүнж и рекатларында диңе фатыха окаляр, заммы сүре окалмаяр. Агшам намазында хем мунуң ялыдыр, ягны үчүнж и рекатда заммы сүре окалмаяр. Витриң үч рекатында хем фатыхадан соңра заммы сүре окаляр. Соңра эллери гу-

лага галдырып «**Аллаху экбер**» дийип эллери баглап, **кунут** догалары окаляр. Ғайры-мүеккед болан икиндиниң ве ятсының илки окалян дөрт рекат сүннетлери бейлеки дөрт рекат сүннетлер ялыдыр. Диңе икинжи рекатдан соңракы отурышда эттехыйятдан соңра, Аллахумме салли ве Аллахумме бариклер хем окаляр. Намазы кылып боландан соңра, сеж де этмек мекрухдыр.

Еке Кылан Аяллар Үчин Намазың Кылынышы

Меселем **эртир намазының сүннетиниң** кылынышы:

1-Бедениң шеки белли болмаз ялы хемме ериңи өртмелидир. Диңе эллер ве йүз ачык галмалы. Намазда окалян сүрелер ве догалар ёкарда беян эдилен ялыдыр. Эркекleriңкиден тапавуды шулардыр.

а) Эллери эркеклердеки ялы ёкары галдырмаяр, диңе омуза ченли галдырып элини кыбла тарап ачык тутар ве ниет эдип, текбир гетирер. Соңра эллерини гөвсүниң үстүне баглап, намаза башламалы.

б) Рүкуда көп эгилмели дэлдир.

в) Сеж де эденде тирсекleriңи ере дегирмели.

г) Отуранда уйлукларының үстүне отурар. Ягны саг ве чеп аякларыны саг тарапа чыкарып, чеп аягының үстүне отурар.

Аялларың намазда оңат өртүнмелери үчин улы баш өрти ве аякларыны хем өртер ялы узын эшик геймеги макул болар.

НАМАЗЫҢ ВАЖЫПЛАРЫ

Намазың важыплары шулардыр:

1-Фатыха сүресини окамак,

2-Фатыхадан соңра бир сүре я-да үч гысга ает окамак,

3-Фатыханы сүреден өң окамак,

4-Фатыхадан соңра окалан сүрэни парзларың биринжи ве икинжи рекатларында, сүннетleriң хемме рекатларында окамак важыпдыр.

5-Сеж делери ызлы-ызына этмек.

6-Фатыханы сүннет ве ваҗып намазларың хер рекатында бир гезек окамак.

7-Үч ве дөрт рекатлы намазларда икинҗи рекатдан соңра отурмак ваҗыпдыр. Соңунда отурмак парздыр.

8-Икинҗи рекатда техыйяты окар ялы вагт отурмак ваҗыпдыр.

9-Сеҗдеде бурны алын билен биле ере гоймак. Алны ере гоймак парздыр.

10-Соңқы рекатда отуранда **«Эттехыйәтү»** догасыны окамак.

11-Намазда тадили эркана уймак ягны рүкуда, кавмеде (рүкудан дикеленда), ики сеҗдәнің арасында, хер бир сеҗдеде субханаллах диер ялы вагт херекетсиз дурмак ваҗыпдыр.

12-Намазың соңунда салам бермек ягны **«Эсселамү алейкүм ве рахметуллах»** диймек.

13-Витр намазында үчүнҗи рекатың соңунда кунут догасыны окамак.

14-Байрам намазларында текбир (тешрик текбири) гетирмек.

15-Ымамың эртир, җума, байрам, терава ве витр намазларында, агшамың, ятсының ики рекатында гаты сес билен окамагы ваҗыпдыр.

16-Ымамың я-да еке кыланың өйләнің, икиндиниң парзларында ве агшамың үчүнҗи, ятсының үчүнҗи ве дөрдүнҗи рекатларында сессиз окамагы ваҗып.

Гурбан байрамының арафесиниң (байрамың өңки гүниниң) эртир намазындан башлап дөрдүнҗи гүнүниң икинди намазына ченли йигрими үч парз намазың ызындан **«Тешрик текбирини»** окамак, ваҗыпдыр.

[Та'дил-и Эркан

Намазың бәш еринде тадили эрканы унутман, билип терк этсе, Ымамы Эбу Юсуба гәрә «рахмехуллаху теала» намазы фасыд болар, ягны намазы кабул болмаз. Ымамы Азам Эбу Ханифе ве ымамы Мухаммеде гәрәде, билсе-де каст эдип терк эденлиги

үчин намазыны гайтадан кылмалыдыр.

Тадили эрканы терк этмегиң йигрими алта якин зыяны бардыр. Булардан кәбирлери шулар:

1-Мәтәчлиге себәп болар.

2-Намаз кылан ери кыяматда зыянына шаятлык эдер.

3-Бир кишиниң тадили эркана уйман намаз кыланыны гөрөн, оңа несихат этмесе гүнәкәр болар.

4-Ол намазыны гайтадан кылмагы ваҗып болар.

5-Намазың огрусы болар.

6-Кылан намазы кыямат гүни көне эсги ялы эдиллип йүзүне урулар.

7-Бүтин махлуклара зыяны етер. Онуң гүнәси себәпли ягмыр ягмаз, ерде экинлер битмез, от-чөплер гөгөрмез, бивагт ягмыр ягып пейда ерине зыян берер.

Тадили эркан дийип, намазың ичинде шу бәш ерде «субханаллах» диер ялы вагт херекетсиз дурмага дийилйәр. Булар:

1-Рүкуда аркамызы, башымызы текиз ве догры ягдайда, херекетсиз дурмак.

2-Рүкудан дикелен вагтымыз дим-дик ягдайда херекетсиз дурмак.

3-Сеҗде-де башымызы ере гоюп херекетсиз дурмак.

4-Ики сеҗдәниң арасында херекетсиз ягдайда дикелип, отурмак.

5-Икинҗи сеҗде-де башымызы гоюп херекетсиз дурмак]

СЕХИВ (Унутма ве Ялңышма) СЕҖДЕСИ:

Намаз кылян киши намазда парз болан бир зады билип я-да унудып терк этсе намазы бозулар. Эгер бир ваҗыбы унудып терк этсе намазы бозулмаяр. Эмма се-хив сеҗдесини этмелидир. Эгер каст эдип терк этсе, намазы бозулмаяр. Эмма намазы эгсик, ногсан болар. Сехив сеҗдеси дәлде, тәзеден кылмак ваҗып боляр. Кылмаса гүнәкәр боляр. Эгер сүннети билибем терк этсе, гүнә боляр. Йөне намазы бозулмаяр. Сүннети ун-удып терк этсе-де сехив сеҗдеси герек дәлдир.

Намазда бирнәче гезек сехив сеждесини этмели ягдай болса хеммесиниң ерине бир гезек эдилсе боляр. Ымам ялңышса, ымама уянлар хем ымам билен биле сехив сеждесине гитмелидир. Ымама уян киши ялңышса, еке өзи ымамдан айратын сехив сеждесини этмез.

Ымама етишмән еке өзи кылан рекатларында ялңышса я-да унутса сехив сеждесини эдер.

Сехив сеждесини этмек үчин техыйяты окап, бир тарапа салам беренден соңра, ики гезек сежде эдип отулар ве **техыйяты, салли** ве **барик, раббена** догаларыны окап салам берип намазы тамамлар. Ики тарапа салам берип я-да хич салам бермән сехив сеждесини эдип билер. Сехив сеждесини этмек үчин ымам билен еке кыланың арасында тапавут ёқдур.

Бу ягдайларда сехив сеждесини этмек гереkdir:

Отурмалы вагты еринден турмак, турмалы ерде отурмак, сесли окамалы ерде сесиз окамак, сессиз окамалы ерде сесли окамак, дога окамалы ерде Куръан-ы керимден окамак, Куръан-ы керимден окамалы ерде дога окамак. Меселем: Фатыха ерине эттехыййётү догасыны окамак ялы. Бу ерде фатыха терк эдилди. Намазы тамамламан салам бермек. Илки ики рекатда Фатыхадан соңра заммы сүре окамагы унутса, байрам намазының текбирлерини терк этмек. Витр намазында кунут догасыны терк этмек.

ТИЛАВЕТ СЕЖДЕСИ: Куръан-ы керимиң ондөрт еринде сежде аетлери бардыр. Буларың бирини окан я-да эшиден, манысыны билмесе-де сежде этмек важыпдыр. Сежде аетлерини язаның, богун-богун эдип оканың сежде этмеги гереk дәлдир.

Даглардан, чөлден я-да башга ерден яңланып гелен сеси эшидениң сежде этмеги важып дәлдир. Ынсаның сеси болмалыдыр. Радиодан эшидилен сесиң, ынсан сеси хасап эдилмейәнлигини, ынсаның сесине меңзеш металың сесидигини гечен сахыпаларда языпдык. Мунуң үчин, радиодан, магнитофондан

эшидилен сежде аетлерини эшидениң тилавет сеждесини этмеги важып дәлдир.

Тилавет сеждесини этмек үчин тәретли болмалы ве кыбла өврүлип, эллери гулаклара галдырман **«Аллаху экбер»** дийип, сежде эдер. Сеждеде үч гезек **«Субхана раббиел а'ла»** диймели. Соңра **«Аллаху экбер»** дийип сеждеден туранда тилавет сеждеси тамам боляр. Илки ниет этмелидир. Ниет эдилмесе кабул болмаяр.

Намазда окаса, деррев рүкуа гидип бир сежде эдип еринден турар ве окамага довам эдер. Сежде аетини окандан соңра ене ики үч ает окап рүкуа эгилсе ве тилавет сеждесине ниет этсе, намазың рүкни я-да сеждедери тилавет сеждесиниң ерине гечер.

ШҮКР СЕЖДЕСИ: Тилавет сеждеси ялыдыр. Аллаху теаладан гелен бир ныгмата я-да оңатлыга я-да бир дертден гутулан кишиниң, Аллаху теала үчин **шүкр сеждесини** этмеги мүстехабдыр, говудыр. Сеждеде илки **элхамдулиллах** диер, соңра, бейлеки сежделерде окалян тесбихи окар ягны үч гезек **«Субхане раббиел а'ла»** диер.

НАМАЗЫҢ СҮННЕТЛЕРИ

- 1-Намазда эллери гулага галдырмак,
- 2-Элиң аясыны кыбла өвүрмек,
- 3-Текбирден соңра эллери багламак,
- 4-Саг эли чеп элиң үстүне гоймак,
- 5-Эркеклериниң эллерини гөбегиниң ашагына багламагы, аялларың эллерини гөвсүне гоймагы.
- 6-Ифтитах текбиринден соңра **субханекәни** окамак,
- 7-Ымамың ве еке кыланың **«Эузүбилләхи минешшейтанирражим»** дийип, башламагы,
- 8-Бисмилләхиррахманиррахым - дийип башламак,
- 9-Рүкуда үч гезек: **«Субхане раббиел-азым»** диймек,
- 10-Сеждеде үч гезек: **«Субхане раббиел а'ла»** диймек,

- 11-Соңқы гезек отуранда **салават** окамак,
 - 12-Салам беренде ики тарапа бакмак,
 - 13-Ымамың жума ве байрам намазларындан бейлеки намазларың биринжи рекатында икинжи рекатындакыдан ики эссе узын окамагы сүннетдир,
 - 14-Рүкудан дикелен вагты ымамың ве ялңыз кыланың: **«Семиаллаху лимен хамидех»** диймеги,
 - 15-Рүкудан дикеленден соң **«Раббена лекел-хамд»** диймек,
 - 16-Сеждеде аягың бармакларыны кыбла тарап бүкмек,
 - 17-Рүкуа, сежде иненде ве сеждеден туранда «Аллаху экбер» диймек.
 - 18-Сеждеде эллери ве дызлары ере гоймак,
 - 19-Топукларың арасыны кыямда дөрт бармак ачып дурмак, рүкуда, кавмеде ве сеждеде бирлешдирмек,
 - 20-Фатыханы окап: **«Әмин»** диймек, рүкуа эгиленде текбир гетирмек, рүкуда эллериң бармакларыны ачып, дызчанакларыны тутмак. Сежде этмек үчин текбир алмак, отуранда чеп аягы ере ятырып үстүнде отурмак, саг аягы дикип отурмак, ики сежде арасында отурмак.
- Агшам намазында гысга сүрелер окалар, эртир намазында биринжи рекаты икинжиден узын окалар. Ымама уянлар, фатыха ве заммы сүре окамаяр. **Субханекәни** окарлар. Текбирлери гетирерлер. Техыйяты ве салаваты окарлар.

НАМАЗЫҢ МҮСТЕХАБЛАРЫ (Әдеплери)

- 1-Намаз оканда сежде ерине серетмек.
- 2-Рүкуа эгиленде башыңы эгмән гөзлериң билен аягың ужуна бакмак.
- 3-Сеждеде бурнуңы гоян ериңе серетмек.
- 4-Техыйятда отуранда дызларың арасына ере бакмак.
- 5-Фатыхадан соңра окалан заммы сүрелери эртир ве өйлән намазларында узын, агшам намазында гысга окамак.
- 6-Ымама уяның текбири сессиз алмагы.

- 7-Рүкуда башыңы ве бойнуңы догры тутмак.
- 8-Башы, боюн билен бирликде рүкуда догры тутмак.
- 9-Сеҗдә баранда илки саг соңра чеп дызыңы гоймак.
- 10-Ики элиң арасына сеҗде этмек.
- 11-Сеҗдә баранда илки бунуңы соңра алныңы гоймак.
- 12-Намазда палласаң саг элиң аркасы билен агзыңы япмак.
- 13-Эркеклер сеҗдеде тирсеклерини ере дегирмели дәлдир. Аяллар ере дегирер.
- 14-Эркеклер сеҗдеде голларыны ве аякларыны гарнына дегирмән тутар.
- 15-Рүкуда ве сеҗдеде үч гезек тесбих эдер ялы дурмак.
- 16-Сеҗдеден илки башыңы соңра эллириңи галдырмак.
- 17-Эллириңи галдырандан соңра дызыңы галдырмак.
- 18-Техыйягда эллери уйлукларың үстүне гоюп бармаклары кыбла гаршы догры тутмак.
- 19-Салам беренде эгниң үстүне серетмек.
- 20-Сага ве чепе салам беренде башыңы өвүрмек.

НАМАЗЫҢ МЕКРУХЛАРЫ

- 1-Намазы эшиги геймән эгниңе алып кылмак.
- 2-Сеҗдә гиденде балагың сыныны чекмек.
- 3-Көйнегиң еңини чермәп кылмак.
- 4-Абес ягны зерурсыз херекетлер этмек.
- 5-Иш эшигиң билен я-да улыларың янында гейип болмаҗак эшик билен намаз кылмак.
- 6-Агза оканда пәсгел бермеҗек зат гоймак. Пәсгел берҗек зат намазы бозар.
- 7-Баш ачык намаз кылмак.
- 8-Улы ве кичи тәрети я-да ел гыссап дурка намаз кылмак.
- 9-Намазда ердәки дашы ве топрагы сүпүрмек.
- 10-Намазда элиңи быкыныңа гоюп дурмак.
- 11-Намазда бармакларыңы шыркылдатмак.
- 12-Йүзүңи башга тараплара өвүрмек, этрапа

серетмек, мекрухдыр. Гөвсүни башга тарапа өвүрсе намазы бозулар.

13-Тешеххүдде ит отуршы ялы отурмак.

14-Сеҗ деде тирсеклери ере дегирмек.

15-Ынсаның йүзүне ве геплешйәнлериң аркасына догры намаз кылмак.

16-Намазда бириниң саламына эли билен башы билен җ огап бермек.

17-Намазда ве намазың дашында палламак.

18-Намазда гөзлери юммак.

19-Ымам мөхрабың ичинде дурса.

20-Ымамың еке өзи, җ емагатдан ярым метр белентде дурса тензихен (халала якын) мекрухдыр.

21-Ымамың еке өзи ашақда дурса хем мекрух боляр.

22-Өңдәки хатарда бош ер бар вагты, арка хатарда дурмак ве хатарда ер ёк вагты еке өзи аркада дурса.

23-Җанлы сураты болан эшик билен намаз кылмак.

24-Җанлы сураты намаз кыляның башында болса, өңүнде, саг ве чеп тарапындакы дивара чекилен болса я-да матаның йүзүне, кагыза чекилип асылса, хажың сураты хем җ анлының сураты ялыдыр.

25-Ялынлы ода гаршы намаз кылмак.

26-Намазда аетлери, тесбихлери эли билен санамак.

27-Башыңдан аягына ченли бир эшиге саранып гейинип кылмак.

28-Башына сарык сарап, депеси ачык кылса.

29-Агзыны ве бурнуны өртүп намаз кылса.

30-Себәпсиз богазыңдан балгам (гакылык) чакарса.

31-Элини бир, ики гезек херекет этдирсе.

32-Намазың сүннетлериңиң бирини терк этмек.

33- Зерур болмаса хем чагасы гуҗ агында вагты намаза башласа.

34-Үнсүни чекен ве дыккатыны дагыдан затларың меселем, нагышлы затларың өңүнде, оюн ойналан, саз чалынан ерде ве говы гөрийән нахарының янында намаз кылмак.

35-Парзы кылан вагты себәпсиз дивара ве диреге сөөнмек.

36-Рүкуа гиденде, туранда элиңи гулакларга галдырмак.

37-Окап дуран аядыны рүкуда тамамласа.

38-Рүкуа ве сеждә ымамдан өң гитсе ве галса.

39-Хапалыгы гүман эдилен ерде намаз кылмак.

40-Ғабра, мазара гаршы намаз кылмак.

41-Тешеххүдлерде сүннете уйман отурмак.

42-Икинжи рекатда биринжи рекатдан үч ает узын окамак.

Намазың Дашындакы Мекрухлар

1-Хажа атханада ве ниреде болса хем төретини бозан вагты өңүңи ве ардыңи кыбла өвүрмек.

2-Гүне ве ая гаршы төрет бозмак.

3-Кичи чагаларың төретини кыбла гаршы боздурмак, чаганы тутан ула мекрух боляр. Мунуң үчин, улularа харам болан зады, кичилере этдирмек, этдирене харам болар.

4-Кыбла гаршы себәпсиз аягыңи узатмак.

5-Куръан-ы кериме ве дини китаплара аягыңи узатмак. Булар ёкарда болса мекрух болмаяр.

НАМАЗЫ БОЗАН ЗАТЛАР

1-Намазда себәпсиз ардынмак ве үскүрмек ягны богазыңи арассаламак.

2-Намазы кылян киши, башга бири асгыранда **«Ерхамүкеллах»** дийсе, намазы бозуляр.

3-Намазыны еке өзи кылып дуран киши, башга тарапта жамагатың ымамы окап дурка ялңышаныны эшидип, ялңышан ерини ятлатса намазы бозуляр. Эгер ымам мунуң ятладанына уйып окаса, ымамың хем намазы бозулар. Ымамың өз жамагатындан бири ятлатса намазы бозулмаяр.

4-Намаз кыляндыгыны билдирмек үчин **«ләиләхе иллаллах»** дийсе, намазы бозулмаяр. Эмма бириниң сорагына жагап эдип айтса намазы бозуляр.

5-Намазда аврет ерини ачса я-да ачылса.

6-Бир ери агрып я-да дүниё ишлери үчин намаз-

да агласа, намазы бозуляр.

Ахыретти, Женнети я-да Жәхеннеми ойланып агласа бозулмаяр.

7-Дили ве эли билен салам алса бозуляр.

8-Намазың ичиндәки бир рүкнүнде үчден көп харекет этсе я-да башга бири середеңде намаз кыляндыгы билинмез ялы көп харекет этсе намазы бозуляр.

9-Намазың ичинде бир зат ийип ичмек.

10-Намазда геплемек.

11-Намазда өзи эшидер ялы сесли гүлмек.

12-Намазда иңлемек, ах чекмек намазы бозяр.

13-Ымамындан башгасының ялңышыны билдирмек.

14-Каза галан намазының саны бәшден көп болмадык болса, намаздака ядына дүшсе.

Намазы Бозмага Ругсат Берен Затлар

1-Йыланы өлдүрмек үчин,

2-Ғачан хайваны тутмак үчин,

3-Сүрини гуртдан халас этмек үчин,

4-Дөкүлйән газаны отдан айырмак үчин,

5-Вагтың гечмегинден я-да жәмагатың гачмагындан горкы болмадык вагты, башга мезхебде намазы бозан бир затдан гутулмак үчин, меселем дирхемден аз нежәсети арассаламак үчин ве ят аяла дегенини ятласа, тәрет алмак үчин, намазы бозмак жаиз болар.

6-Тәрети ве ел гыссамагындан гутулмак үчин хем намаз бозулар.

Бүтин Намазлары Бозмак Үчин Парз Болан Затлар

1-«Көмек эдиң» дийип чагыран бирини халас этмек үчин, гуя гачжак көри, янжак богулжак бирини халас этмек, янгыны сөндүрмек үчин намазы бозмак парздыр.

2-Эне, ата ве гарры ата, эне чагыран вагты намазы бозмак боляр, эмма зерур болмаса бозмалы дәлдир. Нафиле (сүннет хем) болса бозуп билер. Булар көмеге мәтөч болуп чагырсалар парз намаз хем болса бозмалыдыр.

ЖЕМАГАТ БИЛЕН НАМАЗ КЫЛМАК

Намазда иң азындан ики киши болса, бири ымам болса жемагат эмеле гелер. Бәш вагт намазың парзларыны жемагат билен кылмак эркеклере сүннетдир. Жума ве байрам намазларыны кылмак үчин жемагат парздыр. Жемагат билен кылынан намазлара көп согап берилжекдиги хадысы шерифлерде айдыляр. Пыгамберимиз «Саллаллаху алейхи веселлем» шейле буюрдылар: **«Жемагат билен кылынан намаза, еке кылынан намаздан йигримиеди эссе көп согап берилер.»** Ене буюрдылар: **«Оңат эдип төрөт алып месжидлериң, бирине жемагат билен намаз кылмага гидене Аллаху теала, хер әдимине бир согап язар ве хер әдиминде амел депдеринден бир гүнә азалар ве Жәннетдәки мертебесини бир дереже бейгелдер».**

Жемагат билен кылынан намаз мусулманларың арасында агзыбирлиги пугталандырар. Сөйгини ве достлугы артдырар. Жемагат йыгнанып сөхбет эдер, кесел ве дертли боланлар белли болар. Жемагат мусулманларың агзыбирлигиниң ве йүрекдешлигиниң нусгагыдыр.

Хасталарың, бир аягы кесик боланларың ве яравсыз гаррыларың, көрлериң жемагата гелмеги хөкман дәлдир.

Жемагат билен кылынан намазда уйлан кишә ымам дийилйәр. Ымамлыгың ве муңа уюп жемагат болмагың шертлери бардыр.

Ымамлыгын Шертлери

Ыман болмак үчин алты шерт гереkdir. Бу шертлериң бири кем болан ымамың аркасында кылынан намаз кабул болмаяр.

1-Мусулман болмалы. Хазрети Эбу Бекр Сыддыкың ве Омар-ул Фарукуың «радыяллаху анхүма» халыпа боланлыгына ынанмаян, миража, габыр азабына ынанмаян ымам болуп билмез.

2-Булуг (кәмиллик) яшында болмалыдыр.

3-Акыллы болмалыдыр. Серхош, дәли ымам болмаз.

4-Эркек болмалыдыр. Аял эркеккере ымам болуп билмез.

5-Иң азындан фатыханы ве бир узун аяды догры окап билйән болмалыдыр. Бир аядам ятдан билмейән ве ятласа-да теҗвид билен окап билмейән, сесини созуқдырып я-да гагшап окаян ымам болуп билмез.

6-Хемме ери саг болмалыдыр. Бир еринден ган чакып дурса я-да ярасы ганаса ымам болуп билмейәр. Меселем: Бурны ганап дурса бейлекилере ымам болуп билмейәр.

Ымам Куръан-ы керими теҗвид билен окамалыдыр. Кырааты оңат диймек, теҗвид билен окамак диймекдир. Ягны манысы бозулмаз ялы харплары ве сөзлери догры окамакдыр. Намазың шертлерине үнс бермейән ымамың аркасында намаз кылынмаяр. **«Салыхларың ве гүнә ишлейәниң аркасында намаз кылың»** хадысы шерифи месҗид ымамлары үчин дәлдир. Бу җума ве байрам намазларыны кылдыран эмирлер, хәкимлер үчиндир.

Ымамлыга иң лайык киши сүннети иң говы билендир ягны дин ылмыны говы билендир. Мунда хем дең болсалар, Куръан-ы керими иң говы окаян ымам болар. Ене дең болсалар, яшы улы боланы ымам болмалыдыр.

Ғулың соватсызың, гүнә ишлейәниң, көрүң ве зынадан боланың ымам болмагы мекрухдыр. Ымам җемагат ядар ялы узун окамалы дәлдир. Намазың шертлери берҗай болар ялы кылдырмалыдыр, чалт-чалт ятып турмалы дәлдир тадили эрканы берҗай эдип кылмалыдыр.

Аялларың өзбашына җемагат болуп кылмалары мекрухдыр.

Ымама уян бир киши болса саг тарапында дулар. Ики киши болса аркасында дулар. Эркеккериң аяла ве чага уймагы җаиз дәлдир.

Ымамың аркасында эркеклер дулар соңра ча-

галар дурар, буларың аркасында аяллар дурар.

Ымам аяллара-да ымам болмага ниет этмелидир. Намазда бир эркек бир аял билен бир хатарда дурса, эркегиң намазы бозуляр. Эгер ымам аяллара ымам болмага ниет этмедик болса, янында дуран эркегиң намазы бозулмаяр. Эмма аялың намазы ж аиз болмаяр.

Дик дуруп кылан отурып кылана уюп билер, ерли болан ёлагчы ымама уюп билер. Парз кылан нафиле кылана уюп билмез. Нафиле кылан парз кылана уюп билер. Ымама уюп намаз кылан, намаздан соңра ымамың тәретсиздигини билсе, намазыны гайтадан кылар.

Регаиб, Берат ве Ёадыр Ёиж есинде кылынян намазлары ж емагат билен кылмак мекрухдыр.

Жемагат ислеседе ымамың кырааты ве тесбихлери сүннетден узын окамагы мекрухдыр.

Ымама рүкуда етишип билмедик кишиниң ол рекаты кем боляр. Ымам рүкуа эгилен вагты гелен, ниет эдер ве дик дуруп текбир алып, ымама уяр. Рүкуа эгилмәнкө ымам рүкудан турса ол реката етишмедиги боляр ве соңунда ымам салам беренден соң еке өзи туруп бу рекатыны кылып тамамлар.

Ымамдан өң рүкуа эгилмек, сеждә гитмек я-да өңүнчө турмак тахримен мекрухдыр. Парз намазлары кыландан соңра сүннети кылмак үчин хатардан чыкмак мүстехабдыр.

Бир мусулман бәш вагт намазыны хер гүн ж емагат билен кылса, хемме пыгамберлер билен «алйхимүсселам» кылан ялы согап газанар.

Жемагат билен кыланан намазың мунча согабы ымамың намазы кабул болан ягдайындадыр.

Бир киши зерур болмаса-да ж емагаты терк этсе, ж еннетиң ысынам алмаз. Жемагаты зерур болмаса-да терк эденлер, дөрт китапда мелгун дийип сыпатландырылдылар.

Бәш вагт намазы ж емагат билен кылмага гайрат этмелидир. Кыямат гүни Аллаху теала хазретлери еди гат ерлери, еди гат гөклери, Аршы, күрсини ве бүтин

махлуклары терезиниң бир тарапына гойса, шертлери-ни берҗай эдип җемагат билен кылынан бир вагт намазың согабыны бейлеки тарапына гойса, җемагат билен кылынан намазың согабы хас агыр гелер.

Ымама Уймагың Шертлери:

1-Намаза дуранда текбирден өң, ымама уймага ниет этмелидир. **«Уйдым тайяр болан ымама»** дийип гөвнүңден гечирмелидир.

2-Ымамың аяллара ымам болмага ниет этмеги хөкмандыр. Эркеклере ниет этмесе хем боляр. Эмма ниет этсе җемагат согабына говушяр.

3-Җемагатың аягының топугы ымамың топугындан ызда болмалыдыр.

4-Ымам билен җемагат шол бир парз намазы кылян болмалыдыр.

5-Ымам билен җемагатың арасында аялларың хатары болмалы дәлдир.

6-Ымам билен җемагатың арасында гайык гечер ялы сув я-да машын гечер ялы ёл болмалы дәлдир.

7-Арада ымамы я-да җемагатдан бирини гөрер я-да сесини эшидер ялы пенҗереси болмаян дивар болмалы дәлдир.

8-Ымам хайваның үстүнде җемагат ерде я-да мунуң терси болмалы дәлдир.

9-Ымам билен җемагат айры-айры ягны бирлешдирилмедик ики гәмиде болмалы дәлдир.

10-Башга мезхебдәки ымама уян җемагатың намазы кабул болар ялы ики ёл бардыр:

- Биринҗә гөрә җемагатың өз мезхебинде намазы бозан бир задың ымамда бардыгыны билмели дәлдир.

- Икинҗә гөрә өз мезхебинде намазы кабул болан ымама башга мезхебдәкилерем уюп билер. Мунуң үчин диши гаплы ве буламбалы ымама уймак җаиз ягны ругатдыр.

Җемагат бир киши болса ымамың саг тарапында дурмалыдыр. Чеп тарапында, аркасында дурса мекрух

боляр. Аягының топугы ымамың топугындан ызда болмалыдыр. Ики я-да көп болсалар ымамың аркасында дурмалыдыр.

Ымам билен ялңыз кыландакы ялы кылар, ягны биринҗи рекатда **«Субханекәни»** окар. Ымам сесли фатыханы окар җемагат ювашҗа **«Әмин»** диер. Муны гаты сес билен диймели дәл. Ымам дик дуруп сессиз окаса-да, сесли окаса-да җемагат хич зат окамаз. Рүкудан дикеленде ымам: **«Семиаллаху лимен хамидех»** диенде, җемагат диңе **«Раббена лекел-хамд»** диймели. Соңра эгиленде **«Аллаху экбер»** дийип ымам билен биле сеҗдә гидер. Рүкуда, сеҗдәде ве отурышда ялңыз кылан ялы җемагат хем окар.

Витр намазы диңе рамазанда җемагат билен кылынар. Башга вагтларда өз башыңа кылынар.

Месбуқың Намазы

Ымама уянлар дөрт дүрлидир. Булар: **Мүдрик, муктеди, месбук** ве **лахыкдыр.**

Мүдрик-ифтитах текбирини ымам билен биле алана дийилйәр.

Муктеди-ифтитах текбирине етишмедиге дийилйәр.

Месбук-ымама биринҗи рекатда етишмедиге дийилйәр.

Лажык-ифтитах текбирини ымам билен биле алып, соңра тәрети бозулып, тәрет алып, гайтадан ымама уяна дийилйәр. Бу киши ене өңки ялы кыраат окаман, рүку ве сеҗде тесбихлерини айдып намазыны кылар. Ол киши дүнийә сөзүнден хич геплемедик болса, ымамың аркасында дуран ялыдыр. Эмма, месҗидден чыкып якын бир ерде тәрет алмалыдыр. Эгер узага гитсе намазы бозулар диенлер хем бардыр.

Месбук, ягны ымама биринҗи рекатда етишмедик киши, ымам ики тарапа хем салам беренден соңра, еринден туруп кылмадык рекатларыны кылар.

Кыраатлары биринҗи, соңра икинҗи, соңра үчүнҗи рекатлары кылян ялы болуп окар. Отурмага болса дөрдүнҗи, үчүнҗи ве икинҗи ягны соңундан башлар. Меселем: Ятсының соңкы рекатына етишен

киши, ымам салам беренден соңра, туруп биринж и ве икинж и рекатда фатыха ве сүре окар, биринж и рекатда отурар. Икинж иде отурмаз.

Бәш Зады Ымам Этмесе Жемагат Хем Этмейәр:

1-Ымам кунут догасыны окамаса ж емагат хем окамаяр.

2-Ымам байрам намазындакы текбирлери гетирмесе ж емагат хем гетирмейәр.

3-Ымам дөрт рекатлы намазларың икинж и рекатында отурмаса ж емагат хем отурмаяр.

4-Ымам сежде аядыны окап сежде этмесе ж емагат хем этмейәр.

5-Ымам сехив сеждесини этмесе ж емагат хем этмейәр.

Дөрт Зады Ымам Этсе-де Жемагат Этмез:

1-Ымам икиден көп сежде этсе, ж емагат этмез.

2-Ымам бир рекатда байрам текбирини үчден көп гетирсе, ж емагат гетирмез.

3-Ымам жыназа намазында дөртден көп текбир гетирсе, ж емагат гетирмез.

4-Ымам бәшинж и реката турса ж емагат турмаз. Ымама гарашып биле салам берерлер.

Он Зады Ымам Этмесе-де Жемагат Эдер:

1-Ифтитах текбиринде элиңи гулаклара галдырмак.

2-Субханекәни окамак.

3-Рүкуа эгиленде текбир гетирмек.

4-Рүкуда тесбих окамак.

5-Сежде ятанда туранда текбир гетирмек.

6-Сежде делерде тесбих окамак.

7-Ымам: «Семиаллаху лимен хамидех» диймесе-де, «Раббена лекел хамд» диймек.

8-Эттехыйәтүни соңуна ченли окамак.

9-Намазың соңунда салам бермек.

10-Гурбан байрамында йигрими үч парздан соңра салам берип текбир окамак. Бу йигрими үч текбире тешрик текбири дийилйәр.

ИФТИТАХ ТЕКБИРИНИҢ ӘХМИЕТИ

Бир киши ифтитах текбирини ымам билен биле алса, гүйз гүнлеринде агачларың, япракларының, дөкүлиши ялы гүнәлери дөкүлер.

Бир гүн Ресулуллах «саллаллаху алейхи веселлем» намаз кылдыранда бир киши эртир намазының ифтитах текбирине етишмеди. Бир гул азат этди. Ондан соңра гелип, Ресулуллаха «саллаллаху алейхи ве селлем» сорады: «Я Ресулаллах мен бу гүн ифтитах текбирине етишмедим. Бир гул азат этдим, ифтитах текбириниң согабына говушып билдиммикәм?» Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем», Эбу Бекри Сыддыга «радыяллаху анх»: **«Сен нәме диерсиң, бу ифтитах текбири хақында?»** дийип сорады. Эбу Бекри Сыддык шейле буюрды: «Я Ресулаллах! Кырк дүйәм болса хеммесиниң йүки жөвхер болса, хеммесини мэтәчлере пайласам, енеде ымам билен биле алынан ифтитах текбириниң согабына говушып билмерин».

Ондан соңра, Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем»: **«Я Омар! Сен нәме диерсиң, бу ифтитах текбири хақында?»** диенде, хазрети Омар «радыяллаху анх»: «Я Ресулаллах! Мекке билен Мединәниң арасы долы дүйәм болса, буларың йүки жөвхер болса, хеммесини мэтәчлере пайласам, ене-де ымам билен биле алынан ифтитах текбириниң согабына говушып билмерин» дийди.

Мундан соңра Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем»: **«Я Осман! Сен нәме дирсиң бу ифтитах текбири хақында?»** диенде, Хазрети Осман зиннурейн «радыяллаху анх» «Я Ресулаллах! Йиже ики рекат намаз кылсам, хер биринде куръаны азым-ушшаны хатм этсем, ене-де ымам билен биле алынан ифтитах текбириниң согабына говушуп билмерин.».

Ондан соңра, Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» хазретлери: **«Я Алы! Сен нәме диерсиң бу ифтитах текбири хақында?»** диенде, хазрети Алы:

«керремаллаху веж хех». «Я Ресулаллах! Магрыб билен машрык арасы капырлардан долы болса, Раббим маңа кувват берсе, хеммеси билен сөвеш этсем, ене-де ымам билен алынан ифтитах текбириниң согабына говушуп билмерин» дийди.

Булардан соңра, Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» хазретлери: **«Эй мениң үмметим ве эсхабым! Еди гат ерлер ве еди гат гөклер кагыз болса ве дерялар сыя болса ве бүтин агачлар галам болса ве бүтин мелеклер кәтип болсалар ве кыямата ченли язсалар, ене-де ымам билен алынан ифтитах текбириниң согабыны язып билмезлер»** дийип, буюрдылар.

Менкыбе: (болан вака) Көшге Гурлан Месжид

Ымамы азам Эбу Ханыфаның талыбы Ымам Эбу Юсуп «рахметуллахи алейх» Харун Решидиң дөврүнде казыды.

Бир гүн Харун Решидиң янында вагты ики киши давалашып гелди. Харун Решидиң везири, мен шаят-дийди. Ымамы Юсуп везириң шаятлыгыны кабул этмедди. Халыпа Харун Решид: - Нәме үчин везириң шаятлыгыны кабул этмейәрсиң - дийди. Ымам: - Бир гүн оңа иш буйран вагтыңыз, ол: «Мен сизиң гулуңыз, бендәңиз» дийипди. Эгер, догры айдан болса, гулуң шаятлыгы кабул эдилмейәр - дийди. Эгер ялан сөзләп болса, яланчының шаятлыгы хем диңленмейәр - дийди. Халыпа: - Мен шаятлык этсем, кабул этжәкми сиң?» - дийди. - Ёк кабул этмерин-дийди. Халыпа: - Нәме үчин? - дийди. Ымам: - Сен намазларыңы жемагат билен кылмаярсың - дийди. Харун Решид: - Мен мусулманларың ишлери билен мешгул болярын - дийди. Ымам: - Халыка (Ярадана) ыбадат эдилйән ерде махлука (ярадылана) ыбадат эдилмейәр. Халыпа: - Догры айытдың - дийди ве көшге месжид гурмагы эвр этди. Мүеззин ве ымам белледи, ондан соңра хемише намазыны жемагат билен кылды.

ЖҰМА НАМАЗЫ

Аллаху теала жұма гүнини мусулманлара берди. Жұма гүни өйлән жұма намазыны кылмак, Аллаху теаланың эмридир.

Аллаху теала, жұма сүресиниң соңундакы аетде шейле буюрды: **«Эй иман этмек билен мертебеси бейгелен гулларым! Жұма гүни, өйле азаны оқалан вагты хутбе диңлемек ве жұма намазыны кылмак үчин месжидлере ылғаң! Сөвда-сатык ишлериңизи гоюң! Жұма намазы ве хутбе сизе башга ишлериңизден хас пейдалыдыр. Жұма намазыны кыландан соңра, месжидден чыкып, дүнийәлик ишлериңизи этмәге гидип билерсиңиз. Аллаху теаладан рызка гарашып ишлән. Аллаху теаланы көп ятлаң ки, гутулар ялы!»**

Намаздан соңра, ислән ишине гидер, ислән месжидде галып намаз кылар, дога эдер. Куръан-ы керим окар. Жұма вагты гиренде сөвда-сатык этмек гүнәдир.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Бир мусулман, Жұма гүни гусл абдестини алып, жұма намазына гитсе, бир хепделик гүнәлери багашланар ве хер әдими үчин согап берилер».**

«Жұма намазыны кылмаянларың гөвүнлерини Аллаху теала мөхүрләр. Гапыл боларлар».

«Гүнлериң иң гымматлысы Жұмадыр. Жұма гүни, байрам гүнлеринден ве Ашуре гүнлеринден хас гымматлыдыр. Жұма дүнийәде ве Жәннетде мусулманларың байрамыдыр».

«Бир киши себәпсиз ере, үч жұма намазыны кылмаса, Аллаху теала, калбыны мөхүрләр. Ягны ягшылык эдип билмейән болар.»

«Жұма намазындан соңра бир вагт бардыр ки, мүминиң ол вагт эден догасы ызына гай-

тарылмаз.».

«Жума намазындан соңра еди гезек ыхлас ве Му'аввизетейн (фелак-нас) оканы, Аллаху теала бир хепде ховпдан, беладан ве яманлыктан горар».

«Шенбе гүнлери яхудилере, екшенбе гүнлериниң хиристиянлара берилиши ялы, Жума гүни хем мусулманлара берилди. Бу гүн мусулманлара хайыр ве берекет бардыр.».

Жума гүни эдилен ыбадатлара бейлеки гүнлериде эдилен ыбадатлардан иң аз ики эссе көп согап берилер. Жума гүни ишленен гүнәлер хем ики эссе язылар.

Жума гүни рухлар жемленир ве бирбирлери билен танышарлар. Бу гүн габырлар зыярат эдилер. Бу гүн габыр азабы эдилмейер. Кәбир алымлар бу гүнден соңра мусулманлара габыр азабы эдилмейер-дийдилер. Капырлара-да диңе Жума гүни ве Рамазанда габыр азабы эдилмейер. Соңра кыямата ченли довам эдйер. Бу гүнлерде ве гиҗеси өлен мусулманлар габыр азабы гөрмез. Жәхеннем жума гүни гаты гызгын болмаз. Адам алейхисселама жума гүни ярадылды, жума гүни Жәннетден чыкарылды. Жәннетдәкилер Аллаху теаланы жума гүни гөрерлер.

Жума Намазының Парзлары

Жума гүни он алты рекат намаз кылынар. Мунуң ики рекатыны кылмак парздыр. Өйлөн намазында хас гүйчли парздыр. Жума намазының парз болмагы үчин ики дүрли шерт бардыр:

1-Эда шертлери.

2-Вужуб шертлери.

Эда шертлериниң бири болмаса намаз кабул болмаяр. Вужуб шертлери болмаса хем намаз кабул боляр.

**Эда Ягны Гума Намазының Догры Болмагы
Үчин Еди Шерти Бардыр:**

1-Намазы шәхерде кылмак (Шәхер: Жемагаты иң

улы месж иде сыгмаян ер диймекдир).

2-Дөвлет ёлбашчысының я-да хәкимиң ругсады билен кылмак. Буларың беллен ымамы я-да ымам өз ерине бирини векил эдип билер.

3-Өйлән намазының вагтында кылмак.

4-Вагтың ичинде хутбе окамак. Ыслам алымлары Жума хутбесини окамак, намаза дуранда **«Аллаху эк-бер»** диймек ялыдыр, дийди.

Ягны ики хутбәни хем арапча окамалыдыр. Ымам ичинден Эузү окап, соңра гаты сес билен, хамд ве сена, келемәни, салаты селам окар. Соңра, согаба, аз-аба себәп болан затлары ятладар ве аети кериме окар. Отурып турар, икинжи хутбәни окап, дога эдер. Дөрт халыпаның адыны окамак мүстехабдыр. Хутбә дүнийәлик сөз гатмак харамдыр. Хутбәни гысга окамак сүннетдир, узын окамак мекрухдыр.

5-Хутбәни намаздан өң окамак.

6-Жума намазыны жемагат билен кылмак.

7-Месжидин гапыларыны хемме кишә ачык тутмак.

Жума Намазының Вүжуб Шертлери Докуздыр:

1-Шәхерде, посёлокда отурмак. Мыхманлара (104 км. ден узак ерден геленлере) парз дәлдир.

2-Сагдын болмак, хасталара ве булара середйән-лере, гарралара парз дәлдир.

3-Азат болмак.

4-Эркек болмак, Аяллара парз дәлдир.

5-Акыллы ве балыг болмак.

6-Көрлере парз дәлдир.

7-Йөрәп билиән болмак, аягы ёклара ве ысмаян-лара парз дәлдир.

8-Туссаг болса, душман ховпы болса, залым ховп салса парз болмаяр.

9-Ғар ягыш көп ягса, тупан турса, совук болса парз болмаяр.

Жума Намазы Нәхили Кылыняр ?

Жума гүни өйле азаны окаланда он алты рекат намаз кылыняр. Буларың тертиби ашақдакы ялыдыр:

1-Өңүнчө, жума намазының дөрт рекатлык **илк сүннети** кылыңар. Бу сүннет, өйлөн намазының сүннети ялы кылыңар. Муңа: «Ниет этди, Аллаху теаланың рызасы үчин, жума намазының илк сүннетини кылмага, дөндүм кыбла» дийип, ниет эдилйөр.

2-Соңра месжидде икинж и азан ве хутбе окаляр.

3-Хутбеден соңра, камет гетирип, жемагат билен жума намазының ики рекатлык **парзы** кылыңар.

4-Жума намазының парзындан соңра, дөрт рекатлык **соң сүннети** кылыңар. Бу хем илк сүннет ялы кылыңар.

5-Мундан соңра: **«Үстүме парз болан ве кылып билмедик соңкы өйлөн намазымың парзыны кылмага»** дийип, ниет эдип, **«Ахыр зухур»** намазы кылыңар. Дөрт рекатлык бу намазың кылнышы өйлөн намазың парзының кылнышы ялыдыр.

6-Соңра хем ики рекат **«вагтың соң сүннети»** кылыңар. Кылнышы эртир намазың сүннети ялыдыр.

7-Мундан соңра, Аетел-күрси ве тесбихлер окалып, дога эдилйөр.

Жума Гүнүниң Сүннет ве Эдеплери:

1-Жума гүнүни пеншенбеден гаршыламак.

2-Жума гүни гусл абдести алмак.

3-Сачы кесмек, сакалың бир тутамындан артык-мажыны кесмек, дырнаклары кесмек, арасса эшик геймек.

4-Жума намазына мүмкин болдукча ир гитмек.

5-Өң хатара гечмек үчин жемагатың эгинлерине басып гечмели дөлдир.

6-Месжидде намаз кыляның өңүнден гечмели дөлдир.

7-Ымам мүнбере чыкандан соңра геплешмели дөл, гепләне ж огап бермән, азаны гайталаман диңлөп отурмалы.

8-Жума намазындан соңра Фатыха, Кафирун, Ыхлас, Фелак ве Нас сүрелерини еди гезекден окамак.

9-Икинди вагтына ченли месжидде болуп ыбадат этмек.

10-Эхли Сүннет алымларының китапларындан

эдилен вагыз - несихатлары диңлемек.

11-Жума гүни хемме вагтыңы ыбадат эдип гечирмек.

12-Жума гүни салават гетирмек.

13-Куръан-ы керим окамак. «**Кехф**» сүресини окамалыдыр.

14-Садака бермек.

15-Эне-атаңы гөрмек я-да габырларыны зыярат этмек.

16-Өйде бол ве оңат нахарлар биширмек.

17-Көп намаз кылмак. Каза галан намазы болан-лар каза намазларыны кылмалыдыр.

БАЙРАМ НАМАЗЛАРЫ

Шеввал (байрам) айының биринчи гүни фыр ягны Рамазан байрамының, зилхижжәнің онунчы гүни болса, Гурбан байрамының биринчи гүнүдир. Бу ики гүнде, гүн догандан соңра ики рекат байрам намазыны кылмак, эркеклере важыпдыр.

Байрам намазларының шертлери, жума намазының шертлери ялыдыр. Эмма буларда хутбе сүннетдир ве намаздан соңра окаляр.

Рамазан байрамында намаздан өңүнчә сүйжи зат иймек, гусл этмек, мисвак уланмак, оңат эшик геймек, питрәни намаздан өңүнчә бермек, ёлда юваш сес билен текбир гетирмек мүстехабдыр.

Гурбан байрамында намаздан өң хич зат иймән, намаздан соңра гурбанлык этинден иймек, намаза гиденде гаты сеслер билен текбир гетирмек мүстехабдыр.

Байрам намазлары ики рекатдыр. Жемагат билен кылыняр, еке кылынмаяр.

Байрам Намазы Нәхили Кылыняр ?

1-Илки: «Ниет этдим важып болан байрам намазымы кылмага, уйдым тайяр болан ымама» дейип, ниет эдилйәр ве намаза дуруляр. Соңра **субханеке** окаляр.

2-Субханекәни окап, үч гезек эллери гулагың янына галдырып текбир гетирилийәр. Биринжи ве икинжи текбирлерде эллер ики тарапа салланяр. Үчүнжи текбирде эллер гөбегиң ашагына багланяр. Ымам илки Фатыха соңра бир сүре окаяр ве билеликде рүкуа эгилйәрлер.

3-Икинжи рекатда ымам илки Фатыха ве бир сүре окар. Соңра эллери гулагың янына галдырып үч гезек текбир гетирилийәр. Үчүнде хем эллер ики тарапа гойберилйәр. Дөрдүнжи текбирде рүкуа гидилйәр. Гысгача: **«Ики салла, бир багла. Үч салла, бир эгил!»** дийип ят тутуляр.

Тешрик Текбирлери:

Гурбан байрамының арефе гүни, эртир намазындан, дөрдүнжи гүни икинди намазына ченли, хаж а гиденлериң ве гитмедиклериң эркек, аял хеммелериң, жемагат билен кылынса-да, еке кылынса-да парз намаздан соңра салам берип, бир гезек: **«Тешрик текбирини»** окамак важыпдыр.

Жыназа намазындан соңра окалмаяр. Месжидден чыкандан соңра я-да гепләнден соңра окамак герек дәлдир.

Ымам текбири ятдан чыкарса-да, жемагат терк этмән окамалыдыр. Эркеклер гаты сесли окап билерлер. Аяллар юваш окамалыдыр.

Тешрик текбири:

“АЛЛАХУ ЭКБЕР, АЛЛАХУ ЭКБЕР, ЛӘ ИЛӘХЕ ИЛЛАЛЛАХУ ВАЛЛАХУ ЭКБЕР. АЛЛАХУ ЭКБЕР ВЕ ЛИЛЛӘХИЛХАМД,,.

ӨЛҮМЕ ТАЙЯРЛЫК

Өлүми ятламак иң говы несихатдыр. Хер бир иманлы кишиниң өлүми көп ятламагы сүннетдир. Өлүми көп ятламак, парзлары бержай этмәге ве гүнәлерден эл чекмәге себәп болар. Харам ишлемәге болан хөвесини песелдер. Сөйгүли Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» шейле буйрды: **«Кейип ве сапалары ёк эден өлүми көп ятлаң!»** Улы дин

алымларындан бири хер гүн бир гезек өлүми ятламагы адат эдинипди. Өвлүйэниң улыларындан Мухаммед Бехазддини Бухары «куддесе сиррух» хер гүн йигрими гезек, өзүни өлди ве габра гоюлды - дийип пикир эдерди.

Тул-и эмел кейип чекмек, дөвран сүрмек үчин көп яшамагы арзув этмекдир. Ыбадат этмек, дине хызмат этмек үчин көп яшамагы арзув этмек тули эмел болмаз. Тул-и эмели арзув эдйәнлер ыбадатларыны вагтында берж ай эдип билмейәрлер. Тоба этмеги хем терк эдйәрлер. Дашбагыр кишилердир. Өлүми ятламазлар. Вагыз ве несихат диңлемезлер.

Тул-и эмеле гапылан киши мал ве дүнйә йыгнамак ве везипә говушмак үчин өмрүни гечирер. Ахыретинини ятдан чыкарар. Диңе кейип ве сапа сүрмегиң пикрини эдер.

Хадысы шерифлерде Шейле буйруляр:

«Өлмәнкәңиз өлүң! Хасаба чекилмәнкәңиз өүңизи хасаба чекиң!»

«Өлүмден соңра болжак затлары хайванлар билен болсаларды, шу вагт, иймек үчин семиз хайван тапмаздыңыз».

«Гиҗе гүндиз өлүми ятлаян киши кыямат гүни шехидлериң янында болар».

Тул-и эмелиң себәплери: Дүнйә кейпине өзүңи бермек, өлүми ятдан чыкармак, саглыга ве яшлыга алданмакдыр. Тул-и эмел кеселинден гутулмак үчин, бу себәплери ёк этмелидир. Хемише ажалың гелип билжәкдигини ойланмалыдыр. Тул-и эмелиң зыянларыны ве өлүми ятламагың пейдаларыны ойланмалыдыр. Хадысы шерифде: **«Өлүми көп ятлаң оны ятламак ынсаны гүнә ишлемекден горар ве ахыретде зыян бержәк затлардан горанмага себәп болар».**

Өлүм Нәмедир?

Өлүм, ёк болмак диймек дәлдир. Өлүм, рухуң бедендәки багындан айрылмагыдыр. Рухуң беденден айрылмагыдыр. Өлүм ынсаның бир ягдайдан башга

бир ягдая гечмегидир. Бир өйден башга бир өе гечен ялыдыр. Омар бин Абдулазиз хазретлери шейле буюрдылар: «Сизлер, диңе эбедийет (хемишелик), соңсузлук үчин ярадылдыңыз. Эмма бир өйден башга бир өе гөчерсиңиз». Өлүм, мусулмана бир ныгматдыр, совгатдыр. Гүнәкәрлер үчин, өлүм, бир хеләкчиликдир, кынчылыкдыр. Ынсан өлмек ислемез. Эмма, өлүм, питнеден хайырлыдыр. Ынсан яшамагы сөөр. Йөне, өлүм, оңа хайырлыдыр. Салых бир мусулман өлмек билен дүнйәниң кынчылыкларындан, азабындан дынар. Залымларың өлүми билен раятлар, ынсанлар рахатлыга говушар. Бир залымың өлүминде окалан бир көне бент шулар ялыдыр:

**Не өзи этди рахат, не әлеме берди хузур,
Йыкылды гитди жахандан, чыдасын эхли губур.**

Мусулманың рухуның беденинден айрылмагы е-сириң зындандан бошамагы ялыдыр. Мусулман өленден соңра, дүнйә гайтадан гелмек ислемез. Диңе, шехитлер дүнйә гелип, ене бир гезек шехит болмак исләрлер. Өлүм, мусулман үчин совгатдыр. Бир адамың динини диңе, мазары горар. Габыр Женнетдәки баглардан бир баг я-да Жәхеннемдәки чукурлардан бир чукур ялыдыр.

Өлүм Хакдыр

Өлүмден гутулмак мүмкүнмидир? Элбетде дәлдир. Хич кимиң бир секундам болса, яшамага мүмкүнчилиги ёқдур. Аж алы гелен өлер. Бу вагт гөз ачып юмасы салымдыр. Куръан-ы керимде бир аетде, меален: **«Ажаллары гелен вагты, оны бир сагат өңе ве ыза алып билмезлер»** буюрылар.

Аллаху теала бир кишиниң өлүмини ниреде тақдыр этсе, ол малыны, мүлкини ве машгаласыны гоюп шол ерде вепат эдер.

Аллаху теала бизиң гүнде нәче гезек дем алып, нәче гезек берйәнимизи билйәр. Оңа мәлим болмаян зат ёқдур. Иман эдип, өмрүмизи ыбадат эдип гечирен

болсақ, соңумыз говы болар. Аллаху теала Эзрайыл алейхисселама шейле эмр этди: **«Достларымың жаныны аңсат ал, душманларымың жаныны азап чекдирип ал!»** Иманы боланлара, бу нәхили оңат ве хош хабардыр. Имандан махрум боланлар үчин болса, нәхили эрбет хеләкчиликдир.

ЖЫНАЗЕ НАМАЗЫ

Бир мусулманың өленини эшиден мусулман эркеклере, болмаса аяллара жыназа намазыны кылмак парзы кифаедир, ягны бирнәче мусулман кылса, бейлекилерине парз болмаяр. Женаза намазы, Аллаху теала үчин намаз ве өлен үчин догадыр. Әхмиет бермейәнлриң иманы гидер ягны динден чыкып капыр болар.

Жыназа Намазының Шертлери

1-Мейит мусулман болмалыдыр.

2-Ювулан болмалыдыр. Ювулман гөмүлен болса, үстүне топрак сүрүлмедик болса, чыкарылып ювуляр, соңра намазы кылынар. Жыназаның ве ымамың дуран ери арасса болмалыдыр.

3-Жыназаның гөвресиниң баш тарапындан ярысындан көпрәги ымамың өңүнде болмалыдыр.

4-Жыназа ерде я-да ере якын бир задың үстүнде болмалыдыр. Жыназаның баш тарапы ымамың саг тарапына догры гелмелидир. Аягы чеп тарапына догры гелмелидир. Терс гоймак гүнәдир.

5-Жыназа ымамың өңүнде тайяр болмалыдыр.

6-Жыназаның ве ымамың аврет ери өртүли болмалыдыр.

Жыназа Намазының Парзлары

1-Дөрт гезек текбир гетирмекдир.

2-Дик дуруп кылмакдыр.

Жыназа Намазының Сүннетлери

1-Субханеке окамак.

2-Салават окамак.

3-Өзүнің ве мусулманларың гүнәлериниң багышланмагы үчин билдирилен догалардан биленини окамак.

Жыназа намазы месжидиң ичинде кылынмаяр. Жанлы догуп соңра өлен чага ат гоюп, ювуляр, кепенлейәр ве намазы кылыняр.

Жыназа әкидилжәк вагты, табыдың дөрт бурчундан тутуляр. Илки жыназаның баш тарапы саг эгне, соңра аяк тарапы саг эгне, соңра баш тарапы чеп эгне ве аяк тарапы чеп эгне алып, хер биринде он әдим йерелйәр.

Ғбра гелен вагты жыназа ере гоюлман отурылмаяр. Депн әдилен вагты бош дуранлар отурмалыдыр.

Жыназа Намазы Нәхили кылынар?

Жыназа намазында дөрт текбириң хер бири, бир рекат ялыдыр. Дөрт текбириң диңе биринжисинде эллер гулага галдырыляр. Соңқы үчүнде галдырылмаяр.

1-Биринжи текбири алып эллери баглап, **субханеке** окаляр ве окаланда: **«ве желле сенәүке»** окаляр. Фатыха окалмаяр.

2-Икинжи текбирден соңра, тешеххудде отурып окалян салаватлар ягны **«Аллахүмме салли»** ве **«Барик»** догалары окаляр.

3-Үчүнжи текбирден соңра жыназа догасы окаляр. [жыназа догасының ерине **«Раббена атина»** я диңе **«Аллахүммагфирлех»** диймек я-да дога ниети билен **Фатыханы** окамагам боляр.

4-Дөрдүнжи текбирден соңра сага ве чепе салам берилйәр. Салам беренде, жыназа ве жемагата салам берйәрин ниети билен салам бермелидир.

Ымам дөрт текбири ве ики тарапа саламы гаты сес билен айдар, бейлекилери сессиз окар.

Жыназа намазы, кылнандан соңра, табыдың (мейтиң) янында дога этмек жаиз дәлдир. Мекрух боляр.

ТАРАВА НАМАЗЫ

Тарава намазы эркеклер ве аяллар үчин сүннет-дир. Ремезан айының хер гижесинде кылынар. Жемагат билен кылмак сүннети кифаедир. Ятсы намазындан соңра ве витр намазындан өчүнчө кылынар. Соңра хем кылынып билер. Меселем: тарава намазының бирнөче рекатына етишип, ымам билен витр намазыны кылан киши, тарава намазындан етишмедик рекатларыны витрден соңра кылып билер.

Кылынман галан тарава намазы каза эдилмейер. Каза эдилсе-де нафиле боляр. Тарава болмаяр. Тарава намазы йигрими рекатдыр.

Тарава Намазы Нәхили Кылынар?

Витр намазы диңе Ремезан айында жемагат билен кылынар. Тарава намазыны ики рекатдан кылып, он салам билен ве хер дөрт рекат кыландан соңра тесбих окамак мүстехабдыр. Каза намазлары болан, бош вагтларында ве бәш вагт намазың сүннетлериниң ерине ве тарава намазларының ерине-де каза кылып, хас гысга вагтың ичинде каза галан намазлары кылмалыдыр. Мундан соңра нафиле (сүннет) намазлары кылмага башламалыдыр.

Тарава намазы месҗидде жемагат билен кылынса, месҗиде гитмедиклер өйде еке-де кылып билер, эмма жемагат согабындан махрум боларлар. Өйде бирнөче киши болуп жемагат эдип кылсалар, еке кыландан йигрими еди гат көп согап газанар. Хер гезек намаза башлаҗак боланда ниет этмек хас говудыр. Ятсы намазыны жемагат билен кылмаянлар, йыгнанып тараваны жемагат билен кылмалы дәлдир. Себәби тараваның жемагаты, парзың жемагаты болмалыдыр. Ятсыны жемагат билен кылмадык бир киши парзы ялңыз кылып, соңра тарава кылан жемагата гатылып билер.

Бөшинжи Бөлүм

ЁЛАГЧЫЛЫКДА НАМАЗ

Ханефи мезхебинде болан бир киши, он бәш гүнден аз галмак ниети билен йүздөрт (104) километр ве хас узак бир ере гитсе мыхман хөкмүндедир. Ягны мыхман хасап эдилйөр.

Сапарда я-да мыхман болмак диймек, ёлагчы болмак диймекдир. Мыхман дөрт рекат парз намазларыны ики рекат, агшам намазыны үч ягны болшы ялы кылар. Мукум (ерли) ымама уйса, ене дөрт рекат кылар. Мыхман ымам болса, икинжи рекатың соңунда салам берер. Оңа уян жемагат, намазларыны тамамламак үчин ене ики рекат кыларлар.

Сапарда болан бир киши, мессисине үч гүн, үч гиже месх эдип билер. Оразасыны бозуп билер. Ёлагчылыгы рахат болса, оразасыны бозмаса, хас говудыр. Гурбанлык кесмеги важып болмаяр, ягны гурбанлыкта кесмесе хем боляр. Жума намазы сапарда болана парз дөлдир.

Намаз вагтының соңуна якин ёла чыканкиши, бу намазыны кылмадык болса, ики рекат эдип кылар. Эмма намаз вагтының соңунда ватанына гелен, бу вагтың намазыны кылмадык болса, дөрт рекат эдип кылар.

«Ни’мети ысламда» шейле дийилйөр: «Нафиле намазлары дик дурып кылмага гүйжи етмейәнің отурып кылмагы, хемише ве хер ерде жаиздир. Отурып кыланда, рүку үчин гөвреси билен азрак эгилер, сежде этмек үчин башыны ере гояр. Эмма себәпсиз ере нафилелери отурып кылана, дик дурып кыланың согабының ярысы берилйөр. Бәш вагт намазың сүннетлери ве тарава намазлары хем нафиле намаздыр. Ёлда, ягны шәхер ве оба ёк ерден гечип баряның нафиле намазларыны хайваның үстүнде кылмагы жаиздир. Кыбла өврүлмек, рүку ве сежде этмек герек дөлдир. Има билен кылар. Ягны рүку үчин азрак эгилер сежде үчин көпрәк эгилер. Хайваның үстүнде нежасет көп

хем болса намаза зыяны ёқдур. Ерде нафиле кылян ядав болса, хаса, ынсана, дивара сөенип кылмагы жаиздир. Өзи йөрөп барярка намаз кылмак догры болмаз.

Парз ве ваҗып намазлары гаты зерур болмаса, хайваның үстүнде кылмак жаиз дәлдир. Диңе, зерур болс кылып билер. Зерур болан ягдайлар: Малына, җанына, хайвана ховп абанса, хайвандан дүшсе, хайваны, хайваның үстүндәки янындакы гошы огурланҗак болса, вагшы хайван болса, душман, ер батгалык болса, ягмыр ягса хастаның хайвандан дүшсе, мүнсе оңатлашмагы гижә галса я-да хасталыгың артмагы, ёлдашларының гарашман гитмеги, ховуплы ягдайда галса, хайвандан дүшсе көмекчисиз мүнип билмесе, булар себәпдир.

Мүмкин болса, хайваны кыбла өвүрип саклап, кылар, мүмкин болмаса угруна кылар. Хайваның үстүнде махмил дийилйөн сандык ялы задың ичинде кылмак хем мунуң ялыдыр. Хайваны саклап махмилиң ашагына дирег гойсалар «серир», ягны стол, секи ялы болуп, ерде кылан ялыдыр. Кыбла өврүлип дик дурып кылмалыдыр. Дүшүп билйөн киши парзлары махмилде кылмалы дәлдир.

Гәмиде намаз кылмак, Жафер Тайяр хазретлери-ниң Хебешистана гиденде, Пыгамберимизиң «саллалаху алейхи ве селлем» өвредиши ялы, шейледир: Херекет эдйән гәмиде җемагат болубам кылынар. Ыдип барян гәмиде има билен намаз кылмак жаиз дәлдир, рүку ве сеҗде этмелидир. Кыбла өврүлмек герекдир. Намаза башланда кыбла өврүлип дурмалы, гәми өврүлсе, өзи ене кыбла тарап өврүлмелидир. Гәмиде хер хили неҗасетден тәрет этмелидир. Ымамы азам Эбу Ханыфа гәрә гадип барян гәмиде парзлары хем себәпсиз болса-да отурып кылмак жаиздир.

Деңизиң ортасында демирини ташлап дуран гәми чайканян болса, гидип барян гәми ялыдыр. Чаларак чайканян болса кенарда дуран гәми ялыдыр. Кенарда дуран гәмилерде парзлар отурып кыланмаяр. Кенара

чыкмак мүмкин болса, дик дурып кылмагам догры бол-
маяр. Кенара чыкып кылмалыдыр. Малыңа ве жаныңа
ховуп абанса я-да гәминиң гитмек ховупы болса,
гәмиде дик дурып кылмак жаиз боляр.

Ибни Абидин шейле диййәр: «Ики тигирли
болан ве хайвана гошулмаса ерде текиз дуруп
билмейән арабада, дуран вагты хем гидип барян вагты
хем намаз кылмак, хайваның үстүнде кылмак ялыдыр.
Дөрт тигирли араба дуран вагты секи ве стол ялыдыр.
Гидип барярка ёкарда язан себәплеримиз бар болса,
ичинде парз намазлары кылып билер ве арабаны сак-
лап, кыбла өврүлип кылар. Сакламак мүмкин болмаса,
гидип барян гәмидәки ялы эдип кылар.»

Гидип барярка кыбла өврүлип билмейән, Шафы
мезхебине уюп, ики намазы бирлешдирип кылар. Муңа
хем мүмкинчилик болмаса, кыбла өврүлмән кылар. О-
тургычда, креслода аягыны саллап отурып има билен
кылмак, хич киме жаиз дәлдир. Автобусда самалётда
намаз кылмак арабада кылан ялыдыр.

Парзлары ве важыплары зерур болмаса хай-
ваның үстүнде кылмалы дәлдир. Улаглары саклап,
кыбла гаршы өврүлип ве дик дурып кылмалыдыр.
Мунуң үчин улага мүнмәнкә тайярлык гөрмелидир.

Ёлагчы, гәмиде ве поездде, парз намазы кылмак
үчин кыбла өврүлмели ве сежде этжек ериниң янына
компас (посула) гоймалыдыр. Гәми ве поезд өврүлсе,
өзи кыбла өврүлмелидир. Ёвреси кыбладан башга
тарапа өврүлсе намазы бозуляр. Автобусда, поездде,
толкунлы деңизде гәмили гидйән, кыбла өврүлип
билмесе парз намазлары жаиз болмаяр. Булар ёлда
Шафы мезхебине уюп, өйле ве икинди, агшам ве ятсы
намазларыны жемләп кылып билерлер. Ягны сапарда
болан бу ики намазы бирбириниң ызындан кыларлар.
Себәби Шафы мезхебинде 80 км. ден узак ёлда икин-
дини өйлән намазының вагтында ве ятсыны агшам на-
мазының вагтына өңе алып кылмак я-да өйләни икин-
диниң вагтында гижикидирип ве агшамы ятсының
вагтына гижикидирип, ики намазы бирикдирип кылмак

жаиздир. Мунуң үчин, Ханефи мезхебинде болан бир киши ёлда кыбла өврүлип билмесе, ёла чыкандан соңра, гүндиз бир ерде дуран вагты өйләниң вагтында өйләни кылып, деррев икиндини хем кылмалы. Ёж е дуран вагты ятсының вагтында агшамы ве соңра ятсыны бирлешдирип кылмалы. Бу дөрт намаза ниет эденде « Шафы мезхебине уюп эда эдйәрин» дийип, ниет этмелидир, ягны гөвнүнден гечирмелидир. Ёла чыкманка я-да ёлагчылықдан соңра ики вагтың намазларыны бирлешдирип кылып билмейәр.

ХАСТАЛЫҚДА НАМАЗ

Тәрети бозан задың беденден чыкмагы довамлы болса: «Өзр» дийилйәр. Пешев, ич гечмеги, ел чыкармак, бурнуң ганамаасы ве ярадан ган, сары сув аймагы, агры, чиш себәпли гөзден яш акса бир намаз вагтының ичинде дурман акса, бу киши ве истихаза ганы акан аял себәпли, өзрли болярлар. Бир зат тыкып, дерман билен я-да намазы отурып кылып я-да има билен кылып, булары сакламага чалышмалыдыр.

Пешев сыздырян эркек, пешев ёлына арпа ялы пагта гоймалы. Бу пагта азрак гелен пешеви өзүне соруп дашары сызмасының өңүни алар. Бу шекилде тәрет бозулмаяр. Соңра тәрет бозан вагты пагтаның ези айрыляр. Пешев көп сызыан болса пагтадан гечип, дашары сызар ве тәрети бозар. Сызан пешев ич гейими кирлетмели дәлдир. Аяллар өңлерине хемише «күрсүф» дийилйән мата гоймалыдыр. Сызынтылары саклап билмеселер, хер намаз вагтында тәрет алып, намазыны кыларлар. Бу ягдайда өзрли, себәпли болан киши намаз вагты чыкянча парз, каза ве нафиле кылып билерлер. Куръаны Керими тутуп билерлер. Намаз вагты чыканда тәрети бозуляр. Вагт чыкманка, тәрети бозан себәплерден бири болса ене тәрет бозулар. Меселем: Бурнуң дешиклеринден бири ганап дурка тәрет алса, соңра бейлекиси ганаса тәрет бозуляр. Өзрли болмак үчин, тәрети бозан зат, бир намаз вагтында довамлы акмалыдыр. Тәрет алып ол вагтың

парзыны кылар ялы вагт акмаса өзрли болмаз. Мәлики мезхебиниң бир хөкмүне гөрә, бир дамжа акса, өзрли боляр. Бир киши өзрли боланда, ызындакы намаз вагтында бир дамжа гелсе өзрли болмагы ене ол вагтларда хем довам эдер. Бир намаз вагтында хич гелмесе өзри тамамланар. Өзре себәп болан нежасет эшиге дирхем мукдарындан көп булашса, бу булашмагының өңүни алып болса, булашан ерини ювмалыдыр.

Гусл алса кеселлежек болса я-да кесели агырлашса я-да кеселиниң узага чекжегинден горкулса тееммум эдер. Муны мусулман тежрибели докторың ве тебибиң маслахаты билен этмелидир. Хова совук болуп йылынмага ер, сув гыздыржак зат ве хаммама гитмәге пул тапмаса, совук ерде совук сув билен гусл этсе кеселлемегине себәп болуп билер. Ханефи мезхебинде бир гезек тееммум эдип, нәче ислесе парз ве каза намазларыны кылып билер. Шафи-ы ве Мәлики мезхеблеринде бержай эдилжек хер парз намаз үчин тәзеден тееммум эдер.

Тәрет аланда ювулжак ерлеринде яра болса, тееммум эдер. Яра ярысындан аз болса, саг ерлерини ювар, ярасыны месх эдер. Гуслде бедениң хемме ери бир бүтеви хасап эдилйәнлиги үчин, бедениң ярысы яра болса, тееммум эдер. Яралы ери аз болса, саг ерлерини ювуп, яралары месх эдер. Яра месх зыян берсе саргысының үстүни месх эдер. Тәрет аланда ве гуслде башы месх эденде зыян берсе, месх этмез. Эли голак болуп сув уланып билмесе, теммум эдер. Йүзине ве элине топрак сүйкәр. Эллери ве аягы кесик боланың, йүзи хем яралы болса, намазы тәретсиз кылар. Тәрет алдырар ялы адамы болмаян, тееммум эдер. Чагалары ве хызматкәрлери тәрет алдырмага межбурдырлар. Бейлекилериң хем көмек этмегини исләп билер. Эмма олар көмек этмәге межбур дәлдирлер. Әр-аял бирбирине тәрет алдырмага межбур дәлдир.

Ярасына саргы саран үстүни совук, йылы сув билен ювуп билмесе, месх хем эдип болмаса, тәретде

ве гуслде ярысындан көпрәгиниң үстүни месх эдер. Саргыны чөзмек зыян берсе, ашагындакы саг ерлери ювулмаз. Саргының арасында гөрүнйән сагдын дери месх эдилер. Саргыны тәретли болуп сарамак хөкман дәлдир. Месх эдиленден соңра, саргы тәзеленсе я-да үстүне соралса гайтадан месх этмек герек дәлдир.

Дик дуруп билмейән я-да дик дурса кеселиниң эрбетлешҗеги гүман эдилен хаста намазыны отурып кылар. Рүку этмек үчин азрак эгилер, догралып сеҗде эдер. Оңайына гәрә отурад, кеселли нәдип отурып билсе шонуң ялы эдип отурад. Баш, гөз, дыз агрысы хем кесел хасап эдилйәр. Душмана гөрүнмек ховпы хем отурып кылмага себәпдир. Дик дуранда оразасы, тәрети бозулан хем отурып кылар. Бир зада сөенип аяк үстүнде дуруп билен сөенип кылар. Аягының үстүнде көп дуруп билмейән, ифтитах текбирини алып, агры башласа отурып довам эдер.

Ере сеҗде эдип билмейән дик дуруп окар, рүку ве сеҗде үчин отурып има эдер, ягны отурып рүку үчин азрак сеҗде үчин көпрәк эгилер. Беденини эгип билмейән башыны эгер. Бейик задың үстүне сеҗде этмек герек дәлдир. Бир задың үстүне сеҗде етсе, сеҗде үчин, Рүкудан көп эгилен болса, намазы догры болса-да, мекрухдыр. Сөенип отурып билсе ятып има билен кылмак җаиз болмаяр. Пыгамберимиз «саллаху алейхи ве селлем» бир хастаның халыны сорамага гитди. Мунуң эли билен яссыгыны галдырып, үстүне сеҗде эдйәнини гөрүп, яссыгыны алды. Хаста, бир одуны алып үстүне сеҗде этмәге башлады. Одуну хем алып: **«Гүйҗүң етсе ере сеҗде ет! Ере эгилип билмесең йүзүңе бир зат галдырып, мунуң үстүне сеҗде этме! Има билен кыл ве сеҗдеде рүкудан көпрәк эгил!»** Буюрды. **«Бахр-үр-раык»** да билдирилши ялы, Али Имран сүресиниң йүз тогсан биринҗи аети керимесинде меален **«Намазы, гүйҗи етен дик дуруп кылар. Эҗиз болан отурып кылар, хас эҗиз болан ятып кылар»** буюрылар. Имран бин Хусайн кеселленде, Ресулуллах

«саллаллаху алейхи ве селлем» муңа: **«Дик дуруп кыл! Гүйжүң етмесе отурып кыл! Муңа хем гүйжүң етмесе ян я-да аркан ятып кыл!»**

Буюрдылар. Булардан мәлим болшы ялы дик дуруп билмейән кеселли, отурып кылар. Отурып билмейән ятып кылар. Отургычда, креслода отурып кылмага ругсат берилмейәр. Кеселлиниң я-да автобусда, самолётда гидийәниң отургычда кылмагы ыслам дининде догры дәлдир. Жемагата гиденде дик дуруп билмейән өйүнде дик дуруп кылар.

Йигрими затдан бириниң болмагы, жемагата гитмән галмак үчин себәпдир: Ягмыр ягмагы, газаплы совук ве ыссы, жанына я-да малына душман хүжүм эдер горкусы, ёлдашларының гидип ёлда ялңыз галмақдан горкмак, хованың өрән гараңқы болмагы, гарып бергидарың тутулып туссаг эдилмек горкусы, көр болмак, йөрәп билмежөк ысмаз болмагы, бир аягы кесик болмагы, хаста, гөтерим болмак, батгалык, йөрәп билмезлик, йөрәп билмейән хаста, өрән сейрек душ гелйән фыхк дерсини (сапагыны) гачырмак, сөййән нахарыны гачырмак горкусы, ёлагчылыга довам эдйән болса, ерине гояр ялы адам тапмадык хаста середйәнчи, гиже гүйчли ел болса, хажатхана гитмек үчин гыссанмак. Хасталыгының артмагындан я-да узамагындан горкан хаста, хастасы середилмән галжак хаста середйәнчи ве гаррылык себәпли йөремеги кын болмак, жума намазына гиймән галмак үчин себәпдир. Жемагата йөрәп гидип гелмек, улаглы гидип гелмекден хас говудыр. Месжидде отургычда, креслода отурып, има билен кылмак жаиз дәлдир. Ысламыетиң билдирмедиги ялы ягны динде гөркезилмедик шекиллерде ыбадат этмек **«Бид’ат»** болар. Бид’ат ишлемегиң улы гүнәлиги фыхк китапларында языгылыдыр.

Бир зада сөенип отурып билмейән хаста, аркан ятып, болмаса саг тарапына ятып башы билен има эдип кылар. Кыбла өврүлип билмейән догры гелен тарапа кылар. Аркан ятаның башының ашагына бир зат

гоюп, йүзүни кыбла бакдырмалы, дызларыны диклесе говы болар. Башы билен има эдип билмейәниң намазыны каза гоймагы ж аиз болар. Намазың арасында кесел болан гүйжүниң етиши ялы довам эдер. Отурып кылян хаста намазда говулашса, дикелип довам эдер. Акылы башындан гиден, өзүндөн гиден намаз кылмаяр. Бәш вагт гечмәнкө говы болса, казасыны кылар. Алты намазы гечсе каза этмек герек дәлдир.

Има билен хем кылып билмән галан намазларының гысга мөхлетде казасыны кылмак парздыр. Казасыны кылып билмән өлсе, бу намазлары үчин ызында галан малдан фидье берилмегини весъет этмеги важып боляр. Весъет этмесе якинларындан бири я-да ят бирем болса өз малындан искат этмеги ж аиз болар, дийилди.

КАЗА НАМАЗЛАРЫ

Намаз, беден билен эдилен бир ыбадат боланлыгы үчин, башга бириниң ерине кылынмаяр. Хер кимиң өзи кылмалыдыр. Намазы вагтында кылмага **«Э-да»** дийилйәр. Хачан хем болса, гайтадан кылмага **«Иаде»** дийилйәр. Меселем мекрух ишләп кылнан намазы вагты чыкманка муңа мүмкүнчилик болмаса, соңра хемише иаде этмек важып боляр. Парз ве важып намазлары вагты геченден соңра кылмага **«каза»** этмек дийилйәр.

Бир гүнлүк бәш вагт парзы ве витр намазыны кыланда, тертип билен кылмак парздыр. Ягны намаз кыланда хер вагт намазың хасабыны билмелидир. Бәшден көп казасы болмаяна **«Тертип зеси»** дийилйәр. Жуманың парзыны ол гүнүң өйлән намазының вагтында кылмалыдыр. Эртир намазына оянып билмедик, хутбе окаланда ядына дүшсе деррев кылмадык эртир намазының парзының казасыны кылмалыдыр. Бир намазы кылман ондан соңракы бәш вагт намазы кылмак ж аиз болмаяр. Хадысы шерифде: **«Бир намазы уқыда гечирен я-да ятдан чыкаран киши, соңундакы намазы жемагат билен кылян вагты ядына дүшсе, ымам билен намазы**

тамамлап, соңра өңки намазының казасыны кылсын! Мундан соңра, ымам билен кылан намазыны гайтадан кылсын!» буюрулды.

Парзы каза этмек парздыр. Важыбы каза этмек важыпдыр. Сүннети каза этмек эвр эдилмеди. Ханефи мезхебинин алымлары бирлешип муну билдирйерлер: Сүннет намазлары диңе вагтында кылмак эвр эдилди. Вагтында кылынмадык сүннет намазлар, ынсаның бойнуну борч болуп галмаяр. Мунуң үчин вагтындан соңра казасыны кылмак эвр эдилмеди. Эртир намазының сүннети важыба якин боландыгы үчин шол гүнүң өйле намазындан өңүнчэ эртир намазының сүннетини парзы билен каза этмелидир. Эртир намазының сүннети өйле намазындан соңра, бейлеки сүннетлер болса хич бир вагт каза эдилмес. Бу ягдайда казасы кылынса-да сүннет согабы хасыл болмаз. Нафиле кыланымыз болар. «Ибни Абидин» атлы китапда ве «тергиб-үс -Салат» атлы китабың 163-ижи сахыпасында: «Сүннетлери себәпсиз отурып кылмак жаиздир. Хич кылмазлык гүнәдир. Парзлары эвр билен отурып кылмак жаиздир (Ругсатдыр).» буюрылар.

Парз намазлары билип ве себәпсиз терк этмек улы гүнәдир. Вагтында кылынмадык намазлары каза этмелидир. Парз ве важып болан бир намазы билип хем каза гоймак үчин ики себәп бардыр. Бири душманың гаршысында дурмак. Икинжиси, сапарда болман, ягны үч гүнлүк ёла чыкмага ниети болмаса-да, ёлагчының ёлда огрудан, вагшы хайвандан, силден, елден горкмагыдыр. Булар отурып хайсы хем болса бир терапа өврүлип я-да хайваның үстүнде има билен хем кылып билмесе каза гоюп билер. Бу ики себәп билен парзлары каза гоймак: Укы ве унутмак себәпли каза гоймак гүнә болмаяр. **«Эшбах»** шерхинде: «Сувда гарк болуп баряны халас этмек үчин ве булар ялы ягдайда намазы вагтындан соңра кылмак хем сахихдир (боляр)» дийилйәр. Эмма, бу себәпден соңра деррев каза этмек парздыр. Харам болан үч вагтдан башга, бош вагтларда кылмак шерти билен, чагаларының рызкыны газанар

ялы гиҗә гоймак җаиз боляр. Мундан көп гиҗикдирсе гүнә болмага башлар. Мәлим болшы ялы сөйгүли Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» Хендек сөвешиниң газаплы болмагы нетиҗесинде кылынман галан дөрт вагт намазы деррев шол гиҗе Эсхабы кирам «радыяллаху анхүм» яралы ве өрән ядава болса-да җемагат билен кылды. Сөйгүли Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» шейле буюрды: **«Ики парз намазы бир ере гетирмек улы гүнәдир»** Ягны, бир намазы вагтында кылман, соңра кылмак улы гүнәдир. Ене бир хадысы шерифде: **«Бир намазы вагты чыкандан соңра кылан кишини, Аллаху теала сегсен хукбе Жәхеннемде гояр»**. Бир хукбе сегсен ахырет йылыдыр ве ахыретиң бир гүни дүниәниң мүң йылы ялыдыр. Бир вагт намазы, вагтындан соңра кылмагың җезасы бу болса, хич калмаяның гүнәсини пикир этмелидир.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрдылар: **«Намаз диниң дирегидир. Намаз кылан динини дикелдер. Намаз кылмаян динини йыкар»**. Бир хадысы шерифде: **«Кыямат гүни имандан соңра илки совал намаздан болҗакдыр»**. Аллаху теала шейле буюрҗак: **«Эй гулум! Намаз хасабыңы берип ашагындан чыкап билсең, гутуларсың. Бейлеки хасаплары аңсатлашдырарын»**. Анкебут сүресиниң кырк бәшиҗи аядында, меален: **«Кемсиз кылынан бир намаз ынсаны, хапа, бет ишлери ишлемекден горар»** буюрулды. Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Ынсаның Раббине иң якин вагты намаз кылан вагтыдыр.»**

Бир мусулманың намазыны вагтында кылып билмейиши ики дүрли боляр:

1-Өзр билен ягны бир себәп билен кылып билмейәнлер.

2-Намазы везипе билип, әхмиет берсе-де ялталык эдип терк эденлер.

Парз намазы өзри болман, вагты геченден соңра кылмак, ягны каза гоймак харамдыр, улы гүнәдир. Бу

гүнә казасыны кылмак билен багышланмаяр. Казасыны кыланда диңе намаз кылманлыгы үчин болан гүнәси багышланяр. Бир киши намазларының казасыны кылмаса, диңе тоба эдени билен багышланмаяр. Каза эденден соңра тоба этсе, багышланжагыны умыт этмелидир. Казасыны кылмага гүйжи етйән хем болса, казасыны кылмаса, бу хем айратын улы гүнә боляр. Бу улы гүнә, хер намаз кылар ялы бош вагты геченде, бир эссе артяр. Себәби намазы, бош вагтлары боланда деррев казасыны кылмак парздыр. **«Умдетүл-ыслам»** ве **«Жами'-үл-фетава»**де шейле дийилйәр: «Душманың гаршысында хем болса, бир парз намазы кылмак мүмкин болса, эмма, кылман терк этмек, еди йүз улы гүнә ишлән ялы гүнәдир».

ДУШҮНДИРИШ: Сүннетлериң ерине каза кылынармы?

Абдулкадыр Гейланы хазретлери **«Фүтух-үл-гайб»** китабында шейле диййәр: Мусулман иң өңүнчө парзлары бержай этмелидир. Парзлар бержай эдиленден соңра, сүннетлер бержай эдилйәр. Мундан соңра нафиле билен мешгул болуняр. Парз намаздан казасы барка, сүннет билен мешгул болмак акмаклықдыр. Парз боржы боланларың сүннетлери кабул болмаяр. Али бин Эби Талыб «радыяллаху анх» билдирйәр: Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрдылар: **«Бойнунда парз намаз боржы болан киши, казасыны кылман, нафиле кылса, бидерек ере зәхмет чекени галар. Бу киши казасыны өдемесе, Аллаху теала онуң нафиле намазларыны кабул этмез.»** Абдулкадир Гейланиниң язан бу хадысы шерифиниң манысы беян эден Ханефи мезхебиниң алымларындан Абдулхак Дехлеви хазретлери шейле беян эдйәр: «Бу хабар парз бергиси боланларың, сүннетлериниң ве нафилелериниң кабул болмажагыны гөркезйәр. Сүннетлериң парзлары тамамлажагыны билдирйәрис. Мунуң манысы, парзлар кылнан вагты буларда гиден кичирәк кемчиликлериң ерини долдурар. Ягны кәбир эгсик ерлери долар ве

парз кәмил болар. Парз бергиси боланың кабул эдилмеен сүннетлери хич зада ярамаз.»

Кудүс казысы Мухаммед Садык Эфенди өзр билен гечирилен парз намазларың каза эдилишини гүррүң беренде шейле билдирйәр: «Бейик алым Ибни Нүжәйм хазретлерине сорадылар: Бир кишиниң каза галан намазлары болса, эртир, өйлән, икинди, агшам ве ятсының сүннетлерини бу намазларың казаларына ниет эдип кылса, бу киши сүннетлери терк эдени болармы? Жогабында: Сүннетлери терк эдени болмаяр. Себәби бәш вагт намазың сүннетлерини кылмақдан мағсат, ол вагтың ичинде парзлардан башга, бир намаз кылмақ диймекдир. Шейтан намаз кылдырмажак болар. Парздан башгада намаз кылып, шейтана гаршылык гөркезилйәр ве масгара эдилйәр. Сүннетиң ерине каза кылмақ билен, сүннет хем ерине гетир-илйәр. Каза боржы боланлар, хер намаз вагты, ол вагтың парзындан башга намаз кылып, сүннети бержай этмек үчин, каза кылмалыдыр. Себәби көп киши каза кылман, сүннетлери кыляр. Булар Жәхен-неме гидерлер. Эмма сүннетлериң ерине каза кылан, Жәхеннемден халас болар» буюрды.

Каза Намазлары Нәхили Кылыняр?

Каза намазлары гысга вагтың ичинде кылып ве тоба эдип, азаплардан гутулмалыдыр. Мунуң үчин, сүннетлери хем каза ниети билен кылмақ гереқдир. Ялталык эдип намаз кылмаянлар, узын йыллар казасы боланлар, намаза башлан вагтлары, сүннетлери кылан-да, ол вагтың илки каза галан парз намазының казасына ниет эдип кылмалыдыр. Буларың сүннетлерини каза намазына ниет эдип кылмақ, дөрт мезхебде хем гереқдир. Ханефи мезхебинде намазы себәпсиз каза гоймақ улы гүнәдир. Бу улы гүнә хер намаз кылар ялы бош вагты геченде бир эссе артяр. Себәби, намазы бош вагтларында деррев каза этмек парздыр. Хасапсыз ве сансыз бу агыр гүнәден ве азапдан гутулмақ үчин, өйле намазының илк дөрт рекат сүннетини

кыланда, илки каза галан өйлөниң парзына ниет эдип каза кылмалыдыр. Өйлөниң соңкы сүннетини кыланда, илки каза галан эртириң парзына ниет эдип, каза кылмалыдыр. Икиндиниң сүннетини кыланда хем илки каза галан икиндиниң парзына ниет эдип, каза кылмалыдыр. Агшамың сүннетини кыланда илки каза галан парзына ниет эдип, үч рекатлык казасыны кылмалыдыр. Ятсының илк сүннетини кыланда илки каза галан ятсының парзының казасыны кылмалыдыр. Соңкы сүннетиниң ерине үч рекат витриң казасыны кылмалыдыр. Шейлеликте хер гүн бир гүнлүк каза намазы кылынар, борч өделйөр. Тарава намазларыны кыланда хем каза ниет эдип каза кылмалыдыр. Нөчө йыллык каза намазы болса, муңа шонча йыл довам этмелидир. Каза намазлары кылып боландан соңра, сүннетлери кылмага башламалыдыр. Вагты болса, булардан башга-да каза намазларыны кылып, гысга вагтың ичинде гутармалыдыр. Бойнундакы борчдан дынмалыдыр. Кылынмадык казаларың гүнәси хер гүн бир эссе артыр.

Алтынжы Бөлүм

НАМАЗ КЫЛМАЯНЛАР

Хазрети Эбу Бекр Сыддык «радыяллаху анх» буюрар: «Бәш вагт намазың вагты геленде, мелеклер шейле диййөр: - Эй Адамогуллары, турың! Ынсанлары якмак үчин тайярланан оды намаз кылып сөндүриң.» Бир хадысы шерифде: **«Мусулман билен капыры бири-биринден айыран тапавут намаздыр»** буюрулды. Ягны мусулман намаз кылар, капыр кылмаз. Мүнафыклар болса, кә вагты кылар, кәвагты кылмаз. Мүнафыклар Жәхеннемде газаплы азап чекерлер. Мүфессирлериң шахы, Абдуллах Ибни Аббас «радыяллаху анхүма» шейле диййөр: «Ресулуллахдан «саллаллаху алейхи ве селлем» эшитдим. Буюрды: - **Намаз кылмаянлар кыямат гүни Аллаху теаланы гахар - газаплы ягдайда гөрерлер».**

Хадыс алымлары билеликте шейле билдирйөрлер: «Бир намазы вагтында билибем каст эдип кыл-

маян, ягны намаз вагты геченден соңра, намаз кылмадыгы үчин гынанмаян, капыр болар». Я-да өленде имансыз гидер. Намаз ядына-да дүшмейәнлер, намазы везипе дийип билмейәнлериң халы нәхили болярка? Әхли сүннет алымлары, ыбадатлар имандан бир парча дәлдир. Эмма, намаз хакында бир сөзде бирлешмедилер. Фыких ымамларындан ымам Ахмед ибни Ханбел, Исхак ибни Рахевейх, Абдуллах ибни Мүбәрек, Ибрахим Нехаи, Хакем бин Утейбе Эйюб Сахтияни, Давуд Таы, Эбу Бекр ибни Шейбе, Зүбейр бин Харб ве башгада бирнөче алымлар, бир намазы билгешлейин кылмаян киши капыр болар дийди. Бу ягдайда эй дин гардашым, бир намазыңы гечирме ве говшак кылма! Хөвес билен кыл! Аллаху тела кыямат гүни бу алымларың ичтихадларына, хөкүмлерине гөрә жеза берсе нәме эдерсиң?

Ханбели мезхебинде, бир намазы себәпсиз кылмаян, мүртед (динден чыкан) ялы өлүм жезасы берилйәр. Ювулмаз, кепенленмез ве намазы кылынмаз. Мусулманларың мазарына гөмүлмейәр ве мазары белли эдилмейәр. дагда бир чукура ташланяр.

Намаз кылмаян киши, Шафы мезхебинде мүртед болмаса-да жезасы өлүмдир. Намаз кылмаян үчин Мәлики мезхебиниң хөкүмлери Шафы мезхебиниңки билен бирдир.

Намаз кылмаян Ханефи мезхебинде, намаза башлаянча туссаг эдилйәр я-да ган акянча уруляр.

Бәш зады этмейән бәш затдан махрум болар:

1-Малының зекатыны бермейән малының хайрыны гөрүп билмез.

2-Үшүрини бермейәниң атызындакы (меллегиндәки) газанжының берекеди болмаз.

3-Садака бермейәниң, жаны саг болмаз.

4-Дога (Аллаху теаладан дилемейән) этмейән арзувуна етмез.

5-Намаз вагты геленде намазыны кылмак ислемайән, соңкы деминде келемесини айдып билмез.

Бир хадысы шерифде буюрулды:

«Намазы өзрсиз (себәпсиз) кылмян кишә, Аллаху теала онбәш дерт берер. Алтысы дүнийәде, үчи өлжәк вагты, үчүси габрда, үчи хем габрындан туранда.

Дүнийәдекә гөржәк алты азабы:

1-Намаз кылмаян кишиниң өмрүниң берекеди болмаз.

2-Йүзүнде, Аллаху теланың сөен кишилериндәки гөзеллик, нур болмаз.

3-Хич бир ягшылыгына согап берилмез.

4-Догалары кабул болмаз.

5-Оны хич ким сөймез.

6-Мусулманларың хайыр догаларының муңа пейдасы болмаз.

Өлжәк вагты чекжәк азаплары:

1-Өлжәк вагты жебр-жепа чекип, хеләк болуп жан берер.

2-Ачлык чекип өлер.

3-Көп сув ичсе-де сувсузлык чекип өлер.

Габрда чекжәк азаплары:

1-Габры оны гысар. Сүңклерини бир-бирине гечирер.

2-Габры от-ялын билен долар. Гиже - гүндиз оны якар.

3-Аллаху теала габрына өрән улы йылан гойберер. Дүнийә йыланларына меңземез. Хер гүн хер намаз вагтында оны чакар. Хич рахат гоймаз.

Кыямат гүнүнде чекжәк азаплары:

1-Жәхеннеме сүйрейән азап мелеклери янындан айрылмаз.

2-Аллаху теала оны газаплы гаршылар.

3-Хасабы өрән кын болуп, Жәхеннеме ташларлар.

НАМАЗ КЫЛАНЛАРЫҢ МЕРТЕБЕСИ

Намаз кылмагың мертебесини ве намаз кылан- лара берилжек согаплары билдирен хадысы шериф- лер көпдүр. Абдулхак бин Сейфуддин Дехлевиниң **«Эши'ат-үл-леме'ат»** китабында, намазың әхмиети- ни беян эден хадысы шерифлерде буюрар:

1-Эбу Хүрейре «радяллаху анх» хабар берйәр: Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Бөш вагт намаз ве Жума намазы, гелжек Жума ченли ве Ремезанда тутан оразасы, гелжек Ремезана ченли ишленен гүнәлере кеффарет- дир. Улы гүнәлери ишлемекден гачмак, кичи гүнәлериң багышланмагына себөп болар»**. Арада ишленен кичи гүнәлерден, гул хақы болмадыклары багышланар. Кичи гүнәлери багышлананларың, улы гүнәлериниң азапларының азалмагына себөп болар. Улы гүнәлериң багышланмагы үчин, тоба этмелидир. Улы гүнәси болмаса, мертебесиниң артмагына себөп болар. Бу хадысы шериф **«Мүслим»**де языгылыдыр. Кылан бөш вагт намазларындакы кемчиликериң багышланмагына жума намазы себөп болар. Жума намазларында хем кемчилик болса, Ремезанда тутулан о- разалар себөп болар.

2-Абдуллах ибни Месуд «радяллаху анх» дийди: Аллаху теаланың иң көп хайсы амели говы гөренини Ресулуллахдан «саллаллаху алейхи ве селлем» сорадым: **«Вагтында окалан намаз»** буюрды. Кәбир хадысы шерифлерде болса; **«Вагтының башында кылынан намазы хас говы гөрер»** буюрулды. Мундан соңра хайсыны сөөр: **«Эне-ата ягшылык этмеги»** буюрды. Мундан соңра хайсыны сөөр дийдим: **«Аллах ёлунда жихад этмеги»** буюрды. Бу хадысы шериф ики Сахих китапда **«Бухары»** ве **«Мүслим»**де языгылыдыр. Башга бир хадысы шерифде: **«Амеллериң иң говусы аш ийдирмекдир»**. Ене биринде: **«Салам бермеги яймакдыр»**. Ене биринде: **«Гиже хемме киши уклан вагты, намаз кылмакдыр»**. Ене бир

хадысы шерифде: **«Иң гымматлы амел, элиң билен ве дилиң билен хич кими ынжытмазлык»**, ене биринде: **«Иң гымматлы амел, жихаддыр»**, ене биринде **«Хажжы мебрур иң гымматлы амелдир»** ягны хич гүнә ишленмән эдилен хаждыр, буюрылды. **«Аллаху теаланы зикр этмекдир (ят-ламакдыр)»** ве **«Довамлы болан амелдир»** диен хадысы шерифлер хем бардыр. Совал берен киши-лериң халына гәрә жогап берипдир. Меселем; Ысламың илки йылларында, амеллериң иң үстүни, иң гымматлысы жихадды. [дөврүмизде, амеллериң иң үстүни, язгылар билен, неширят билен, капырлара, мезхебсизлере жогап бермек, Әхли сүннет итикадыны яймакдыр. Булар ялы жихад эденлере, пул билен, мал билен, эл билен көмек эденлер, буларың газанан согапларындан пай аларлар. Аети керимелер, хадысы шерифлер намазың зекатдан садакадан хас мөхүмдигини гөркезйәр. Эмма өлжөк болуп ятан бирине бир зат берип, оны халас этмек, намаз кылмакдан хем үстүндир. Диймек хер ягдайда, шертлерде гымматлы болан зат бардыр]

3-Убаде бин Самит «радыяллаху анх» хабар берйәр, Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Аллаху теала бәш вагт намаз кылмагы эвр этди. Бир киши оңат төрөт алып, намазыны вагтында кылса ве рүкуларыны, сеждеелерини долы бержай этсе. Аллаху теала оны багышлажақдыгыны сөз берди. Булары этмейән үчин сөз бермеди. Муны, ислесе багышлар. Ислесе, азаб эдер.»** Бу хадысы шерифи ымамы Ахмед, Эбу Давуд ве Несай билдирдилер. Булардан мәлим болшы ялы, намазың шертлерине рүку ве сеждеелерине үнс бермелидир. Аллаху теала сөзүнден дәнмез. Намазыны догры кыланлары хөкман багышлар.

4-Эсхабы кирамың мешхурларындан Бүрейде-и Эслеми «радыяллаху анх» хабар берйәр Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Сизиң билен арамызда болан шертнама намаздыр.**

Намазы терк эден капыр болар». Мәлим болшы ялы намаз кыланың мусулмандыгы белли боляр. Намаза әхмиет бермейән, биринҗи везипе хасап этмейәнлиги үчин кылмаян капыр болар. Бу хадысы шериф ымамы Ахмед, Тирмизи, Несайы ве Ибни Маҗе тарапындан хабар берилйәр.

5-Эбу Зер-и Йфари шейле гүррүң берйәр: «Гүйз гүнлериниң биринде Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» билен ёла чыкдык. Япраклар дөкүлйәрди. Бир агачдан ики шаха алды. Буларың япраклары деррев дөкүлди. - **Я Эба Зер! Бир мусулман Аллах рызасы үчин намаз кылса, бу шахалардакы япракларың дөкүлиши ялы, гүнәлери дөкүлер** - буюрды. Бу хадысы шерифи ымамы Ахмед хабар берди.

6- Зейд бин Халид Жүхени хабар берйәр. Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюря: **«Бир мусулман хушы билен ики рекат намазы догры кылса, гечен гүнәлери багышланар»** ягны Аллаху теала, онуң кичи гүнәлериниң хеммесини багышлар. Бу хадысы шерифи хем Ымамы Ахмед хабар берди.

7-Абдуллах бин Амр-ибн Ас хабар берйәр. Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Бир киши намазыны эда этсе, бу намаз кыямат гүни нур ве делил болар хемде Жәхеннемден гутулмагына себәп болар. Намазыны горамаса, кылмаса нур ве делил болмаз ве Жәхеннемден гутулмаз. Карун, Фыравн, Хаман ве Убей бин Халеф билен билеликте болар.»**

Булардан мәлим болшы ялы бир киши намазыны парзларына, ваҗыпларына, сүннетлерине ве эдеплерине уюп кылса, бу намаз кыяматда нур ичинде болмагына себәп болар. Эгер намазына довам этмесе кыямат гүни ёкарда ады гечен капырлар билен биле болар. Ягны Жәхеннемде агыр азап чекер. Убей бин Халеф Мекке капырларының азгынларындан бириди. Ухуд газасында (сөвешинде) Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» оны мүбәрек эли билен Жәхеннеме ёллады. Бу хадысы шерифи Ымамы Ахмед ве Дерими

билдирди. Бейхеки де «**Шуа'бүл иман**» китабында языгылы.

Таби-ының улуларындан Абдуллах бин Шакык дийяр: «Эсхабы кирам «радыяллаху анхүм» ыбадатлардан диңе намазы терк этмегиң күфр болжагыны айтдылар» Муны Тирмизи хабар берди. Абдуллах бин Шакык Омардан, Османдан ве Алыдан хемде Әшеден «радыяллаху анхүм» хадысы шерифлер роваят этди. Хиҗ ретиң йүз сегсениң и йылында вепат этди.

8-Эбуддерда «радыяллаху анх» иң көп сөеним Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» маңа шейле дийди: **«Бөлек, бөлек парчалансаң отда якылсаң хем Аллаху теала хич зады шөрик этме! Парз намазлары терк этме! Парзлары билибем терк эден мусулманлықдан чыкар. Шерап ичме! Шерап әхли яманлыкларың, эрбетликлериң ачарыдыр»**. Бу хадысы шерифи Ибни Маҗе билдирди. Ёрүлши ялы парз намазлара әхмиет бермән терк эден, капыр болар. Ялталык себәпли терк эден капыр болмаса хем улы гүнә ишләр. Ысламыетиң ругсат берен бәш өзрден (себәпден) бири билен терк этмек гүнә дәлдир. Шераб ве алкогольли ичгилериң хеммеси серхош эдер. Серхош болуп аклыны йитирен хер хили яманлыгы эдип билер.

9-Абдуллах бин Омар «радыяллаху анхүма» хабар берйәр. Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Намазларыны вагты геленде деррев кыланлардан Аллаху теала разы болар. Вагтының соңунда кыланлары хем багышлар»**. Бу хадысы шерифи Тирмизи билдирди.

10-Үмми Ферве «радыяллаху анха» хабар, берйәр: Ресулуллахдан «саллаллаху алейхи ве селлем» хайсы амелиң үстүндиги соралды **«Амеллериң үстүни вагтының башында кылынан намаздыр»** буюрды. Тирмизи, Ымамы Ахмед ве Эбу Давуд билдирдилер. Намаз ыбадатларың иң үстүнидир. Вагты гирен бадына кылынса, хас үстүн боляр. Әше «радыяллаху анха» «Ресулуллахың намазыны вагтының ахырында кыланыны и-

ки гезек гөрмедим». Ягны бүтин өмрүндө бир гезек, намазыны вагтының соңунда кылыпдыр.

11-Әше «радыяллаху анха» Ресулуллахың «саллаллаху алейхи ве селлем» нафиле ыбадатлардан иң көп довам эдени, эртир намазының сүннетиدير» диййәр. Бу хабар **«Бухари»**де ве **«Мүслим»**де языгылыдыр. Ёрүлши ялы Әше «радыяллаху анха» бәш вагт намазың парзлары билен биле кылынан сүннет намазлара нафиле намаз диййәр.

Бейик ыслам алымы, Аллах адамларының ёл гөркезиҗиси, ёлдан чыканлара, мезхебсизлере гаршы Әхли сүннетиң иң кувватлы ховандары Аллаху теаланың сайлан ве сөен динини яйян, бид'атлары ёк эден, бейик мүҗахид, ымамы Раббаны мүҗеддиди элф-и саны Ахмед бин Абдул-эһад Фаруку Серхенди «рахметуллахы алейх» ыслам дининде энтөк меңзеши язылмадык **«Мектубат»** китабының биринҗи томы, йигримидокузынҗи мектубында (хатында) шейле диййәр:

Аллаху теаланың разы болан ишлери, парзлар ве нафилелердир. Парзларың янында нафилелер хич затдыр. Бир парзы вагтында кылмак, мүң йыл дурман нафиле ыбадат эдениңден хас говыдыр. Хер дүрли нафиле, меселем намаз, зекат, ораза, зикр, пикр хеммеси мунуң ялыдыр. Бир парзы берҗай эден вагтың мунуң сүннетлеринден бир сүннети, эдеплеринден бир эдеби берҗай этмөк, башга нафилелери берҗай этмөкден хас көп согапдыр. Мусулманларың эмири Омар Фарук «радыяллаху анх» бир гүн эртир намазыны кылдыранда җемагатындан бири гөрүнмеди мунуң себәбини соранда: «ол хер гиҗе нафиле ыбадат эдйәр. Белки уклап җемагата гелип билен дәлдир» дийдилер. «Бүтин гиҗе уклап, эртир намазыны җемагат билен кылан болса говы боларды» буюрды: Бу ерден мәлим болшы ялы бир парзы кыланда, эдеплеринден бир эдеби ерине гетирмөк ве бир мекрухдан гачмак хас көп согапдыр. Мунуң үчин бир теңце зекат бермөк, мүңләп теңце нафиле садака берениңден хас говыдыр. Ол бир теңцәни беренде, эдебине үнс

бермек, меселем, якин гарындашыңа бермек, мүңлөп нафиле садака берениңден хас көп согапдыр. [Иже намаз кылмак ислејәнлериң, каза намазларыны кылмалыдыгы бу ерден мәлим боляр] **«Мектубат»** китабы парсчадыр. Терж имеси бу ерде тамам болды. Ымамы Раббаны хазретлери Х. 1034 [м. 1624] йылында Хинди-станда, Серхенд шәхеринде вепат этди. Өмүр беяны түркче **«Хак Сөзүң Весикалары», «Сеадети Эбедийе»** ве **«Эсхабы Кирам»** ве парсча **«Берекат»** китапларында узын языгылыдыр.

НАМАЗЫҢ ХАКЫКАТЫ

Бейик ыслам алымы Абдуллах Дехлеви «рахметуллахы алейх» **«Мекатиб-и шерифе»** китабында 85.нж хатында шейле диййәр: «Намазы жемагат билен кылмак ве **«Туманинет»** билен кылмак, рүкудан соңра **кавме** этмек, ики сеждәниң арасында **«желсе»** этмек бизе Аллаху теаланың Пыгамбери тарапындан билдирилди. Кавмениң ве желсениң парздыгыны билдирен алымлар хем бардыр. Ханефи мезхебиниң мүфтилеринден **«Кадыхан»** бу икисиниң важыпдыгыны икисиниң бири ятдан чыкса **«Сехив сеждесини»** этмегиң важыпдыгыны билдирди. Билибем этмейәниң гайтадан кылмалыдыгыны билдирйәр. Мүеккед сүннетлигини билдиренлер хем важыба якин сүннет дийдилер. Сүннети әсгермән, әхмиет бермән терк эден динден чыкар, капыр болар. Намазың кыямында, рүкнүнде, кавмесинде, желсесинде, сеждесинде ве отурлан вагты хер хайсында айратын халлар пейда болар. Бүтин ыбадатлар намазда жемлениди. Куръаны Керим окамак, тесбих окамак [ягны субханаллах диймек] Пыгамберимизе салават гетирмек ве гүнәлере тоба этмек, мәтәч болан затларымызы диңе Аллаху теаладан диләп, Оңа дога этмек, хеммеси намазың ичинде жемлениди. Агачлар, өсүмликлер, намазда дуран ялы дик дурярлар. хайванлар рүку ягдайында, жансызлар хем намазда **«каде»**де отуран ялы ерде дурярлар. Намаз кылан буларың ыбадат-

ларының хеммесини берж ай эдйәр. Намаз кылмак Мираж гиж еси парз болды. Ол гиж е мираж этмек мертебесине етен, Аллахың сөйгүли Пыгамберине уймагы ойланып намаз кылан бир мусулман, ол бейик Пыгамбер ялы Аллаху теала гатына якынлашдыран мертебелере говушар. Аллаху теала ве онуң бейик Пыгамберине гаршы эдеп билен намаз кыланлар, бу мертебелере бейгелендиклерине дүшүнерлер. Аллаху теала ве онуң Пыгамбери, бу үммете мерхамет эдип, көп зат ихсан этдилер, намаз кылмагы парз этдилер. Мунуң үчин Аллаху теала хамд ве шүкрлер балсун! Онуң сөйгүли Пыгамберине салат, техыйят ве дога эдерис! Намаз кыланда пейде болан сапа ве рахатлык гең-энайы затдыр. Уссадым [Мазхары Жаны Жанан] буюрды: «Намаз кыланда Аллаху теаланы гөрүп болмаса-да, гөрен ялы бир хал пейда боляр.» Бу халың пейда боляндыгыны тасаввуф алымлары тассыкладылар. Ысламың илки йылларында намаз Кудүсе тарап кылынардыр. Бейтул-мукаддесе гаршы кылманы гоюп, Ыбрайым алейхисселамың кыбласына өврүлмек эвр эдилен вагты, Мединедәки яхудилер гахарландылар: «Бейтул-мукаддесе тарап кылан намазларыңызы нәме этж ексиниз?» дийдилер. Бекара сүресиниң 143.нж и аети керимеси гелип: **«Аллаху теала иманларыңызы зая этмез!»** меалинде буюрылды. Намазларың гаршылыксыз галмаж акдыгы билдирилди. Аети керимеде намаз, иман сөзи билен билдирилди. Бу ерден гөрүлши ялы, намазы сүннетлерине уйман кылмак, иманы зая этмек болар. Пыгамберимиз: «саллаллаху алейхи ве селлем» **«Гөзүмиң нуры ве леззети намаздадыр»** буюрды. Бу хадысы шериф: «Намазда Аллаху теала хас көп якынлашыляр, оны гөрийән ялы болярын. Шейлеликде гөзүме рахатлык гелйәр» диймекдир. Бир хадысы шерифинде хем: **«Я Билал! Мени рахатлат!** буюрды. Эй Билал! Азан окуп ве намазың камадыны айдып, мени рахатлыга говушдыр диймекдир. Намаздан башга затдан рахатлык гөзлемек, ягшы дәлдир. Намазы зая эден, кылмаян, бейлеки дини ишлерини хас көп гачырап.

НАМАЗДАКЫ ҮСТҮНЛИКЛЕР

Ымамы Раббаны «рахметуллахы алейх» **«Мектубат»** китабының биринчи томы ики йүз алтмыш биринчи хатында шейле буюяр:

Шу ерини хөкман билмелидир ки, намаз ысламың бәш шертиниң икинчисиدير. Бүтин ыбадатлары өзүнде жемлейәр. Ысламың бәшден бири хем болса, бу жемлейижилиги себәпли муңа өзбашына мусулманлык хем дийилийәр. Ынсаны Аллаху теаланың сөйгүсине говушдыран ишлериң биринчисиدير. Әлемлериң хорматлысы ве Пыгамберлериң иң үстүнине «саллаллаху алейхи ве селлем» мираж гижиеси, женнетде несип болан рү’ует мертебеси дүниә геленден соңра хем дүниәниң ягдайына гәрә, диңе намазда миессер болды. Мунуң үчин: **«Намаз мүминлериң миражыдыр»** буюрулды. Бир хадысы шерифде: **«Ынсанларың Аллаху теала иң якын вагты намаздадыр»** буюрылды. Онуң ёлунда, догры ызындан гиден бейиклере, ол рү’ует дөвлетинден, бу дүниәде улы пай, диңе намаздыр. Бу дүниәде Аллаху теаланы гөрмек мүмкин дәлдир. Дүниә муңа укыплы (мүмкүнчиликли) дәлдир. Эмма оңа уян бейиклере намаз кыланда рү’уетден бир затлар несип боляр. Намаз кылмак эвр буюрулмасады магсадың, оңат йүзүнден пердәни ким сырарды? Ашыklar ма’шуку нәхили тапарды? Намаз гайгы-гамлы рухлара шыпа берижидир. Намаз хасталара теселли эдижидир. Рухуң иймити намаздыр. Калбың шыпасы намаздыр. **«Эй билал, мени рахатландыр!»** дийип азан окамагыны эвр эден хадысы шериф муны гөркезийәр, **«Намаз, гөвнүмиң хошы, гөзүмиң гарасыдыр»** хадысы шерифи бу арзувы гөркезийәр.

Леззетлер, хейжанлар (толгунмалар), билгилер, марифетлер, дережелер, нурлар, реңклер, калбдакы телвинлер ве темкинлер, дүшүнилен ве дүшүнилмеен тежеллилер, сыпатлы ве сыпатсыз зухурдан хайсы намазың дашында хасыл болса ве намазың хақыкатындан

хич зат дүшүнүлмесе, бу хасыл боланлар, хеммеси зылдан (көлеге), аксден (ызына урмак) ве суретден (гөрнүшден) мейдана гелендир (пейда боландыр). Белки де вехм (сересап) ве хаялдан башга бир зат дөлдир. Намазың хақыкатына дүшүнөн бир кәмил, намаза дуранда, бу дүнийөден чыкып ахырет хаятына (яшайшына) гирен ялы ве ахырете махсус (хусусы) болан ныгматлардан бир затлара говушар. Арасына акс хаял (хыял) гарышдырман, аслындан хаз (леззет) ве пай алар. Чүнки, дүнийөдәки бүтин кәмиллик, ныгматлар, зылдан сурет ве гөрнүшден хасыл (пейда) боляндыр. Зыл, гөрнүш аралыкда болман, догрудан аслындан хасыл (пейда) болмак, ахырете махсусдыр (хусусыдыр). Дүнийөде аслындан алып билмек үчин мираж гереқдир. Бу мираж мусулманың намазыдыр. Бу ныгмат, диңе бу үммете махсусдыр (хусусыдыр). Пыгамберлере таби болмак (уймак) саясында (нетижесинде) муңа говушарлар. Чүнки буларың Пыгамбери «саллаллаху алейхи ве селлем», Мираж гижеси дүнийөден чыкып, ахырете гитди. Жөннете гирди ве рүет (Аллаху теаланы гөрмек сеадети (багты), ныгматы билен шерефленди (мертебеленди). Я Рабби! Сен ол бейик Пыгамбере «саллаллаху алейхи ве селлем» бизиң тарапымыздан (адымыздан), Онуң бейиклигине мынасып (лайык) ягшылыклар ихсан эйле! Бүтин (әхли) Пыгамберлере хем «ала небиййина ве алейхимүссалеватү веттеслимат» хайрлар, ягшылыклар бер ки, олар ынсанлара, сени танамага ве рызаңа говушмага чагырыпдырлар ве халан ёлуңы гөркезипдирлер.

Тасаввуф ёлунда боланларың көпүси, өзлерине намазың хақыкаты билдирилмәнлиги ве оңа махсус (хусусы) кемалат танадылманлыгы үчин, дертлериниң дерманыны башга затлардан гөзледилер. Магсатларына говушмак үчин, башга затлара япышдылар. Хатда буларың кәбири, намазы, бу ёлуң дашында, магсат билен багланшыксыздыр дийип гүман этди. Оразаны намаздан үстүн (мөхүм) билди. Намазың хақыкатына

дүшүнип билмедиклериң көпүси хем, ыздырапларыны (агрысыны) тескин (теселли) ве рухларыны рахатлатмагы, сима ве нагмадан ягны мусикиден (саздан), веҗде гелмекден, өзүнден гечмекден гөзледи. Магсады, магшуку, мусики перделериниң аркасындадыр дийип гүман этди. Мунуң үчин ракса танса япышдылар. Ягдай мундан ыбаратдыр: **«Аллаху теала харамда шыпа тәсирини яратмады»** хадысы шерифини эшидипдилер. Хова, богулҗак болуп барян бир теҗрибесиз йүзүҗи, хер ота япышар. Бир задың ашкы, ашык боланы сагыр (кер) ве көр эдер. Булара, эгер намазың кәмиллигинден бир зат датдырлан болса-ды, сима ве нагманы агызларына алмаз, веҗде гелмеги ятарына дүшүрмезлерди.

Эй доганым! Намаз билен мусики (саз) арасында нәче узаклык бар болса, намаздан хасыл болан кәмиллик билен мусикиден хасыл болан тәсир хем бирибиринден шончарак узакдыр. Акылы болан, мунча айданларымыздан көп зада дүшүнер.

Ыбадатлардан леззет алмак ве буларың берҗай эдилмегиниң кын дүшмезлиги, Аллаху теаланың иң улы ныгматларындандыр. Намазың тагамыны алмак, ни хаете (кәмиллиге) етишмедиклере несип болмаз. Парз намазларың тагамыны алмак, диңе олара махсусдыр (хусусыдыр). Себәби ни хаете (кәмиллик мертебесине) Якынлашанлара, нафиле намазларың тагамыны датдырарлар. Ни хаетде болса, диңе парз намазларың тагамы дуоулар. Нафиле намазлар леззетсиз болуп, парзларың кылынмагы улы пейда, газанч хасапланар.

[Нафиле намаз, парз ве ваҗыбдан бейлеки намазлар диймекдир. Бәш вагт намазың сүннетлери ве бейлеки ваҗып болмаян намазларың хеммеси нафиледир. Мүеккед болан ве болмаян, хемме сүннетлер нафиледир]

Намазларың хеммесинде хасыл болан леззетден небсе пай ёқдур. Ынсан бу тагамы аланда, небси аглап парят эдйәр. Я Рабби! Бу нәхили бейик везипедир! Би зиң ялы рухы кесел боланларың бу сөзлери эшитме-

ги хем улы ныгмат, хакыкы сеадетдир.

Оңат билиң ки, дүнийәде намазың везипеси, дережеси ахыретде Аллаху теаланы гөрмегиң бейиклиги ялыдыр. Дүнийәде ынсаның Аллаху теала иң якин вагты намаз кылян вагтыдыр. Ахыретде иң якин вагты Аллаху теаланы гөрөн вагтыдыр. Дүнийәде бүтин ыбадатлар ынсаны намаз кылып билер ялы ягдая гетирмек үчиндир. Асыл магсат намаз кылмакдыр. Эбеди халас болмак ве соңсуз ныгматлара говушмак намаз кылмак аркалы несип болар.

Намаз, әхли ыбадатлардан ве оразадан гымматлыдыр. **Намаз**, гамлы гөвүнлери хош эдер. **Намаз** бардыр, гүнәлери ёк эдер. Ынсаны яманлыклардан горар. Хадысы шерифде: **«Намаз, гөвнүмиң хошы ве бегенжимиң гөз башыдыр»** буюрулды. **Намаз**, гайгылы рухлара леззет берер. **Намаз** рухың иймитидир. **Намаз** калбың шыпасыдыр. Намазда шейле бир вагт болар велин, арыфың дили Муса алейхисселама геплейән агач ялы болар.

НАМАЗЫҢ СЫРЫ

Ымамы Раббаны «куддисе сиррух» **«Мектубат»** китабының биринҗи томы, үч йүз дөрдүнҗи хатында шейлә диййәр:

«Аллаху теала хамд эдип, Пыгамберимизе «саллаллаху алейхи ве селлем» салават гетиренден соңра эбеди багта говушмагыңызы дога (дилег) эдйәрин. Аллаху теала көп аетде, салых амел ишлейән мусулманларың Жөннете гитҗегини хабар берди. Бу салых амеллер хайсылардыр, оңат ишлериң хеммесими я-да бирнәчесими? Эгер оңат ишлериң хеммеси болса, муны хич ким эдип билмез. Бирнәчеси болса, хайсыларыны этмеликә? Нетижәде Аллаху теала билдирйәр, салых амел ысламың бәш рүкни, дирегидир. Ысламың бу бәш эсасыны, бир киши кемсиз берҗай этсе, Жәхеннемден гутулмагына умыт эдилер. Себәби булар салых ишлер болуп, ынсаны гүнә ишлерден ве яман ишлерден гораяр. Куръаны Керимде Анке-

бут сүресиниң кырк бәшинҗи аединде: **«Кемсиз кылынан намаз ынсаны хапа, эрбет ишлери этмекден горар»** буюрулды. Бир ынсана ысламың бәш шертини ерине гетирмек несип болса, ныгматларың шүкрүни эдени болар. Себәби, Ниса сүресиниң йүз кырк алтынҗы аединде: **«Иман этсеңиз ве шүкр этсеңиз, азап этмерин»** буюрды. Мунуң үчин, ысламың бәш шертини ерине гетирмәге җан эдип япышмалыдыр.

Бәш шертиниң мөхүми намаздыр ки, диниң дирегидир. Намазың эдеплеринден бирини гачырман кылмага гайрат этмелидир. Намаз долы кылынса ысламың дүбиниң тутуланы боляр. Жәхеннемден халас эден йүпе япышанымыз болар. Аллаһу теала хеммәмизе намазы догры кылмагы несип этсин!

Намаза дуранда: **«Аллаһу экбер»** диймек, Аллаһу теаланың хич бир махлугың ыбадатына мөтөч дөлдигини, хер тараплайын хич зада мөтөч дөлдигини, ынсанларың намазларының оңа пейдасының ёкдугыны, билдирмекдир. Намазың ичиндәки текбирлер болса, Аллаһу теала мынасып ыбадат этмәге гүйҗүмизиң етмейәндигини гөркезер.

Рүкудакы тесбихлерде де бу маны боланлыгы үчин, рүкудан соңра, текбир эвр эдилмеди. Эмма сежде тесбихлеринден соңра эвр эдилди. Чүнки сежде тевазу (кичи гөвүнлилик) ве эҗизлигиң иң зыядасы (артыкмаҗы) ве зиллет ве кичилигиң соңкы дереҗеси боланлыгындан, муны эденде, хакыны берип, долы ыбадат эдилди дийип гүман эдилер. Бу пикирден горанмак үчин, сеждеделерде ятып туранда, текбир айтмак сүннет болшы ялы, сежде тесбихлеринде **«а'ла»** диймек эвр эдилди. Намаз, мусулманың мираҗы боланлыгы үчин, намазың соңунда Пыгамберимизиң «саллаллаху алейхи ве селлем» мираҗ гиҗесинде айтмак билен мертебеленен сөзлери ни ягны **«Эттехыйётүни»** окамак эвр эдилди. Ол ягдайда намаз кылан бир киши, намазы өзүне мираҗ этмели. Аллаһу теала якынлыгының ниҳаетини (соңуны)

намазда гөзлемелидир.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Ынсаның Раббине иң якын вагты намаз кылян вагтыдыр»**. Намаз кылян бир киши, Рабби билен геплешйәр, оңа ялбаряр, онуң бейиклигини ве ондан башга хемме задың хичдигини гөрийәр. Мунуң үчин намазда горкы ве хопукмак хасыл болжагындан теселли ве рахатламак үчин намазың соңунда ики гезек салам бермек эвр эдилди.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» бир хадысы шерифде: **Парз намаздан соңра 33 тесбих «Субханаллах», 33 тахмид «Элхамдулиллах», 33 текбир «Аллаху Экбер» ве бир техлил эвр этдилер**. Мунуң себәби намаздакы кусурлар тесбих билен өртүлер. Лайык болан долы ыбадатың эдилмәндиги билдирилер. Тахмид билен намаз кылмак мертебесиниң онуң көмеги, эришдирмеги билен боландыгы билинип, бу улы ныгмата шүкр эдилйәр, хамд эдилйәр. **Текбир** гетирип хем ондан башга ыбадата лайык хич кимиң ёқдугы билдирилйәр.

Намаз шертлерине ве эдеплерине уюп кылынса, эдилен кемчиликлерем өртүп, намазы несип эденине хем шүкр эдип, ыбадата башга хич кимиң хақы ёқдугына, калбындан арасса ве халыс болуп, келемесини өвүрип билдирсе, бу намаз кабул эдиллип билнер. Бу киши намаз кыланлардан ве гутуланлардан болар. Я Рабби! Пыгамберлериң иң бейигиниң хорматына «алейхи ве ала алихимүссалеватү веттеслимат» бизи намаз кылан ве гутулан, багтлы гулларындан эт! Әмин.

НАМАЗДАН СОҢРА ДОГА (Дилег)

Элхамдулилләхи Раббил алемин. Эссалатү вессаламү ала расулина Мухаммедин ве Алихи ве Сахбихи эж ма'ын. Я Рабби! кылан намазымы кабул эйле! Ахыр ве соңумы хайр эйле. Соңкы демимде келиме-и тевхиди айтмагы несиб эйле. Өленлеримиң гүнәлерини багышла ве магфирет эйле. Аллахүммагфир верхам ве

энте хайруррахимин. Тевеффени мүслимен ве элхыкни биссалихын. Аллахүммагфир ли ве ли-валидейе ве лиүстазийе ве лилмү'минине вел мү'минат евме екумүл хисәб. Я Рабби! Мени шейтаның шерринден ве душман шерринден ве нефси эммарем шерринден горап сакла! Өйүмизе берекет халал ве хайырлы рысгаллар ихсан эйле! Эхли ыслама селамет ихсан эйле! Мусулман душманларыны кахр ве перишан эйле! Капырлар билен жихад эдип йөрен мусулманлара илахи көмегиң билен көмек эт! Аллахүмме иннеке афүввүн керимүн тухиббүл-афве фафү анни. Я Рабби! Хасталарымыза шыпа, дертли боланларымыза дева (дерман) ихсан эйле! Аллахүмме инни эселүкессыххате вел-афиете вел-эманете ве хүснелхулкы верридаэ билкадери би-рахметике я эрхамеррахимин. Энеме, атама ве чагаларыма ве агайын-гарындашларыма, достларыма ве әхли дин доганларыма хайырлы өмүрлер ве хүсни хулк дуры акыл ве жан саглык ве афиет, рушди хидает ве истикамет ихсан эйле я Рабби! Әмин. Велхамдулилләхи раббил алемин. Аллахүмме Раббена атина..., Велхамдулилләхи раббил алемин. Эстагфируллах, эстагфируллах, эстагфируллах, эстагфируллахел'азым элкерим эллезиләилләхе иллә хув элхайелкайюме ве этубү илейх.

ДҮШҮНДИРИШ: Доганың кабул болмагы үчин шертлер:

1-Мусулман болмак.

2-Әхли сүннет и'тикадында болмак. Мунуң үчин дерт мезхебден бирине уймалыдыр.

3-Парзлары бержай этмек. Каза галан намазларыңы гижелери ве бош вагтларың кылмалы, сүннетлериңем ерине кылып деррев өдемелидир.

Парз намазы каза галан кишиниң казасыны кылмаса, сүннет ве нафиле намазлары, догалары кабул болмаз. Ягны согап берилмез. Шейтан мусулманлары алдамак үчин парзлары әхмиетсиз гөркезип, сүннет ве нафиле намазлары кылдырмага чалышар. Намазы вагтының геленини билип, вагтының башында кыл-

малыдыр.

4-Харамлардан гачмалыдыр. Халал иениң догасы кабул болар.

5-Өвлүйәлерден бирини себәп эдип, дога этмелидир.

Хиндистан алымларындан Мухаммед бин Ахмед Захид **«Тергыб-үс-салат»** китабының элли дөрдүнҗи бөлүминде, парс дилинде шейле язяр: Хадысы шерифде: **«Доганың кабул болмагы үчин ики зат гереkdir: Биринҗиси, доганы ыхлас билен этмелидир. Икинҗиси, иени ве геени халалдан болмалыдыр. Мусулманың өйүнде, харамдан бир йүплик болса бу өйде эдилен дога, хич кабул болмаз»** буюрылды. Ыхлас, Аллаху теаладан башга хич кимден гарашман, диңе Аллаху теаладан дилемекдир. Мунуң үчин Әхли сүннет алымларының билдириши ялы иман этмек ве шеригата уймак гереkdir. Айратынам үстүнде гул хаки болмалы дәл ве бәш вагт намазыңы кылмалыдыр.

ТЕҖДИД-И ИМАН ДОГАСЫ **(Нманы Төзелеме Догасы)**

Я Рабби! Кәмиллик яшлымдан бу вагта ченли, Ыслам душманларына ве бидат ишлейәнлере алданып ялңыш, бозук итикадларыма ве бидат, гүнә сөзлериме, диңләнлериме, гөренлериме ве эшиденлериме пушман болдум, хич вагт ялңыш ынанмаҗагыма ве гүнә ишлемеҗегиме азм, җезм ве касд эйледим. Пыгамберлериң өңи Адам алейхисселама ве ахыры бизиң сөйгүли Пыгамберимиз Мухаммед алейхисселамадыр. Бу ики пыгамбере икисиниң арасында гелен-гечен пыгамберлериң хеммесине иман этдим. Хеммеси хақдыр, садықдыр. Билдиренлери догрыдыр. Әментү билләхи ве бимә җаз мин индилләх, ала мурадилләх, ве әментү би-Ресулиллах ве бимә җаз мин инди Ресулилләх ала мурад-и Ресулилләх, Әментү билләхи ве Меләикетиhi ве Күтүбихи ве Рүсүлихи веләйевмилахири ве билкадери хайрихи ве шеррихи минеллахи теала вел-

басу баделмевти хаккун эшхедү эн лә иләхе иллаллах ве эшхедү энне Мухаммеден абдүху ве ресулүх.

НАМАЗЫҢ ХИКМЕТЛЕРИ: (Намаз ве Саглыгымыз)

Мусулман намазы Аллаху теаланың эври боландыгы үчин кылар. Раббимизиң эврлеринде гаты көп хикмет ве пейда бардыр. Харамларында хем көп зыянларың бардыгы хақдыр. Бу пейда ве зыянларың бирнәчесини бу гүнки гүнде медицина алымлары (докторлар) тарапындан тассыкланды. Ысламыетиң саглык үчин эден аладасы, үнси башга динлерде ве идеологияларда ёкдур. Динимиз, ыбадатларың иң үстүни болан намазы, өмрүмизиң соңуна ченли кылмагы эвр этди. Намаз кылан, саглык үчинем пейдаларына говушар. Намазың саглык үчин кәбир пейдалары шулардыр:

1-Намазда эдилен херекетлер ювашлыгы себәпли йүреги ядатмаяр ве гүниң айры айры сагатларында боланлыгы үчин ынсаның ядавлыгыны гидерйәр, дынч берйәр.

2-Гүнде башыны сегсен гезек ере гоян кишиниң бейнине ритмик кадалы ган гелер. Бу себәпли бейниндәки өйжүклер оңат иймитленйәр, хушы ве аклы бозулмаяр, намаз кыланларда өрән аз душ гелйәр. Бу ынсанларың өври хас сагын гечйәр. Медицинада «деманс сенил» дийилйән рухы кеселе дучар болмазлар.

3-Намаз кыланларың гөзлери сагдын болар, эгилип-дикелмек билен кувватлы ган айланышына эе боларлар. Бу себәпден гөзүң ичиндәки ган айланышы кадалашар ве гөзүң өңүндәки сувуклык довамлы акып тәзеленер. Ёзи «катаракт» я-да «гара сув» кеселинден горар.

4-Намаз кыландакы кадалы херекетлер ашгазандакы иймитлериң оңат гарылмагына ве габызлыгың айрылмагында ролы улыдыр. Бөврегиң ве пешев ёлларының оңат чайканмагындан, бөврекеде даш багланмагының өңи алынар ве пешев торбасының бошамагына көмек эдер.

5-Бәш вагт намаздакы ритмики херекетлер гүнделик яшайшымызда ишледилмейән мышцалары

ишледип, сүклерің бирлешйән ерлеринде болуп билж ек кеселлериң өңүни алар.

6-Бедениң сагдын болмагы үчин арассачылык хөкман герекдир. Тәрет ве гусл хем мадди хем маневи бир арассачылықдыр. Ынха, намаз, арассачылыгың езидир. Чүнки, хем бедени хем маневи арассачылык болмаса намаз кабул болмаяр. Тәрет ве гусл бедениң арассалыгыны горар. Ыбадат везипесини ерине гетирен бир киши рухы тайдан дынч алар, арассаланар.

7-Медицинада хасталыклардан горанмак үчин, белли вагтларда эдилен беден херекетлери өрән мөхүмдир. Намаз вагтлары ган айланышыны тэзелемек ве дем алышы кадалашдырмак үчин иң оңайлы вагтлардыр.

8-Укыны дүзгүнлешдирен иң эсасы зат намаздыр. Беденимизде йыгнанан статик электрик, сежде эдиленде дагаяр, топрага берлен ялы боляр. Шейлеликде беден гайтадан дынчлыгына говушяр. Намазың бу пейдаларына говушмак үчин намазы вагтында кылмак билен бирликде арассалыга ве аз иймөге хем-де ийиленлериң халал, арасса болмагына-да үнс бермек герекдир.

**Хич киме бакы дәлдир, дүнійә мүлки сим ве зер,
Бир харап болан гөвүн тимар этмекдир хүнөр!**

Единжи Бөлүм НАМАЗЫҢ ИСКАТЫ

Мейит Үчин Искат ве Айлав

«Нур үл-изах»да ве «Тахтави» хашиесинде ве «Халеби» билен «Дүррүл-мухтарда», намазларың казасы бөлүминиң соңунда «Мүлтекада» ве «Дүррүл-мүнтекада» ве «Викаеде», «Дүрерде» ве «Жевхереде» ве башга гымматлы китапларда ораза бөлүминиң соңунда, весьет эден мейит үчин искат ве айлав герекдиги языгылыдыр. Меселем «Тахтави» хашиесинде: «Тутолмадык оразаларың фидье берип,

искат эдилмеги үчин насс (берк хөкүм) бардыр. Намаз оразадан хас мөхүм боланлыгы үчин, шер’и бир өзр билен кылып билмедик болса ве казасыны кылмак ислесе-де, өлүм хастасы бир кишиниң, каза этмедик намазлары үчин, оразада эдилши ялы искат этмек үчин алымларың умумы сөзлери бардыр. Намазың искаты болмаз диен киши жахылдыр (ылымсыздыр). Чүнки, мезхеблериң умумы сөзлерине (хөкүмлерине) терс гелйәр. Хадысы шерифде: **«Бир киши башга бириниң ерине ораза тутуп билмез, намаз кылып билмез. Эмма, онуң оразасы ве намазы үчин мөтөҗи доюрар»** буюрулды. Эхли Сүннет алымларының бейиклигине дүшүнмейән ве мезхеб ымамларымызы хем өзлери ялы, хыялларына гөрә геплейәндир, дийип, гүман эден кишилериң: «Ысламыетде искат ёқдур, искат христианларың гүнөлери сатын алышларына меңзейәр» диен ялы сөзлери эшидилйәр. Мунуң ялы сөзлөр өзлериң и-манларыны ховплы ягдайлара гетирийәр. Себәби Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» **«Үмметим ялңыш ёлда бирлешмез»** буюрды. Бу хадысы шериф, мүҗтехидлериң агзыбирлик билен билдирен затларының догрудыгыны гөркезийәр. Булара ынанмаян бу хадысы шерифи иңкәр эдени (ынанмадыгы) болар. **Ибни Абидин** витр намазыны дүшүндирендe: «Динде ынанылмагы зерур болан, ягны соватсыз адамларың хем билйән иҗма билен билдиренлере ынанмаян киши, капыр болар» буюрар. **«Иҗма»** алымларың дини бир меселеде сөзбирлиги диймекдир. Искаты гүнө чыкармага (сатын алмага) меңзедип болармы? Папазлар (монахлар) гүнөлери чыкарыыс (багышляарыс) дийип ынсанлары чүркейәрлер, үтйәрлер. Ысламыетде болса, дин адамлары искат этмейәрлер. Искаты өлениң хоссары эдйәр, пул дин адамларына дәлде гарыплара, мөтөчлере берилйәр.

Бу гүнки гүнде көп ерде искат ве айлав ишлери ысламыетиң билдириши ялы догры эдилмейәр. Ысламыетде искат ёқдур диенлер, бейле диймән, бу гүнки

гүн эдилйән искатлар айлавлар ысламыете догры гелмейәр, диен болсалар говы боларды. Шейлеликде дини ынанчда ховуплы ягдая дүшмекден гутуларды хем-де ысламыете хызмат эдени боларды. Искат ве айлав динимизде билдирилши ялы нөхили эдилж егини ашақда билдирерис. Ибни Абидин каза намазларың соңунда шейле буюряр:

«Фаите намазлары (өзр билен кылып билмедик намазы) болан бир киши булары има билен кылмага гүйж и етибем кылмадык болса, өлж ек вагты кеффаре-тиниң (кылып билмедик намазларының багышланмагы үчин садакасының) искат эдилмегини весъет этмеги важыпдыр. Казасыны кылмага гүйж и етмедик болса, весъет этмеги герек болмаз. Рамазаны шерифде ораза тутмадык мыхман ве хаста казасыны тутмага вагты болман өлсе весъет этмеги герек дәлдир. Аллаху теала буларың өзрлерини кабул эдер. Хастаның кеффарет-лериниң искаты, өленден соңра велиси (хоссары) тарапындан эдилйәр. Өлмәнкә искат эдилмез. Дири адамың өзи үчин искат этдирмеги жаиз дәлдир. **«Жи-ла-үл кулуб»** китабында шейле дийилйәр: «Үстүнде Аллаху теаланың хакы я-да гул хакы болан кишиниң, и-ки шаядың янында весъетини айтмагы я-да язан весъе-тини окамагы важыпдыр. Үстүнде хич хили хак бол-мадык кишиниң весъет этмеги мүстехабдыр.

Кеффарет искаты үчин весъет эден өлениң велиси (хоссары), я-да мирасдары болан киши ми-расың үчден биринден, хер вагтың парз намазы үчин ве витр намазы үчин ве каза эдилмеги герек болан бир гүнлүк оразасы үчин, бир питре муқдары ягны ярым са' (мүң едийүз элли) 1750 гр бурдайы мәтөчлере фидье (садака) берер.

Кеффарет искаты үчин весъет этмедик болса, хоссарының кеффарет искатыны этмеги Ханефи мезхе-бинде герек дәлдир. Шафы мезхебинде весъет этмедигем болса, велиси (хоссарлары) искат этмелидир. Ханефи мезхебинде-де гул хакыны (бер-гисини) весъети болмаса хем, өлениң ызында гоюп ги-

ден малындан хоссарларының төлемеги герекдир. Хат-да алгыдарлар суда йүз тутманам мирасдан ягны өлениң малындан алгыларыны алып билерлер. Каза галан оразаларының фидъесини ягны мал билен төленмегини весъет эден болса, төлемек ваҗыпдыр. Чүнки ысламыет эвр эдйәр. Весъет этмедик болса, намазының фидъесини бермек ваҗып дәлдир, йөне жаиз боляр. Бу соңқы икиси кабул болмаса-да хич болмаса садака согабы хасыл болуп гүнәлериниң арасаланмагына көмек эдер. Ымамы Мухаммед ёкарда языланлар ялы буюряр. **«Межма-ул-Энхүрде»** шейле диййәр: «Небсине ве шейтана уюп намазларыны кылмадык киши, өмрүниң соңуна якин муңа пушман болуп [кылмага ве каза этмәге башланың], каза этмәге етишмедик намазларының искатыны этмек үчин весъет этмеги жаиз болмаз дийиленем болса, жаиз боляндыгы **«Мүстасфа»** китабында языгылыдыр.

«Җила-үл-кулуб» китабында шейле диййәр: «Гүл хаклары; төленҗек бергилер, аманат, гасп, сиркат, иш хақы ве сатыш себәпли бергилер хемде урмак, яраламак, сөгмек, кемситмек, гыйбат, төхмет ялы гөвүн хакларыдыр.

Весъет эден мерхумың малының үчден бири искат этмәге етйән болса, велисиниң (хоссарының) бу мал билен фидъе бермеги герекдир. Етмейән болса, үчден биринден көпрәгини мирасдарың багышламагының жаиз боляндыгы **«Фетх-ул-кадир»** китабында языгылыдыр. Мунуң ялы парз болан хаҗа гидилмеги үчин весъет этсе, мирасдары я-да башга бири, хаҗа гитҗек пулыны совгат этсе жаиз болмаяр. Өлмәнкө весъет этмедик болса, мирасдар өзиниң пулы билен искат этсе я-да хаҗа гитсе, өлен борчдан гутуляр. Мирасдардан башгасының пулы билен булар жаиз болмаз диенлер бар хем болса, **«Дүрр-үл-Мухтар»**, **«Мер-акыл-Фелах»** ве **«Җила-үл-Кулуб»** китапларының эелери болар, дийдилер.

Кеффарет искаты, бугдайың ерине ун я-да бир са арпа, хурма, үзүм билен хем хасаплап берип боляр.

[себәби булар бугдайдан хас гымматлы боланлыгы үчин мәтәҗе хас пейдалыдыр] хеммесиниң ерине алтын я-да күмүш хем берип боляр. [Кагыз пул билен искат эдилмейәр] Тилавет сеҗдеси үчин фидье бермек герек дәлдир.

Искат ве Айлав Нәхили Эдилйәр?

Фидье пулы мирасың үчден бирини гечсе мирас-дарлар разы болмаса, велиси (хоссары) үчден биринден көп сарп эдип билмез. **«Кынъе»** атлы китап-да: «Бүтин өмрүниң намазлары үчин малының үчден бириниң берилмегини весъет эден өлиниң бергиси бар болса, алгыдар весъетиң берҗай эдилмегине ругсат берсе-де весъет эдилен затларың эдилмеги җаиз бол-маз. Себәби ысламыет илки билен бергисиниң берилмегини эмредйәр. Бергисини бермек алгылының разы болмагы билен соңа гоюлмалы дәлдир.

Бүтин намазларының искат эдилмеги үчин весъет эден кишиниң нәче яшында өленлиги билинмесе, ми-рас галан малың үчден бири намазларының искатына етмесе бу весъет җаиз боляр. Мирасың үчден бири искат үчин етсе я-да артса бу весъет җаиз болмаз, батыл болар. Себәби, малың үчден бири иската етмедиги вагт, үчден бири билен искат эдилҗек нама-зларың саны белли боланлыгындан весъети бу нама-злары үчин кабул болар. Ғалан намазлары үчин бидерек болар. Үчден бири көп болан вагты нәче яшанлыгы ве намаз саны белли болманлыгы үчин, весъети бидерек боляр.

Намаз искаты үчин весъет эден мерхумың хич малы болмаса я-да үчден бири весъетине етмесе я-да хич весъет этмедик болуп, хоссары өз малы билен искат этмек ислесе **«Айлав»** эдер. Эмма хоссары **«айлав»** этмәге меҗ бур дәлдир. **«Айлав»** этмек үчин бир айлык я-да бир йыллык искаты үчин герекли алтын я-да күмүшлери йыгнар я-да карз алар. Мейит эркек болса, яшындан он ики йыл, аял солса докуз йыл айыرار ве нәче йыллык борҗы болса хасаплар. **Бир**

гүңлүк алты намаз үчин он кило, бир йыл үчин үч мүң алтыйүз алтмыш кило бугдай бермек гереқдир. Искаты алтын билен хасапласак, бир айлык намаз искаты бәш алтындыр. Бир йыллык намаз искаты алтмыш боляр. (Бир алтын 7, 20 гр. дыр.) Бу бир йыллык намаз искаты үчин гереқ болан алтындыр. Мерхумың хоссары бәш алтын (5 x 720) тапса, харсыдүниә бол-маян, диндар дөрт саны мусулман болса, мерхумың хоссары ягны весъет эдилен киши я-да мирасдар я-да мирасдарың векили: (Мерхум аганың салаты искаты үчин, бу бәш алтыны саңа бердим) дийип, бәш алтыны биринж и мэтәж е берер. Соңра мэтәч «Алдым кабул этдим. Саңа совгат этдим» дийип, ызына берер. Соңра икинж и мэтәж е берер. Шейлелиқде дөрт мэтәж е бир гезекден беренде айлав боляр. Бир айлав-да йигрими алтынлык намаз кеффарети искат эдилйәр. Мерхум эркек ве алтмыш яшында болса, кырк секиз йыллык намаз искаты үчин: $48 \times 60 = 2880$ алтын бермек гереқ болар. Мунуң үчинем $2880 : 20 = 144$ айлав эдер. Алтын саны он болса, 72 айлав эдер. Алтын йигрими болса, 36 айлав эдер. Он мэтәч он алтын бол-са 48 йыллык намаз кеффаретиниң искаты үчин, йигри-ми докуз айлав эдер. Себәби: **Намаз кылмадык йыллары х бир йыллык алтын саны = мэтәч саны х айлав эден алтын саны х айлав саны** мысалымыз: $48 \times 60 = 4 \times 5 \times 144 = 4 \times 10 \times 72 = 4 \times 20 \times 36 = 10 \times 10 \times 29$.

Гөрүлши ялы намаз искатында айлав саныны тап-мак үчин; **бир йыллык алтын саны билен мер-хумың нөче йыллык намазы болса көпелдилйәр. Мундан башга-да айлав эдилен алтынларың саны билен, мэтәчлериң саны хем көпледилйәр. Биринжиниң көпелтмек хасылы икинжә бөлүниәр.** Айлав саны белли боляр. Бугайың ве алтының кагыз пулдан бахасы хемише дең үйтгейәр. Ягны алтының бахасы билен бугдайың бахасы деңрәк гымматляяр, арзанляяр. Бу ягдайда искат үчин бир йыллык бугдай муқдары үйтгемейәр. Мунуң үчин искат

хасапланда хемише этиячлы болуп:

Бир айлык намаз искаты бәш алтындыр.

Бир айлык рамазан оразасының искаты бир алтын кабул эдилйөр. Айлав эдилжөк алтын муқдары ве айлав саны булардан хасапланяр.

Намаз искаты боландан соңра тутулмадык о-разаларың искаты үчин бәш алтын дөрт мөтәжө үч гезек айлав эдилйөр. Себәби бир йыллык ягны отуз гүнлүк оразаның кеффарет искаты элли ики ярым кило бугдай я-да 5.25 грам алтын, ягны 0, 73 алтын боляр. Мәлим болшы ялы Ханефи мезхебинде **бир алтын бир йыллык ораза кеффарет эдер** ве кырк секиз йыл үчин кырк секиз алтын бермели болар. Бәш алтын билен, дөрт гарыба бир айлав эденде, йигрими алтын берилйөр. Каза эдилмели оразаларың искаты эдиленден соңра, зекат үчин, соңра гурбанлык үчин бирнөчө айлав эдилйөр.

Бир ант кеффарети үчин бир гүн он мөтәжи ве өзрсиз - себәпсиз бозулып, кеффарет герек болан бир гүнлүк оразаның кеффарети үчин бир гүнде алтмыш мөтәч герекдир ве бир мөтәжө бир гүнде 1750 гр бугдайдан көп берилмейөр. Ягны бирнөчө ант кеффарети үчин бир гүнде он мөтәжө берилмейөр. Бу ягдайда ант ве ораза кеффартлери үчин бир гүнде айлав эдилмез. Ант весъети бар болса, бир ант үчин бир гүнде он мөтәжиң хер хайсына ики килодан бугдай я-да ун я-да буларың бахасында бир мал, алтын, күмүш берилйөр. Булары бир мөтәжө он гүн ызлы-ызына берсеңем боляр. Я-да бир мөтәжө кагыз пул берип: «Сени векил эдйөрин. Бу пул билен хер гүн эртир ве агшам ики гезек он гүн гарныңы доюрмалысың» диймелидир. Гарныны мунуң билен доюрман башга зада совса жаиз болмаяр. Иң говусы бир ашчы билен геплешип, он гүнлүк пулы ашча берип, мөтәч бу ашчыдан хер гүн эртир ве агшам ики гезекден он гүн гарныны доюрмалыдыр. Ниет эдиленден соңра бозулан ораза кеффаретлери хем мунуң ялы болуп, мунда бир гүнүң кеффарети үчин алтмыш мөтәжө бир гүн я-да бир мөтәжө алтмыш гүн

1750 гр. дан бугдай бермек я-да мунуң бахасында башга мал бермек я-да хер гүн ики гезек доюрмак керекдир.

Весъет эдилмедик зекат үчин искат этмек керек дэлдир. Мирасдарың зекат искаты үчинем өзүниң айлау эдип билж егине фетва берилди.

Айлау эденде вели (хоссар) алтынлары хер гезек беренде намаз я-да ораза искаты дийип ниет этмелидир. Эмма мэтэч ызына беренде - совгат эдйэрин - диймели, вели (хоссар) - кабул этдим - диймелидир. Вели (хоссар) искат эдип билмеж ек ягдайда болса мерхумың искатыны этмек үчин бирини векил этмелидир. Искаты айлауы векил берж ай эдер.

Ымамы Биргивиниң **«Васыйетнаме»** китабында ве мунуң кадызаде Ахмед Эфенди шерхинде: мэтэчлериң малы нисаб муқдарындан көп болмалы дэлдир. Мерхумың гарындашы хем болса боляр. Мэтэже беренде: «Пыланының шу вагта ченли намазының искаты үчин шуны саңа бердим» диймелидир. Мэтэч хем «кабул этдим» диймели ве алтынлары аланда, өзүниңки боландыгыны билмелидир. Билмесе өңүнден өвретмелидир. Бу мэтэч ягшылык эдип, өз ислеги билен: «Пыланының намазының искаты үчин шуны саңа бердим» дийип, бейлеки мэтэже берер. Ол хем элине алып: «кабул этдим» диймелидир. Аланда өзүниң мүлки боланлыгыны билмелидир. Аманат совгат ялы алса айлау кабул болмаяр. Бу икинжи мэтэже: «Алдым кабул этдим» диенден соңра «Ол вежх билен саңа бердим» дийип, үчүнжи мэтэже берер. Мунуң ялы эдип намаз, ораза, зекат, гурбанлык, питр садакасы, адак ве гул хаклары, хайван хаклары үчин айлау этмелидир. Фасыд ве батыл алыш - сатышлар хем гул хакларындандыр. Ант ве ораза кеффаретлери үчин айлау этмек жаиз дэлдир.

Ондан соңра алтынлар хайсы мэтэчде галса ягшылык эдип, өз ислеги ве рызасы билен вели (хос-сара) совгат эдер. Вели (хоссар алып кабул этдим дие-ер. Эгер совгат этмесе өз малыдыр, зорлап алынмаз.

Вели (хоссар) бир муқдар алтыны я-да кағыз пулы я-да мерхумың затларындан бу мэтэчлере берип, садака согабыны хем мерхумың рухуна бағышлар. Бергиси болан мэтэч ве кэмиллик чагына гирмедик чага, айлав этмэге гатылып билмез. Чүнки бергиси боланың элине гечен алтынлар билен бергисини бермеги парздыр. Бу парзы берж ай этмэн, алтынлары мерхумың кеффарети үчин янындакы мэтэчлере бермеги жаиз болмаяр. Айлав кабул болса-да, өзүне согап болман хатта гүнэ болар.

Малсыз мерхум айлав эдилмегини весъет этсе-де, велиниң (хоссарың) айлав этмеги важып болмаз. Мерхумың кеффаретлерини искат эдер ялы малының хеммеси мирасың үчден бирини ашмаз ялы весъет этмеги важып боляр. Шейлеликде айлав этмек герек болман, искат эдилер. Үчден бири етйән хем болса, үчден биринден аз малың айлав эдилмегини весъет этсе гүнэ газанар. **Ибни Абидин** бәшинжи том икийүзетмиш үчүнжи (273) сахыпада: «Яш чагалары болан я-да гарып болуп, мираса мэтэч ягдайда болан кэмиллик чагына гирен чагалары салых болан хастаның, нафиле болан хайыр - согап ишлери весъет этмэн, малыны салых чагаларына гоймагы хас говудыр» буюрды. **«Беззазие»** атлы китапда совгады дүшүндиренде шейле диййәр: «Малыны хайыр ишлере сарп эдип, гүнэ ишлейән чагаларына гоймалы дәлдир. Себәби гүнэ ишлемэге көмек эдени болар. Гүнэ ишлейән чагасына диңе, ийип ичер ялы пулдан көп бермели дәлдир.»

Көп санда намаз, ораза, зекат, гурбанлык ве ант борчлары болан булар үчин мирасың үчден биринден аз бир малың (алтының) айлав эдилмегини ве галан мал билен Куръаны Керим хатмы техлил ве мевлид окадылмагыны весъет этмеги жаиз дәлдир. Булары окамак үчин пул берен ве алан гүнэ газанар. Куръаны Керим өвретмек үчин пул алмак - бермек жаиздир. Окамак үчин жаиз дәлдир.

Мерхумың намаз ве ораза борчларыны мирас-

дарларың я-да башгаларың каза этмеги жаиз дәлдир. Эмма нафиле намаз окап, ораза тутуп согабыны мерхумың рухуна багышламак жаиз ве говы болар.

Мерхумың хаж боржуны весьет эдилен кишиниң каза этмеги жаиз болар. Ягны мерхумы борчдан халас эдер. Себәби хаж хем беден билен хем мал билен эдилен ыбадатдыр. Нафиле хаж башга бириниң ерине хемише эдилеп билнер. Парз хаж болса, диңе өлийәнчә хаж а гадип билмежек кишиниң ерине векили тарапындан бержай эдилйәр.

«Межма'ул-Энхур» ве **«Дүрр-үл-Мүнтека»** атлы китапларда шейле дийилйәр: «Мерхумың искатыны габра гоюлманка этмелидир». Депен эдиленден соңам жаиз боляндыгы **«Кхистани»** атлы китапда языгылыдыр.

Мерхумың намаз, ораза, зекат, гурбанлык кеффаретлериниң искатында бир мэтәже нисаб муқдарындан көп берип боляр. Хатта алтынларың хеммесини бир мэтәже берсеңем боляр.

Өлүм ятагында ятан хастаның кылмадык намазларының фидъесини бермеги жаиз дәлдир. Ораза тутуп билмежек ягдайда гарры болса, тутуп билмедик оразаларының фидъесини бермеги жаиздир. Хастаның намазларыны башы билен има эдибем болса кылмагы хөкмандыр. Има биленем бир гүнден көп намаз кылып билмежек хастаның окап билмедик намазлары багышланяр. Говулашса-да булары каза этмеги герек дәлдир. Тутуп билмедик оразаларыны говы боланда тутмалыдыр. Говулашман вепат этсе, бу оразалары хем багышланяр.

Секизинжи Бөлүм **ОТУЗИКИ ВЕ ЭЛЛИДӨРТ ПАРЗ**

Бир чага көмиллик чагына гелен вагты ве бир капыр келимейи тевхиди айданда ягны **«Лә иләхе ил-лаллах Мухаммедүн расулуллах»** дейсе ве мунуң манысыны билип ынанса **«Мусулман»** болар. Капырың гүнәлериниң хеммеси багышланяр. Йөне буларың хер

мусулман ялы пурсат боланда иманың алты шертини ягны **Әментүни** ятламалары ве манысыны өвренип булара ынанмалары ве Ысламыетиң хеммесине ягны Мухаммед алейхисселамаың айдан эмрлериниң ве гадаганларының хеммесини Аллаху теаланың билдирендигине ынандым диймелери хөкмандыр. Хас соңра пурсат боланда әхли хәсиетлерден ве гаршылашан ишлеринден парз боланлары ягны эвр эдиленлери ве харам боланлары ягны гадаган эдиленлери өвренимеги хем парздыр. Булары өвренимән ве парзлары ерине етирмән ве харамлардан гача дурман, буларың парздыгыны кабул этмесе ягны ынанмаса иманы гидер. Бу өвренилениң бирини халамаса, кабул этмесе «Мүртед» болар. Мүртед **«Лә иләхе иллаллах»** дийсе-де ве ысламыетиң кәбир эмрлерини этседе меселем, намаз окаса, ораза тутса, хажга гитсе, хайыр согап ишлерден этседе мусулман болмаз. Бу ыбадатларың ахыретде пейдасыны гәрмез. Кабул этмедик ягны ынанмадык задындан тоба этмели, пушман болмалыдыр. Ыслам алымлары хер мусулманың өвренимеси, ынанмасы ве ерине етирмеси зерур болан парзлардан отузики ве башга-да элли дөрт санысыны сайлапдырлар.

ОТУЗИКИ ПАРЗ

Иманың шерти	:	Алты	(6)
Ысламың шерти	:	Бәш	(5)
Намазың парзы	:	Оники	(12)
Тәретинң парзы	:	Дөрт	(4)
Гүслүң парзы	:	Үч	(3)
Тееммуың парзы	:	Ики	(2)

Тееммуың парзына үч диенлерем бардыр. Бу ягдайда хеммеси отузүч парз болар.

Иманың Шертлери (6)

1-Аллаху теаланың барлыгына ве бирлигине ынанмак.

2-Мелеклере ынанмак.

3-Аллаху теаланың индирен китапларына ынанмак.

4-Аллаху теаланың Пыгамберлерине ынанмак.

5-Ахырет гүнүне ынанмак.

6-Каdere (язгыда) ягны хайр ве шерлериң (говулыкларың ве эрбетликлериң) Аллаху теаладан боляндыгына ынанмак.

Ысламың Шертлери (5)

7-Келиме-и шехадет гетирмек.

8-Хер гүн бәш гезек вагты геленде намаз кылмак.

9-Малың зекатыны бермек.

10-Рамезан айында хер гүн ораза тутмак.

11-Гүйж и етениң өмрүнде бир гезек хажа гитмеси.

Намазың Парзлары (12)

А-Дашындакы парзлары едидир. Булара шертлери хем дийилйәр.

12-Хадесден тахарет.

13-Нежасетден тахарет.

14-Сетр-и аврет.

15-Истикбал-и Кыбла.

16-Вагт.

17-Ниет.

18-Ифтитах я-да Тахрима текбири.

Б-Ичиндәки парзлар бәшдир. Булара рүкн дийилйәр.

19-Кыям.

20-Кыраэт.

21-Рүку.

22-Сежде.

23-Каде-и ахыре.

Тәретиң Парзлары (4)

24-Тәрет аланда йүзи ювмак.

25-Эллери тирсеклер билен биле ювмак.

26-Башың дөртден бирини месх этмек.

27-Аяклары топуклар билен биле ювмак.

Гүслүң Парзлары (3)

28-Агзы ювмак (мазмаза).

29-Бурны ювмак (истиншак).

30-Бедениң хемме ерини ювмак.

Теэммуың Парзлары (2)

31-Жүнүпликден ве тәретсизликден арассаланмак үчин ниет этмек.

32-Ики эли тәмиз топрага уруп, йүзи месх этмек ве ене арасса топрага уруп, хер ики голы тирсекден элиң аясына ченли месх этмек.

ЭЛЛИДӨРТ ПАРЗ

1-Аллаху теаланың бирлигине ынанмак.

2-Халал иймек ве ичмек.

3-Тәрет алмак.

4-Бәш вагт намаз кылмак.

5-Жүнүпликден гусл этмек.

6-Рысгалың (рызкың) Аллаху теаладан гелйәнине ынанмак.

7-Халал, арасса эшик геймек.

8-Хакка тебеккүл (ишиң я-да дилегиң нетиж есини Аллаху теаладан гарашмак) етмек.

9-Кана'ат (канагат) этмек.

10-Ныгматларының гаршылыгында, Аллаху теала шүкр этмек.

11-Каза ягны Аллаху теала тарапындан такдыр эдиленлере разы болмак.

12-Белалара сабр этмек.

13-Гүнәлерден тоба этмек.

14-Аллаху теаланың рызасы үчин ыбадат этмек.

15-Шейтаны душман билмек.

16-Куръаны Керимиң хөкүмине разы болмак.

17-Өлүми хак билмек.

18-Аллахың достларыны дост, душманларыны душман билмек.

19-Ата ве энә ягшылык этмек.

20-Ма'руфы (ягшылыгы) эвр ве мүнкери нехй (эр-бет ишлерден сакламак) этмек.

21-Агайын-гарындашлары зыярат этмек.

22-Аманада хыянат этмән сакламак.

23-Хемише Аллаху теаладан горкуп, ферахы (меслиги ве азгынлыгы) терк этмек.

- 24-Аллаха ве Ресулине боюн эгмек.
25-Гүнәлерден гачып, ыбадатлар билен мешгул болмак.
26-Мусулман ёлбашчылара боюн эгмек.
27-Әлеме дерс (сапак) алар ялы назар билен бакмак.
28-Аллаху теаланың барлыгыны ойланмак.
29-Дилиңи ахлаксыз, эрбет сөзлерден горамак.
30-Љөвнүңи арасса тутмак.
31-Хич кими масгара этмели дәл.
32-Харамлара бакмазлык.
33-Мү'мин хер халында, сөзүне садык болмалы.
34-Љулагы мүнкерат (динимизде говы гөрүлмейән затлары) эшитмекден горамак.
35-Ылым өврәнмек.
36-Терези ве өлчег гуралларыны догры уланмак.
37-Аллаху теаланың азабындан аркайын болман хемише горкмак.
38-Мусулман мәтәчлере зекат бермек ве көмек этмек.
39-Аллаху теаланың рахметинден умыдыңи кесмезлик.
40-Небсиң ислеглерине боюн эгмезлик.
41-Аллах рызасы үчин аш ийдирмек.
42-Етер ялы мукдарда рысгалыңи газанмак үчин ишлемек.
43-Малың зекатыны, хасылың үшрини бермек.
44-Адатлы ве лохуса болан эхлиңе (аялыңа) я-нашмазлык.
45-Љөвнүңи (калбыңи) гүнәлерден арассаламак.
46-Кибрли (Улумсы) болмақдан сакынмак.
47-Кәмиллик яшына етмедик етимиң малыны горамак.
48-Яш огланлара якын болмазлык.
49-Бәш вағт намазы вағтында кылып, каза гоймазлык.
50-Зулм әдип хич кимиң малыны иймезлик.
51-Аллаху теала шәрик гошмалы дәл еке билмели.
52-Зынадан гачмалы.
53-Шерабы ве алкогольли ичгилери ичмезлик.
54-Ялан ере ант ичмезлик.

КҮФР БӨЛҮМИ

Эрбетликлериң иң эрбеди, Аллаху теаланы инкәр этмек, атеист болмакдыр. Ынанылмагы зерур болан за-да ынанмазлык, тассык этмезлик күфр болар. Мухаммед алейхисселамаың айдан затларының ягны ыслам дининиң эмирлериниң хич хайсына я-да бир меселесиние [хөкмүне] ынанмазлыкка, говы ве догрулыгында шүбхе этмәге «КҮФР» дийилйәр. Мухаммедниң «aleyхисселама» айдан затларының хич хайсына ынанмазлык я-да догрулыгына шүбхе этмек күфр болар. Мухаммед алейхисселамаың, Аллаху теаланың гатындан гетирип билдиренлериниң хемме-сине калб билен ынанып дил билен ыкпар этмәге, айт-мага **«Иман»** дийилйәр. Айтмага пәсгел болан вагты айтмасаң хем багышланяр. Иманың хасыл болмагы үчин ысламыетиң күфр аламаты диен затларындан узаклашмак герек. Ысламыетиң ахамындан ягны эмир ве гадаганларындан бирини әсгермезлик этмек, Куръаны Керим билен, мелек билен, Пыгамберлерден бири билен «aleyхимүссалеватү веттеслимат» алай (оюн) этмек күфр аламатырандыр. Инкәр этмек ягны эшиденден соңра ынанмазлык, кабул этмедиги боляр. Шүбхе этмек хем инкәр болар.

Күфр үч Дүрлидир: Жәхли, Жүхуди ве Хәкми.

1-Эшитмәндиги, акыл етирип билмәнлиги үчин капыр боланларың күфрине **«күфри жәхли»** дийилйәр. Жәхлде ики дүрлидир. Биринҗиси йөнеке-йдир. Булар жәхилликлерини билерлер. Буларда ялңыш итикад (ынанч) болмаз. Хайван ялыдырлар, Чүнки, ынсаның хайвандан тапавуды ылым ве идракдыр (аңдыр). Булар хайвандан хем ашақдадырлар. Себәби хайванлар ярадылышларында өңдедирлер. Жәхлиң икинҗисине **«жәхли мүрекеб»** дийилйәр. Ялңыш и-тикаддыр. Юнан философларының ве мусулманлардан

етмиш ики бид'ат ғыркасының (топарының) итикадлары булар ялыдыр. Бу жахиллик, биринжиден хас эрбетдир. Чәреси болмаян бир хасталыкдыр.

2-Күфри жахудие, күфри инад (кечжа) хем дийилйәр. Билип, хөчжетлик эдип капыр болмакдыр. Кибрден (улумсылыкдан), везипәни говы гөрмөкден я-да айыпланмакдан горкмак себәпли хасыл боляр. Фиравн ве ёлдашларының, Византия королы Хераклиюсың күфрлери мунуң ялыдыр.

3-Күфрүң үчүнжә исиине **«күфри хөкми»** дийилйәр. Ысламыетиң имансызлык аламаты диен сөзлерини айдан ве ишлерини эден, калбы билен тассык этсе-де, ынандым дийсе-де капыр болар. **Ысламыетиң йигренмеги эвр эден затларыны говы гөрмөк, сөймеги эвр эденини халамазлык күфрдир.**

-Аллаху теала, Аршдан я-да гөкден бизе бакяр диймек күфрдир.

-Сениң маңа зулм эдишиң ялы Аллаху теалада саңа зулм әдйәр диймек күфрдир.

-Пылан мусулман мениң гөзүмде яхуди ялыдыр диймек күфрдир.

-Ялан бир сөзе Аллаху теала (шаят) билйәр догрудыр диймек күфрдир.

-Мелеклериң шанына гелишмейән затлар айтмак күфрдир.

-Куръаны Кериме, хатда бир харпына эдепсиз сөз айтмак, бир харпына ынанмазлык күфрдир.

-Саз чалып Куръаны Керим окамак күфрдир.

-Хакыкы Төврата ве Инжәиле ынанмазлык булары яманламак күфрдир. [хәзир хакыкы Төврат ве Инжәил ёкдур]

-Куръаны Керими шаз харплар билен окап, куръан будыр диймек күфрдир.

-Пыгамберлери кичелдйән сөзлер айтмак күфрдир.

-Куръаны Керимде атлары билдирилен йигриме бәш Пыгамберден «әлейхимүссәләватү веттеслимат» бирине ынанмазлык күфрдир.

-Көп ягшылык эден бири үчин, Пыгамберден хас

говудыр диймек күфр болар.

-Пыгамберлер мэтэчди диймек күфр болар. Себэби оларың мэтэчлиги өзлериниң ислеглери билендир.

-Бири Пыгамбер боланыны айтса, муна ынананлар хем капыр болар.

-Ахыретде болжак затлар билен алай (оюн) этмек күфр болар.

-Габрдакы ве кыяматдакы азаплара [акыла, ылма догры гелмейэр дийип] ынанмазлык күфрдир.

-Женнетде Аллаху теаланың гөрүнжегине ынанмазлык, мен Женнети ислемен, Аллаху теаланы ислейэн диймек күфр болар.

-Ысламыете ынанмаянлыгының аламаты болан сөзлер, дүнъеви билимлер, дин билимлеринден хас хайрлыдыр диймек күфрдир.

-Намаз кылсам хем, кылмасам хем бирдир диймек күфрдир.

-Зекат бермерин диймек күфрдир.

-Фаиз (процент) халал болса-ды диймек күфрдир.

-Зулм халал болса-ды диймек күфрдир.

-Харам газанылан бир малы мэтэже берип, согабына гарашмак, мэтэч, берилен малың (пулуң) харамдандыгыны билип, берене хайр дога этмеги күфрдир.

-Ымамы Азам Эбу Ханифаның кыясы (ичтихады, хөкүмлери) хак дэлдир диймек күфрдир.

-Мешхур сүннетлерден бирини халамазлык күфрдир.

«Габрым билен мүнберимиң арасы [Равда-и Мутаххара] Женнет багларындан бир багдыр» хадысы шерифини эшиденде, мен мүнбер, килим ве габрдан башга зат гөрмейэрин диймек күфрдир.

-Ыслам ылымларына ынанмазлык, булары ве дин алымларыны биабрай этмек, масгараламак күфр болар.

-Капыр болмагы ислэн киши, муны ниет эден вагты капыр болар.

-Башга бириниң капыр болмагыны ислэн киши,

күфри халандыгы үчин ислесе капыр болар.

-Күфре себәп болж агыны билип ве ислеге билен күфр сөзлерини айдан капыр болар. Билмән айтса-да алымларың көпүсине гөрә ене-де капыр болар.

-Күфре себәп болан бир иши билип этмек күфр болар. Билмән этсе-де капыр болар диен алымлар көпдүр.

Билине, зүннар дийилиән Папаз (монах) гушагыны багламак ве күфре дегишли бир зат геймек күфр болар. Тәжириң (дар-үлхарпда) капыр үлкеде де уланмагы күфр болар. Булары гүлкүнч шекле гелмек үчин, башгалары гүлдүрмек үчин, оюн үчин уланмак хем күфре себәп болар.

-Капырларың байрам гүнлеринде, ол гүне дегишли затлары олар ялы уланмак, булары капыра совгат этмек күфр болар.

-Акыллы, ылымлы, эдебиятчыдыгыны гөркезмек үчин я-да янындакылары гең галдырмак, гүлдүрмек бегендирмек я-да оюн этмек үчин айдылан сөзлерде күфре дүшмекден горкулар. Газап, гахарланмак ве хырс билен айдылан сөзлер хем булар ялыдыр.

-Гыйбат эден киши, мен гыбат этмедим, онда бар затлары айтдым дийсе, бейле диймек күфр болар.

Чага вагты ника эдилен гыз, акыллы ве кәмиллик яшына етенде иманы, ысламы билмесе, сораланда айдып билмесе, никадан бош болар, өзем мүртед (капыр) болар. Эркек хем бейледир.

-Бир мү'мини [хаксыз ере] өлдүрөн я-да өлдүрилмегини эмир эден кишә, говы этдиң диен капыр болар.

-Өлдүрилмеги важып болмаян киши үчин, өлдүрмек герек диен капыр болар.

-Бир кишини хаксыз ере уран я-да өлдүрөн залыма, говы этдиң, муны хак эдипди диймек күфр болар.

-Ялан ере, Аллаху теала билийәр, сени чагамданам говы гөйәрин диймек күфр болар.

-Везипели бир мусулман асгыранда, муңа **«Ер-хамүкеллах»** диен кишә, улулара гаршы бейле

дийилмез диймек күфр болар.

-Везипедигине ынанман, хор гөрүп намаз кылмазлык, ораза тутмазлык, зекат бермезлик күфр болар.

-Аллахың рахметинден умыдыңы кесмек күфр болар.

-Өзи харам болман, соңрадан хасыл болан бир себәпден харам болан мала, пула **«харам ли гайри-хи»** дийилйәр. Огурланан ве харам ёллардан гелен мал бейледир. Булара халал диймек күфр болмаз. Ләш, доңуз, шераб ялы, өзлери харам болан затлара «харам ли айнихи» дийилйәр. Булара халал диймек күфр болар.

-Харамлыгы анык белли болан бүтин гүнәлере халал диймек хем күфр болар.

-Азан, месҗид, фыхх китаплары ялы ысламыетиң хормат гоян затларыны әсгермезлик кичи гөрмек күфр болар.

-Тәретсиздигини билсе-де намаз кылмак күфр болар.

-Билип дурсада, кыбладан башга тарапа намаз кылмак күфр болар.

-Бир мусулмана яманламак үчин капыр дийсе, күфр болмаз. Капыр болмагыны исләп айтмак күфрдир.

-Гүнә боляндыгына әхмиет бермән гүнә ишлемек күфр болар.

-Ыбадат этмегиң ве гүнәлерден сакынмагың герекидигине ынанмазлык күфр болар.

-Йыгналан салгытларың солтаның мүлки боландыгына ынанмак күфр болар.

-Капырларың дини ыбадатларыны халамак, зерур болмасада зүннар гушанмак ве күфр алапатларыны уланмак ве булары халап, гол говшурмак күфр болар.

-Рызасы билен, план зат, пылан кишидедир я-да ёкдур, капыр болайын, яхуди болайын дийип ант ичсе, ол зат, ол кишиде болсун я-да болмасын, ол киши өз рызасы билен күфре дүшендир.

- Зына, ливата, фаиз (процент), ялан ялы хер динде харам болан бир зат үчин, халал болсады-да мен хем ишлеседим дийип арзув этмек күфрдир.

-Пыгамберлерге «алейхимүссалевату веттеслимат» ынандым, эмма, Адам алейхиссалам Пыгамбермидир, билмейэрин диймек күфрдир.

Мухаммед алейхиссаламың ахырзаман Пыгамберидигини билмейэн, капыр болар.

-Бир киши, Пыгамберлериң айданы догры болса биз гутулдык дийсе, капыр болар. [Бу сөзи шүбхеленип айдан болса капыр болар]

-Бир кишә гел намаз кыл дийселер, ол хем, кылжак дәл дийсе капыр болар. Эмма магсады, сениң сөзүң билен кылмарын, Аллаху теаланың эври билен кыларын-диймек болса капыр болмаз.

-Бир кишә, сакалың бир тутамдан гысга этме я-да бир тутамдан узыныны кес, дырнакларыңы кес, себәби, Ресулуллахың «саллаллаху теала алейхи ве селлем» сүннетидир дийселер, ол хем кесмерин дийсе» капыр болар. Бейлеки сүннетлерем бейледир. (Сениң сөзүң билен этмерин, эмма Ресулуллахың сүннети боландыгы үчин эдерин диймек күфр болмаз. Инкәр этмек максады билен болса күфр болар.)

-Бир киши муртыны гырган вагты, янындакы, хич зада ярамады, дийсе, ол диениң күфрүнден горкулар. [Муртлары кысгалтмак сүннетдир. Сүннети хор гөрени болар]

-Бир киши, -башдан аяга- йүпек гейсе, башга бириси муңа мүбәрәк болсун дийсе, күфрүнден горкулар.

-Бир киши, кыбла гаршы аягыны узадып ятмак я-да кыбла гаршы түйкүрмек я-да кыбла гаршы тәрәт бозмак ялы бир мекрух ишлесе, ол кишә бу эденлериң мекрухдыр, ишлеме дийселер, ол хем, хер гүнәмиз мунуң ялы болса, дийсе, күфрүнден горкулар. Ягны мекрухы әхмиетсиз бир зат гөрәнлиги үчин.

-Бир кишиниң хызматкәри, гапыдан ичери гирсе, хожайына салам берсе, хожайының янындакы бир киши хем, сус, хожайына салам бермек болармы дийсе, ол диен киши капыр болар. Эмма ниети жемгыетчилик эдебини өвретмек болса, саламы калбы

билен бермелиди, диймек болса, күфр болмаз.

-Иман артар, азалар диймек күфрдир. Эмма кемалыны (кәмиллигини) ягны сыпатыны гүйчленер ве эж изләр дийсе күфр болмаз.

-Кыбла икидир, бири Кәбе, бири Кудүс диймек күфрдир. Хәзирки дөвүрде кыбла икидир диймек күфрдир. Эмма өң Бейт-и Мукаддес кыблады, соңра Кәбе кыбла болды дийсе күфр болмаз.

-Бир киши бир ыслам алымына себәпсиз бугз (душманлык) этсе, сөгсе, ол кишиниң күфрүнден горкулар.

-Бир киши, нахар иенде геплешмезлик, межуслиериң говы дәплериндендир, дийсе, я-да адатлы ве лохуса халында, ханымы билен ятмазлык межуслиериң говы хәсиетлериндендир дийсе, капыр болар, дийдипдирлер.

-Бир кишә сен, мусулманмысың дийселер, ол хем иншалла дийсе, дүшүндирип билмесе күфрдир.

-Бир киши, чагасы өлен кишә, Аллаху теала сениң оглуң герекди, дийсе, капыр болар, дийипдирлер.

-Бир аял билине бир гара йүп багласа, бу нәмедир дийселер, зүннардыр дийсе, капыр болар.

-Бир киши харам зат иенде, Бисмилләх дийсе капыр болар. Харам ли-айнихи үчин, ягны ләш, шерап ялы харамлар үчин бейледир. Өзи харам болмаян, харам ли гайрихи үчин бейле дәлдир. Огурлык эдилен малы иенде бисмилләх дийсе күфр болмаз. Малың өзи харам дәл, огурланмасы харамдыр.

Бир кишиниң күфрине разы болмак күфрдир. Бир кишә беддога эдип, Аллаху теала сениң жаныңы капыр эдип алсын дийсе, капыр болмасында алымлар айры-айры хөкүм бердилер. Күфрине рыза күфрдир. Эмма, зулм ве гүнәлеринден өтри азабы хемише ве гүйчли болсун-дийип, рыза болса күфр дәлдир.

-Бир киши: «Аллаху теала билер» пылан иши этмедим дийсе, эмма, ол иши ишләнени билсе, капыр болар. Хак теала жехл (ылымсызлык) ыснад эдени болар.

-Бир киши бир аялы шаятсыз ника этсе, ол киши

ве аял: «Аллаху теала ве Пыгамбер шаядымыздыр» дийселер, икисем капыр болар. Себәби Пыгамберимиз «саллаллаху теала алейхи ве селлем» дири вагты гайбы билмезди. Гайбы билйәрди диймек күфр болар. [Гайбы Аллаху теала ве Онуң билдиренлери билер]

-Мен огурлананлары ве йитенлери, гелеҗеги ве гөрүнмейән, билинмейәнлери билйәрин дийсе, айдан ве ынанан капыр болар. Маңа җын хабар берйәр дийсе, ене капыр болар. Пыгамберлер ве җынлар хем гайбы (гелеҗеги, йитиклери, гөрүнмейән ве билинмейән затлары) билмезлер. [гайбы, Аллаху теала ве онуң билдиренлери билер]

-Бир киши, Аллаху теаланың адына анд ичмек ислесе, башга бири хем, мен сениң, Аллаху теала андыңы ислемейән, талага ве шерефиңе, намыса анд ичмеги ислейәрин дийсе капыр болар, дийипдирлер.

-Бир кимсе халамаян бир кишисине, сениң йүзүң маңа җан алыҗы ялыдыр, дийсе, капыр болар. Чүнки җан алыҗы мелек [Азрайыл алейхисселама] улы мелекдир.

-Бир киши намаз кылмазлык говы ишдир дийсе, капыр болар. Бир кимсе, бир кишә, гел намаз кыл дийсе, ол хем маңа намаз кылмак кын ишдир дийсе, капыр болар, дийипдирлер.

-Бир кимсе, Аллаху теала, гөкде мениң шаядымдыр дийсе, капыр болар. Чүнки Аллаху теала мекан, ер ыснат эдени болар. Аллаху теала мекандан, ерден мүнеззеҳдир (бейикдир).

Аллах баба, ата, дәде ялы сөзлери айдан капыр болар.

-Бир киши, Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» нахардан соңра, мүбәрек бармагыны яларды дийсе, башга бири, бу тербиесизликдир, дийсе, капыр болар.

-Бир кимсе Пыгамбер «алейхиссалатү vessелама» гарады дийсе капыр болар. [Ғара итлере арап, арап дийип чагырмак, хаммам мөҗегине гара Патма диймек я-да муңа меңзеш затлар айтмак ховуплыдыр. Сакынмак гереқдир]

-Рызк (рысгал) Аллаһу теаладандыр. Эмма гулдан хем херекет герекдир дийсе, бу сөз ширкдир. (шек е-тирмек, шәрик гошмак болар) Чүнки гулуң херекети хем Аллаһу теаладандыр.

-Бир кимсе, христиан болмак, яхуди болмакдан, Амеркан капыры болмак, комунист болмакдан хайырлыдыр дийсе, капыр болар. Яхуди, хиристияндан, комунист, Амеркан капырындан шерлидир диймелидир.

-Капыр болмак, хыянат этмекден говудыр дийсе, капыр болар.

Ылым межлисинде нәме ишим бар, я-да алым-ларың диенини этмәге кимиң гүйж и етер дийсе я-да Фетваны ере ташласа ве дин адамларының сөзи нәме ярар дийсе, капыр болар.

-Бир киши күфре себәп болан бир зат айтса, бир киши хем муңа гүлсе, гүлен хем капыр болар. Меж бур болуп гүлсе, күфр болмаз.

-Бир кимсе өвлүйәниң рухы хемише тайярдыр, билерлер дийсе капыр болар. Тайяр болар дийсе күфр болмаз. [Өвлүйәниң рухлары, Аллаһу теала ялы тайяр ве гөрүп ягыны назар эдип билмез. Атлары агзалса ол ерде тайяр боларлар. Атлары тутулманка ол ерде ёкдылар].

-Ысламыети билмен я-да ислемен дийсе, капыр болар.

-Бир кимсе, Адам алейхисселама бугдай иймедик болса, биз шақы (догры ёлдан чыкмаздык) болмаздык дийсе, капыр болар. Эмма биз дүнйәде болмаздык дийсе, күфрүнде дүрли хөкүмлер бар.

-Адам алейхисселама мата докарды дийсе, бири хем, онуң ялы болса биз чухажы (докмачы) огуллары экеник дийсе, капыр болар.

-Бир киши, кичи гүнә ишлесе, бири оңа тоба эт дийсе, ол хем нәме ишледим мен, тоба эдейин-дийсе, капыр болар.

-Бири бейлекисине, гел ыслам алымына гадели я-да фыхх, ылмыхал китабындан окап өврәнели дийсе, ол хем, мен ылмы нәме эдейин дийсе капыр болар. Чүнки ылымы хор гөрмекдир, әсгермезликдир.

-Төфсир вә фыхх китапларына биэдеп сөзләр айтса, булары халамаса, кичелдиҗ и сөзләр айтса капыр болар.

-Бир кишә, кимиң зүрядысың, кимиң миллетинден сиң, итикадда мезхебиң ымамы кимдир, амелде мезхебиң ымамы кимдир дийип сорасалар, билмесе, капыр болар.

-Кат'и (берк) харама халал диен капыр болар. [Теммәкә харам диймек ховуплыдыр]

-Әхли динлерде харам болан, халал эдилмеги хикмете терс болан бир задың халал болмагыны арзув этмек күфр дир. Зына, ливата, гарны дояндан соңра иймек, фаиз (процент) алмак-бермек ялы. Шерабың халал болмагыны арзув этмек күфр дәлдир. Себәби, хемме динде харам дәлдир. [Иң хөкүмлери ысламыетден өңки динлер гөз өңүнде тутуляр. Хәзирки динлериң хөкүмлерине гөрә дәлдир].

-Куръаны азым-ушшаны гепиң вә сөзүң арасында уланмак я-да оюн эдип айтмак күфр дир.

-Яхя атлы кишә; **«Я Яхя! хуз-ил-китабе»** дийсе капыр болар. Куръаны Керим билен алай (оюн) эдени болар. Саз, оюн, айдын арасында Куръаны Керим окамак хем мунуң ялыдыр.

-Хәзир гелдим бисмилләхи дийсе апатдыр. **«Ма-халакаллах»** дийсе, манысыны билмесе капыр болар.

-Бир кимсе, Жебрайыл бузагы (сыгрың танасы) ялы ялаңач болупсың дийсе апатдыр, мелек билен алай (оюн) этмек дир.

-Бир киши, хәзир саңа сөгмерин, сөгмегиң адына гүнә гоюпдырлар дийсе, хөвуплыдыр.

Оглумың башы үчин я-да башым үчин сөзлерине, ант ичмек үчин билләхи гошуп айтса, меселем, валлахи оглумың башы үчин дийсе, күфре дүшмегинден горкмалы.

-Куръаны Керими, мевлиди вә иләхилери саз чалып окамак я-да саза гошуп окамак күфр дир.

-Куръаны Керими, мевлиди, иләхилери, салаваты шерифлери гүнә ишленйән меҗлислерде хормат билен окамак харамдыр. Мейлис, кейип үчин окамак күфр болар.

Сүннетине уюп окалан Азаны Мухаммеди диңлемән, хормат гоймаса капыр болар.

-Куръаны Кериме өз акылы билен маны берен капыр болар.

-Куръаны Керимде ве хадысы шерифде ачык билдирилен ве мүҗтехид ымамларың умумы хөкүм-лери билен билдиренлерине ве мусулманларың арасында билинйән иман билгилерине догры ынан-маян капыр болар. Күфриң бу гөрнүшине **«Илхад»**, мунуң ялы ынананлара **«Мүлхид»** дийилйәр.

-Капыра хормат билен салам берен, капыр болар.

-капыра хормат эден бир сөз айтмак, меселем уссадым диймек күфр болар.

-Башгасының капыр болмагына разы болан капыр болар.

-Куръаны Керим яздырылан касеталар ве дискетлер, мусхафы шериф (китабы) ялы мукаддесдир. Булара хорматсызлык этмек күфр болар.

-Жын билен танышан палжылар ве йылдызнама атлы китаба середип ве соралан хемме зада жогап беренлере ве жадыгөйлере гидип, айданларына, эден-лерине ынанмак, кэвагт догры чыкса-да, Аллаху теал-адан башгасының хемме зады билияенине ве хер исләнини эдип билжегине ынанмак болуп, күфр болар. [Дүнъеви ылымлара ынанмак мунуң ялы дәлдир]

-Сүннети хор гөрүп, әхмиет бермән терк этмек күфр болар.

- Зүннар дийилйән папаз (монах) гушагыны багламак ве пуллара ягны хач ве хейкеллере ве бу-ларың суратларына тапынмак (ыбадат этмек), тагзым этмек ве шеригаты билдирен дин китапларындан бири-ни тахкир (масгара) этмек, ыслам алымларындан бири-ни алай этмек ойнамак ве күфре себәп болан бир сөз айтмак ве язмак күфрдир. Тагзым этмегимиз эвр эдилен бир зады тахкир (кичи гөрмек) ве тахкир этмегимиз эвр эдилен бир зады тагзым этмек күфрдир.

-Бир жадыгөй жады билен ислән задыны эл-бетде эдер, жады хөкман төсир эдер диен ве ынанан

капыр болар.

-Мусулман, өзүне капыр диене, разылык гөркезен ж огап берсе, капыр болар.

-Харамдыгы белли болан мал билен месжид гур-дурмак ве садака бермек ве башга хайр иш этмек ве булардан согаба гарашмак күфрдир.

-Бир кимсе, согаба гарашса, алан мэтэч, харамдыгыны билибем, берене Аллах разы болсун дийсе, берен хем я-да башга бир кимсе хем эмин дийсе, хеммеси капыр болар.

-Ника эдилмеси харам болан аял билен өйленмэге халал диен капыр болар.

-Мейханелерде, оюн ойналян ерлерде, гүнэ ишленен ерлерде, радио билен колонка билен Куръаны Керим ве мевлид диңлөп кейип алмак күфр болар.

-Куръаны Керими саз чалып окамак күфрдир.

-Куръаны Керимиң радиода ве колонкада окалан меңзешине хем хорматсызлык күфр болар.

-Аллаху теаладан башгасына нэме магсат билен болса-да, Ярадыж ы диймек күфрдир.

-Абдулкадир диймэн Абдулкайдур диймек, каст эдилип айдылса күфрдир. Абдулазиз диймэн Абулузейз, Мухаммед диймэн Мемо, Хасан диймэн хассо, Ибрахим диймэн Ибо диймек мунуң ялыдыр. Бу атлары аякгап ве шыббыклара язанларың ве үстүне басанларың иманларының гитмегинден горкмалыдыр.

-Тәретсиздигини билип намаз кылмак ве сүннет болан бир иши халамазлык күфрдир. Сүннете әхмиет бермезлик күфрдир.

-Жахылларың (ылымсызларың) Өвлүйәни ярадыж ы дийип билмелеринден горқдугымыз үчин түрбелерини (мовзолей) йыкярыс сөзи күфрдир.

-Башгасының, я-да өз чагасының капыр болмагына себәп болан капыр болар.

-Зына, ливата ж аиз диймек күфрдир.

-Насс билен [ягны ает ве хадыс билен] ве ижма (алымларың умумы хөкми) билен билдирилен харама әхмиет бермезлик күфрдир.

-Улы гүнэлере довам этмек, күфре әкидер. Намаза әхмиет бермезлик күфрдир.

-Устүнде дини язув, харп болан кагызы, өртини, намазлыгы ере гоймак [кичи гөрүп, хормат этмән ере сермек яда уланмак] күфр болар.

-Тиз берен ата диймек эрбетдир ве күфре себәп болар.

-Әбу Бекр Сыддык билен Омар-үл-Фаруқың «радыяллаху теала анхүм» халыпа болмага хаклары ёкды диймек күфрдир.

-Аллаху теаладан башга, бир өлиден бир зада гарашмак күфр болар.

-Мейиди топрага гөммек парз боланлыгы үчин бу парза әхмиет бермән хызматдан гачаның, ылымы, билими өңе сүрип өлүлери гөммек ызагалаклықдыр. Буда, берехмен, комунист капырлары ялы өлүлери якмак хас говудыр диениң иманы гидер, мүртед болар.

-Аллаху теаланың Велилеринден (өвлүйәлеринден), өли я-да дири бирини дили я-да калбы билен иңкәр этмек күфрдир.

-Өвлүйә ве ылмы билен амел эденлере душманлык этмек күфрдир.

-Өвлүйәде исмет (гүнә ишлемезлик) сыпаты бардыр диймек күфрдир. [Исмет сыпаты диңе Пыгам-берлерде боляр]

-Батыны ылымдан несибеси ёгуң имансыз гит-мегинден горкмалы. Мундан несибе алмагың иң ашакы дереж еси бу ылма ынанмакдыр.

-Кураъны керими, дин алымларының хич хайсының окамадыгы шекилде окамак, манысыны ве сөзлерини бозмаса-да, күфрдир.

-Християнларың ыбадатларына дегишли зады уланмак күфрдир.

-Хайы хем болса бир хадысаның өз өзүне боланына ынанмак ве хайванларың, бир өйжүклилерден эмеле геленине ве бирибирине иң соңунда-да адама өврүленини айтмак күфрдир.

-Намазы билсе-де кылмаян каза этмеги хем

пикир этмейән, мунуң үчин азап чекж эгинден горкмаян киши, ханефи мезхебинде-де капырдыр.

-Капырларың ыбадатларыны ыбадат хөкмүнде этмек, меселем бутханаларда чалынан орг ялы гуралларыны ве жаңларыны месж идлерде чалмак ве шеригатың капырлык аламаты диен затларыны, зерур, азап болман уланмак күфр болар.

-Әсхабы кирама сөгене мүлхид дийилйәр. Мүлхид капыр боляр.

-Капырларың суратларыны белент ере асып хормат этмек күфрдир.

-Суратың, хейкелиң эесинде ве салибде [хачда] я-да йылдыз, гүн, сыгыр ялы бир затда, үлухийет (ярадыж ылык, илахлык) сыпатының бардыгына ынанмак, меселем, ислән задыны ярадар, ислән задыны эдер, хаста шыпа берер дийип тагзым этмек күфр болар.

-Хазрети Әшә төхмет эден ве атасының (Әбу Бекриң) сахабе боландыгына ынанмаян капыр болар.

-Иса алейхисселамаң гөкден инж егини билмек зерурдыр. Муңа ынанмаян капыр болар.

-Куръаны Керимде ве хадысы шерифде жәннетликдиги хабар берилен кишә капыр диймек, күфрдир.

-Дүнъеви ылым билен багланшыгы болмаян аети керимелери, дүнъеви ылым билен баян этмәге чалышмак, селефи салихиниң (ыслам алымларының) тефсирлерини үйтгетмек болар, улы жәнәятдыр. Мунуң ялы тефсир ве тержиме эденлер капыр болар.

-Мусулман дийилен бир гыз, акыл-балыг (кәмиллик яшына гиренде) боланда мусулманлыгы билмесе, миллетсиз капыр болар. Эркек хем бейледир.

-Мусулман аялың, башы, эллери ве аяклары ачык ягдайда көчә чыкмагы, эркеклере гәркезмеги харамдыр, гүнәдир. Әхмиет бермесе, кабул (бержай) этмесе, иманы гидер, капыр болар.

-Пыгамберимизиң билдирен парзлары ве харамлары хем, Куръаны Керимде ачык эмредилен парзлар ве харамлар ялыдыр. Булара хем ынанмаян капыр болар.

-Рүку тесбихинде (зы) билен (азым) диймек: Раббим бейикдир диймекдир. Эгер инче (зе) билен (азим) дийилсе, (Раббим мениң душманымдир) диймек болар ве намаз бозулар, манысы үйтгәнлиги үчин күфре себәп болар.

-Куръаны Керими теганни билен (Эндиредип, айдым айдан ялы эдип, гагшап) окан хафыза, говы окадың диениң иманы гидер, капыр болар. Дәрт мезхебде хем харам болан бир зада, говы диен капыр болар. Ёгса сеси, седасы, Куръаны Керими окамагы говы диймек ислән капыр болмаз. Теганни эденине говы дийсе капыр болар.

-Мелеклериң ве жынларың бардыгына ынанмаян капыр болар.

-Куръаны Керимиң аетлерини, сөзлериң ачык, белли манылары берилер. Бу манылары үйтгеден, батынилере (ысмаилilere) уянлар капыр болар.

-Жадыгәйлик эден вагты, күфре себәп болан сөз ве иш болса, күфрдир.

-Мусулмана, «эй капыр» диен [я-да, мусулмана масон диен, комунист диен], оны капыр хәкмүнде айтса, өзи капыр болар.

-Ыбадатларыны бержай эден киши, иманының үйтгемегинден шүбхе эдер ве гүнәм көпдүр, ыбадатларым мени халас этмез дийип ойланса, иманының кувватлыдыгыдыр. Иманының довам этжегинден шүбхе эден капыр болар.

-Пыгамберлериң саныны айтмак, пыгамбер болмаяны пыгамбер этмек я-да пыгамбериң пыгамберлигини билмезлик болар. Бу болса күфрдир. Чүнки, пыгамберлерден бирини танамазлык, хич хайсыны танамазлык болар. Шнуң үчин белли бир сан айтман чак билен айтмалыдыр.

Эркек я-да аял бир мусулман алымларың умумы бирлешен сөзлери билен күфре себәп болжакдыгыны билдирен бир сөзиң я-да ишиң күфре себәп болжагыны билип, ислеги билен айтса я-да гүлдүрмек үчин айтса, ишлесе, манысыны ойланмаса-да иманы

гидер. **«Мүртед»** болар. Муңа **«күфри инади»** дийилйәр. Күфри инады билен мүртед боланың, өңки ыбадатларының согабы ёк болар. Тоба этсе, ызына гелмез. Бай болса гайтадан хажа гитмеги герек болар. Мүртед вагты кылан намазларыны, оразаларыны, зекатларыны каза этмез. Өңки бержа ай этмедиклерини каза эдер. **Тоба этмек үчин диңе келемейи шехадети айтмагы етерлик дәлдир. Күфре себәп болан ол затдан тоба этмеги герекдир.** [Ысламыетде хайсы гапыдан чыкан болса, ене ол гапыдан гирмеги герекдир] Эгер күфре себәп болжагыны билмән айтсалар, этселер я-да күфре себәп болжагы алымларың арасында дүрли-дүрли карара гелнен сөзи айтса, иманының гитжеги ве никасының бозулжагы шүбхелидир. Эттячлы болуп, теждиди (төзеден) иман ве никах этмеги говы болар. Билмән айтмага **«күфр-и жехли»** дийилйәр. Билмезлик бир себәп дәл, улы гүнәдир. Себәби хер мусулманың, билмеги герекли затлары өврөнмеги парздыр. Күфре себәп болан сөзи хата эдип, ялңышып я-да күфре себәп болмажак маныда айданың иманы ве никасы бозулмаз. Ене-де тоба ве истигфар ягны теждид-и иман этмеги говы болар.

Бир капырың келемәни өвүрип мусулман болшы ялы, бир мусулман хем бир сөз айдып капыр болар.

Бир мусулманың бир сөзүнде я-да бир ишинде йүз маны болса, ягны йүз зат дүшүнилсе, буларың бири, ол кишиниң иманлыдыгыны гөркезсе, тогсан докузы капырдыгыны гөркезсе, ол кишиниң мусулманлыгыны айтмалыдыр. Ягны күфри гөркезен тогсан докуз манысына середилмез. Иманыны гөркезен бир манысына середилер. Бу сөзе ялңыш дүшүнмели дәл. Мунда шу ики хусуса үнс бермели. Биринжиси сөз я-да ишиң эесиниң мусулман болмагы герекдир. Бир Француз Куръаны Керими өвсе, бир Иңлис, Аллах бирдир дийсе, буларың мусулманлыгыны гөркезмез. Икинжиси, бир сөзүң я-да ишиң йүз манысы болса дийилди. Ёгса, йүз сөзден я-да йүз ишден бири иманы

гөркезсе, тогсан докузы күфри гөркезсе, бу кишә мусулман дийилж еги билдирилмеди.

-Хер мусулман эртир ве агшам, шу иман догасыны окамалыдыр:

“АЛЛАХУММЕ ИННИ ЭУЗУ БИКЕ МИН ЭН УШРИКЕ БИКЕ ШЕЙ-ЭН ВЕ ЭНЕ А’ЛЕМУ ЭСТАГФИРУКЕ ЛИМАЛА А’ЛЕМУ ИННЕКЕ ЭНТЕ АЛЛАМУЛ-ГУЮБ..”

“АЛЛАХУММЕ ИННИ УРИДУ ЭН УЖЕДДИДЕЛИМАНЕ ВЕННИКАХЕ ТЕЖДИДЕН БИ-КАВЛИ ЛА ИЛӘХЕ ИЛЛАЛЛАХ МУХАММЕДУН РЕСУЛУЛЛАХ..” дийип тоба, теждид-и иман ве никах этмелидир.

ИМАНЫҢ БИЗДЕ ДОВАМЛЫ ГАЛЫП,

ЧЫКМАЗЛЫГЫ УЧИН:

1-Ғаиба иман этмелидир.

2-Ғаиби диңе Аллаху теала ве Онуң билдиренлериниң билж егине ынанмалыдыр.

3-Харамы харам билип, ынанмалыдыр.

4-Халалы халал билип ынанмалыдыр.

5-Аллаху теаланың азабындан эмин болман, хемише горкмалыдыр.

6-Аллаху теаладан умыдыңы кесмели дәлдир.

-Мүртед болжак зады инкәр этмеги тоба болар. Мүртед тоба этмән өлсе, Жәхеннем азабында эбеди азап гөрер. Мунуң үчин, күфрден гаты горкмалы, **аз геплемелидир**. Хадысы шерифде **«Я хайрлы, пейдалы зады геплешиң. Я-да дымың!»** буюрулды. Догры сөзли болмалы, дегишмежи, оюнчы болмалы дәлдир. Акыла, ынсанлыга гелишмейән затлары этмели дәлдир. Өзүңи күфрден горамак үчин Аллаху теала көп дога (дилег) этмелидир.

**ХӘЗИР ИМАНЫ БОЛСА-ДА
ГЕЛЕЖЕКДЕ ИМАНЫНЫҢ
ГИТМЕГИНЕ СЕБӘП БОЛАН ЗАТЛАР:**

1-Бид'ат эхли болмак. Ягны итикады ялңыш болмак. [Әхли сүннет алымларының билдирен итикадындан азрак айрылан догры ёлдан чыкар я-да капыр болар]

2-Хор [шүбхели болан] иман.

3-Докуз агзасыны догры ёлден чыкармак.

4-Улы гүнә ишлемәге довам этмек.

5-Ыслам ныгматына шүкрини кесмек.

6-Ахырете имансыз гитмекден горкмазлык.

7-Хаксыз ере зулм этмек.

8-Сүннете уюп окалан азаны Мухаммеди диңлемезлик.

9-Эне-ата гүнәкәр болмак.

10-Догры болса-да көп ант ичмек.

11-Намазда тадили эрканы терк этмек.

12-Намазы әхмиетсиз гөрүп өвренмәге ве чгаларына өвретмәге әхмиет бермезлик, намаз кылан-лара гаршы болмак.

13-Алкоғолли ичги ичмек.

14-Мусулманлара эзиет этмек.

15-Ялан ере өвлүйәлик ве дин ылымыны тасламак.

16-Гүнәни унутмак, кичи гөрмек.

17-Улумсы болмак ягны өзүңи халамак.

18-Уж б ягны ылмым ве амелим көпдүр диймек.

19-Мүнафыклык, икийүзлүлик.

20-Хасед этмек, дин доганыңа гөриплик этмек.

21-Хәкимиятиниң ве уссадының ысламыете терс болмаян айданларыны этмек.

22-Бир кишини, сынаман говы диймек.

23-Ялан сөзлемәге довам этмек.

24-Улемадан (алымлардан) гачмак.

25-Муртлары сүннет боланындан көп узалтмак.

26-Эркеклериң йүпек геймеги.

27-Гыбата довам этмек.

28-Капыр болса-да гоңшусына эзиет бермек.

29-Дүнийә ишлери үчин, көп газапланмак, га-харланмак.

30-Фаиз (процент) алмак-бермек.

31-Өвүнмек үчин эшигиниң еңини, этегини артыкмач узын этмек.

32-Жадыгәйлик этмек.

33-Мусулман ве салых болан якин гарындашы зыяраты терк этмек.

34-Аллаху теаланың сөөн кишисини сөймезлик. Ысламыети йыкмак ислейәнлери говы гөрмек. **[ХУББИ ФИЛЛАХ, БУГД-И ФИЛЛАХ иманың шертидир.]**

35-Мусулман доганына үч гүнден көп кин (душманлык) этмек.

36- Зына этмәге довам этмек.

37-Ливата эдип, тоба этмезлик.

38-Азаны фыхх китапларының билдирен вагт-ларында ве сүннете уйман окамак. Сүннети бержай эдиллип окалан азаны эшидип диндлемезлик.

39-Мүнкери (харамы) эшлейәни гөрүбем гүйж и етсе-де ягшы сөз билен нехй (несихат) этмезлик.

40-Аялының, гызының ве несихат этмәге хақы болан аялларың башы, эллери, аяклары ачык, безенип, атырлы көчә чыкмагына ве эрбет кишилер билен гөрүшмегине разы болмак.

УЛЫ ГҮНӘЛЕР КӨПДҮР: [Етмиш ики улы гүнә булардыр.]

1-Хаксыз ере адам өлдүрмек.

2- Зына этмек.

3-Ливата этмек.

4-Шераб ве хер хили алкогольли ичгилер ичмек.

[Пиво ичмек харамдыр]

5-Огурлык этмек.

6-Кейп үчин, неше чекмек.

7-Башгаларың малыны зорлап алмак.

8-Ялан ере шаятлык этмек.

9-Рамезан оразасыны, өзрсиз, мусулманларың өңүнде иймек.

10-Фаиз (гроцент) алмак-бермек.

11-Көп ант ичмек.

12-Эне-атасына гүнәкәр болмак, гаршы гелмек.

13-Мәхрем ве салых агайынлара зыяраты терк этмек.

14-Сөвешде, уршы терк эдип душманың гаршысындан гачмак.

15-Хаксыз ере етимиң малыны иймек.

16-Терезисини ве өлчегини нәдогры чекмек.

17-Намазы вагтындан өң я-да соңра кылмак.

18-Мусулман доганының гөвнүне дегмек. [Кәбәни йыкмақдан хас улы гүнәдир. **Аллаху теаланы иң көп ынжытан күфрден соңра гөвне дегмек ялы улы гүнә ёқдур.]**

19-Ресулуллахың «саллаллаху алейхи ве селлем» айтмадык сөзүни айтмак ве оңа йөңкемек.

20-Пара алмак. [Хакы болмадык пулы алмак]

21-Догры зада шаятлықдан гачмак.

22-Малың зекатыны ве үшрини бермезлик.

23-Гүйжи етен киши, мүнкери, гүнә ишлейәни гөрөнде, гаршы болмазлык.

24-Жанлы хайваны отда якмак.

25-Куръаны азым-уш-шаны өврененден соңра окамагы унутмак.

26-Аллаху азым-уш-шаның рахметинден умыдыңи кесмек.

27-Мусулман болсун, капыр болсун, ынсанлара хыянат этмек.

28-Хынзыр (доңуз) этини иймек.

29-Ресулуллахың Эсхабындан «рыдвануллахи теала алейхим эж ма'ын» хайсы хем болса бирини сөймезлик ве сөкмек.

30-Ғарны дояндан соңра ене иймәге довам этмек.

31-Аялларың, әриниң дүшегинден гачмагы.

32-Аялларың, әринден ругсатсыз зыярата гитмеги.

33-Бир намыслы аяла лолы диймек.

34-Немиме, ягны мусулманларың арасында геп гездирмек.

35-Аврет ериңи башгалара гөркезмек. [Эркегиң гөбек билен дыз арасы, аялың сачы, голы, аягы аврет-дир] башгаларың аврет ерине серетмек хем харамдыр.

36-Ләш иймек ве башгасына ийдирмек.

37-Аманада хыянат этмек.

38-Мусулманың гыйбатыны этмек.

39-Үрпүлик этмек.

40-Аллаху теала шек етирмек. [Шәрик гошмак]

41-Ялан сөзлемек.

42-Улумсылык, өзүңи улы гөрмек.

43-Өлүм хастасының мирасдардан малыны гизлемеги.

44-Бахыл, өрән гысганч болмак.

45-Дүңйә малыны сөймек, харсыдүңйә болмак.

46-Аллаху теаланың азабындан горкмазлык.

47-Харам болан задың, харамлыгына ынанмазлык.

48-Халал зады халал билмезлик.

49-Палчыларың палына, гайбдан хабар бермегине ынанмак.

50-Динден чыкмак, мүртед болмак.

51-Өзрсиз (себәпсиз) илиң аялына, гызына бакмак.

52-Аялларың эркек эшигини геймеги.

53-Эркекleriң аял эшигини геймеги.

54-Кәбеде гүнә ишлемек.

55-Вагты болманка азан окамак ве намаз кылмак.

56-Дөвлет адамларының эмрлерине, канунлара гаршы гелмек.

57-Эхлиниң (аялының) мәхрем ерлерини энесиниң мәхрем ерине меңзетмек.

58-Эхлиниң энесине сөкмек.

59-Бири-бирини нышана алмак.

60-Итден галаны иймек.

61-Миннет эдип, ягшылык этмек.

62-Йүпек геймек [эркеклер үчин].

63-Жахилликде (билимсизликде) хөчжетлик этмек. [Эхли Сүннет итикадыны, парзлары, харамлары ве зерур, герекли болан билгилери өвренмезлик]

64-Аллаху теаладан ве ысламыетиң билдирен ат-

ларындан башга зат айдып ант ичмек.

65-Ылымдан гачмак.

66-Жахиллигиң (билимсизлигиң) беладыгына дүшүнмезлик.

67-Кичи гүнәни гайталап ишлемөге довам этмек.

68- Зерур болман, кахкаха эдип көп гүлмек.

69-Бир намаз вагты гечер ялы вагт жүнүп гезмек.

70-Адатлы ве лохуса халында авредиңе якын болмак.

71-Теганни этмек. Ахлаксыз айдымлар айтмак, саз гуралларыны чалмак.

72-Интихар этмек ягны өзүңи өлдүрмек.

Мут'а никасы, муваккат ника харамдыр. Аялларың, гызларың, башы, сачы, голлары, аяклары ачык көчө чыкмаларының харам болшы ялы ювка, нагышлы, дар, оңат ыслы эшик билен чыкмалары хем харамдыр.

Каба аврет ерлери дар эшик билен өртүлөн аяла, шехветсиз хем бакмак харамдыр. Ят аялың ич эшиклерине шехвет билен бакмак харамдыр. Шехвете харам себөп болан суратлары чекмек чап этмек харам болар. [Харам боланда нәме болярмыш диймек, күфрдир]

Төрет аланда, гуслде, герегинден артыкмач сув дөкмек исрип болуп, харамдыр.

Гечмишдәки өвлүйәлере дил етирмек, олара жахыл диймек, сөзлеринден шеригата догры гелмейән манылар чыкармак, өленден соңра гөркезен кераматларына ынанмазлык ве өленден соң велиликлери галмаз диймек ве оларың габрлары билен берекетлененлере гаршы болмак, мусулманлара бетгүман болмак, зулм этмек, малларыны зор билен алмак ялы ве гөриплик, төхмет ве ялан сөзлемек, гыйбат этмек ялы харамдыр.

ОН ЗАТ СОҢКЫ ДЕМДЕ ИМАНСЫЗ ГИТМӘГЕ СЕБӘП БОЛАР:

1-Аллаху теаланың эмрлерини ве гадаганларыны өврнемзлик.

2-Иманыңы Эхли Сүннет итикадына гөрә дүзелт-мезлик.

3-Дүниә малына, везипесине, шөхратына алданмак.

4-Ынсанлара, хайванлара, өзүне зулм, эзиет этмек.

5-Аллаху теала хазретлерине ве ягшылык гелмегине себәп боланлара шүкр этмезлик.

6-Имансыз болмақдан горкмазлык.

7-Бәш вагт намазы вагтында кылмазлык.

8-Фаиз (процент) алмак-бермек.

9-Динини сөөн бир мусулманы хор гөрмек. Бу-лара ызагалак диен ялы кичелдиж и сөзлер айтмак.

10-Ахлаксыз хапа сөзлер айтмак, язмак. Ахлаксыз суратлар чекмек.

ЭХЛ-И СҮННЕТ И'ТИКАДЫНДА БОЛМАК ҮЧИН ШУ ХУСУСЛАРА ҮНС БЕРМЕЛИДИР:

1-Аллаху теаланың сыпатлары бардыр. Ве затын-дан башгадыр.

2-Иман артмаз ве азалмаз.

3-Улы гүнә ишлемек билен иман гитмез.

4-Ғайыба иман этмек эсасдыр.

5-Иман меселесинде кыяс болмаз.

6-Аллаху теала Җеннетде гөрүлж екдир.

7-Тевеккүл (ишиң нетиж есини Аллаху теаладан гарашмак) иманың шертидир.

8-Амеллер (ыбадатлар) имандан бир бөлек дәлдир.

9-Кадере иман, иманың шертидир.

10-Амелде бир мезхебе уймак шертдир (хөкмендыр).

11-Эсхабы кирамың ве эхл-и бейтиң ве Пыгам-беримизиң зевж елериниң (аялларының) хеммесини хорматламак хөкмандыр.

12-Дөрт халыпаның (чарыярларың) үстүнликлери халыпалык нобатларына гөрөдир.

13-Намаз, ораза, садака ялы нафиле ыбадатларың согапларыны башга бирине багышламак ж аиздир.

14-Ми'раж; рух ве беден билен эдилди.

15-Өвлүйәниң кераматы хакдыр.

16-Шепагат хакдыр.

17-Мессиниң үстүне месх этмек ж аиздир.

18-Ғабр совалы бардыр.

19-Ғабр азабы руха ве бедене эдилер.

20-Ынсанлары ве ишлерини хем Аллаху теала ярадар. Ынсанда ираде-и ж үз'ийе бардыр.

21-Рызк (рысгал) халалдан хем, харамдан хем болар.

22-Велилериң рухларыны себәп этмели ве оларың хорматына дога (дилег) этмели.

**Сесленди ол мүеззин, дурды камет эйледи,
Кәбә тарап дөнди йүзүн, хем ниет эйледи.
Эшидип эхли- иман, хормат биле диңледи,
Соңра намаза дуруп, Рабба гуллук эйледи.**

ЭРБЕТ ХӘСИЕТЛЕР:

1-Күфр (капырлык).

2-Жәхалет (билимсизлик).

3-Айпланмак горкусу. [Ынсанларың элешдирмелеринден, чекишдирмелеринден, айпламаларыңдан горкуп, хакы (догрыны) кабул этмезлик]

4-Өвүлмеги халамак. [Өзүңи халап өвүлмеги сөймек]

5-Бид'ат итикад [Ялңыш, нөдогры иман]

6-Ховайы небс. [Небсиң шехветлерине, ислеглерине, леззетлерине уймак]

7-Таклид (меңземәге чалышмак) билен иман; парзы, важыбы, сүннети, мүстехабы билмез. Энесинден, атасыңдан гөрүши ялы, ынанар ве ятып турар. Мунуң ялыларың иманыңдан горкмалы.

8-Рия. [Ғизбоягчылык, Ахырет амеллерини ишләп дүңйәдәки арзувна говушмага чалышар. Дини дүңйәлик үчин уланар]

9-Тул-и эмел. [Кейп ве сапа сүрмек үчин көп яшамагы ислемек]

10-Тама. [Дүңйә леззетлерини харам ёллардан гөзләр]
11-Кибр. [Өзүни үстүн гөрер]
12-Тезеллүл. [Өзүңи ашыры кичи гөрмек]
13-Ужб. [Эден ягшылыкларыңы, ыбадатларыңы халамак]

14-Хасед. [Гысганмак, гөриплик, ныгматың ондан гитмегини ислемек. Эбуллейс Семерканды шейле диййәр, **«Үч кишиниң догасы (дилеги) кабул болмаз; харам иениң, гыйбат эдениң, хасед эдениң».**]

15-Хықд, [өзрәни кичи гөрмек]
16-Шематет. [Бириниң башына гелен бела бегенмек]
17-Жүбн [Горкаклык, батыргайлыгың аз болмагы]
18-Хижр. [Достлугы ташламак, дарыкмак]
19-Техеввүр. [Җазабың, гатылыгың ашыры болмагы]
20-Җадр. [Әхдинде ве мисакында, берен сөзүнде дурмазлык]

21-Хыянат. [Мүнафыклык аламаты, ынамы, (ызан) ховпсузлыгы бозан сөз ве иш]

22-Вадасында дурмазлык. Берен сөзүни бозмак. Хадысы шерифде: **«Мүнафклык аламаты үчдир: Ялан сөзлемек, вадасыны ерине гетирмезлик, амананда хыянат этмек»** буюрулды.

23-Суъизан. [Суъизан харамдыр. Гүнәлериниң багышланмажагыны гүман этмек, Аллаху теала хазретлерине суъизан болар. Мусулманы гүнә ишлейәндир дийип гүман этмек, суъизан болар. Ягны бетгүманлықдыр]

24-Мала сөйги. [Дүңйә малына гул болмак]
25-Тесвиф. [Хайр иши соңа гоймак] Хадысы шерифде: **«Бөш зат гелмөнкө бөш задың гадрыны билиң: Өлмөнкөң өмрүң гадрыны, хасталықдан өң саглыгың гадрыны, дүңйөде ахырете тайярланмагың гадрыны, гарраманкаң яшлыгың гадрыны, гарыплықдан өң байлыгың гадрыны»** буюрулды.

26-Фасыклары [харам ишлейәнлери] сөймек. [Фасыклығың иң эрбеди зулм этмекдир]

27-Алымлара душманлык. [Ыслам ылымлары ве алымлары билен оюн этмек күфрди]

28-Питне. [Ынсанлары кынчылыга, бела дүшүрмек. Хадысы шерифде: **«Питне укыдадыр, ояндыран-лара ләнет болсун!»** буюрулды.]

29-Мүдахене ве мүдара. [Гүйҗи етседе харам ишленмегине гаршы болмазлык ве дүнийә үчин диниңи бермек мүдахенедир. Дини үчин дүнийәсини бермәге мүдара дийилийәр]

30-Инад ве мүкабере. [Хаккы, догрыны эшиденде кабул этмезлик]

31-Нифак. [Мүнафыклык, ичиниң дашына меңзе-мезлиги]

32-Тефеккүр этмезлик. [Тефеккүр, гүнәлерини ойланып булара тоба этмеги. Ыбадатларыны ойланып шүкр этмеги. Махлукларда ве өзүнде ярадылышдакы инче сунгатлары, дүзгүн низамы ойланып, Аллаху теаланың бейиклигине акыл етирмек]

33-Мусулмана беддога. [Ғаргамак, гаргыш]

34-Мусулмана эрбет ат дакмак.

35-Өзри ред этмек.

36-Куръаны Керими ялңыш тефсир этмек, дүшүндирмек.

37-Харам ишлемәге ысрар (довам) этмек.

38-Гыйбат.

39-Тоба этмезлик.

40-Мал, дүнийә ве везипе хырсы. [Эрбет хәсиетлерден гачмалы, оңат хәсиетли болмага чалышмалыдыр. Хадысы шерифде, шейле буюрыляр: **«Ыбадатлары аз болан бир гул, оңат хәсиети билен, кыяматда бейик мертебелере говушар.»**

«Ыбадатларың иң аңсады ве иң пейдалысы, аз геплемек ве оңат хәсиетли болмакдыр.»

«Өзүнден узаклашанлара якынлашмак, зулм эденлери багышламак, өзүни махрум эденлере ыхсан этмек оңат хәсиетли болмакдыр.»

Докузынжы Бөлүм

НАМАЗ СҮРЕЛЕРИ ВЕ ДОГАЛАРЫ

Сүре ве Догалар Крил Харплары Билен Язылармы?

Сүрелери ве догалары крил, латын харплары билен язмага чалышсак хем, бу мүмкин болмады. Крил ве латын харпларына нәхили белги гоюлса гоюлсын, сүрелери ве догалары догры окамак мүмкин болмаз. Булары Куръаны Керимдәки харплар ялы окап билмек үчин, догры окап билйән бири окатмалы ве бирнәче гезек гайталадып өвретмелидир. Мунуң ялы өвретмек хөкман герек болмагы, билйән кимсә Куръаны Керим харпларыны танатмак ве өвретмек мүмкинчилигини, ныгматыны берер. Бу өвретмек ныгматының улулыгыны, дүнийәде ве ахыретдәки пейдасыны хадысы шерифлер ве фыхк китаплары узын-узын беян эдйәр, согабының көплүгини хабар берйәрлер.

Бу ягдайда хер мусулман, чагасыны месҗидлере, Куръаны Керим курсларына ибермели, Куръаны Керимнң харпларыны ве буларың нәхили окалжагыны оңат өвретмели ве бу улы согаба говушмага чалышмалыдыр. Бир хадысы шерифде: **«Чагаларына Куръаны Керим өвреденлере я-да Куръаны Керим молласына иберенлере, өвредилен Куръаны Керимнң хер харпы үчин, он гезек Кәбейи Муаззама зыярат согабы берилер ве кыямат гүни башына дөвлет төҗи гейдирилер. Әхли ынсанлар муны гөрүп арзув эдерлер»** буюрылды. Ене бир хадысы шерифде: **«Чагаларына динлерини өвретмейәнлер, Жәхеннеме гитҗекдирлер»** буюрылды.

Намаз Сүрелериниң Меаллери

ФАТИХА СҮРЕСИ

Рахман ве Рахим болан Аллахың ады билен.

Рахман: Аллаху теаланың дүнийәде мусулман ве капыр әхли ынсанлара рызк, ныгмат бермеги ве мархамет этмеги.

Рахим: Аллаху теаланың ахыретде диңе мусулманлара мерхамет этмеги.

Хамд: Диңе ныгмат берленде дәл, хемише эдилен шүкр.

Хамд, әлемлериң Рабби, Рахман, Рахым ве кыямат гүниниң эеси болан Аллаха махсусдыр (хусусыдыр). Диңе саңа (Аллаха) ыбадат эдер, диңе сенден көмек исләрис. Бизи, газаба угранларыңка, ялңыш ёлдакыларыңка дәл, ныгмат (мусулманлык) бериленлериң догры ёлуна сал. **[222 сах. серет.]**

ПИЛ СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

(Эй Ресулым!) Раббиң, пил эелериниң хилелерини пужа чыкармадымы? Ол (Аллаху теала), буларың үстүне Эабил гүшларыны бөлек-бөлек гөндерди. Бу гушлар пил эелеринә бишен керпижин овнук дашларыны атырдылар. (Аллах) олары элеме-дешик экин япрагы ялы эдиберди. **[220 сах серет.]**

ПИЛ ВАКАСЫ: Хабешистан (Эфиопия) хөкүмдары Нежашиниң, Емен хәкими болан Эбрехе атлы бир адамы барды. Эбрехе ынсанларың Меккейи Мүкерремедәки Кәбәни зыяратындан йүз өвүрмелери үчин Сана шәхеринде улы ве нагышлы бутхана гурдурды. Эмма магсады хасыл болман, Кәбәни зыярат эденлер, ол бутхана зыярата гелмедилер. Хем-де Фукайм тайпасындан Нүфейл атлы бир йигит, гиж е гизлин гетирен нежасетлери билен килисәниң (бугхананың) хемме ерини хапалады. Буны бахана эден Эбрехе улы гошун тайярлап Меккә йөредди. Гошуның өңүнде Нежашиден гетирен улы пили барды. Пили гошуның өңүнден йөрәтсе гошуның еңиш газанжагыны умыт эдийәрди.

Шейлеликде гошуң Меккәниң үстүне йөредди. Шәхере гиржек вагты пил ере чөкди ве хич өңе йөрәмедди. Нәче йөрәтжек болсалар-да, Меккә тарап хич йөрәдип билмедилер. Бейлеки тараплара ылгап гидийәрди. Эдил шол вагтлары Аллаху теала Эабил дийийән гушлары гөндерди. Агызлары ве аяклары билен тутан дашларыны Эбрехәниң гошунының үстүне атдылар. Аети Керимеде билдирлиши ялы, гошун

«ийилен, элеме-дешик болан экин япрагы» ялы болды.

Бу хадысаның болан йылына Араплар «Пил йылы» диерлер. Бу вакадан 50-55 гүн соңра Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» дүнийә инди.

КУРЕЙШ СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллаһың ады билен.

Курейш тайпасы, гыш ве яз сыяхатларыны ховп-хатарсыз эдендиклери үчин, олары ачлықдан доюран ве горкудан халас эден, Кәбәниң Раббине ыбадат этсинлер. **[220 сах. серет]**

[Курейш тайпасы әхли араплар тарапындан мукаддес хасапланан Кәбәниң бакылмагы ве беж ерилмеги ялы хызматларыны эдйәндиклери үчин хемме тайпалар олара хормат эдйәрди. Мунуң саясында олар яз айлары Таифиң салкын яйлаларына, гыш айлары Емениң йылы ерлерине аркайын гидйәрдилер. Хем-де сөвда эдердилер. Бу Аллаһың олара бир ныгматы ве ыхсаныдыр]

МАУН СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллаһың ады билен.

Дине (Мусулманлыга) ынанмаяны гөрдүңми? Ынха, еtimi [Бир роваятда Эбу Жәхлиң мирасдары болан гулы] итип-какан, мөтәж и доюрмага голдав бермейән олдур [Эбу Жәхл]. Намазларындан гапыл болан, бу кимселериң вай халына. Олар гөзбоягчылык эдерлер, зекат [Маун, зекат ве садака манысына гелши ялы, бир кишиниң башгасындан алан аманадына хем дийилйәр] ве садака ялы хайрлара гаршы боларлар. **[220 сах. серет]**

КЕВСЕР СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллаһың ады билен.

(Хабибим!) Шүбхесиз биз саңа Кевсери бердик. Ол ягдайда, Раббиң үчин намаз кыл ве гурбанлык кес. Асыл несли кесик (зүрятыз) болан, саңа дил узадандыр. **[219 сах. серет]**

БЕЯНЫ: Кевсер хақында ыслам алымлары ашақ-дақы дүрлі манылар бердилер:

а) Жөннетде сувы балдан сүйж и сүйтден ак гардан совук болан бир деря я-да ховуздыр.

б) Дүнійө ве ахыrete махсус болан хайрларың, говулыкларың йыгнанан китабы болан Куръаны Керим.

в) Пыгамберимизе «саллаллаху алейхи ве селлем» махсус болан пыгамберлик сыпаты.

г) Төкде ве ерде Пыгамберимиз үчин эдилен көп зикр ве сенадыр.

д) Ресулуллахың чагалары ве оңа уянлардыр.

е) Пыгамберимизиң эсхабы ве үмметиниң алымларыдыр.

Пыгамберимизиң «саллаллаху алейхи ве селлем» оглы Касым вепат эденде, Ас бин Ваил, Мухаммедин «алейхисселама» инди несли кесилди (эбтер), ятлар ялы өвлады галмады дийди. Муны бейлеки мүшриклер хем айтдылар. Олар мусулманлара бир кынчылык болан вагты бегенип, рахатлаярдылар. Ынха бу сүреи же елиле ол капырларың ялңыш пикрлерини ред этди. Бу гысга сүреде Пыгамберимизиң говушан ныгматлары, намаз кылмак ве гуранлык кесмек ялы ики мукаддес везипесини билдирийәр.

КАФИРУН СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

Я Хабибим! Олара дий: Эй капырлар, мен сизиң ыбадат эдйәниңизе (бутларыңыз) ыбадат этмерин. Мениң ыбадат этжегиме (Аллаху теала) сиз гуллуқ этмерсиңиз. Мен сизиң ыбадат эдениңизе ыбадат этмедим. Сиз хем мениң гуллуқ эдйәниме, гуллуқ этмерсиңиз. Сизиң диниңиз сизе, мениң диним маңа.

[219 сах. серет]

[Мекке мүшриклеринден Эбу Жехл, Ас бин Ваил, Эсвед бин Абдулмутталиб, Велид, Умеййе бин Халеф ве бейлекилери, Аббасың «радыяллаху анх» үсти билен Пыгамберимизе «саллаллаху алейхи ве селлем» хабар иберип, шуны теклип этдилер: «Бир йыл ол бизиң иләхимизе (бутумыза) ыбадат этсин. Бир йыл хем биз онуң Аллахына ыбадат эдели.» Муңа же огап хөкмүнде бу Аети Кериме индирилди].

НАСР СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллаһың ады билен.

Аллаһың көмеги ве фетх геленде, сен хем ынсанларың топар-топар Аллаһың динине (мусулманлыга) гирж еклерини гөрөнде, деррев Раббини, хамд билен, тесбих эт. Онуң багышламагыны исле. Шүбхесиз ол тобалары көп кабул эдендир. **[219 сах. серет]**

[Бу сүреде, Пыгамберимизиң «саллаллаху алейхи ве селлем» вепат этжегине белге барды. Бу сүрәни Пыгамберимиз оканда, Аббас «радыяллаху анх аглады. Ресуллаллах нәме үчин агланыны соранда, Аббас «радыяллаху анх»: Бу сүреде сизиң вепат этжегинизе белге бардыр» дийди. Ресул алейхисселама, айданың ялыдыр, буюрды].

ТЕББЕТ СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллаһың ады билен.

Эбу Лехебиң ики эли гурасын! Гурадам. Малы ве газананлары оңа пейда бермеди. Ол алавлы бир отда янжак. Одун дашаян хаммал болуп, бойнунда бүкүлен бир йүпли ягдайда аялы хем ода гирж ек. **[219 сах. серет]**

БЕЯНЫ: Бу сүре Пыгамберимизе ыза ве жепә эден Эбу Лехеб ве аялының хеләк болуп, газаплы азаба дүшжегини хабар берйәр. Пыгамберимиз алейхисселама: «агайыныңы горкуз» иләхи эмрини аланда, сафа депесине чыкып, якынларыны чагырып, олары Ыслам динине чагырыпды. Эбу Лехеб бу ерде Пыгамберимизиң сөзлерине гаршы чыкды ве Оңа агыр сөзлер айдып ол ерден айрылар ве ол ердәкилерини хем кабул этмегиниң өңүни алыпды. Эбу Лехебиң аялы хем Ресул алейхисселамамың йөрөж ек ёлларына тикенли агачлар, отлар гетирип дөкерди. Айратынам Пыгамберимизиң «саллаллаху алейхи ве селлем» аркасындан геп гездирди.

Эбу Лехеб Хиҗретиң икинжи йылында Бедр газвесиндәки (сөвешиндәки), Ыслам мүҗахидлериниң еңшине гынанып, еди гүн соңра өлди. Бедени элеме

дешик болуп, чагалары хем янына якынлашып билмедди. Диңе үч гүн соңра депн эдип билдилер. Иң соңунда аялы хем өлүп лайык болан ж эзасына говушды.

ЫХЛАС СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллаһың ады билен.

Я Мухаммед «саллаллаху алейхи ве селлем»! Шейле дий; Ол, Аллаһ бирдир, самеддир. Ол, догурмадык, догрулмадыкдыр. Хич зат Онуң деңи (ве меңзеши) дәлдир. **[218 сах. серет]**

[Самед: Бүтин махлукатың өзүне дөнж еги ве сыгынж агы заты эхадиедир. Айратынам бу сөз эхадиед (тәклик) сыпатыдыр].

ФЕЛАК СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллаһың ады билен.

(Я Мухаммед! «алейхиссалам») Ярадан затларының шерринден, гараңқы дүшен вагты гиж әниң шерринден, дүвүнлере (Жадыгәйлеринң йүпликлере баглан дүвүнлерине) үфлән(дем)леринң (Жадыгәй ве үфлейәнлеринң) шерринден ве хасед эдениң, хасед (ини белли) эден вагты, шерринден, Эртириң Раббине сыгынарын дий.⁽¹⁾

НАС СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллаһың ады билен.

(Я Мухаммед! «алейхиссалам»). Ынсанларың Раббине, ынсанларың меликине, ынсанларың мабудына, ынсанларың гөвүслерине хемише весвесе берен, герек жындан, герек ынсандан (болсун), ол хилегәр шейтаның шерринден, сыгынарын дий.⁽²⁾ **[218 сах. серет]**

(1) Лебид бин Асам атлы бир яхуди, Пыгамберимизинң сачындан он бир гылы дүвүп жадылапды ве бир гуя ташлапды. Мундан соңра Пыгамберимиз хасталанды. Соңра Жебрайыл, Пыгамберимизе бу иши хабар берди. Хазрети Алы «радыяллаху анх» муны гуйыдан чыкарды. Нетижеде Пыгамберимиз саглыгына говушды. Муаввизетейн (Фелак, Нас) сүрелериниң он бир ает болмагы мунуң аламатыдыр.

(2) Тефсири лүбаба гәрә бу сүреде гечен бәш саны «Нас» сөзи, бәш дүрли ынсана ишаратдыр. Булар:

1-Чагалар, 2-Яшлар, 3-Ҷаррылар, 4-Салыхлар, 5-Ынсан шейтанларыдыр.

АЕТЕЛ КҮРСИ

Рахман ве Рахым болан Аллаһың ады билен.

Аллаһ, өзүндөн башга хич илэх ёкдур. (Ол), Хайй ве кайюмдыр. Оны не бир уклама, не де бир укы тутуп билер. Ёклерде ве ерде нёме бар болса, хеммеси Онуңкыдыр. Онуң ругсады болмаса, хузында ким шепат эдип билер? Ол (яраданларының) ёңлериндёки ве аркаларындакы гизли, ёшгёр хемме зады билер. Онуң ылымындан, диңе өзүниң ислёнинден башга, хич зат акыл етирип билмезлер. Онуң күрсиси гёклери ве ери ичине аландыр. Булары горамак Оңа кын дёлдир. Ол, ёрөн бейик, ёрөн улудыр. **[221 сах. серет]**

Намаз Догаларының Меаллери СУБХАНЕКЕ

Эй Аллаһым! Сени ногсанлыклардан тензих эдерин (кусурлардан узак тутарын). Бүтин кемал сыпатларың билен тавсиф (тарып) эдерин. Саңа хамд эдерин. Сениң адың бейикдир. (Ве сениң шаның хемме задың үстүндедир). [Бу бөлүми жыназа намазы кылынанда окаляр] Сенден башга илах ёкдур.

ЭТТЕХЫЙЁТУ

Хер дүрли хормат, салават ве бүтин говулыклар Аллаһа махсусдыр. Эй неби! Аллаһың саламы, рахмети ве берекети сениң үстүңе болсун. Салам, бизиң ве Аллаһың салых гулларының үстүне болсун. Шаятлык эдерин ки, Аллаһ бирдир ве ене шаятлык эдерин ки, Мухаммед (алеихисселама) Онуң гулы ве ресулыдыр.

АЛЛАХҮММЕ САЛЛИ

Эй Аллаһым! Ибрахиме «алеихисселама» ве алине Рахмет эдишиң ялы, Мухаммеде «алеихисселама» ве алине хем рахмет эйле. Доғрусы сен хамид ве междиссиң (хамд-а лайык ве азаметли).

АЛЛАХУММЕ БАРИК

Эй Аллахым! Ибрахиме «алейхисселама» ве алине берекетлер ихсан эдишиң ялы, Мухаммеде «алейхисселама» ве алине хем берекетлер ихсан эйле. Догрусы сен хамид ве междидсиң.

РАББЕНА АТИНА

Я Рабби! Дүнийәде ве ахыретде бизе говулыклар бер ве бизи одуң азабындан гора. Эй мерхаметлиериң иң мерхаметлиси, сениң рахметиң билен...**[216 сах. серет]**

КУНУТ ДОГАСЫ

Эй Аллахым! Биз сенден көмек исләрис. Саңа истигфар эдерис. Сенден хидает диләрис. Саңа иман эдерис. Саңа тоба ве саңа тевеккул эдерис. Бүтин хайрлар билен сени өверис. Саңа (ныгматларыңа) шүкредер, күфраны ныгмат этмерис. Саңа гаршы фыск ве фүжур (пыссы, пужурлык) эдени терк эдерис.

Эй Аллахым! Диңе саңа ыбадат эдер, намаз кылар, сежде эдер, саңа ылгар ве сыгынарыс. Рахметиңи режа (умыт) эдер ве азабындан горкарыс. Чүнки сениң азабың догрыны өртен капырлара хөкман етер. **[217 сах. серет]**

التَّالِقِينَ لِلْمَيِّتَةِ

عَلَيْكَ سَلَامُ اللَّهِ يَا أُمَّةَ اللَّهِ بِنْتَ عَبْدِ اللَّهِ (٣ دفعه) كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا
 وَجْهَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ. فَأَعْلَمِي بِأَنَّ هَذَا آخِرُ مَنْزِلِكَ مِنْ
 مَنْزِلِ الدُّنْيَا وَ أَوَّلُ مَنْزِلِكَ مِنْ مَنْزِلِ الآخِرَةِ. وَ اعْلَمِي بِأَنَّكَ خَرَجْتِ مِنْ دَارِ
 الدُّنْيَا الدُّنْيَا وَ وَصَلْتِ إِلَى دَارِ الْعَقْسَى الْأَبَدِيَّةِ. خَرَجْتِ مِنْ دَارِ الْغُرُورِ وَ وَصَلْتِ
 إِلَى دَارِ الشُّرُورِ. خَرَجْتِ مِنْ دَارِ الْفَنَاءِ وَ وَصَلْتِ إِلَى دَارِ الْبَقَاءِ. وَ اعْلَمِي بِأَنَّ
 الْآنَ الْآنَ قَدْ يَتْرَلُ بِكَ الْمَلَكَانِ الرَّفِيقَانِ الشَّفِيقَانِ الْأَسْوَدَانِ الْوَجْهَانِ وَ
 الْأَزْرَقَانِ الْعَيْنَانِ، أَحَدُهُمَا مُنْكَرٌ وَ آخَرُهُمَا نَكِيرٌ لَا تَخَافِي عَنْهُمَا وَ لَا تَخْزِي
 فَإِنَّهُمَا عَبْدَانِ مَأْمُورَانِ مِنْ قِبَلِ الرَّحْمَنِ، سَائِلَانِ عَنكَ وَ قَائِلَانِ لَكَ: مَنْ رَبُّكَ وَ
 مَنْ نَبِيُّكَ وَ مَا دِينُكَ وَ مَا إِمَامُكَ وَ مَا قِبْلَتُكَ وَ مَنْ إِخْوَانُكَ وَ مَنْ أَخَوَاتُكَ
 فَقُولِي فِي جَوَابِهِمَا بِلَفْظٍ فَصِيحٍ وَ لِسَانٍ صَرِيحٍ: اللَّهُ رَبِّي وَ مُحَمَّدٌ نَبِيُّي، وَ
 الْإِسْلَامُ دِينِي وَ الْقُرْآنُ إِمَامِي وَ الْكَعْبَةُ قِبْلَتِي وَ الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَانِي وَ الْمُؤْمِنَاتُ
 أَخَوَاتِي. فَأَعْلَمِي بِأَنَّ الْمَوْتَ حَقٌّ وَ الْقَبْرَ حَقٌّ وَ سُؤَالَ الْمُنْكَرِ وَ النَّكِيرِ حَقٌّ وَ
 الْحُشْرَ حَقٌّ وَ النَّشْرَ حَقٌّ وَ الْحِسَابَ حَقٌّ وَ الْمِيزَانَ حَقٌّ وَ الصِّرَاطَ حَقٌّ وَ الْجَنَّةَ
 لِلْمُؤْمِنِينَ حَقٌّ وَ النَّارَ لِلْكَافِرِينَ حَقٌّ. مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَ فِيهَا نَعْبُدُكُمْ وَ مِنْهَا
 نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى. أُذَكِّرِي الْعَهْدَ الَّذِي كُنْتِ عَلَيْهِ فِي دَارِ الدُّنْيَا الدُّنْيَا وَ هُوَ
 شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. اللَّهُمَّ بَيِّتْهَا عَلَى الْجَوَابِ وَ
 أَنْطِقْهَا بِالصِّدْقِ وَ الصَّوَابِ [اللَّهُمَّ إِنْ كَانَتْ مُحْسِنَةً فَرِّدْ فِي إِحْسَانِهَا وَ إِنْ
 كَانَتْ مُسِيئَةً فَاعْفِرْ لَهَا وَ ارْحَمْهَا وَ تَجَاوَزْ عَنْهَا]

(٣ دفعه) آمين. وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

التَّلْقِينُ لِلْمَيِّتِ

عَلَيْكَ سَلَامُ اللَّهِ يَا عَبْدَ اللَّهِ اِنَّ عَبْدَ اللَّهِ (٣ دفعه) كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ. فَاعْلَمْ يَا هَذَا آخِرُ مَنْزِلِكَ مِنْ مَنَازِلِ الدُّنْيَا وَ أَوَّلُ مَنْزِلِكَ مِنْ مَنَازِلِ الْآخِرَةِ. وَ اعْلَمْ يَا نَفْسَ خَرَجْتَ مِنْ دَارِ الدُّنْيَا الدُّنْيَا وَ وَصَلْتَ إِلَى دَارِ الْعُقُوبِ الْأَبَدِيَّةِ. خَرَجْتَ مِنْ دَارِ الْغُرُورِ وَ وَصَلْتَ إِلَى دَارِ السُّرُورِ. خَرَجْتَ مِنْ دَارِ الْفَنَاءِ وَ وَصَلْتَ إِلَى دَارِ الْبَقَاءِ. وَ اعْلَمْ يَا نَفْسَ الْآنَ الْآنَ قَدْ يَنْزِلُ بِكَ الْمَلَكَانِ الرَّفِيقَانِ الشَّفِيقَانِ الْأَسْوَدَانِ الْوَجْهَانِ وَ الْأَزْرَقَانِ الْعَيْنَانِ، أَحَدُهُمَا مُنْكَرٌ وَ آخَرُهُمَا نَكِيرٌ لَا تَخَفُ عَنْهُمَا وَ لَا تَمْتَحِزَنَّ فَإِنَّهُمَا عَبْدَانِ مَأْمُورَانِ مِنْ قِبَلِ الرَّحْمَنِ، سَائِلَانِ عَنْكَ وَ قَائِلَانِ لَكَ: مَنْ رَبُّكَ وَ مَنْ نَبِيُّكَ وَ مَا دِينُكَ وَ مَا إِمَامُكَ وَ مَا قَبْلُكَ وَ مَنْ إِخْوَانُكَ وَ مَنْ أَخَوَاتُكَ فَقُلْ فِي جَوَابِهِمَا بِلَفْظٍ فَصِيحٍ وَ لِسَانٍ صَرِيحٍ: اللَّهُ رَبِّي وَ مُحَمَّدٌ نَبِيُّي، وَ الْإِسْلَامُ دِينِي وَ الْقُرْآنُ إِمَامِي وَ الْكُتُبَةُ قِبْلَتِي وَ الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَانِي وَ الْمُؤْمِنَاتُ أَخَوَاتِي. فَاعْلَمْ يَا نَفْسَ الْمَوْتِ حَقٌّ وَ الْقَبْرِ حَقٌّ وَ سُؤَالِ الْمُنْكَرِ وَ النَّكِيرِ حَقٌّ وَ الْحَشْرِ حَقٌّ وَ النَّشْرِ حَقٌّ وَ الْحِسَابِ حَقٌّ وَ الْمِيزَانِ حَقٌّ وَ الصِّرَاطِ حَقٌّ وَ الْجَنَّةِ لِلْمُؤْمِنِينَ حَقٌّ وَ النَّارِ لِلْكَافِرِينَ حَقٌّ. مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَ فِيهَا نُعِيدُكُمْ وَ مِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى. اذْكُرِ الْعَهْدَ الَّذِي كُنْتَ عَلَيْهِ فِي دَارِ الدُّنْيَا الدُّنْيَا وَ هُوَ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. اللَّهُمَّ ثَبِّتْهُ عَلَى الْجَوَابِ وَ انْطِقْهُ بِالصِّدْقِ وَ الصَّوَابِ [اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ وَ إِنْ كَانَ مُسِيئًا فَاعْفِرْ لَهُ وَ ارْحَمْهُ وَ تَجَاوَزْ عَنْهُ]

(٣ دفعه) آمين. وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

وَالتَّابِعِينَ الْأَخْيَارِ وَالْأَبْرَارِ (رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ).
 أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ الْحَاضِرُونَ! اتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوهُ أَوْصِيكُمْ عِبَادَ اللَّهِ
 بِتَقْوَى اللَّهِ، وَاعْلَمُوا أَنَّ إِلَى اللَّهِ الْمُنْتَهَى، وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتٌ وَأَحْيَا، إِنَّ
 هَذِهِ تَذَكُّرَةٌ لِمَنْ يَخْشَى، وَإِلَى اللَّهِ الْمُنْتَكِي. (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ
 الرَّجِيمِ): «يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ»

الخطبة الثانية

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِلْإِيمَانِ وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَاحِبِ الْفَضْلِ وَالْإِحْسَانِ الْمُنَزَّلِ عَلَيْهِ فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ تَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا».

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ. يَا اللَّهُ بِكَ تَحَصَّنْتُ (٣ دفعه) وَبِعَبْدِكَ وَرَسُولِكَ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ (ﷺ) اسْتَجَرْتُ (٣ دفعه) اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ آمِينَ.
 وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

(أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ): «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ. وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ».

خُطْبَةُ الْجُمُعَةِ

الخطبة الاولى

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ أضعافَ مَا حَمِدَهُ جَمِيعُ خَلْقِهِ كَمَا يَحِبُّ
 وَيَرْضَى، وَ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ أَرْسَلَهُ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ، كَلَّمَآ
 ذِكْرَهُ الذَّاكِرُونَ وَ غَفَلَ عَن ذِكْرِهِ الْغَافِلُونَ كَمَا يَنْبَغِي وَ يَخْرَى، وَ
 عَلَى آلِهِ وَ أَصْحَابِهِ وَ أَزْوَاجِهِ وَ أَوْلَادِهِ الْبَرَّةِ التَّقَى وَ النَّقَى،
 خُصُوصًا مِنْهُمْ عَلَى الشَّيْخِ الشَّفِيعِ، قَاتِلِ الْكُفْرَةِ وَ الزَّنَادِقِ، الْمَلُوقِ
 بِالْعَيْتِ، فِي الْغَارِ الرَّقِيقِ الْإِمَامِ عَلَى التَّحْقِيقِ خَلِيفَةِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)
 أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ). ثُمَّ السَّلَامُ مِنَ الْمَلِكِ الْوَهَّابِ،
 عَلَى الْأَمِيرِ الْأَوَّابِ، زَيْنِ الْأَصْحَابِ، مُجَاوِرِ الْمُنْبَرِ وَ الْحِرَابِ، النَّاطِقِ
 بِالْحَقِّ وَ الصِّدْقِ وَ الصَّوَابِ، أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ
 تَعَالَى عَنْهُ). ثُمَّ السَّلَامُ مِنَ الْمَلِكِ الْمَتَّانِ، عَلَى الْأَمِيرِ الْأَمَانِ، حَبِيبِ
 الرَّحْمَنِ، صَاحِبِ الْحَيَاءِ وَ الْإِحْسَانِ، الشَّهِيدِ فِي أَنْعَاءِ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ،
 أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عِثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ). ثُمَّ السَّلَامُ مِنَ الْمَلِكِ
 الْوَلِيِّ، عَلَى الْأَمِيرِ الْوَصِيِّ، ابْنِ عَمِّ النَّبِيِّ، قَالِعِ الْبَابِ الْخَيْبَرِيِّ، زَوْجِ
 فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ بِنْتِ النَّبِيِّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ أَسَدِ اللَّهِ الْعَالِبِ، عَلِيِّ بْنِ أَبِي
 طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ). وَ عَلَى الْأَمَامِينَ الْهَمَامِينَ السَّجِدِينَ الشَّهِيدِينَ
 الْمَظْلُومِينَ الْمَقْبُولِينَ، الْحَسِيِّينَ النَّسَبِيِّينَ، سَيِّدِي شُبَّانِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَ
 قُرَّتِي أَغْيَنِ أَهْلِ الشَّنَّةِ، الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا). وَ عَلَى
 الْعَمَمِينَ الْمُعْظَمِينَ الْأَسْعَدِينَ الْأَمْجَدِينَ، الْأَكْرَمِينَ عِنْدَ اللَّهِ وَ النَّاسِ،
 حَمْرَةَ وَ الْعَبَّاسِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) وَ عَلَى جَمِيعِ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ،

هَذَا الدُّعَاءُ لِلْمَيِّتِ فِي صَلَاةِ الْجَنَازَةِ

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيَاتِنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا
وَذَكَرِنَا وَأُنثَانَا • اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ (هَا) [1] مَتَا فَآخِيهِ (هَا) عَلَى
الْإِسْلَامِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ (هَا) مَتَا فَتَوَفَّاهُ (هَا) عَلَى الْإِيمَانِ • وَخُصَّ هَذَا
الْمَيِّتَ (هَذِهِ الْمَيِّتَةَ) بِالرُّوحِ وَالرَّاحَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ وَالرِّضْوَانِ •
اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ (كَانَتْ) مُحْسِنًا (مُحْسِنَةً) فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ (هَا) وَإِنْ
كَانَ (كَانَتْ) مُسِيئًا (مُسِيئَةً) فَتَجَاوَزْ عَنْهُ (هَا) وَ لَقِّهِ (هَا) الْأَمْنَ وَ
الْبُشْرَى وَالْكَرَامَةَ وَالزُّلْفَى • اللَّهُمَّ اجْعَلْ قَبْرَهُ (هَا) رَوْضَةً مِنْ رِيَاضِ
الْجَنَّةِ وَلَا تَجْعَلْ قَبْرَهُ (هَا) حُفْرَةً مِنْ حُفْرِ النَّيِّرَانِ • رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ
لِوَالِدَيَّ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ لِجَمِيعِ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَاءِ
مِنْهُمْ وَ الْأَمْوَاتِ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

(1) Аял эленде скобканың ичиндәки окаяр.

تَسْبِيحَاتُ التَّرَاوِيحِ

١ - سُبْحَانَ ذِي الْمَلِكِ وَالْمَلَكُوتِ، سُبْحَانَ ذِي الْعِزَّةِ وَالْعَظَمَةِ
وَالْجَلَالِ وَالْإِجْمَالِ وَالْجَبْرُوتِ، سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْمُجُودِ، سُبْحَانَ الْمَلِكِ
الْمَعْبُودِ، سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَنَامُ وَلَا يَمُوتُ. سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ
رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ.

٢ - مَرْحَبًا، مَرْحَبًا، مَرْحَبًا يَا شَهْرَ رَمَضَانَ، مَرْحَبًا مَرْحَبًا مَرْحَبًا
يَا شَهْرَ الْبِرِّكََةِ وَالْغُفْرَانِ، مَرْحَبًا مَرْحَبًا مَرْحَبًا يَا شَهْرَ التَّسْبِيحِ وَ
التَّهْلِيلِ وَالذِّكْرِ وَتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ. أَوَّلٌ هُوَ آخِرٌ هُوَ ظَاهِرٌ هُوَ بَاطِنٌ هُوَ،
يَا مَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ.

٣ - اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ بَعْدَ
كُلِّ دَاءٍ وَدَوَاءٍ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ كَثِيرًا.

٤ - يَا حَنَّانُ، يَا مَنَّانُ، يَا دَيَّانُ، يَا بُرْهَانَ، يَا ذَا الْفَضْلِ وَ
الْإِحْسَانِ، نَرْجُو الْعَفْوَ وَالْغُفْرَانَ وَاجْعَلْنَا مِنْ عَتَقَاءِ شَهْرِ رَمَضَانَ،
بِحُرْمَةِ الْقُرْآنِ.

(1) Теравих намазыны кылмак үчин дуранда окаяр.

(2) Ремезан айының 15-нден соң «Мерхаба» ерине «Элведа» дийилйөр.

(3) Теравихлер арасында окаяр.

(4) Теравихи кылан соң окаяр.

اللَّهُمَّ حَرِّمْ شَعْرِي وَبَشْرِي عَلَى النَّارِ * وَأَظْلِمِي
تَحْتَ ظِلِّ عَرْشِكَ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّ عَرْشِكَ *

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ
فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ * اللَّهُمَّ اعْتِقْ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ *

اللَّهُمَّ ثَبِّتْ قَدَمِي عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزُلُّ فِيهِ
الْأَقْدَامُ *

اللَّهُمَّ لَا تَطْرُدْ قَدَمِي عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَطْرُدُ
كُلَّ أَقْدَامٍ أَعْدَائِكَ * اللَّهُمَّ اجْعَلْ سَعْيِي مَشْكُورًا
وَ ذَنْبِي مَغْفُورًا وَ عَمَلِي مَقْبُولًا وَ تِجَارَتِي لَنْ تَبُورَ *
سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ * أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ
وَ حُدُوكَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَ أَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَ رَسُولُكَ

بِسْمِ اللَّهِ الْعَظِيمِ * وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى دِينِ
الْإِسْلَامِ * وَعَلَى تَوْفِيقِ الْإِيمَانِ * الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا * وَجَعَلَ الْإِسْلَامَ نُورًا *

اللَّهُمَّ اسْقِنِي مِنْ حَوْضِ نَبِيِّكَ كَأْسًا لَا
أَظْمَأُ بَعْدَهُ أَبَدًا * اللَّهُمَّ أَرِحْنِي رَائِحَةَ الْجَنَّةِ وَ
ارْزُقْنِي مِنْ نَعِيمِهَا * وَلَا تُرْحِنِي رَائِحَةَ النَّارِ *

اللَّهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِي بِنُورِكَ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهُ
أَوْلِيَّائِكَ وَلَا تُسَوِّدْ وَجْهِي بِذُنُوبِي يَوْمَ تَسْوَدُّ
وُجُوهُ أَعْدَائِكَ اللَّهُمَّ أَعْطِنِي كِتَابِي يَمِينِي وَ
حَاسِبْنِي حِسَابًا يَسِيرًا * اللَّهُمَّ لَا تُعْطِنِي كِتَابِي
بِشِمَالِي وَلَا مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي وَلَا تُحَاسِبْنِي
حِسَابًا شَدِيدًا *

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ
بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَهِدُ بِكَ ○ وَنُؤْمِنُ
بِكَ وَنُؤُوبُ إِلَيْكَ ○ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ ○ وَنُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ
كُلَّهُ نَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ ○ وَنُخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ ○

اللَّهُمَّ إِنَّاكَ نَعْبُدُ وَلكَ نُصَلِّي وَنُسَبِّحُ ○ وَإِلَيْكَ نَسْعُ وَنُخْفِدُ ○
نَرْجُو رَحْمَتَكَ وَنَخْشَى عَذَابَكَ ○ إِنْ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ ○

أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَيْتُ كِتَابَهُ وَكُتِبَ بِهِ وَرُسُلُهُ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَبِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَشَرَّهُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ ○
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ○ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ ○ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ ○ وَتَعَالَى
جَدُّكَ ○ وَجَلَّ شَأْنُكَ ○ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ ○

الْحَيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ○ السَّلَامُ عَلَيْكَ
أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ○ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى
عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ ○ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ○ وَأَشْهَدُ
أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ○

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ○ كَمَا صَلَّيْتَ
عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ○ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ○ كَمَا بَارَكْتَ
عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ○ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ① اللَّهُ الصَّمَدُ ② لَمْ يَلِدْ
وَلَمْ يُولَدْ ③ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ④

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ① مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ② وَمِنْ
شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ③ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي
الْعُقَدِ ④ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ⑤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ① مَلِكِ النَّاسِ ② إِلَهِ
النَّاسِ ③ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ④ الَّذِي
يُوسَّوْسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ⑤
مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّاسِ ⑥

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

- إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ① فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ②
إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ③

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

- قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ① لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ②
وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ③ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُمْ ④
وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ⑤ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ⑥

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

- إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ① وَرَأَيْتَ النَّاسَ
يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ② فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ③

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

- تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ① مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا
كَسَبَ ② سَيَصْلَىٰ نَارًا إِذْ أَتَىٰ لَهَبٌ ③ وَأَمْرَاتُهُ
حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ④ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ⑤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْمَتْرَكِيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ① الْمَجْعَلُ كَيْدَهُمْ
فِي تَضْلِيلٍ ② وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ③ تَرْمِيهِمْ
بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ④ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ⑤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا يَلَافُ قُرَيْشٍ ① إِيْلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ
② فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ③ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ
مِنْ جُوعٍ وَأَمَّنَّهُمْ مِنْ خَوْفٍ ④

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ ① فَذَلِكَ الَّذِي
يَدْعُ الْيَتِيمَ ② وَلَا يُحِضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ③
فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ④ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ
⑤ الَّذِينَ هُمْ يُرَآؤُنَ ⑥ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ⑦

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ
لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا
بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ
مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ (٢٥٥)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ (١) وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ (٢)
لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ (٣) نَزَّلَ الْمَلَكُ وَالرُّوحُ
فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ (٤) سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطَلَعِ الْفَجْرِ (٥)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ (١) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (٢) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ (٣)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ○ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
عَلَى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ ○

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ○ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○
مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ○ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ○
اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ○ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ
عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ○

**НАМАЗ СҮРЕЛЕРИ
ВЕ
ДОГАЛАРЫ**

BOOKS PUBLISHED BY HAKIKAT KITABEVI

ENGLISH:

- 1- Endless Bliss I, 304 pp.
- 2- Endless Bliss II, 400 pp.
- 3- Endless Bliss III, 336 pp.
- 4- Endless Bliss IV, 432 pp.
- 5- Endless Bliss V, 512 pp.
- 6- Endless Bliss VI, 352 pp.
- 7- The Sunni Path, 128 pp.
- 8- Belief and Islam, 128 pp.
- 9- The Proof of Prophethood, 144 pp.
- 10- Answer to an Enemy of Islam, 128 pp.
- 11- Advice for the Muslim, 352 pp.
- 12- Islam and Christianity, 336 pp.
- 13- Could Not Answer, 432 pp.
- 14- Confessions of a British Spy, 128 pp.
- 15- Documents of the Right Word, 496 pp.
- 16- Why Did They Become Muslims?, 304 pp.
- 17- Ethics of Islam, 240 pp.
- 18- Sahaba 'The Blessed', 384 pp.
- 19- Islam's Reformers, 320 pp.
- 20- The Rising and the Hereafter 112 pp.
- 21- Miftah-ul-janna, 288 pp.

DEUTSCH:

- 1- Islam, der Weg der Sunniten, 128 Seiten
- 2- Glaube und Islam, 128 Seiten
- 3- Islam und Christentum, 352 Seiten
- 4- Beweis des Prophetentums, 160 Seiten
- 5- Geständnisse von einem Britischen Spion, 176 Seiten
- 6- Islamische Sitte, 288 Seiten

EN FRANCAIS:

- 1- L'Islam et la Voie de Sunna, 112 pp.
- 2- Foi et Islam, 160 pp.
- 3- Islam et Christianisme, 304 pp.
- 4- L'évidence de la Prophétie, et les Temps de Prières, 144 pp.
- 5- Ar-radd al Jamil, Ayyuha'l-Walad (Al-Ghazali), 96 pp.
- 6- Al-Munqid min ad'Dalâl, (Al-Ghazali), 64 pp.

SHQIP:

- 1- Besimi dhe Islami, 96 fq.
- 2- Libri Namazit, 208 fq.
- 3- Rrefimet e Agjentit Anglez, 112 fq.

ESPAÑOL:

- 1- Creencia e Islam, 112

ПО РУССКИ:

- 1- Всем Нужная Вера, (128) стр.
- 2- Признания Английского Шпиона, (144) стр.
- 3- КИТАБ-УС-САЛАТ (МОЛИТВЕННИК) Книга о намазе, (224) стр.
- 4- О СЫН МОЙ (256) стр.
- 5- Религия Ислам (256) стр.

НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК:

- 1- Вяра и Ислям. (128) стр.
- 2- НАМАЗ КИТАБЪ (256) стр.

BOSHNJAKISHT:

- 1- Iman i Islam. (128) str.
- 2- Odgovor Neprijatelju Islama, (144) str.
- 3- Knjiga o Namazu, (192) str.
- 4- Nije Mogao Odgovoriti. (432) str.
- 5- Put Ehl-i Sunneta. (128) str.
- 6- Ispovijesti Jednog Engleskog Spijuna. (144) str.